

Møtet med den andre i syrisk skjønnlitteratur

*En analyse av hvordan forholdet mellom Øst og Vest er presentert i
trilogien al-Taḥawwulāt (Metamorfosene) av Ḥayrī ad-Dahabī*

Hanan Albalkhe

Masteroppgave i Midtøsten- og Nord-Afrika-studier (60sp),
Program for asiatiske og afrikanske studier
Institutt for kulturstudier og orientalske språk,
Universitetet i Oslo

Vår 2015

Møtet med den andre i syrisk skjønnlitteratur

En analyse av hvordan forholdet mellom Øst og Vest er
presentert i trilogien *al-Taḥawwulāt* (*Metamorfosene*) av
Ḥayrī ad-Dahabī

Hanan Albalkhe

2015

Møtet med den andre i syrisk skjønnlitteratur. En analyse av hvordan forholdet mellom Øst og Vest er presentert i trilogien *al-Taḥawwulāt (metamorfosene)* av Ḥayrī ad-Ḍahabī.

Hanan Albalkhe

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Representeralen, Universitetet i Oslo

IV

خيرى الذهبى (Et privat bilde av Ḥayrī ad-Dahabī)

Et tradisjonelt hus i Damaskus.

Sammendrag

Forord

الإهداء إلى.....

وطني الحبيب سوريا و أهله المنكوبين
روح والدي الحبيب في تراب البلاد الجريحة
شهيدنا الصغير محمد حسني البلخي
عالمي الجميل و بيتي الدافئ أمي الحبيبة، أخوتي و أخواتي.
كل الأصدقاء و الأحبة....

Til min kjære pappa (fred være med din sjel).

I dag står jeg der du ønsket at jeg skulle stå. Du har lært meg at ingen ting er lett å oppnå uten sterk vilje og hard innsats. Min kjære pappa, uten dine ord som lever inni meg og alltid hjelper meg fremover, kunne jeg ikke stått her. Tusen takk.

Min mamma, du har også lært meg å være sterk og bestemt for å oppnå målet. Du og mine søsken har alltid støttet meg i gode og vonde dager, uten deres tiltro og deres bønn for meg, hadde jeg ikke vært her. Tusen takk.

Pappa og mamma har også lært meg å være takknemlig overfor de som hjelper og støtter meg i stort og smått.

En stor takk til min kjære veileder for uvurderlig hjelp, støtte og oppmuntring, gode råd og nyttige kommentarer. Takk for tålmodighet i løpet av hele skriveprosessen. Tusen hjertelig takk til Linda Gustavsson for korrekturlesing, innspill og diskusjoner. Takk til Linn-Marie Lillehaug Pedersen for gjennomlesing og gode tilbakemeldinger. Kjære Ina Tin, tusen takk for sosial støtte og oppmuntring og for hjelp med å gjennomlese oversettelsen. Laila Makkbuol og mammaen hennes Samira, tusen takk for varme, sosial støtte og oppmuntring. Takk til alle medstudenter for hyggelige samtaler på lunsjrommet. Tusen takk til alle venner og kjent både på IKOS institutt og utenfor. Rana Isa og Tora Systad Tyssen, tusen takk for varme klemmer. En spesiell takk til doktor Anne Christin Østrem for støtte og oppmuntring.

Hanan Albalkhe

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Målet med denne avhandlingen	1
1.2	Problemstilling	2
1.3	Oppgavestruktur	3
1.4	Transkripsjon	3
2	Teori	5
2.1	Kollektiv identitetskonstruksjon	5
2.2	"Vi" og den "Andre" i forholdet mellom Øst og Vest	6
2.3	Orientalisme	7
2.4	Oksidentalimse	10
2.4.1	Innvirkningen av forholdet mellom Øst og Vest på arabiske intellektuelle	12
2.5	Metode	13
2.5.1	Metodologiske og etiske utfordringer	14
3	Bakgrunn	16
3.1	Historisk bakgrunn	16
3.2	Forholdet mellom Øst og Vest i moderne arabisk litteratur før <i>al-Taḥawwulāt</i>	20
4	Romantrilogien <i>al-Taḥawwulāt</i> ("Metamorfosene")	23
4.1	Forfatteren Ḥayrī ad-Ḍahabī	23
4.2	Innholdssammendrag	23
4.2.1	<i>Ḥasība</i>	24
4.2.2	<i>Fayyāḍ</i>	26
4.2.3	<i>Hišām aw ad-Dawarān fī al-Makān</i>	28
5	Analyse	31
5.1	Trilogiens makrostruktur	31
5.2	<i>Ḥasība</i>	32
5.2.1	Tematikk	32
5.2.2	Tittel og romstruktur	36
5.2.3	Tidstruktur, fortellerteknikk, spesielle virkemidler	40
5.2.4	Karakterene	44
5.2.5	Konflikter	50
5.3	<i>Fayyāḍ</i>	53
5.3.1	Tematikk	54
5.3.2	Tittel og romstruktur	62
5.3.3	Tidstruktur, fortellerteknikk, spesielle virkemidler	66
5.3.4	Karakterene	69
5.3.5	Konflikter	71
5.4	<i>Hišām aw, ad-Dawarān fī al-Makān</i>	73
5.4.1	Tematikk	73
5.4.2	Tittel og romstruktur	79
5.4.3	Tidstruktur, fortellerteknikk	84
5.4.4	Karakterene	87
5.4.5	Konfliktene	91
5.5	Analyseresultater	93
5.5.1	<i>Ḥasība</i>	93

5.5.2	<i>Fayyād</i>	96
5.5.3	<i>Hišām</i>	97
6	Tolkning i lys av teori, bakgrunn og analyse.....	99
6.1	<i>Ḥasība</i> - en historie om og til Damaskus	99
6.2	<i>Fayyād</i> og de arabiske intellektuelles møte med Vesten.	107
6.3	<i>Hišām</i> - en beseiret intellektuell i sitt hjemland	116
6.4	Trilogien i sin helhet.....	128
6.4.1	Forholdet til selvet og forholdet til Vesten.....	129
6.5	konklusjon.....	133
	Referanseliste.....	137
	Vedlegg / Appendiks.....	143

Word did not find any entries for your table of contents.

1 Innledning

Den syriske poeten Adonis sier at "sjokket av moderniteten pålegger oss at vi vet hva vi var og er bevisst på hva vi nå er, for å kunne kjenne hva vi vil bli til." Dette utsagnet avspeiler et prosjekt hos flere arabiske forfattere og intellektuelle både før og etter Adonis. Dette prosjektet har ikke vært ikke mulig å gjennomføre uten å knytte søkingen etter identitet til forholdet til den andre, den vestlige. Til tross for at forholdet mellom Øst og Vest ofte er sett som en dikotomi, klarte ikke det arabiske "jeg" å bearbeide sine problemer utenfor rammen av forholdet til Vesten.

De arabiske forfatterne har formulert sine ideologier og posisjoner innenfor rammen av de ulike historiske fasene. Bildet av Vesten har på samme måten blitt påvirket av disse fasene. Al-Taḥawwulāt er et produkt av dette prosjektet. Trilogiens betydningen består i at den, ved å beskrive og følge en familie gjennom tre generasjoner, gir forfatteren anledning til å framstille forholdet mellom Øst og Vest på forskjellige måter og med ulike perspektiver. Forfatteren legger også fram en løsning for å forbedre forholdet med Vesten for den arabiske leseren. En analyse av disse verkene kan dermed hjelpe oss til å utforske og forstå hvordan historiske og politiske hendelser har påvirket syrisk skjønnlitteratur.

Målet med denne avhandlingen

I denne avhandlingen ønsker jeg å undersøke bildet av den andre, den vestlige, i trilogien al-Taḥawwulāt, "Metamorfosene", med andre ord presentasjoner av "den Andre" i forholdet mellom Vest og Øst i romanen. Utgangspunktet for undersøkelsen er trilogien skrevet av den syriske forfatteren Ḥayrī ad-Dāhabī (født 1946) i perioden mellom 1987 og 1997. Ved å studere trilogiens bind *Ḥasība* (1987), *Fayyāḍ* (1990) og *Hišām* (1997), ønsker jeg å undersøke hvordan forfatteren representerer forholdet til den andre, altså Vesten. Jeg vil se på hvordan forholdet til Vesten har utviklet seg gjennom romanens generasjoner. I tillegg vil jeg drøfte hvordan historiske hendelser påvirker de påfølgende trilogigenerasjoner, hvilken rolle dette spiller i forholdet mellom Vest og Øst, og hvilke holdninger som utvikler seg på de ulike sidene. Videre vil jeg se på årsakene til disse holdningene hos de ulike sidene. Er det ifølge forfatteren en mulighet for et vellykket møte mellom øst og vest, eller er det slik som den indiskfødte britiske poeten Rudyard Kipling skrev i "Balladen om øst og vest" i 1889:

”Øst er øst og vest er vest, og aldri skal de to møtes”. Hvilken løsning gir forfatteren for å løse problematikken mellom Øst og Vest?

Forholdet mellom Øst og Vest er mye omtalt i referanselitteraturen, men med forskjellige tilnærminger. De fleste studier som ligner min studie, omhandler egyptiske romaner som "*Uṣfūr min aš-Šarq*" (1938) av Tawfiq al-Ḥakīm og "*Qindīl 'Um Hišām*" (1940) av Yaḥya Ḥaqqī, "*Mawsim al-Hiğra 'Ila aš-Šamāl*" (1966) av aṭ-Ṭaiyib Ṣāliḥ, men spørsmålet er svært lite omtalt med direkte referanse til syriske romaner. Den syriske romanen er ikke godt kjent utenfor den arabiske verden. Selv om flere forfattere har arbeidet med forholdet mellom Øst og Vest, er den syriske forfatteren fortsatt ikke nok kjent i Vesten. Denne studien fyller derfor et akademisk hull ved å fokusere på Øst-Vest-problematikken gjennom en litteraturvitenskapelig analyse av tre syriske skjønnlitterære verk.

Mitt valg av trilogien har vært basert på en personlige avgjørelse, etter en nærlesning av den andre syriske romanen. Etter å ha lest hele trilogien fant jeg ut at denne trilogien tilfører mye til andre syriske romaner som omhandler temaet om Øst og Vest. Der presenteres store temaer som angår Øst-Vest-forholdet på unike og interessante måter. Jeg fant også ut at trilogien er lite utforsket. Det eksisterer få studier og individuelle artikler om hver roman av trilogiromaner. De fleste studier og artikler fokuserte på narratologiformer i tekstene. Når det gjelder Øst-Vest-forholdet, finnes flere artikler som har studert temaet, men bare en summarisk gjennomgang og overfladisk. Dessuten har Rashid el-Enany arbeidet med temaet om Øst og Vest-forholdet i kun de siste to romanene – en summarisk og kort undersøkelse for å plassere den i sin historiske kontekst. Så langt jeg har kunnet bringe på det rene, finnes ingen omfattende studier med utdypning og grundig undersøkelse av hele trilogien som en helhet, derfor forsøker denne studien å gi en grundig undersøkelse av presentasjoner av forholdet mellom Øst og Vest i trilogien i sin helhet.

Problemstilling

Ut ifra det som er skissert ovenfor om hva jeg ønsker å studere, kan vi trekke ut følgende hovedspørsmål:

1. Hvordan framstiller forfatteren den andre, den vestlige, i Østens møte med Vest i trilogien *al-Taḥawwulāt "Metamorfosene"*?
2. Ser forfatteren mulighet for et vellykket møte mellom de vestlige og de østlige?

Oppgavestruktur

Oppgaven er delt inn i seks kapitler. Kapittel 2 gir oversikt over teoriene og metodene som er brukt i undersøkelsen. Jeg presenterer flere teorier som angår temaet om forholdet mellom Øst og Vest, og som tilhører ulike fagfelt. Formålet er å kunne teoretisere over dataenes meningsinnhold og oppgaven. Her gjør jeg rede for kollektiv identitetskonstruksjon og påpeker hvordan kollektividentitet var et viktig redskap for karakterene i trilogien for å skille seg fra den andre, den vestlige, og redde seg selv fra vestliggjøring. I tillegg presenterer jeg i dette kapitlet både Edward Saids teori om orientalisme og teorier om oksidentalisme som to motsatte, men også komplementære studier. Videre ser jeg på teorien om seksualisering av litterære tekster av Ṭarabīšī, og viser hvordan denne teorien beskriver og forklarer en rekke psykologiske konsekvenser kolonialiseringen hadde for arabiske intellektuelle. I kapittel 3 gjør jeg rede for historiske hendelser som påvirket forholdet mellom Øst og Vest tilbake til middelalderen og frem til moderne tid. Her viser jeg hvordan disse hendelsene påvirket moderne arabisk litteratur generelt. Jeg legger her vekt på syriske litterære verk, og ikke minst for å plassere aḏ-Ḍahabī sine verk. Kapittel 4 gir en presentasjon av innholdet for trilogiromanene. I kapittel 5 analyserer jeg romanene ved å fokusere på selve tekstene, der jeg ser på tekstens elementer og kategoriene beskrevet nedenfor. I kapittel 6 tolker jeg funnene av analysedelen i lys av teoriene, sekundær litteratur og intervjuene jeg hadde med forfatteren. Jeg konkluderer med at forfatteren presenterer et motstridende bilde av Vesten og tre ulike holdninger til denne Vesten.

Transkripsjon

I oppgaven bruker jeg transkripsjon av noen arabiske ord og begreper, der begreper som har spesifikk betydning i oppgaven, skal stå i kursiv, som for eksempel *bandūq*, *dakanġī*, samt navn på viktige steder, som for eksempel *al-Baḥra*. Disse begrepene er oversatt mellom parentes, i tillegg til at titlene på romanene står også i kursiv. Alle arabiske navn skal også transkriberes uten å stå i kursiv. Jeg markerer forskjellen mellom hamzat al-waṣl og hamzat al-qaṭ' og dette markeres i transkriberingen. Det samme gjelder også de såkalt sol- og månebokstavene.

arabis k	ء	ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	ه	و	ي / ى
trans kripsj on	'	ā / a	b	t	ṭ	ǧ	ḥ	ḥ	d	ḍ	r	z	s	š	ṣ	ḍ	ṭ	ẓ	ʿ	ǧ	f	q	k	l	m	n	h	w / ū	y / ī

2 Teori

I dette kapittelet vil jeg drøfte teoretiske perspektiver og problematiske begrep som er relevante i forhold til oppgavens tema, nemlig forholdet mellom Øst og Vest i en syrisk trilogi. I denne sammenheng vil jeg begynne med å snakke om prosesser der kollektive identiteter blir konstruert, som er et viktig aspekt for å forstå forholdet mellom oss og den Andre.

Kollektiv identitetskonstruksjon

Ifølge Steven Talbot (2002) handler identitetskonstruksjon om skapelsen, vedlikeholdelsen og artikulasjonen av sosiale identiteter hos enkeltpersoner eller grupper (Talbot, 2002). Sosial identitet er, ifølge Talbot, et sosialt konstruert fenomen som dannes gjennom interaksjon. Identitet er altså noe som "spilles ut" og forhandles eller reforhandles av mennesker (ibid.). Ifølge Talbot konstrueres kollektive identiteter på bakgrunn av felles attributter og likheter, eller en forestilling om en "oss-het" (ibid.). Benedict Anderson (1993) forbinder kollektive identiteter med tilhørighet. Han mener kollektive identiteter er konstruert og basert på mentale forestillinger om fellesskap og likhet. Ifølge Anderson handler dette forestilte fellesskapet om språk, historie, lover, interesser, politikk og økonomi på den ene siden, og om forestillingene om en nasjon og betydningen av å tilhøre en bestemt nasjon på den andre siden (ibid.). Disse forestillingene har stor betydning for hvordan en oppfatter seg selv og oppfører seg i samsvar med sin gruppe. Samtidig er identiteten relasjonell og skapes i kraft av forskjeller og konflikter (ibid.), og som Connolly (1995) hevder, er ingen identitet uten forskjell (sitert i Talbot, 2002). Dette medfører at et "Oss" må ha et "Andre" som er forskjellig og annerledes for å kunne identifisere seg med en gruppe. Gjennom identifiseringsprosesser dannes dikotomien "Oss" og "Andre" (ibid.), som innebærer prosesser med det Edward Said (1978) kaller *othering*, det vil si prosesser som skaper den andre. Dette innebærer handlinger som leder til differensiering, autentisering og til tider ekskludering som skaper grenser mellom medlemmer i en spesifikk gruppe og utenforstående (ibid.). Her spiller, ifølge Talbot, flere faktorer en rolle i å etablere *othering*-prosesser,

deriblant kultur, makt og politikk (ibid.). Disse faktorene er med på å forme stereotypier av den andre, og gjennom en hegemonisk diskurs legitimeres og internaliseres disse presentasjonene (Talbot, 2002). En slik forståelse av kollektiv identitetskonstruksjon reflekteres i trilogien *al-Taḥawwulāt*, hvor hovedpersonene i trilogien forsøker å bekrefte en kollektiv identitet for å kunne skille seg fra den andre, og deretter motstå kollektive identiteter i endrede kontekstuelle forhold. Under vil jeg diskutere sentrale identitetsmarkører Øst/Vest og Oss/den Andre.

"Vi" og den "Andre" i forholdet mellom Øst og Vest.

Diskusjonen om "Oss" og den "Andre" i forholdet mellom Øst og Vest har en lang tradisjon i postkoloniale studier, og er et sentralt tema i ulike fagområder, som antropologi, litteraturstudier, statsvitenskap etc. Innenfor denne rammen, og før vi begynner diskusjonen om "Oss" og den "Andre" i relasjonen mellom Øst og Vest, skal de to konseptene 'Øst' (Orienten) 'Vest' (Oksidenten) diskuteres. Muḥammad Rātib al-Ḥallāq (1997) sier i sin bok *Nahnu wa al'ahar* [Oss og den Andre], etter å ha drøftet betydningen av begge konseptene: "Øst og Vest betyr ikke kun motsatte retninger, men de har definitivt fått en metafysisk betydning. Det er verken slik at Orienten ligger på den østlige siden av Oksidenten eller at Oksidenten ligger på den vestlige siden av Orienten" (al- Ḥallāq, 1997:12). Det kan dermed sies at de to motstående begrepene henviser til geografiske områder, men at politiske, historiske og andre omstendigheter har formet dem og gitt dem flere ideologiske, politiske og kulturelle betydninger, og formet dem i en politisk kontekst.

Vestens geografiske grenser utvidet seg etter det som ble kalt globalisering til å omfatte alle landene som har hatt kapitalistisk innflytelse. Ifølge blant andre Meaghan Morris (2005) førte globalisering til endringer i menneskers liv og aktualiserte spørsmål om identitet og selvbilde. Globalisering ga Vesten nye særegne egenskaper og gjorde den til en mystisk konstruksjon. I denne forstand ble Vesten fremstilt med fremstående attributter som skilte den fra alt annet som ikke var vestlig, som for eksempel; makt, styrke, dominans, modernitet, teknologi og kolonialisme. Vestlige borgere ble karakterisert ut ifra felles rase, kultur, sivilisasjon og ofte med samme religion (Bennett, Grossberg, Morris, 2005:372). Ideene om Europas sentralitet og overlegenhet ble spredt til et større publikum gjennom forskningstradisjoner som fokuserte på Orienten. Orientalistiske fagtradisjoner, spesielt etter

Edwards Saids *Orientalism* (1987), ble kraftig kritisert. Said postulerte at orientalisme er en maktideologi som rettferdiggjør koloniveldet, og at selve forestillingen om det vestlige Selv ble bygd på den ikke-vestlige Andre. Blant annet Ali Rattansi skriver: "The idea of the 'West' as white, Christian, rational, civilized, modern, sexually disciplined and indeed masculine was put into place in a protracted process in which the colonized Others were defined in opposition to these virtues." (Rattansi, 1977: 482). Ut fra samme perspektiv ble Østen definert som Vestens motsats, og ble oppdelt i mindre deler slik at Østen (Orienten) ble til "fjerne Østen", "nære Østen" og "Midtøsten", hvor sistnevnte viser til den arabiske verden.

Selv om Vestens representasjoner av Østen har blitt viet størst oppmerksomhet i debattene etter utgivelsen av *Orientalism*, finnes det også litteratur som tar for seg representasjoner av Vesten som "de andre". *al-Taḥawwulāt* er altså et skjønnlitterært bidrag som faller inn under denne kategorien. På samme måte som vestlige forfattere har hatt egne forståelser og definisjoner av Østen, har forfattere fra Østen også produsert sine bilder av Vesten. 'Abdallāh al-'Irwī (A. Laroui) skriver: "Orientalerne har brukt dette begrepet, Vesten, først for å referere til kristne, deretter for å referere til frankerne i Europa" (al-'Irwī, 2006:35). Forestillingene om de andre er altså knyttet til politiske og økonomiske forhold som videre har vært med på å konstruere dikotomien Øst/Vest, betydningen av den og de mangefasetterte meningene knyttet til disse motstående konseptene. Dette kommer jeg videre inn på i min analyse av trilogien i kapittel seks, hvor jeg analyserer hvordan karakterene handler og tenker på bakgrunn av sine omgivelser. Under vil jeg drøfte de to komplekse begrepene 'orientalisme' og 'oksidentalisme'.

Orientalisme

'Orientalisme' er en sentral teori innen postkoloniale¹ studier. 'Orientalisme' er et vidt begrep som refererer til forskningstradisjoner om østlige eller orientalske kulturer. I dag referer orientalisme til etnosentrisme og eksotifisering av andre kulturer og samfunn generelt, ikke bare samfunn i Midtøsten og Asia. Orientalistiske forskningstradisjoner har fått mye kritikk både fra vestlige og arabiske intellektuelle og kritikere. Blant annet Sayyid Ġamāl ad-Din al-'Afgħanī (1839-1897), Muḥammad Kurd 'Alī (1876-1953), Anwar 'Abdel-Malek i sin

¹ Konseptet med Post-kolonialisme (eller ofte postkolonialisme) omhandler effekten av kolonisering på kulturer og samfunn. Begrepet, som opprinnelig ble brukt av historikere etter andre verdenskrig som "den postkoloniale staten", der "post-kolonial" hadde en tydelig kronologisk betydning, peker på perioden etter uavhengigheten. Men fra slutten av 1970-tallet har begrepet blitt brukt av litteraturkritikere til å diskutere de ulike kulturelle effektene av kolonisering. (Sawant, 2012:120)

artikkel "Orientalism in Crisis" fra 1963 (Ruud, 2009), og den allerede nevnte *Orientalismen*. Selv om det fra vestlige aktører kom mye kritikk som rettet seg mot orientalistiske forskningstradisjoner før *Orientalismen*, betraktes boken som en av de viktigste og mest innflytelsesrike verk for sammenhengen mellom representasjoner og makt.

Saids *Orientalismen* (norsk oversettelse 1994) er den mest kjente enkeltteksten som rettet skarp kritikk mot vestlige representasjoner av Østen. Said tar for seg orientalistisk skjønnlitteratur, politiske rapporter og reiseskildringer og retter kritikk mot vestlige representasjoner av Østen som han finner i disse ulike kildene. Boken har på en avgjørende måte vært med på å utforme kritiske perspektiver på representasjoner av den andre og blitt en viktig referanse for alle som studerer andre kulturer og samfunn.

Saids ideer bygger på Michel Foucaults diskursbegrep. Han argumenterer for at det er en sterk sammenheng mellom orientalistiske representasjoner og kolonialisering. Orientalismen er, ifølge Said, ikke bare en måte å forske om Østen på, men snarere en måte å dominere Østen på. Said mener orientalismen er en diskurs om Østen og de arabiske landene i favør av imperialismen som var med på å muliggjøre og legitimere kolonialiseringen. Orientalismen har, ifølge Said, bidratt til konstruksjonen av dominante diskursive forestillinger om grunnleggende forskjeller mellom Østen og Vesten. Vesten, det vil si i første omgang Europa, har gjennom orientalismen skapt et eget bilde av det som er utenfor Europa, altså det såkalt "Østen" eller "Orienten". Said mener at Vest og Øst ble illustrert som et kontrastfylt bilde, hvor den ene reflekterer hva de andre er og ikke er. Derfor reflekterer det negative, eksotiske bildet som ble tillagt Østen, et positivt bilde av Vesten som Østens motbilde. I denne forstand er Østen, ifølge Said, en oppfinnelse av et sted som er skapt av og for Vesten (Said, 2001:7). Som Østens forestilte motsats kunne Vestens selvilde og identitet forsterkes – en prosess som var nødvendig for å etablere Europa som verdens sentrum – som kommer frem i sitatet under.

Orientalismen er aldri langt unna det Denys Hay har kalt Europas idé, en kollektiv forestilling av "oss" europeere i motsetning til "de" ikke-europeere. Faktisk kan det hevdes at hovedkomponenten i europeisk kultur nettopp er det som gjorde denne kulturen hegemonisk i og utenfor Europa: europeisk identitet som overlegen i sammenligning med alle ikke-europeiske folk og kulturer. (Said, 2001:10).

Orientalismen og dens beboere ble tillagt visse trekk og egenskaper som stigmatiserte dem som noe annerledes – som fjerne, dumme, uutviklede, eksotiske, mystiske, sensuelle, fremmede og farlige, i motsetning til det rasjonelle, håndgripelige og utviklede Vesten. Ifølge Said er det nettopp gjennom en slik konstruksjon av Østen at Vesten kunne posisjonere seg i sentrum og

kunne karakteriseres som sterk og overlegen overfor Østen (Said, 2001). Said påpeker at Vestens kjennskap til Østen var gjennom orientalistiske studier og skildringer. Det skjedde gjennom et langt arbeid av flere generasjoner av orientalistere som konstruerte innbilt viten om Østen basert på forestillinger, som ikke nødvendigvis hadde rot i en empirisk verden (Said, 2001:64). Said understreker den sterke effekten av orientvitenskapene som en gren av viten i å danne et fast forestilt bilde av Østen i vestlige tenkemåter (Said, 2001:107). Han mener orientalistiske representasjoner også påvirket orientalerne selv, og derfor kunne ikke Østen plassere seg selv utenfor rammebildet som skapte Østen som motsats til en sterk utviklet Vest. Dette er, i følge Said et tegn på Vestens enorme, kulturelle styrke og dens evne til å herske over Orienten (Said, 2001:108). Forbindelsen mellom viten og makt er et av flere områder Said drøfter. Han kritiserer denne typen viten ved at den ble et redskap for politiske formål og som i følge Said spilte stor rolle i å muliggjøre og legitimere kolonialiseringen i de arabiske landene under påskudd av å innføre blant annet vestlige sivilisasjon og modernisering. Denne prosessen var, ifølge Said, en form av maktpraksis som gjenspeiler det ujevne maktforholdet mellom Vest og Øst og som kan sees på som en type akkulturasjon. I følge Ğürĝ Ṭarābīšī handler 'akkulturasjon' om maktrelasjoner, hvor koloniatorens kultur overføres til kolonien (Ṭarābīšī, 1977:10). Ifølge Ṭarābīšī har spesielt arabiske intellektuelle blitt påvirket psykologisk av akkulturasjonsprosesser. Dette er uttrykket blant annet gjennom deres tekster, noe jeg kommer til å se nærmere på senere i dette kapitlet. Said mener han forutsier i slutten boken hva som kan være konsekvensene av slike diskursive praksiser, og advarer mot det motsatte – oksidentalisme.

Selv om boka fikk, som nevnt over, betydelig innflytelse innen akademia og disipliner hvor man studerer "de andre", fikk den også betydelig motbør fra både vestlige og østlige kritikere, blant annet David Kopf, Robert Irwin og Ṣādiq Ğalāl al-'Azm i *Orientalism and Orientalism in Reverse* (1981), hvor han påpeker at Saims tilnærming forsterker mye av de essensialistiske binære forskjellene mellom Øst og Vest, som Said selv kritiserer (Al-'Azm, 1981: 230). Til tross for at Said har høstet mye kritikk, er det ikke relevant for oppgaven å gå grundig inn på disse debattene. Det er derimot viktig å markere og påpeke kritikken som ble rettet mot Saims advarsel i avslutningen av boken. Mange av hans kritikere har tatt hensyn til Saims advarsel om oksidentalisme som en oppmuntring til araberne og de østlige for å reagere på *Orientalismen*. De hevdet at Saims *Orientalismen* har åpnet for tilsvarende motsatte representasjoner rettet mot Vesten, altså oksidentalisme som et svar på orientalisme (Conceison, 2004: 40) som vi skal se nærmere på i neste avsnitt.

Oksidentalimse

Som vi har sett i forrige avsnitt, spilte Vestens overlegenhet over Østen en stor rolle i orientalistenes representasjoner. I denne delen skal jeg undersøke østlige representasjoner av Vesten som "den andre" som kan hevdes å falle inn under begrepet 'oksidentalisme'. Det er allmenn enighet om at representasjoner av den andre i stor grad handler om selvdefinisjon, og at en slik virksomhet ligger i menneskets natur. Dette leder oss til al-'Irwī utsagn om at vitenskaper som har som mål å produsere kunnskap om andre samfunn og kulturer, ikke er begrenset til Vesten, men har eksistert siden 1800-tallet. Han henviser til *Persiske brev* (1721) av Charles Montesquieu. Al-'Irwī understreker at disse brevene inneholder mange representasjoner og bilder av Europa og europeere (Al-'Irwī, 2006:35-36). Selv om disse representasjonene eksisterer allerede i de arabiske litterære skrifter, går kritikken ut på at Saids *Orientalismen* har åpnet for et lignende, nytt diskursivt felt som dreier seg om oksidentalisme. Uansett dens opprinnelse understreker Claire Conceison (2004) at oksidentalisme oppsto som en diskursiv praksis innen en postmoderne bevegelse, men den har ikke fått nok oppmerksomhet på lik linje med orientalisme (Conceison, 2004:42).

Oksidentalisme er ifølge James Carrier "stiliserte bilder av Vesten" (1995:1). Den viser hvordan bilder av Vesten former menneskers forestillinger om seg selv og andre, og hvordan disse bildene i sin tur formes av både medlemmer av vestlige og ikke-vestlige samfunn (ibid.). I den forstand representerer oksidentalistiske diskurser en motpol til orientalismen, og er dermed sentralt for oppgaven, som undersøker representasjoner av Vesten i arabiske narrativer. I den arabiske verden har oksidentalistiske diskurser blitt påvirket av Saids *Orientalismen*. Det mest omfattende arbeidet hittil om arabisk oksidentalisme er *Muquaddima fī 'ilm al-istighrāb [Introduksjon til vitenskap om oksidentalisme]* (1991), av egypteren Ḥasan Ḥanafī. Ḥanafī definerer oksidentalisme slik: "Oksidentalisme er orientalismens motstykke og har kommet som en respons på den europeiske sentraliteten." (Ḥanafī, 1991:19). Ḥanafī ser på oksidentalisme som en ny vitenskap med hensikt å frigjøre seg fra kolonimaktene. Oksidentalisme, ifølge Ḥanafī, kom som et behov for å stå imot vestliggjøring som truet den arabiske kulturelle identiteten (ibid.:22). Derfor er Ḥanafīs mål å studere og dermed objektivisere Vesten for å muliggjøre en klarere følelse av en uavhengig arabisk identitet og dermed beskytte den mot vestliggjøring og forbinde den arabiske identiteten med dens røtter (ibid.: 31). En slik

oksidentalisme viser forholdet mellom definisjonen av selvet og representasjon av Europa som ofte dukker opp i arabiske narrativer. Mens Ḥanaḥī drøfter motivasjonene til den nye tendensen i den arabiske verden, har Rashid el-Enany undersøkt representasjoner av Europa og USA i moderne arabiske fortellinger. Hans undersøkelse er i hovedsak deskriptiv og mangler et teoretisk og analytisk grunnlag. Sammenlignet med Said, analyserer ikke el-Enany orientalisme som en politisk ideologi, men snarere beskriver han arabiske forfatters oppfatninger av, og hvordan de har portrettert Vesten i sine litterære verk (el-Enany, 2006:1). Han forsøker å dekonstruere bildet arabiske forfattere har forestilt seg om Vesten, og ser på det arabiske forholdet til Vesten ved å studere forfatterens litterære verk over to århundrer, fra 1800-tallet frem til i dag. Han mener arabernes oppfatning av Vesten har vært dynamisk og at deres forhold til Vesten har vært tvetydig og forvirrende, preget av både avsky og beundring avhengig av historiske og politiske omstendigheter (ibid.).

Ifølge el-Enany har det viktigste problemet i det arabiske samfunnet og blant dets intellektuelle elite vært deres holdninger til Vesten. Samtidig understreker han at den intellektuelle eliten har innsett at Vesten er en kilde til modernitet, vitenskap, teknologi og framgang som araberne, uansett ideologisk tilhørighet, så verdien å benytte seg av. El-Enany kategoriserer holdningene til Vesten blant arabiske forfattere og intellektuelle i tre forskjellige og paradoksale holdninger. Noen er pro-vestlige og oppfordrer til å etterligne Vesten i ord og gjerning, andre er anti-vestlige og ivrer etter total adskillelse fra Vesten. En tredje gruppe står mellom disse to ulike holdningene og aksepterer framskritt etter vestlig modell. De tar det som ikke kolliderer med arabisk moral. Her skiller El-Enany også mellom to forskjellige faser, hvor den første er den nasjonale uavhengigheten hvor forfatterne gjenspeilte stolthet i sine litterære tekster, og den andre er en fase av skuffelse hvor de fleste forfattere innrømmet nederlaget overfor den vestlige sivilisasjonen (ibid.). El-Enany mener de arabiske forfatterne presenterer Vesten i et motsatt bilde av hvordan Vesten presenterer Østen. De arabiske forfatterne portretterte Vesten som materialistisk, mens vestlige forfatterne hadde en tendens til å beskrive Østen som åndelig i sine litterære tekster. I tillegg fremstilte de arabiske forfatterne Vesten som en sterk, vakker, utspekulert og forførerisk kvinne som lokker arabiske menn til seg. Grunnleggende punkter som el-Enany konkluderer med i sin bok, er at nesten alle arabiske forfatterne han tar for seg, skiller mellom den koloniale Vesten og den vestlige sivilisasjon ved at de var imot kolonialisme, men aksepterte Vestens modernitet (ibid.).

Fra ovennevnte diskusjon kan vi si at selv om oksidentalisme kom som et svar på orientalisme, har disse representasjonene vært i en tilstand av ustabilitet avhengig av politisk

og historisk utvikling. I motsetning til orientalisme viser presentasjonen over at oksidentalisme var en forsvarsposisjon og ikke hadde ekspansjonistiske mål, men snarere emansipatoriske mål. Som jeg allerede har vært inne på, kan det sies at ujevne maktforhold og videre orientalernes representasjoner har påvirket mennesker psykologisk. I avsnittet under vil jeg undersøke denne påvirkningen på arabiske intellektuelle.

2.1.1 Innvirkningen av forholdet mellom Øst og Vest på arabiske intellektuelle.

Som vi har sett i el-Enanys klassifisering, var responsen på europeisk kultur varierende blant moderne arabiske intellektuelle. Snarere utviklet de tre ulike holdningene seg avhengig av politiske hendelser. Det positive bildet av en sivilisert og moderne vestlig sivilisasjon ble motvirket av dens bilde som kolonimakt i de intellektuelles oppfatning. Kolonialisering og imperialisme førte til dyp psykologisk påvirkning på nye generasjoner av arabiske intellektuelle, hvor en kan se en følelse av undertrykkelse, mindreverdighet og maktesløshet (Wattār, 2000:20). Ṭarābīšī forklarer maktrelasjoner basert på forestillingen om seksualiseringen av kolonialrelasjoner. Han leser denne seksualiseringen fra et sosio-psykologisk perspektiv som et uttrykk for menneskets relasjon til verden. I et patriarkalsk samfunn uttrykkes denne relasjonen gjennom dualismen ”det kvinnelige” og ”det mannlige” og deres relasjon til hverandre som basert på makt og undertrykkelse. I denne forstand representerer det maskuline makt, mens det feminine representerer maktesløshet og undertrykkelse (Ṭarabīšī, 1977:6). Dette er, ifølge Ṭarabīšī, uttrykt i arabiske romaner som omhandler temaer om forholdet mellom Øst og Vest (ibid.). Ṭarābīšī forklarer hvordan de arabiske intellektuelle reagerte på akkulturasjonen. De forsøkte å kompensere følelsen av kulturell mangel som rammet dem ved å karakterisere Vesten med kvinnelige trekk som et tegn på svakhet. Ifølge Ṭarabīšī anerkjenner de arabiske intellektuelle i romanene identifisering mellom kultur og mannlighet, selv ubevisst (ibid.). Siden de arabiske intellektuelle tilhører en gammel sivilisasjon og kultur, vekker ikke akkulturasjonen en følelse av femininitet, men isteden vil den vekke en følelse av kulturell svekkelse og hjelpeløshet (ibid.). Derfor forsøker den arabiske intellektuelle i romanen å bekrefte sin mannlighet ved å kalle frem sin fortidssivilisasjon som en tilsvarende storslått sivilisasjon. Selv om dette vil gi ham en følelse av stolthet og dermed bekrefte hans kulturelle mannlighet, blir dette, ifølge Ṭarābīšī, ikke nok fremfor den fremvoksende vestlige sivilisasjonen. Dette

fører ham til å forsøke å bekrefte sin kulturelle identitet gjennom sin mannlighet og dens handlinger. Ṭarābīšī understreker at forsøk på å styrke sin kulturelle identitet, som beskrevet her, ofte skjer ved at den intellektuelle hovedpersonen reiser til Vesten. Mens hovedpersonen er der, ifølge Ṭarābīšī, vekkes følelsen av at tilknytningen til kulturen er sterkt svekket, eller som Ṭarābīšī skriver, kastrert. Dermed økes hovedpersonens vilje til å bekrefte sin mannlige identitet (ibid.:14). Disse følelsene blomstrer, ifølge Ṭarābīšī, hovedsakelig på universiteter og teatre der de arabiske intellektuelle griper sjansen til å tiltrekke seg flest mulig vestlige kvinner. Hans mannlighet vil bekrefte ytterligere når han etablerer et seksuelt forhold med vestlige intellektuelle kvinner. Den vestlige kvinnen han har valgt, representerer da den europeiske sivilisasjonen i hans fiksjon. Ved å "erobre kvinner," bekrefter han dermed sin mannlighet og overlegenhet over Vesten (ibid.). En slik fremstilling uttrykkes, som vi skal se senere i oppgaven, av aḍ-Ḍahabī i trilogien, hvor hovedpersonen i romanen *Fayyāḍ* seksualiserer, ubevisst, kulturelle relasjoner med den andre. Dette gjør han ved å tiltrekke seg flest mulig franske jenter på universitetet som en måte å erstatte sin følelse av mangel på identitet og kultur i Vesten.

Metode

Prosjektet er i utgangspunktet en analyse av den skjønnlitterære trilogien *al-Taḥawwulāt* "Metamorfosene" (1987-1996) som består av bindene *Ḥasība* (1987), *Fayyāḍ* (1990) og *Hišām* (1997) av Ḥayrī ad-Ḍahabī (født 1946).

For å finne svar på de to hovedspørsmålene som ble presentert innledningsvis, og for å utdype tesen, har jeg støttet meg til en rekke primære og sekundere litteraturkilder som tilhører ulike felt: postkolonialteori, arabisk litteratur, studier om Vest og Øst-problematikken på et mer generelt grunnlag, da spesielt i moderne arabiske litteratur. I tillegg til de ulike teoriene vil jeg benytte meg av intervjuet som ble gjennomført med forfatteren, Ḥayrī ad-Ḍahabī. Intervjuene med forfatteren er gjennomført i tre runder, både ansikt til ansikt i Damaskus 24.4.2011 og gjennom telefonsamtale 24.03.2014 og 23.06.2014. Intervjuene som er gjennomført med forfatteren, var halvstrukturerte ved at jeg i forveien har formulert spørsmålene.

Undersøkelsen er gjennomført ved nærlesning og kategoribaserte analyse. Analysen er i hovedsak en tekststrukturell tilnærming inspirert av strukturalistisk teori. Jeg bruker for

eksempel noen termer innenfor litteraturvitenskapen innført av Gerard Genette. Jeg bruker en strukturanalytisk tilnærming fordi den egner seg godt til å finne tankekategoriene som bestemmer forfatterens måte å beskrive og kommentere Øst og Vest-forholdet på. Denne tilnærmingen fokuserer på tekstens interne elementer som et redskap som er brukt for å skape mening. For at tolkningen skal kunne utføres, kreves det også hermeneutisk tilnærming som prøver å gi tekstelementene en mening (betydning). Hermeneutikken hjelper oss å tolke og forstå fenomener som ikke samsvarer med noen universelle lover, disse inkluderer blant annet historiske hendelser og kunstneriske verk (Bergsten, 2012:14).

Rent praktisk deler jeg avhandlingen i to deler, analyse og tolkning. I den første delen ser jeg etter tekstens primære elementer og sorterer tekstens kategorier slik jeg mener det er viktig og meningsskapende. Tittelen, romstruktur, tidstruktur, karakterene, konflikter, fortellerteknikk og språklige virkemidler er elementene som jeg velger å tolke.

I den andre delen blir de ulike overnevnte tekstuelle elementene kombinert, der de sammen utgjør temaet om Øst-Vest-møtet slik jeg viser i kommende kapitler. Det lønner seg for eksempel å studere det språklige mikronivået i en kontekst, og dens funksjon i teksten som er særlig viktig der den viser til tilhørighet, som igjen er et tema tett knyttet til hovedtemaet. Etter å ha oppnådd en grundig forståelse, vever jeg de løsrevne elementene igjen inn i en sammenheng for å oppnå et tekstlig bilde. Her fordyper jeg meg i flere av forfatterens litterære verk for å forstå hans ideologi og tankegang, i tillegg til andre syriske romaner og litteraturstudier for å kunne plassere trilogien i en historisk kontekst med andre samtidsromaner.

2.1.2 Metodologiske og etiske utfordringer

En studie med så stort omfang og med ulike fagområder som ble berørt, har vært krevende, særlig i det at undersøkelsen og skrivefaser sammenfaller med en ekstremt sårbar situasjon i mitt hjemland, Syria. Dette gjorde jobben i oppgaven ekstra krevende, samtidig var det å jobbe med språk og litteratur som et lys i mørket for meg. Faglig har jeg overført en god del sitater fra trilogien i dens originale språk. Jeg måtte oversette disse sitatene fra et nesten poetisk språk til norsk. Selv om jeg behersker norsk, var dette likevel en utfordring for meg. For det første på grunn av at det norske språket ikke er mitt morsmål, og det anbefales at en skal oversette til sitt morsmål fordi oversettelse ikke bare inkluderer to språk, men en overføring fra en kultur til en annen (Diskins, Hervey, Higgins, 2002:30). I tilfeller der det var vanskelig å finne tilsvarende betydninger på norsk, søkte jeg hjelp fra norskspråklige. I

oversettelsene prøvde jeg å være så bokstavelig som mulig samtidig som jeg var opptatt av å overføre meningen av teksten til idiomatisk norsk. Implikasjonene rundt bruk av denne oversettelsesfremgangsmåten var at oversettelsen ikke nødvendigvis resulterte i en norsk stil og uttryksmåte.

3 Bakgrunn

Historisk bakgrunn

Litteratur og historie er to sammenknyttede felt. Historiske, politiske og sosiale hendelser danner konteksten til forfatterens levde liv, og farger derfor deres litterære tekster.

Litteraturen kan anses som forfatterens kommentarer til kontemporære hendelser og hvordan han eller hun mener dette påvirker menneskers liv. For å forstå de litterære tekstene som skal analyseres i oppgaven, og for å kunne sette disse tekstene i sammenheng med problemstillingen, vil jeg i dette kapittelet redegjøre for de historiske fasene som anses relevante for problemstillingen, fordi de preger måten forholdet mellom den arabiske verden og Europa, altså mellom Øst og Vest, blir fremstilt på i trilogien. Jeg kommer til å begrense min redegjørelse til å snakke om Syria, eller det som kalles Šām.²

Det er vanskelig å definere startpunktet der man begynte å snakke om et skille mellom Øst og Vest, men de fleste forskere mener perioden under korstogene (1096-1291) var kompleks og konfliktfylt for begge parter (Barhūma, 2011: 71). I denne perioden var religion sentralt i konflikten mellom Øst og Vest. Påskuddene for disse krigene var at de var ment å beskytte kristne i hellige områder i Syria (ibid.). Selv om korstogene fortsatte i nesten to hundre år, klarte muslimske herskere, blant annet 'Usāma bin Munqid̄ og Ṣalāḥ ad-Dīn Yūsuf bin 'Ayyūb, mest kjent som Saladin i den vestlige verden, å vinne tilbake kontrollen. Utfallet av korstogene var at Vesten ble oppmerksom på viktigheten av Østen og de arabiske landene, særlig Egypt og Syria. Dessuten bidro disse krigene til å skape et krigersk bilde av Vesten i arabernes oppfatning og gjorde dem skeptiske til å kommunisere med Vesten (ibid.).

Forholdet mellom Øst og Vest i moderne tid³ var ikke bedre enn i middelalderen. Den vestlige koloniseringen av arabiske land bidro til å gjøre skillet større for begge sider. Samtidig kan vi si at fra det 17. århundre og inntil første verdenskrig hadde forholdet mellom Øst og Vest en uklar form. Araberne som var underlagt det osmanske riket, så på Vesten og dets framskritt med beundrende blikk. Samtidig var Vesten også interessert i kolonier, markeder og innflytelse. Vi kan si at det faktum at Vesten var opptatt av å legge arabiske

² Šām er det arabiske navnet på regionen i det østlige Middelhavet mellom Egypt og Tyrkia. Tidligere brukte arabere navnet som et begrep for et udefinert sted nord for ørkenen. De brukte ikke navnet Syria, som er det greske og romerske navnet for babylonske Suri. Området Šām ble fordelt mellom flere stater på 1900-tallet. I dag brukes Šām fortsatt for å betegne Syria, Jordan, Palestina og Libanon. Til tross for dagens politiske grenser eksisterer det fortsatt en følelse av enhet, ifølge Hopwood (1988: 1).

³ Moderne tid betegner gjerne en tidsepoke (i Europa) fra første verdenskrig og utover

stater under sitt herredømme, tvang araberne til å søke dypere inn i sin egen identitet (Jabra, 2013:76).

Syria som en del av den arabiske verden, var underlagt osmansk dominans i rundt fire hundre år, og hadde store ambisjoner om selvstendighet. Disse sterke nasjonale følelsene ble tolket gjennom araberoppstanden som fant sted mellom 1916 og 1918, ledet av Sharif Hussein bin Ali (Ḥaddād, 2001:9). Under første verdenskrig benyttet Frankrike og Storbritannia seg av den sterke nasjonale oppvåkningen i den arabiske verden. Britene fant en alliert i Sharif Hussein, kongen av Hijaz⁴, et viktig kalifat for muslimer. De forhandlet ham over på sin side i krigen med løfter om uavhengighet. Resultatet av krigen var til fordel for den britiske alliansen, siden osmanerne ble beseiret. Araberne opplevde imidlertid svik fra Storbritannia og Frankrike. Britiske og franske myndigheter inngikk den hemmelige Sykes-Picot-avtalen (1916) hvor de fordelte Midtøsten mellom seg. I tillegg lovet britene i Balfour-erklæringen (1917) støtte til den internasjonale sionistiske bevegelsen til å skape et jødisk hjemland i Palestina. Syria og Libanon ble underlagt det franske mandatet, mens Palestina og Irak ble underlagt det britiske mandatet ('Abdul'azīz 'Umar, 1990).

24. juli 1920 ledet General Henri Gouraud en fransk hær fra Libanon for å ta kontroll over Damaskus i overensstemmelse med Sykes-Picot-avtalen. Da hadde allerede Faisal, Sharif Hussayns sønn, blitt erklært konge over Šām. Yusuf al-'Azma, som var kong Faisals stabssjef og krigsminister, ledet en liten hær for å forsvare landet mot den franske hæren. De to hærstyrkene møttes ved landsbyen Maysalūn. De franske styrkene drepte al-'Azma og beseiret den syriske hæren. Ved Gourauds ankomst til Damaskus gikk han til Saladins grav og kom med sitt berømte utsagn "O Saladin, vi har returnert, og så har korstogene" (Ḥaddād, 2001:10). Sykes-Picot-avtalen er på mange måter et vendepunkt i Midtøstens historie. Avtalen vekte blant annet til live minnene om korstogskrigene i arabernes kollektive hukommelse, i tråd med Gourauds uttalelse. Sykes-Picot var med på å skape et forhold mellom Øst og Vest, i en ny fase, preget av ulike følelser av hat, svik, usikkerhet, ydmykelse og skam. Som en naturlig følge oppsto det frigjøringsbevegelser i de okkuperte delene av den arabiske verden. Tiden under vestlige kolonimakter og frigjøringsperiodene har satt dype spor som fremdeles preger dagens Midtøsten.

I Irak ble følelsen av svik mindre etter at de fikk sin selvstendighet, mens Frankrikes motvilje mot å gi fra seg makten i Syria forsterket disse følelsene for syrerne (Hourani, 1968:355). Det franske mandatstyret delte inn Syria i seks mindre stater, mens Libanon

⁴ der Makke ligger

utgjorde en syvende stat. Dette provoserte syrerens gryende nasjonalfølelse, og dermed økte oppslutningen rundt arabisk nasjonalisme. Ideen om den arabiske nasjonen som en enhet oppsto i Syria (Hourani, 1968:377). Som følge av dette brøt ut det ut væpnede opprør i alle områder i Syria ledet av blant annet Šālih al-'Alī, 'Ibrāhīm Hanānū og Sulṭān Bāšā al-'Aṭraš. (Ḥaddād, 2001:10). I tillegg oppsto det motstandsbevegelser som utviklet seg til politiske partier med nasjonalistisk ideologi, som for eksempel "Al-Ḥizb as-Sūrī al-Qawmī (dannet i 1932) [Det syriske nasjonalparti] ledet av Anṭūn Sa'āda.⁵

Alt dette falt sammen med den andre verdenskrig, hvor de store kolonimaktene Frankrike og Storbritannia ble svekket (Hourani, 1968). Kraftige demonstrasjoner brøt ut igjen, og i Damaskus gikk det så langt at de franske kolonistyrkene brukte luftangrep mot motstandere. De sterke protestene skremte Storbritannia, som videre tvang Frankrike til enighet om å trekke seg ut av både Syria og Libanon. Frankrike krevde en rekke politiske og økonomiske privileger for å trekke seg ut av Syria. 17. april 1946 fikk Syria sin selvstendighet, men det var en ufullstendig selvstendighet på grunn av den franske innflytelsen som forble i Syria.

Albert Hourani (1968) mener generasjonen av nasjonalister som kjempet mot vestlig tilstedeværelse i den arabiske verden, hadde en egen forståelse av selvstendighet, og at det var viktig for dem å få selvstyre og dermed medlemskap i de Forente Nasjoner (FN). Ifølge ham var det umulig for dem å løsrive seg fra et europeisk maktgrep. De ønsket selvstendighet, men de trodde modernitetens hemmelighet lå hos europeerne. Deres forhold til Europa var derfor motstridende, preget av både hat og beundring. Da de anklaget Frankrike og Storbritannia for deres kolonialpolitikk, mente de ikke at dette var fordi kolonimaktene var korruperte i seg selv, men fordi de ikke var trofaste mot sine egne idealer. I ønsket om selvstendighet rettet de intellektuelle nasjonalistene seg mot det de anså som det ekte Frankrike og det ekte Storbritannia og argumenterte for selvstendighet med europeiske prinsipper (ibid. 412,413).

Til tross for dette tok ikke kolonialiseringen slutt, ettersom dens konsekvenser vedvarte. De etablerte en ny kolonistat som fremdeles finnes i Palestina. I 1948 erklærte Storbritannia slutten på sitt mandat i Palestina og forlot området. FN foreslo den 14. mai samme år å dele det britiske Palestina-mandatet i to stater; en israelsk og en arabisk stat. ('Abdul'azīz 'Umar, 1990). Som en konsekvens ble det arabiske området enda mer ustabil. Fragmentering av den arabiske verden, særlig Syria og Libanon, ledet til interne konflikter.

⁵ En kristen libanesiser som levde i Brasil og ble inspirert av syriske nasjonalistiske ideer som var utbredt blant libanesiske intellektuelle i slutten av det nittende århundre (Hourani, 1968:378)

Den mest omfattende og ødeleggende borgerkrigen fant sted i Libanon i 1975–76, etter en første runde i 1958, og med nye indre stridigheter i 1980- og 1990-årene.

Opprettelsen av staten Israel i hjertet av den arabiske verden hadde sterk påvirkning på stabiliteten i området. Området er blitt et åsted for konflikter, frigjøringskamper og militærkupp, særlig i Syria og Egypt (i Egypt 1952, og Syria med ti kupp alene), som deltok i alle krigene (1948, 1956, 1967, 1973) som ble utkjempet mot Israel. Krigen i 1948 ble betraktet som en katastrofe ('*nakba*'). Dette var den første av en rekke kriger mellom araberne og israelerne. Israel kom seirende ut, og beholdt området, i tråd med FNs anbefaling – noe som førte til at mange palestinere flyktet. Dermed ble krigen stoppet med våpenhvile for begge sidene. Israel brøt våpenhvileavtalen i 1967, da Israel tok kontroll over Vestbredden, Gaza, Sinai-halvøya og de syriske Golanhøydene. I 1973 gjenerobret arabiske styrker en del av områdene som hadde vært okkupert siden 1967 ('Abdul'azīz 'Umar, 1990).

Den første reaksjonen på krigen og tapet av Palestina kom av nasjonalistene i Syria med et militærkupp ledet av Ḥusnī az-Za'īm i 1949. Dette kuppet ble siden etterfulgt av en rekke nye militærkupp i protest mot regjeringene i Syria, som sammen med Vesten ble anklaget for medvirkning til tapet av Palestina (Ḥaddād, 2001). Dessuten ble det gjennomført et militærkupp i Egypt i 1952 som var en politisk skjellsettende hendelse i arabiske land. Militærkuppet i Egypt var et vellykket eksempel på militær maktovertakelse og styrket på en og samme tid en nasjonalistisk og panarabisk tenking.

Konsekvensene av den andre verdenskrig bidro ikke bare til endringer i Europas posisjon, der de europeiske stormaktene mistet sin moralske styrke og sentralitet, men påvirket også det arabiske området og deres politikk. Ifølge Hourani følte de politiske kreftene som kom til makten, seg i stand til å kvitte seg med Vesten, siden de ikke lenger utgjorde et maktsentrum. De forfektet nødvendigheten av å kutte båndene med Vesten på grunn av kolonialismen (1968:416). Disse ideene var grunnlaget for revolusjonen i 1952 i Egypt og det arabiske sosialistiske Baath-partiet⁶ (Ḥizb al-Ba'ṯ al-'Arabī al-Iṣtirākī), som har spilt en viktig rolle i både Irak, Jordan, Libanon, og ikke minst i Syria, ble dannet og er fremdeles i maktposisjon til i dag.

⁶ Det arabiske sosialistiske Ba'ṯ-partiet er et politisk parti grunnlagt i Syria i begynnelsen av førtiårene under navnet Den arabiske gjenopplivelsesbevegelsen (Ḥarakat Al'Iḥyā' Al-'arabiyya). I 1943 fikk det et nytt navn, "den arabiske gjenopplivingen, og skiftet navn igjen i 1947 til "Det arabiske sosialistiske Ba'ṯ partiet" ledet av Michel 'Aflaq, partileder, Ṣalāḥ ad-Dīn al-Biṭār, generalsekretær, med kollegaer som Ġalāl as-Sayyid. Partiideologien er basert på arabisk nasjonalisme, arabisk sosialisme og anti-imperialisme. Ba'athisme ønsker at den arabiske verden skal forene seg i en enhetlig stat. Partiets motto er: "Enhet, frihet, sosialisme", og refererer til arabisk enhet, og frihet fra ikke-arabisk kontroll og innblanding (Ḥaddād, 2001:16,17).

Forholdet mellom Øst og Vest i moderne arabisk litteratur før *al-Taḥawwulāt*

Litteraturen er alltid knyttet til tiden den er skrevet i. Den gjenspeiler først og fremst de intellektuelles holdninger, deres tanker og følelser. Den er en indirekte historisk kilde som kan fortelle oss om folkets levemåter, men kan også sees på som forfatterens uttrykk og inntrykk av samtiden ved at den reflekterer og skildrer de innerste tanker hos individer. Forfatteren som et individ og en del av samfunnet blir påvirket av begge "verdener", nemlig en individuell og kollektiv verden, dermed uttrykker forfatteren kollektive følelser og tanker om samtiden i form av dikt, teater, noveller, fortellinger, eller romaner. I romansjangeren, i likhet med teater og poesi, gis forfatteren større muligheter til å skildre folks levemåte i minste detalj. En kan også hevde at romansjangeren er det beste redskapet til å uttrykke egne tanker og standpunkt – enten direkte ved en narrativ prosess eller gjennom karakterene i romanen (Wattār, 2000:23). Det som er viktig her er å presentere forholdet mellom Øst og Vest i de arabiske tekstene slik el-Enany uttrykker det. Som vi har sett i hans kategorisering, har historiske og politiske omstendigheter påvirket arabiske oppfatninger av Vesten og produsert tre ulike holdninger mot Vesten (jf. teoridelen s. 10).

Grunnen til at den arabiske romanen tar opp Øst-Vest forholdet, er ifølge forskere, blant annet den syriske forskeren Riyāḍ Wattār, at de tidlige arabiske forfattere selv var studenter i vestlige land, og det er vanlig at de skriver om det de har opplevd i landene de har reist til (ibid.). I tillegg oppleves forholdet mellom Øst og Vest som en konflikt og som en del av realiteten som litteraturen vil være en kommentar til. Et eksempel på det er den egyptiske romanen *'Uṣfūr Min aš-Šarq* (1938) av Tawfīq al-Ḥakīm, som regnes som den første romanen som handler om forholdet mellom Øst og Vest. Fra Nahdas⁷ tid begynte arabiske tenkere og intellektuelle å stille fundamentale spørsmål om selvbevissthet og bevissthet om den andre, altså om de vestlige, som blant annet: hvorfor var Vesten utviklingsmessig lenger fremme enn Østen, og hva skulle til for at Østen også kunne oppleve lignende utvikling og fremskritt? Siden den gang ble flere romaner utgitt som skildret forholdet mellom det østlige "selvet" og den andre.

Når det gjelder den syriske romanen, som er viktig for min oppgave, kan vi si at de historiske og politiske omstendighetene som produserte den egyptiske romanen eller andre arabiske

⁷ Oppvåkningstid

romaner, ikke avviker fra syriske romaner. Romanene som tar for seg forholdet mellom Øst og Vest, kjennetegnes ofte av en kultivert hovedperson, i tillegg til en identifikasjon mellom hovedpersonen og forfatteren. Særlig tidlige romaner var en type biografier, hvor selvet blir opphøyet fremfor "den andre" vestlige. I disse romanene presenteres Vesten som materialistisk og moralsk korrump, og dermed motsatsen til et åndelig Østen. Dette finner vi i romanene " *Naham [Grådighet]* (1936), *Qadar Yalhū [Skjebnen spiller]*" (1939) og "*Qaws Quzah [Regnbue]*" (1946) av Šakīb al-Ġābirī .

Som en konsekvens av nederlaget i 1967 finner vi på 1970-tallet til første halvdel av 1980-tallet nye trekk i romanene som tok opp temaer som omhandler selvbevissthet og bevissthet om den andre.⁸ På dette stadiet er ikke hovedpersonen bare en intellektuell som vendte seg mot Vesten for å studere på universitet der, men en intellektuell som overskrider universitetsstudiene, en slagen helt i sitt hjemland og en flyktning fra undertrykkelse og tyranni i hjemlandet (Sulaymān, 1985:6). Et godt eksempel på dette finner vi i romanene "*Rabī' wa ḥarīf [Vår og høst]*" (1984) av Ḥannā Mīna, *Al-Waṭan fī al-'Aynayn [Hjemlandet er i øynene våre]* (1979) av Ḥamīda Na'na', *Wa marra ṣayf [Sommeren passerte]* av Colette Ḥūrī (1985), og *Mūzāyyik Dimašq (39) [Damaskus mosaikk 39]* (1991) av Fawwāz Ḥaddād. Forholdet mellom Øst og Vest blir presentert av denne samtidsgenerasjonen gjennom kjærlighetsforhold. Både Ḥūrī og Na'na' presenterer et mislykket møte med Vesten, hvor Østen avviser Vesten på grunn av materialisme og opportunisme.

Nabīl Sulaymān sier i boken "*Wa 'ī ad-Dāt wa al-'Ālam [Selvbevissthet og bevissthet om verden]* (1985) at det er et nytt positivt bilde av Vesten vi møter i en rekke romaner som ble utgitt på syttitallet om det kommunistiske Vesten.⁹ Sulaymān mener arabiske intellektuelle skiller mellom et kommunistisk Vesten og et kapitalistisk Vesten.

El-Enany begrunner en slik presentasjon av Ḥannā Mīna med at den andre, den "vestlige", for første gang ikke hadde imperialistisk historie i Midtøsten. Denne alternative Vesten er, tvert imot, mot imperialisme og er doktrinært forpliktet til å hjelpe tidligere koloniserte (el-Enany, 2006:187). Slikt sett var kolonialiseringen det mest fremtredende kjennetegnet ved det kapitalistiske Vesten. Dette finner vi i alle overnevnte romaner unntatt *Rabī' wa Ḥarīf* av Mīna, og i de fleste andre romanene som omhandlet forholdet mellom Øst og Vest.

⁸ "Selvbevissthet og bevissthet om den andre" er et uttrykk Nabīl Sulaymān bruker for å definere intellektuelles forhold til den andre, "den vestlige".

⁹ Av de få romanene som handlet om forholdet mellom Øst og den kommunistiske Vesten, er "*Nağmat Ağustus*" (1974) av Šun'allah Ibrāhīm, "*Al-Bayḍā' [den Hvite]*" (1970) av Suhayl 'Idrīs. "*Al-Diffa al-Talīta [Den tredje bredden]*" (1981) av 'As'ad Muḥammad 'Alī. (Wattār,2000:32).

Spesielt finner vi dette hos Ḥayrī al-Ḍahabī, som ifølge el-Enanys kategorisering (2006) tilhører en yngre generasjon enn Mīna. Alle særtrekkene for denne periodens romaner finner vi hos al-Ḍahabī, som vi kommer til å se i hans trilogi *al-Taḥawwulāt* (*Ḥasība*, *Fayyād* og *Hišām*). Ad-Ḍahabī representerer den postkoloniale perioden og frem til dagens situasjon. Øst og Vest-forholdet er sentralt i flere av hans romaner, som: *al-Taḥawwulāt* (1986–1997), *Law lam yakun Ismuhā Fāṭima* [Om hennes navn ikke er Fatima] (2005) og ikke minst hans siste roman, *Al- 'Iṣba' as-Sādis* [Den femte fingeren] (2013). I *Law lam yakun Ismuhā Fāṭima* gir Ad-Ḍahabī et typisk bilde av den andre, "den vestlige", som en koloniasator. Gjennom oppførselen til en av koloniherrene, Augustin, presenterer ad-Ḍahabī en brutal koloniasator som praktiserer kollektiv ydmykelse og undertrykkelse. Samtidig gir ad-Ḍahabī et motstridende bilde av Augustin ved å fremheve Augustins menneskelige side – som en som liker musikk, elsker Fāṭima og savner sitt hjemland. Den motstridende posisjonen mot Vesten er typisk for perioden.

I tillegg til negative bilder av den kapitalistiske Vesten i romaner fra denne perioden, finner vi også et annet negativt bilde av det kontemporære Østen. I Mīnas *al-Rabī' wa al-ḥarīf*, for eksempel, presenterer han et svært negativt bilde av Østen, der det østlige samfunnet, slik forfatteren ser det, er et mystisk samfunn hvor dobbeltmoral og hykleri har spredd seg, mens samfunnet ikke forsøker å forandre seg. Det samme bildet finner vi hos både Ḥūrī og Na'na'. Løsningene hovedpersonene i romanene har kommet med i denne perioden, er varierte, og avhengige av deres ideologiske tilnærming – for eksempel appellerte intellektuelle karakterer i *Wa Marra Ṣayf* til å se tilbake til fortiden – en tid som ble sett på "ekte" og "tradisjonell", og som et alternativ til en samtid preget av skuffelse. Mens løsningen hovedpersonen, Karam, tilbyr i romanen *Wa marra Sayf*, er å stå på for å oppnå målet i forandringen (Wattār, 2000:40). I denne konteksten skal jeg plassere *al-Taḥawwulāt* og undersøke i hvilken grad den er en aktuell roman for sin tid.

4 Romantrilogien *al-Taḥawwulāt* ("Metamorfosene")

Forfatteren Ḥayrī ad-Ḍahabī

Ḥayrī ad-Ḍahabī er en syrisk forfatter, født i Qanawāt i Damaskus i 1946, men er for tiden bosatt i Dubai på grunn av hans posisjon mot det nåværende regimet i Syria. Under sin oppvekst i Qanawāt, et gammelt nabolag i Damaskus, har han blitt inspirert av folkelige tradisjoner, vaner og menneskers sterke tilknytning til stedet. Dette kommer til uttrykk i hans litterære verk. Ad-Ḍahabī fullførte en bachelorgrad i arabisk litteratur i 1968 ved universitetet i Kairo, og oppnådde senere en mastergrad i pedagogikk ved universitetet i Damaskus. I Egypt ble han inspirert av forfatterne Ṭaha Ḥusīn, Naǧīb Maḥfūz og Yaḥya Ḥaqqī.

Ad-Ḍahabī er en velkjent forfatter i Syria og den arabiske verden. Bøkene hans er imidlertid ikke oversatt til andre språk, og han er derfor ukjent i andre deler av verden. Han har skrevet en rekke bøker, inkludert noveller, romaner og barnebøker, for eksempel *Malakūt al-Busaṭā'* [*Eiendom for de enkle*] (1976), *aš-Šāṭir Ḥasan* (1986), *layālī 'arabiyya* [*Arabiske netter*] (1980), *al-kinz* [*Skatten*] (1982), *al-Madīna 'al-'uḥra* [*Den andre byen*] (1985), *Laū Lam Yakun 'Ismuhā Fāṭima* [*Hvis hennes navn ikke var Fatima*] (2009) og trilogien, *al-Taḥawwulāt* [*Metamorfosene: Ḥasība, Fayyād og Hišām*] (1987-1997).

Ad-Ḍahabī har siden ungdommen vært interessert i tradisjonelle tekster og folkeeventyr. Han er også interessert i det engelske språk og har hentet mye inspirasjon fra romaner skrevet på engelsk. Ad-Ḍahabī har dratt nytte av vestlige teknikker i skrivemåten sin. Dette er gjenspeilet i hans litterære verk, som kan sies å være en blanding av tradisjon og modernitet i både form og innhold. Dette ser vi spesielt i hans første roman, *Malakūt al-Busaṭā'* (1976) (*'Ūdabā' Mūkramūn, al-Riwa'ī Ḥayrī al-Ḍahabī*, 2006). *Al-Taḥawwulāt* regnes som hans viktigste litterære verk. Trilogien danner en skillelinje mellom to faser i hans forfatterskap, nemlig før og etter den første romanen, *Ḥasība*. Etter *Ḥasība* kan hans forfatterskap karakteriseres som en stemme som med bevissthet inntar en tydelig posisjon om samtidsproblemer (ibid. 2006:86), slik som denne oppgaven kommer til å vise.

Innholdssammendrag

Denne avhandlingen dreier seg om trilogien *al-Taḥawwulāt*, "Metamorfosene", som består av de tre bindene *Ḥasība*, *Fayyāḍ* og *Hišām aw ad-Dawarān fī 'la-Makān*. Trilogien framstiller møter og forhold mellom Øst og Vest gjennom tre generasjoner. I de tre bindene er hendelser og personer tett bundet sammen, og det er vanskelig å skille bindene fra hverandre. Likevel vil jeg i dette kapittelet gi et detaljert sammendrag av de tre bindene, hvert bind for seg. Aḍ-Ḍahabī skrev trilogien i perioden mellom 1986 og 1997. I trilogien reflekterer han over politiske forandringer som fant sted i Syria i perioden mellom 1920 til 1967, det vil si fra mandatperioden fram til etter nederlaget i seksdagerskrigen i 1967, som er en periode preget av politisk ustabilitet

4.1.1 *Ḥasība*

Historien i romanen begynner da Ḥasība, sammen med sin far, banker på døra til farens fetter, Ḥamdān al-Ġūqadār, på jakt etter husly. Şayyāḥ al-Musaddī, faren til Ḥasība, var en av arbeiderne som lagde pisker i Damaskus før han deltok på Osmanrikets side i krigen mot Frankrike under første verdenskrig. Etter at de tapte krigen, returnerte han til huset sitt i al-Quṭayfa. Der fant han sin kone død, og hans eneste datter, 16 år gamle Ḥasība, var etterlatt alene sammen med beitende sauer.

Det franske mandatet påvirker Şayyāḥ ved at han gjentatte ganger opplever stor frustrasjon på grunn av tap av både familiemedlemmer og land. Dette motiverer ham til å fortsette å kjempe for landets frihet. Derfor tar han Ḥasība med seg til fjellet for å kjempe mot Frankrike. Da kampen midlertidig stopper, er Şayyāḥ helt alene med datteren og han blir tvunget til å forlate fjellet og drar til nabolaget Qanawāt i Damaskus, hvor de venter på neste steg i kampen mot kolonialmakten. Her begynner en ny fase for både henne og faren fylt med store endringer. Şayyāḥ forvandles gradvis fra en opprører til en helt i fortellingene til menneskene i nabolaget, fordi de er tørste etter å høre historier fra slagmarken. Şayyāḥ er skuffet over tapet på slagmarken og klarer derfor ikke å fortelle dem sannheten om nederlaget. Deretter begynner han å jobbe i butikken til sin 55 år gamle fetter Ḥamdān, som Ḥasība gifter seg med. Han var gift med fem kvinner før Ḥasība, men ingen av dem fikk noen gang barn.

Ḥasība blir frue i Ḥamdāns hus der hun får hjelp av svigerinnen Ḥāldiyya Ḥānum som også har opplevd mange vanskeligheter og svik fra menn. Ḥāldiyya lærer henne om byens normer og regler. Ḥasība forandrer seg gradvis fra å være en opprører til å få andre interesser. Hun blir opptatt av ting knyttet til et vanlig liv, som for eksempel å øke handelen i mannens butikk, å sørge for at mannen hennes er fornøyd, og å få barn. Til tross for disse endringene glemmer hun ikke sin gamle væremåte. Livet er imidlertid ikke lett for de som nekter å akseptere samfunnets regler og tradisjoner. Ḥasība møter flere utfordringer og vanskeligheter ettersom disse tradisjonene og oppfatningene om rett og galt er dypt forankret i samfunnet. Vanskelighetene Ḥasība møter, er blant annet når faren drar til Palestina for å kjempe mot Israel uten at hun godtar det. Hun forsøker å hindre ham i å reise ved å gjemme våpenet hans og nekte å gi det tilbake. Hun taper denne kampen, fordi faren drar til Palestina uten våpen.

Ḥasība får etterhvert datteren Zainab og fem sønner, men alle guttene dør én eller to måneder etter fødselen. Menneskene rundt henne tolker sønnenes dødsfall ut ifra at Ḥasība har opptrådt upassende i henhold til samfunnets normer og regler, siden hun en gang tok på seg mannsklær og dro ut i kamp sammen med mennene. De tolker det som at sjeikens sjel,¹⁰ som passer på at samfunnet følger tradisjoner og regler, har blitt sint på henne og derfor tar hevn ved å frata henne guttebarna. Hun gir ikke opp, og utfører rituelle dyreofre for å roe sjeikens sinne. Til tross for dette nytter ikke hennes handlinger, for hun opplever en rekke nederlag.

Ḥamdān og Ḥāldiyya Ḥānum dør og etterlater Ḥasība og Zainab alene sammen med livets vanskeligheter. Politiske hendelser gjenspeiler forholdet mellom øst og vest, og foregår parallelt med hendelsesforløpet i romanen. Handlingen blir eksplisitt mer preget av Øst–Vest-tematikken når Fayyād, hovedpersonen i det andre bindet, kommer inn i fortellingen. Samtidig utnevner det franske mandatet Bahīğ al-Ḥatīb til statsminister, og kampen mot den franske okkupasjonen tar en ny vending. Vi ser derfor en ny form av forholdet mellom øst og vest, der den politiske kampen kjempes av intellektuelle motstandere som oppretter opposisjonspartier, og aviser som går imot det franske mandatet. Motstandspartiet Den Nasjonale Blokk¹¹ nekter å anerkjenne regjeringen, og Frankrike forfølger motstanderne, blant annet 'Iyād al-Ğūqadār, Ḥamdāns fetter, Fayyād aš-Šayzarī og doktor 'Abdul Raḥmān.

¹⁰ Sjeik er en ærestittel som betyr leder, overhode eller rådgiver. Tittelen går tilbake til førislamisk tid og anvendes i dag om stammeledere eller om overhodet for en storfamilie. Det er også vanlig å gi tittelen til religiøse ledere, dvs. de som har studert Koranen, de rettslærde eller de som leder bønner og preker i moskeen. En sufi-leder kan også bære tittelen shaykh. Vogt, Kari. (2012, 22. oktober). Sjeik. I Store norske leksikon. Hentet 19. januar 2014 fra <http://snl.no/sjeik>. Sjeiken, i romanens kontekst, er en religiøs mann som har en sterk relasjon til Gud og har derfor styrke og autoritet til å dømme de som bryter tradisjonens og samfunnets normer.

¹¹ Den Nasjonale Blokk er et politisk parti som ble dannet i motstand mot det franske mandatstyret.

aš-Šahbandar. 'Iyād er politisk engasjert og jobber sammen med Fayyād og de andre motstanderne mot den franske tilstedeværelsen i Syria. Fayyād er en journalist som er i opposisjon til det franske mandatet. På grunn av hans provoserende artikler mot Frankrike blir han forfulgt og til slutt anklaget for å ha drept doktor 'Abdul Rahmān al-Šahbandar, som var den første motstandsmannen som skrev en erklæring mot Frankrike og krevde uavhengighet.

'Iyād ber Ḥasība om å gjemme Fayyād i huset sitt, noe hun godtar fordi hun selv har opplevd å bli forfulgt. Mens Fayyād bor hos Ḥasība og Zainab, forteller han dem sin historie og om sin relasjon til Frankrike. Ḥasība blir forelsket i ham, men aldersforskjellen og tradisjoner hindrer henne i å følge sine følelser. Fayyād, på den andre siden, får følelser for Zainab og frir til henne. Ḥasība blir knust, men godtar etterhvert deres forhold.

Ḥasība blir rammet av sykdom, og igjen kommer gamle tradisjonelle overbevisninger til overflaten, og hun tror at sjeikens sjel straffer henne ved å påføre henne vanskelighetene hun har stått overfor i livet sitt. Fayyād og Zainab får en sønn som de kaller Hišām, som er tredje generasjon i trilogien og hovedpersonen i det tredje bindet. Fayyād begynner å jobbe i butikken til Ḥamdān etter at han opplever flere tap og skuffelser på det politiske nivået. Han, som sin oldefar, klarer heller ikke å være en god handelsmann. Butikken taper store pengebeløp, som resulterer i at den går konkurs flere ganger. Til slutt forlater han Ḥasība med sin sønn og kone og drar til Palestina for å kjempe mot okkupasjonen der i et forsøk på å finne seg selv. Ḥasība prøver å få liv i butikken igjen, noe hun lykkes med i begynnelsen, men på grunn av krigen og dens omstendigheter mislykkes hun nok en gang. Hišām vokser opp og blir kjent med noen gamle venner av sin far og følger i hans fotspor og blir politisk engasjert. Romanen *Ḥasība* avsluttes med at Hišām forlater Ḥasība når han rømmer fra skolen. At Hišām forlater henne, opplever hun som et hardt slag, og tolker det nok en gang dit hen at forfedrene straffer henne. Hun faller til slutt om i huset sitt mens hun forbanner sjelene til forfedrene og sverger på at Hišām kommer tilbake og skal bære banneret videre og overvinne forfedrene.

4.1.2 *Fayyād*

Hendelsene i romanen foregår på to kryssende nivåer, der det første nivået utgjør hovedhistorien og forteller historien om forholdet mellom Fayyād og hans franske adoptivfar,

Roger. Det andre nivået handler om emiren¹² 'Usāma bin Munqid̄ i korsfarertiden, så vel som hans vennskap med den greske prinsen Andronicus.

På det første nivået fortelles det om konflikten mellom Fayyāḍ og den franske okkupasjonen i Syria. Vi er allerede kjent med Fayyāḍ fra det første bindet, *Ḥasība*, men forfatteren tar oss dypere og mer detaljert inn i Fayyāḍs liv i *Fayyāḍ*. Gjennom detaljerte beskrivelser forteller forfatteren om hvem Fayyāḍ er og hvordan han har blitt en motstander av den franske tilstedeværelsen i Syria. Fayyāḍ var en foreldreløs gjetergutt på ti år da Frankrike okkuperte hans landsby Šayzar og drepte hans familie. Ved slottsruinene Šayzar møter han den franske kommandanten Roger og hans kone Mathilde som er barnløse. Dette er det første møtet mellom de to konfliktpartene. Mathilde liker Fayyāḍ og adopterer ham, men hun vil holde ham borte fra hans verden fordi hun har vonde minner knyttet til Østen. Moren hennes ble drept av opprørerne i en av frihetskampene i Algerie. Hun bodde der som liten, fordi faren var utstasjonert som general i landet. Mathilde jobber hardt for å utdanne Fayyāḍ i den vestlige kulturen og formidle sosiale verdier til ham. Hun sender ham til vestlige skoler i Beirut, og deretter til Frankrike. I motsetning til henne er Roger interessert i den mystiske Orienten han har lest så mye om i franske bøker. Roger er derfor opptatt av å lære Fayyāḍ om hans østlige historie og røtter slik han selv oppfatter den. Når Fayyāḍ presenterer seg på universitetets åpningsfest blir han forvirret, fordi han ikke vet noe om Syria med unntak av det han har lært av Roger. Derfor begynner han å fortelle historier om en beduin-emir som angriper, stjeler husdyrflokker og tar kvinner han kan gifte seg med. Dette gjør at Yvonne, en aristokratisk jente som beundrer ham, blir med ham for å høre historien om de vakre kvinnene i fangenskap som venter på kjærligheten. Disse fortellingene blir nøkkelen til mange kvinnehjerter, og blant franske kvinner blir han kalt "den østlige emiren".

Til tross for alt Mathildes gjør for å holde Fayyāḍ borte fra hans kultur, mislykkes hun, fordi Orienten fremdeles har sine røtter i Fayyāḍs sinn, og barndommen er i hans minner. I tillegg bidrar Roger til å vekke hans lengsel etter Østen, og Fayyāḍ oppdager også en bitterhet hos Roger som grunner i hans franske forfedres tap under korstogene. Når Roger selv seirer og tar kontroll over Syria, roper han til sin bestefar fra Šayzarslottet: "Guillaume Leblane, har vi betalt gjelden?... Har vi betalt gjelden?". Etersom Fayyāḍ ikke vet stort om sitt hjemland, tærer det på hans selvidentifisering. Han føler identiteten sin er splittet mellom

¹² Emir kan bety hersker, fyrste eller befalingsmann. Den annen kalif, Omar, tok tittelen amir al-muminin, de troendes fyrste, i sin egenskap av hærfører for de muslimske armeer, og den ble senere videreført av abbasidene og ummayadene. Den øverstkommanderende for Bagdadkalifens tyrkiske livvakt, som fra ca. 840 dominerte dem fullstendig, førte på 900-tallet tittelen amir al-umara, befalingsmennenes befalingsmann, og denne ble overtatt da de persiske buwayhidene sikret seg formynderskapet over kalifene i 945. Goplen, Ådne. (2011, 8. september). Emir. I Store norske leksikon. Hentet 21. februar 2014 fra <http://snl.no/emir>.

to kulturer. Han klarer ikke å oppføre seg som sønnen til Roger, og klarer ikke kalle ham for pappa. Når han møter 'Iyād og andre syriske studenter på universitetet i Paris, knytter de seg til hverandre. 'Iyād bidrar til å vekke Fayyāḍ's syriske tilhørighet når han forteller om hvordan den franske okkupasjonen bombet byene i stykker. Alle minnene fra Šayzar, om da franskmennene brant ned og bombet hjemstedet og drepte uskyldige mennesker, dukker opp igjen. Han bestemmer seg for å dra tilbake til Damaskus for å bli bedre kjent med landet sitt. I Damaskus forlater han Roger og Mathilde og blir en motstander av det som representerer den franske okkupasjonen, og skriver provoserende opposisjonelle artikler mot Frankrike. Han blir forfulgt og gjemmer seg hos Ḥasība og gifter seg med Zainab, og får sammen med henne Hišām.

Fayyāḍ rammes av politiske tap og nederlag, og han blir skuffet av sine nærmeste venner, som for eksempel 'Iyād, som er opptatt av politiske gevinster for seg selv. Derfor forsøker han å forlate den politiske verden for å bli en *dakanḡī*,¹³ men han klarer det ikke. Til slutt forlater han familien for å dra til Palestina med Maṣū' al-'Aḥmad, en gammel venn. I Palestina skaffer han seg en falsk identitet med israelsk statsborgerskap med navnet 'Abraham Levy, og gjennomfører et bombeangrep mot israelske Haganahs hovedkvarter vest i Jerusalem. Her blir han funnet skadet ved den arabiske grensen, og arabiske styrker fanger ham fordi de tror han er jøde. Han prøver å bevise sin identitet, at han er Fayyāḍ aš-Šayzarī, men mangelen på identifiseringsdokumenter hindrer ham i å motbevise anklagene. Han sendes mellom ulike arabiske fengsler hvor han til slutt havner i fengsel i Šalāḥuddīnslottet i Damaskus, hvor 'Iyād kommer og bekrefter hans identitet. Fayyāḍ nekter å kommunisere med sin familie og andre venner, og leier seg derfor et lite rom. 'Iyād forteller at sønnen Hišām vil besøke Fayyāḍ, men han bestemmer seg heller for å skrive ned sine erfaringer og alt han har gått gjennom for å gi til ham. I dagboken skriver han: "Til Hišām, her er svarene", og Hišām forlater stedet uten å møte ham.

4.1.3 *Hišām aw ad-Dawarān fī al-Makān*

Romanen forteller historien om den tredje generasjonen i familien al-Ġūqadār. Hišām er barnebarnet til Ḥasība og sønnen til Fayyāḍ. Siden Fayyāḍ brukte sitt liv til å kjempe mot okkupasjonen, vokste Hišām opp som eneste gutt blant fire kvinner. Selv om han ikke

¹³ *Dakanḡī* er et dialektord. Dette er et adjektiv som består av to ord, *dukkān* som betyr en liten butikk og *ḡī* som viser til yrket man har. Dette er forklart bedre et annet sted.

kjenner faren, klarte moren hans å skape et bilde av Fayyāḍ som en heroisk legende i sønnens sinn. Dette bildet knuses når han ser sin far med tilsølte klær, frustrert og alene i et lite rom på skolen 'al-Bādirā'iyya¹⁴. Han trekker seg derfor vekk uten å møte faren sin. Hišām utdanner seg ved Universitetet i Damaskus. Han kjenner godt sine plikter til de nasjonale verdiene og prinsippene, særlig etter å ha lest Fayyāḍs dagbok. Han er klar over nødvendigheten av kampen for frihet, og derfor velger han å føre sin egen kamp for dette. Hišām inntar en posisjon mot de reaksjonære kreftene som kontrollerer landet og som hindrer landet i å oppnå frihet etter uavhengigheten. Hišām og andre politiske aktivister deler ut hefter mot den autoritære makten som styrer landet, men han blir arrestert og torturert. Hans verdighet krenkes når han blir tvunget til å stå naken foran etterforskerne. De truer med å kutte av penis hans, hvilket får ham til å angi andre aktivister uten større protester. Han blir også tvunget til å signere et dokument der det står skrevet «Jeg er en kvinne». De får ham derfor til å innrømme at han ikke er en mann, og han føler seg derfor som en feiging. Etter disse grusomme krenkelsene og nederlaget forlater han landet som gjorde ham til en kvinne. Han reiser til Tyskland i søken etter en ny identitet som kan erstatte hans tapte manndom. Når han kommer til Tyskland, river han passet sitt i biter i et forsøk på å skape avstand fra hjemlandet. I tillegg blir han med i en nynazistisk gruppe for å engasjere seg i andres saker. Det hjalp ham å få bli medlem at han har lyst hår og hvit hud. Deretter treffer han Olga. Hun beundrer ham, men dokumentet han har signert, gjør ham redd og sjenert, fordi han føler seg som en kvinne. Olga er tålmodig og prøver å hjelpe ham, men han mislykkes i dette første kjærlighetsmøtet. Hun klarer til slutt å hjelpe ham og får ham ut av den nynazistiske gruppen. De gifter seg, og sammen får de en datter, Nādyā. Han får nytt statsborgerskap og blir en stor og kjent forfatter som skriver om den eksotiske Østen og integrerer seg godt i det tyske samfunnet. Til tross for dette klarer ikke Hišām å glemme sine røtter, for datterens oppførsel, som tilhører den vestlige kulturen, vekker de østlige verdiene inni ham. Samtidig blir han kjent med Ḥassān, en intellektuell fra Syria. Han er en rasjonell og kultivert mann, stolt av seg selv, med dype røtter og full av liv. Ḥassān minner Hišām om hans hjemland og gamle liv. Dette vekker den gamle kulturen og dens verdier i Hišām. Konflikten mellom de to forskjellige kulturene blir tydeligere når Nādyā vokser opp og begynner å oppføre seg som en fri jente som har rett til å velge sitt liv uten familiens kontroll. Hun blir med i en nynazistisk gruppe selv og blir avhengig av narkotika. Hišām forsøker å

¹⁴ 'al-Bādirā'iyya er en islamsk skole for følgere av Šafi'ī-skolen, som ble bygd av den islamske lærde Naḡm ad-Dīn al-Bādirā'ī aš-Šafi'ī og er oppkalt etter ham. Hentet fra Encyclopaedia of the World of Islam, <http://www.islamica-lb.com/?p=1245>

imøtekomme sin datters indiskresjon på en sivilisert måte, men hun fortsetter på samme måte. Når Hišām ser Nādyā sammen med sin kjæreste nakne midt på natta, våkner den arabiske mannen i Hišām – særlig fordi Ḥassān også er til stede. Hišām føler voldsom skam og slår henne hardt i ansiktet. Slaget fører til at hun faller ned trappen og dør. Olga anklager begge mennene for å ha drept hennes datter og tar deretter livet av seg selv. Etter denne hendelsen faller alt som Hišām har bygget opp i sitt liv, sammen. Han blir arrestert, og under fengselsoppholdet kommer alle de gamle minnene om hjemlandet strømmende på igjen. Han husker morens ord om at løsningen er under hellen i familiens hus, hvor det finnes en skatt fra forfedrene som han må ta ut. Etter mange år i fengsel drar han tilbake til familiens hus i Damaskus og prøver å løfte hellen med all sin kraft. Han klarer det til slutt, og derfra kommer alle familiens ånder ut og lever med ham igjen i huset. Samtidig blir han kjent med en intellektuell, fri og vakker kvinne, Lina, men han frykter en ny kjærlighetsopplevelse. Han isolerer seg for å ikke møte henne, men han tåler ikke åndene som plager ham hjemme. Til slutt møter han henne og forteller om de plagsomme åndene. Hun blir rammet av det samme problemet i sitt hus, og bestemmer seg for å flytte inn til Hišām, selv om det trosser tradisjonene. Når Lina vil klemme Hišām, blir åndene provosert og forsøker å hindre dem. De står imot deres forsøk på å hindre dem, og til slutt klarer Lina å dra Hišām mot seg slik at hun får klemt ham, og med dette forsvinner alle åndene. Alt som var dødt i huset, blomstrer nå igjen, og romanen avslutter med at Hišām ber Lina om å redde ham.

5 Analyse

Etter å ha oppsummert Ḥasība, Fayyāḍ og Ḥiṣām, vil jeg i dette kapittelet analysere trilogiens makrostruktur og tematikk som en helhet. Deretter vil jeg analysere hvert bind for seg, hvor jeg vil fokusere på tematikk som berører Øst-Vest-forholdet, og på tekstens interne struktur. Tekstens interne elementer kan sees på som noen av nøklene til å forstå tekstens motiv. Det å dekonstruere teksten til disse elementene gjør det lettere for oss å forstå forfatterens budskap. Når det gjelder tekstenes interne struktur, vil jeg undersøke tematikken, tittelen, tidstruktur, sted, karakterene og konflikter. Det jeg trekker ut i dette kapittelet, skal videre tolkes i neste kapittel. Jeg vil vise hvordan den abstrakte strukturen er full av elementer som jeg vil bruke til å forstå forfatterens perspektiver, ideologier og budskap.

Trilogiens makrostruktur

Historien i trilogien forteller om tre generasjoner av al-Ġūqadār-familien fra Damaskus, representert ved hovedpersonene Ḥasība, Fayyāḍ og Ḥiṣām. Tittelen på trilogien er *al-Taḥawwulāt*, som betyr "Metamorfosene". Hvert bind under tittelen har forfatteren valgt å kalle med de respektive hovedpersonenes navn, noe jeg vil analysere senere i kapittelet. Historien i disse tre bindene fortelles i tredjeperson av den samme fortelleren, en aural forteller. I utgangspunktet er trilogien en *roman-fleuve* (el-Enany, 2005:130), de tre romanene har altså ingen streng sammenheng seg imellom. De kan stå som frittstående romaner og fungere som separate romaner for seg selv. Likevel er de tre bindene interrelaterte, siden de representerer tre generasjoner i en familie. Derfor ser vi at noen karakterer i det første bindet dukker opp igjen i de etterfølgende bindene. Handlingen dekker en lang periode av Syrias historie som strekker seg fra opprøret mot den franske okkupasjonen, gjennom Syrias uavhengighet og fram til etter nederlaget i seksdagerskrigen i 1967. Trilogibindene er ikke organisert i en vanlig kronologisk rekkefølge. De første to bindene i trilogien er tydelig overlappende og fremstiller den samme perioden, mens det tredje bindet fremstiller den perioden som kommer etter. *Ḥasība* og *Fayyāḍ* foregår under den franske okkupasjonen i Syria, landets uavhengighet og det første militærkuppet. Handlingen i *Ḥiṣām* foregår imidlertid i tiden etter den syriske uavhengighet.

Forholdet mellom Øst og Vest blir framstilt gjennom tre generasjoner, og hver generasjon har sine måter å håndtere forholdet med Vesten på. Forholdet er ikke ensartet, og gjennom bøkene leser vi om konfliktfylte og spente forhold – som en ”clash of civilisations,”¹⁵ der det koloniale bildet av Vesten var det mest fremtredende bildet i orientalernes oppfatning av Vesten. I tillegg spiller ujevn maktfordeling en stor rolle i å skape et anstrengt forhold mellom de to partene. Det er gjennom karakterenes forhold til hverandre vi får innsikt i utviklingen av forholdet mellom Øst og Vest. Vi ser i tillegg at det å være under en kolonimakt påvirker karakterene psykologisk på ulike måter. Når forfatteren fokuserer på Øst-Vest-forholdet, tar han opp flere sosiale, kulturelle og moralske problemstillinger, og forsøker å peke på grunner og løsninger til problemene.

Hasība

Hasība er det første bindet i trilogien *al-Taḥawwulāt*. Romanen tar opp en viktig og lang periode av Syrias historie i moderne tid etter første verdenskrig. I de atten kapitlene som utgjør romanen, formulerer forfatteren en fiktiv historie som er basert på reelle historiske hendelser. Der framstiller han okkupasjonen, og motstanden mot den, både i Syria og Palestina, samt hendelser som fant sted i Syria i perioden fra 1920-årene til midten av 1950-tallet. Romanen omhandler en rekke tema, noen mer eksplisitt enn andre. Framstillingen av hendelser basert på virkeligheten, som vi kommer til å se, etablerer et grunnlag for de tematiske hovedlinjene. Øst-Vest-forholdet spiller en stor rolle, og er representert ved den vestlige «andre» som kolonimakt og det østlige, arabiske "Jeg" som de kolonialiserte. Dette vil jeg understreke ved å belyse en rekke perspektiver og synspunkter som kommer frem i teksten.

5.1.1 Tematikk

¹⁵ Teorien om sivilisasjonenes kollisjon er et uttrykk som først ble brukt av Samuel Huntington i hans mye omtalte artikkel fra 1989, og senere i hans bok fra 1994. Teorien gikk ut på at de fremtidige konflikter vil finne sted på et kulturelt nivå. Ifølge ham har konflikter gjennom historien beveget seg mellom monarker, nasjoner og til slutt mellom ideologier. Nå kommer konflikten ikke til å være økonomisk eller ideologisk basert, men heller kulturelt basert. Huntington deler verden inn i 8-9 sivilisasjoner som hver har sin særlige historie, kultur, språk, tradisjon og religion. Konflikten vil, ifølge Huntington, oppstå mellom disse ulike sivilisasjonene på grunn av grunnleggende forskjeller mellom dem, samt på grunn av økende friksjon og samhandling mellom disse sivilisasjonene.

Handlingen i *Ḥasība* begynner så langt tilbake som starten av den franske mandatperioden i Syria i 1920, og boken avsluttes på midten av 1950-tallet. Hvis *al-Taḥawwulāt* er en trilogi om Øst-Vest-forholdet, er det interessant å registrere at forfatterens framstilling av Øst-Vest-forholdet begynner akkurat her, det vil si en periode som preges av en opphetet konflikt reflektert gjennom en væpnet konfrontasjon mellom syriske opprørerne og franske okkupasjonsstyrker. Forholdet mellom Øst og Vest blir karakterisert som problematisk, der den vestlige "Andre" representeres som kolonimakt og det østlige, arabiske "Jeg" er de kolonialiserte. Kampen mot Frankrike er det første temaet som kommer fram i teksten. Fra starten av romanen følger vi Ḥasība og hennes far idet de returnerte fra kampen mot Frankrike til Damaskus. Kampen mot Frankrike, slik romanen informerer oss, har startet med osmanerne slik det er fortalt i de første to kapitlene. I de to første kapitlene, og før fortelleren skildrer etterfølgende hendelser, blir vi kjent med historien til Ṣayyāḥ, en opprørerne mot Frankrike. Vi blir fortalt at han kriget på den osmanske siden i den første verdenskrig, før han med sin datter ikledd gutteklær blir med opprørerne i kampen mot Frankrike. Vi leser om at motstandsbevegelsen mislykkes og opprørerne flykter til nabolandene på vent av neste steg. Temaet om forholdet mellom Øst og Vest blir tydelig i romanen når Fayyāḍ, den syriske intellektuelle som studerte i Frankrike, dukker opp i romanen på et tidspunkt hvor han er forfulgt av Frankrikes tilhengere. Vi hører Fayyāḍ uttrykker sin posisjon mot Frankrike til Ḥasība og sier:

" Jeg er mot Frankrike, okkupanter og ikke-okkupanter. Jeg er mot det demokratiske og fascistiske Frankrike" (*Ḥasība*:158).

"أنا ضد فرنسا، محتلة و غير محتلة، ضد فرنسا الديمقراطية و ضد فرنسا الفاشية"

Hans posisjon mot Frankrike begrunnes når han sier til Ḥasība i den samme scenen:

" Er det ikke merkelig, 'Um 'Umar, at den tynne, ydmyke jenta som selger billetter på kinobillettkontoret, og som man kan få skatter av lykke ved å drikke en kopp te sammen med, den samme jenta forandrer seg med en gang hun kommer til det de kaller koloniene. Du ser henne, uten grunn bruker hun en korkhatt, er kledd i shorts over knærne og har en kraftig pisk med seg. Hun stirrer på de tilbakestående berberne som om ansvaret for deres urbanisering bare ligger på hennes skuldre, og det er ingen måte å gjøre det på uten med denne pishen og den befalende stemmen." (*Ḥasība*:159)

" ولكنه أمر غريب يا أم عمر فبائعة التذاكر في شباك المسرح، تلك الفتاة الوديفة و التي يمكن الحصول على كنوز السعادة من مجالستها حول فنجان شاي، هذه الفتاة نفسها إذا ما قدمت إلى ما يسمونه بالمستعمرات تغير فيها شي ما فجاءة تجدونها وقد لبست دون حاجة إلى لبسه بالفعل. قبعة الفلين و الشورت فوق الركبة و السوط من عصب الثور، ثم تنتظر إلى هؤلاء المتخلفين البرابرة و الذين يقع عليها هي تحديدا عبء تمدينهم، ولا سبيل لذلك إلا بذلك السوط و الصوت الأمر"

Disse sitatene viser at kampen mot Frankrike ikke bare er en kamp mot kolonialisering, men også innebærer ideologiske standpunkter.

I det tredje kapittelet blir vi tatt med Şayyāḥ og Ḥasība til Damaskus i Ḥamdāns hus. Der bosetter de seg, og vi blir kjent med en del karakterer som representerer samfunnet i Damaskus. Med en bevegelse fra slagmarker på fjellet mot den rolige byen, formulerer romanen et nytt tema som kretser rundt Damaskus og beboernes tankegang. Beboere i Damaskus settes i kontrast til opprørerne på fjellet. Samfunnet i Damaskus, slik forfatteren framstiller det, engasjerer seg ikke i krigen på samme måte som Şayyāḥ og hans kampfeller på fjellet. I den samme konteksten leser vi forfatterens syn på beboere i Damaskus. Forskjellen mellom opprørerne som bor på fjellet, og de som bor i Damaskus, er stor, slik forfatteren framstiller det. Med et langt og fortellende avsnitt skaper forfatteren et bilde av Damaskus og dets samfunn og innbyggernes tenkemåter. Han beskriver hvordan oasen Damaskus ble dannet av innflyttere fra hele verden, samt erobrere som ønsket å dominere verdensområder. Damaskus, slik fortelleren framstiller byen for oss, var en transittstasjon de tilreisende ville passere, men istedenfor å fortsette bestemte de å hvile i oasen. De likte oasen, og ble vant til å leve uten store bekymringer. Snart var de blitt late, og klarte ikke å fortsette reisen. Som forfatteren sier:

"På den tiden begynte det å dannes det som senere ble kjent som myten om 'Abū Nawfal. Den myten som ble skapt av al-'Abū Sa'īd og al-'Abū Munīr og aš-Şayḥ Yūsuf, de som gamle drømmer hadde glemte: Drømmene til de store erobrerne, de store eventyrerne, de store elskerne og de store handelsmennene som den arabiske ørken og de greske skogene i Europa og tartarernes ørkener i Asia hadde ført ut på langferd til de måtte hvile en stund i de glemte oasene i Midtøstens ørkener, det var de som drømte om en dag å eie verden" (*Ḥasība*:20)

"في ذلك الحين أخذت تتشكل ما عرف فيما بعد بأسطورة أبو نوفل. تلك الأسطورة التي صنعها أولئك الأبو سعيد، و الأبو منير، و الشيخ يوسف، أولئك الذين نسبتهم الأحلام القديمة، أحلام الغزاة الكبار و المغامرين الكبار و العاشقين الكبار التاجرين الكبار، أولئك الذين قذفت بهم فيافي الصحراء العربية و غابات أوربة الإغريقية و صحارى آسيا التترية أولئك الذين طالت بهم الرحلة فارتاحوا قليلا في تلك الواحات المنسية في صحارى الشرق الأوسط أولئك الذين حلموا يوما بامتلاك العالم"

Stedets dannelse er et viktig undertema som kommer tydelig fram. Forfatteren insisterer på å nedtegne historien om "oasebyen" som han kaller den, det vil si måten Damaskus ble formet på. Innbyggerne i Damaskus har forandret seg fra eventyrere med store ambisjoner til små kjøpmenn (*dakanġī*) som nøyer seg med kun et beskjedent overskudd. Det er helt klart at forfatteren bruker uttrykket *dakanġī* for å vise en negativ side av Damaskus-samfunnet. Gjennom hele teksten insisterer han på å sette uttrykket "*dakanġī*" i en negativ kontekst.

Şayyāḥ kaller for eksempel Ḥasība for *dakanġiyya*¹⁶ når hun nekter å gi ham sitt gevær for å dra til kampen i Palestina:

"Jeg skal dra ubevæpnet, jeg skal tigge mitt gevær, jeg skal tigge mine kuler, jeg skal gråte for en dolk. Er du da fornøyd, er du da fornøyd, o Ḥasība, du *dakanġiyya*? (Ḥasība :65)

"سأمضي أعزل، سأشدد بندقيتي، سأتسول رصاصاتي، سأبكي من أجل خنجر، أيرضيك هذا، أيرضيك هذا يا حسيبة.... الدكنجية؟"

I et annet avsnitt leser vi hvordan uttrykket *dakanġī* har en negativ påvirkning på Ḥasības sinn:

"Ordet *dakanġiyya* som han sa med forakt var ydmykende, fordi hun forsto presis hva han mente med det: små ønsker, små drømmer, lite overskudd, lite tap. For jobben til en *dakanġī* inneholder ikke mye spenning, heller ikke de samme eventyrene som hun hadde glemt siden hun forlot fjellet med Şayyāḥ og dro ned til byen for å gifte seg med Ḥamdān al-Ġūqadār" (Ḥasība:114)

"كانت كلمة دكنجية التي أطلقها عليها باحتقار مهينة، فقد فهمت تماماً ما عنى: الآمال الصغيرة والأحلام الصغيرة والأرباح الصغيرة والخسائر الصغيرة فما كان في عمل الدكنجي من ذلك التوتر، وتلك المغامرة التي نسيته منذ تركت الجبل مع صباح المسدي و نزلت لتتزوج من حمدان الجوقدار".

Videre hører vi korte fortellinger om andre karakterer i romanen. Disse fortellingene utfyller bildet forfatteren forsøker å skape av Damaskus og dets samfunn, først fra byens dannelse videre til dens innbyggers tankegang og levemåte. Gjennom beskrivelser av gamle tradisjoner og folkereligiositet formulerer forfatteren et annet viktig tema som handler om menneskenes forhold til forfedrene. I romanen er samfunnet framstilt som svakt, fordi innbyggerne ikke kan løse sine problemer uten å søke forfedrenes tilfredshet og velsignelse. Aḍ-Ḍahabī beskriver samfunnet i Damaskus ved å fokusere på vaner, tradisjoner og oppfatninger som var utbredt i perioden fra etter første verdenskrig og fremover. Folkets nære forhold til forfedrenes ånder, altså folketroen på forfedrenes overnaturlige kraft, frykten for dem, samt forsøket på å oppnå deres tilfredstillelse, kommer også fram i teksten. Denne type religiositet blir beskrevet som årsaken til at disse menneskene aksepterer ferdige og gamle tanker i stedet for å utfordre dem ved å tenke selv. Dette tydeliggjøres gjennom historien om Ḥasības forhold til sjeikens sjel og de andre i ånde verdenen som lever inni fontenen i hennes hus. De er sinte på henne, fordi hun tidligere har brutt med tradisjonens normer. De straffer henne på ulike måter som forhindrer henne i å oppnå lykke i tilværelsen.

¹⁶

Dakanġiyya er hunkjønn av *dakanġī*

Gjennom fortellingen om Ḥasība og hennes forhold til sjeikens sjel viser forfatteren hvordan karakterene i romanen tolker virkeligheten og handler i henhold til religiøs arv og tradisjon. Med dette formulerer forfatteren forholdet mellom den nåværende generasjonen og forfedrene, som er basert på forfedrenes dominans over etterkommeres mentalitet. Dette ser vi tydelig gjennom Ḥāldiyya Ḥānum's ord til Ḥasība når hun antyder at det kanskje er forfedrenes ånder som er sinte på dem. Forfatteren skriver:

plutselig husket hun (Ḥasība) Ḥāldiyya Ḥānum da hun sa: de eksisterte sannsynligvis ikke, og trolig er det ånder av frustrerte forfedre. Faen ta dere, misunnelige og hatske ånder. Dere stjal mennene mine én etter én, men dere skal ikke få beseire meg! Hišām, hun peste litt nølende for å ikke minne dem på han, så så hun at det ikke er rom for nøling lenger og sa: han (Hišām) vil fortsette, vil fortsette og skal heve flagget (*Ḥasība:263*)

ومرقت ذكرى سريعة لخالدية تقول: إنهم ربما لم يكونوا موجودين، وربما هي أرواح الأجداد المحببون، عليكم اللعنة أيها الغيرون الحاقدون سرفتم رجالي واحدا واحدا ولكنكم لن تهزموني، هشام لهنت قليلا مترددة حتى لا تذكرهم به، ثم رأيت ألا مجال للتردد بعد الآن فقالت: باق باق و سيرفع الراية.

Med disse setningene avslutter romanen, hvor Ḥasība bekrefter at Hišām, hennes datters sønn, skal overvinne de som representerer fortiden, og at denne løsningen kommer med han. Ḥasība faller ned ved siden av fontenen etter å ha utfordret forfedrene med overnevnte setning, og vi får ikke vite om hva som skjer med henne etter det. Med en slik åpen avslutning til romanen gir forfatteren leseren mulighet til å tenke videre over en tilpasset avslutning.

De tematiske hovedlinjene som jeg belyser ovenfor, er kampen mot den vestlige kolonialmakten, konstruksjonen av stedet og samfunnets tankegang og forholdet mellom den nåværende generasjonen og forfedrene. Disse tematiske hovedlinjene vil tydeliggjøres og forsterkes ved å analysere tekstens interne elementer og de estetiske kategoriene som utgjør teksten i sin helhet. Disse elementene, som skal analyseres i følgende avsnitt, er tittelen, rom, tid, fortelleteknikk, karakterene og konflikten.

5.1.2 Tittel og romstruktur

Det første elementet som tiltrekker min interesse, er romantittelen. Ifølge Gerard Genette (1987) er tittelen et terskelfenomen som aktiviserer ulike koder i leseprosessen. Tittelen på romanen er valgt å være navn på hovedpersonen, Ḥasība, som er en kvinnelig helt i romanen.

Ved å velge Ḥasība som tittel gjør forfatteren en kvinne med visse egenskaper (se detaljene om hennes personlig trekk senere i karakteranalyse) til den karakteristiske representanten for hele overgangsperioden mellom 1920 og 1957. Åpenbart bruker forfatteren her tittelen som et nøkkelord for romanen. Å kalle boken opp etter en person er en god måte å opplyse leseren om hvem som har hovedrollen. Jeg vil tro at det synliggjør noe forfatteren åpenbart er interessert i. Dette vil jeg prøve å finne forklaring på i tolkningsdelen.

Foruten tid er sted et av de viktigste elementene som spiller en rolle i å fremheve forfatterens tanker og perspektiver. Med stedsrommet mener vi stedet eller stedene der hendelsene i romanen foregår og de fysiske omgivelsene for romanens karakterer. Generelt sett er stedet et av de viktigste faktorene som former menneskets identitet, og hvordan et menneske ser på seg selv. En sterk tilhørighet til et sted fører til at man begynner å identifisere seg med stedet. Mennesker og deres omgivelser påvirker hverandre, og hver av dem har sin innflytelse på den andre. Stedet og de fysiske omgivelsene rundt et menneske påvirker dets smak og dets estetiske preferanser (Hauge, 2007). Samtidig påvirker menneskene stedet og omgivelsene rundt seg. I stedsanalysen vil jeg vise hvordan forfatteren fokuserer på beskrivelser av steder og deres dannelse. Kontrastene i stedsbeskrivelsene sier mye om selve personene og hvordan de ser seg selv, altså stedets påvirkning på menneskenes identitet og deres tilhørighet. Dette, altså å forstå seg selv, vil bidra til å definere hvordan vi ser på den andre som ikke er oss. Dette vil jeg dra nytte av i min diskusjon om forholdet mellom Øst og Vest.

Valg av sted i romanen er et essensielt element forfatteren bruker for å belyse sitt budskap i romanen, og som vi møter allerede fra første setning i *Ḥasība*. Romanen innledes med setningen "ها هي جادة التعديل" "Her er Ta'dīl-nabolaget" (*Ḥasība*:5) som viser til et nabolag i Damaskus. I den påfølgende halvannen side skildrer han nabolaget, avslutter med en moderert ¹⁷utgave av åpningssetningen: "ها هي حارة التعديل" "Her er Ta'dīl-nabolaget" (*Ḥasība*:5). På den måten er terskelen for romanens stedsrom satt. Damaskus er den største stedsrammen for romanens hendelser, som igjen inkluderer flere andre steder som nabolag, gater, smug, skoler, moskeer, butikker og hus. Huset til al-Ġūqadār-familien er det viktigste åstedet for de fleste hendelsene i romanen. Stedsbeskrivelsene tar oss til private sfærer inni huset, hvor den deler huset inn i tre nivåer: øverste etasje, *al-Firanka* (loftet eller et rom like oppunder taket i huset), hvor Ṣayyāḥ og

¹⁷ Et dialektord brukes i samme betydning.

Ḥasība bor når de kommer tilbake fra kampen og senere også Fayyāḍ. I første etasje, *al-murabba'* (et rommelig, åpent gårdsrom), bor Ḥamdān, Ḥāldiyya Ḥānum, og senere Ḥasība da hun bestemmer seg for å gifte seg med Ḥamdān. I underste etasje ligger *bayt al-mūna* (et rom for matoppbevaring). I *al-Baḥra*, som er en fontene, bor sjeikens ånd med de andre forfedrenes ånder. Denne oppdelingen har en symbolsk verdi i romanen som jeg kommer til å tolke senere i oppgaven.

Utenfor denne rammen leser vi om andre steder, som for eksempel al-Quṭayfa og Qalamūn-fjellet. Det er kontraster i stedsbeskrivelsene mellom fjellet, som var stedet opprørerne, Ṣayyāḥ og hans kampkamerater, oppholdt seg. Damaskus er, som forfatteren beskriver, en gammel by som ikke har forandret seg siden den ble grunnlagt. Damaskus har sine egne normer og regler som skiller den fra andre byer. Det er bare beboerne selv som kjenner disse normene og reglene. Aḍ-Ḍahabī beskriver stedene møysommelig og skildrer Damaskus detaljert både innenfra og utenfra. Bildet han gir oss av byen, er fylt av kontraster, sammensatt av både stygghet og skjønnhet, fordelt mellom innsiden og utsiden. Dette gjenspeiler beboernes mentalitet som jeg kommer tilbake til senere i oppgaven. Fra utsiden begynner han å beskrive gatene og steinbruene som mørke, bygningene som ødelagte, veggene som skitne, og hauger av søppel som ligger i gatene.

"De to gikk gjennom halvmørke nabolag, på tvers over hauger av søppel ispedd aubergineskall, rester av tomat og utsugde bein" (*Ḥasība*:10).

"عبرا حارات نصف معتمة, اجتازا أكوام زباله توزعت فيها قشور الباذنجان و بقايا البندورة, و عظاما ممصوصة جيداً"

Som en motsetning til disse beskrivelsene karakteriserer han husene fra innsiden med en beskrivelse hvor han vektlegger estetikken. Vi leser om det åpne gårdsrommet med ornamenter i forskjellige farger, keramikkflisene på veggen som er dekorert med stilisert løvverk, om fontenen som er full av vann mens små fisk leker i vannet, og utallige arter av planter og blomster med ulike farger og dufter;

"da Ṣayyāḥ banket på døra til Ḥamdān, mens Ḥasība var ved siden av han, hadde Ḥāldiyya nådd med potteplantene sine til den tredje rad på balkongen. Hennes potteplanter hadde erobret hele gårdsplassen rundt fontenen, deretter turte en potte med fioler å klatre opp på det førte trappetrinnet siden (etter at) det ikke var nok plass på gårdsplassen" (*Ḥasība*:101).

"حين طرق صياح باب حمدان, وكانت حسيبة إلى جانبه كانت خالدية قد وصلت بأصيص نباتاتها إلى الصف الثالث في المشرفة فقد كانت نباتتها قد احتالت الباحة مصطفة من حول البحرة, ثم تجرأ أصيص هر جاية بنفسجية على الصعود إلى الدرجة الأولى بعد أن ضاقت به الباحة".

Forfatterens oppmerksomhet er rettet mot beboernes hus i Damaskus, altså den innvendige sfæren av byen, og kan tolkes som at beboerne viser en sterk tilhørighet til sine hjem og at hjemmet er viktig for hvordan de ser seg selv. Samtidig uttrykker forfatteren stedets effekt på psyken til menneskene, deriblant de sentrale karakterene, Ḥasība, Ḥāldiyya Ḥānum og ikke minst Fayyād. Et eksempel på dette er hvordan den sildrende elven fra al-Qanawāt berører Ḥasības følelser;

"Hun ønsket at han ville fortelle henne om dette vakre purl av Qanawāt-elven som hun hadde lengtet etter i de siste årene" (Ḥasība:44):

"تمنت لو يحدثها عن هذا الخريف الجميل في نهر القنوات الذي افتقدته خلال السنوات الماضية

Stedet har sin egen effekt på sine beboere, siden de uttrykker en dyp relasjon til det. Derfor observerer vi noen kontrasterende beskrivelser for det ene og samme stedet, avhengig av den psykologiske tilstanden til noen av karakterene. Gatene og steinbruene som var trange da Ḥasība kom med faren til Damaskus for første gang, er for henne etter noen år vakre og annerledes.

"Etter noen år mens Ḥasība kom spaserende igjennom det samme mørke nabolaget og så på steinbuer og luftespalter på nabolagstaket (mens) der solen kommer gjennom til innenfor det ganske mørke nabolaget, *og uthugde hengebruer mellom husene montert på trestoler, lurte hun på: hvorfor så jeg ikke den skjønnheten da jeg kom til nabolaget med Ṣayyāḥ*" (Ḥasība:17).

"بعد سنوات و كانت حسيبة تمر في الحارة المعتمة نفسها، فتري الأقواس الحجرية و الكوى في سقف الحارة تنفذ الشمس الى الحارة شبه المعتمة و السباطات المحمولة على العمدة الخشبية كانت تتساءل: لم لم أر هذا الجمال حين دخلت الحارة مع صياح المسدي أول مرة.

Det samme gjelder Fayyād. Når han bestemmer seg for å forlate sin gamle verden og begynne å jobbe i butikken (jf. innholdssammendrag. s.25), begynner han å oppleve stedets skjønnhet. Forsøket på å finne seg selv i en annen verden krever at han kjenner stedet på samme måte som de andre Damaskus-beboere gjør;

"Da Fayyāḍ dro til butikken på sin første arbeidsdag begynte han å se alt som var rundt seg med nye øyne. Han kunne ikke gå gjennom uten å se basaltbuene slik han gjorde da han ble hentet dit som flyktning" (*Ḥasība*: 181)

"حين مضى فياض في يومه الأول إلى الدكان أخذ يرى ما حوله بعين جديدة، فلم يستطع أن يمر بالأقواس البازلتية دون أن يراها كما فعل حين جيء به لاجئاً"

Vi kan si at beskrivelsen er nært knyttet til personenes psykologiske tilstand eller deres tilknytning til stedet. Stedsanalysen viser forfatterens fokus på Damaskus fra innsiden og utsiden. Dette forteller mye om den psykologiske påvirkningen på beboerne fra krig og kolonialisme, derfor var dette som er forsøk på å skjule seg for den. Stedsbeskrivelsene tydeliggjør karakterenes tilknytningsgrad til stedet, som for eksempel Damaskus, der beboerne har sterk tilknytning til byen.

5.1.3 Tidstruktur, fortellerteknikk, spesielle virkemidler

Spesifikke steder fungerer, som jeg har diskutert i forrige avsnitt, som en ramme og forsterker beskrivelsene av karakterene i romanen. Tidsstrukturen er også svært viktig for å forstå hendelser og karakterer. Disse to elementene, sted og tid, er nært knyttet sammen og har sammen en viktig funksjon når det gjelder å skape rom for den resterende tekstmassen.

Tidspunktet for hendelsesforløpet strekker seg fra 1920-årene til midten av 1950-årene, det vil si hendelsene begynner med det franske mandatet i Syria, hvor det foregikk en opphetet konflikt mellom fransk kolonisator og syrisk kolonisert.

For å kunne presisere de ulike tidslinjene i teksten av hensyn til oppgavens tema, vil jeg rette oppmerksomheten mot en fortellerteknikk som er brukt i teksten. Jeg vil her benytte meg av narratologiens begrepsapparat. I denne sammenheng vil jeg vise hvilke metodiske elementer som blir understreket av forfatteren og hvilken fortellerteknikk som blir brukt for teksten. Dette vil hjelpe oss å forstå ideologiske funksjoner og avslører forfatterens synspunkter og perspektiver om temaet Øst-Vest-dikotomien. Det vil også identifisere forfatteres samtidsperspektiv i forhold til historien som blir fortalt.

Handlingsforløpet i romanen er kronologisk ordnet. Vi følger Ḥasība, som er 19 år når hun sammen med sin far returnerer til Damaskus på begynnelsen av 1920-tallet til militærkuppperioden i Syria i 1949. Da er Ḥasība i førtiårene. Hendelsene i romanen går i

en rett linje og parallelt med historiske hendelser helt mot romanens slutt. De viktigste hendelsene kan, kort fortalt, ordnes som følger:

1. Ḥasība kommer til Damaskus med sin far Ṣayyāḥ og bor hos Ḥamdān.
2. Ḥasība gifter seg med Ḥamdān og får Zaynab.
3. Ṣayyāḥ jobber med Ḥamdān i hans butikk.
4. Ṣayyāḥ drar til Palestina for å bekjempe israelerne.
5. Ḥāldiyya Ḥānum og Ḥamdān dør og etterlater Ḥasība alene med Zaynab.
6. Fayyāḍ dukker opp og bor hos Ḥasība.
7. Fayyāḍ gifter seg med Zaynab og de får sammen Hišām.
8. Fayyāḍ jobber i Ḥamdāns butikk etter uavhengigheten.
9. Fayyāḍ drar til Palestina for å bekjempe israelerne.
10. Fayyāḍ returnerer til Damaskus etter nederlaget i 1948 og isolerer seg i et lite rom.
11. Ḥasība sender Hišām til en šarī'a-skole for å holde ham borte fra politikken
12. Hišām rømmer fra skolen og Ḥasība faller om død. Dette sammenfaller med Ḥusnī az-za'īms militærkupp.

Kampen mot den vestlige kolonimakten utgjør et utgangspunkt for resten av hendelsene, og vi ser at kampen går igjen i disse hendelsene på ulike stadier. Kampen stopper noen ganger for å blusse opp på nytt andre ganger og andre steder mot kolonimakten som representerer Vesten i teksten.

I motsetning til den kronologiske sekvensen for handlingene, presenteres disse hendelsene som en *anakroni*, det vil si fortalt på en ikke-kronologisk måte. Fortellingen av hendelsessekvenser avbrytes ofte for å gi plass til *anakronien*, altså tilbakeblikk eller blikk i framtid.

Både *analepse*¹⁸ og *prolepse*¹⁹ blir brukt i fortellerteknikken for historien, hvor fortelleren noen ganger griper tilbake til et tidligere punkt i historien, mens andre ganger fremkaller han senere hendelser i narrativ. I den første scenen møter vi, som sagt, Ḥasība og faren hennes som står ved inngangen til Ta'dīl-nabolaget. Ved bruk av tilbakeblikk-teknikken blir vi informert om at de to var i Qalamūn-fjellene og at de kjempet sammen med andre opprørere mot Frankrike. Ved hjelp av den samme teknikken får vi mer informasjon om kampen og dens røtter. Vi blir informert om at kampen mot de vestlige landene har sine røtter

¹⁸ Analepse er å fremkalle eller vise til en historiebegivenhet på et punkt i teksten der senere begivenheter alt er fortalt (Genette Gerard, 1980).

¹⁹ Prolepse er foregripelse eller fremkalling av en senere hendelse i en fortellende prosatekst, fortelling av en historiehendelse på et punkt før senere hendelse er fortalt (Gerard, 1980).

i fortiden, der Şayyāḥ al-Musaddī har kjempet med osmanerne mot Frankrike og de vestlige landene i den første verdenskrig. Disse tilbakeblikkene gir også leseren innblikk i den psykologiske påvirkningen som krigstapet har på opprørerne, og hvordan Şayyāḥ, som er en av opprørerne, er skuffet og frustrert.

Foruten *anakronien* avbryter fortelleren av og til sin historie for å innføre instruktive kommentarer eller vise sin mening; for eksempel når Ḥasība sier til Ḥāldiyya Ḥānum "Jeg må gi ham en gutt, jeg vil ikke overgi meg til de hardhjertedes vilje" (*Ḥasība*:101), kommenterer fortelleren det ved å uttrykke:

"Hun [Ḥasība] sa: Ḥāldiyya Ḥānum, Jeg skal ha[gi han], en gutt, jeg vil ikke gi etter for viljen til de hensynsløse. Hun [Ḥasība] hadde glemt da hun sa det eller kanskje hun ikke hadde fått med seg Ḥāldiyyas leksjoner. Disse leksjonene som hemmelige byer er basert på [...] hun glemte da hun sa det at hun roet seg ned i den stillferdigoasen [...] hun har glemt da hun gjorde det at hun hadde ignorert en grunnleggende regel i *dakanḡīs* lover som sier at "ingenting uten en pris, og ingen vinning uten et tap". Slik er livet, og slik er loven" (*Ḥasība*,:102)"

قالت: خالدية خانم، يجب أن أعطيه صبياً، لن أستسلم أمام إرادة أولئك القساة. حين قالت حسبية هذا نسيت أو أنها لم تكن قد حفظت دروس خالدية جيداً، تلك الدروس التي تقوم عليها المدن [...] حين قالت حسبية ذلك نسيت أنها باطمئنانها إلى هدوء الواحة و طرواتها [...] نسيت "أنها حين فعلت ذلك نسيت قانوننا أساسياً من قوانين الدكنجية وهو أنه لا شيء دون ثمن ولا ربح دون خسارة هذه هي الحياة وهذا هو القانون"

Fortellerens meninger om byens regler og Ḥasības valg om å forlate opprørernes liv for å bli en *dakanḡiyya* viser seg i denne kommentaren. Han mener Damaskus har strenge regler, og siden Ḥasība har valgt å slå seg ned og følge disse reglene, bør hun ta ansvar for sine valg. For det er ingenting uten pris og ingen vinning uten tap, slik romanen uttrykker.

Disse avbrytelsene avslører ofte fortellerens perspektiver og ideologier. Som for eksempel når han uttrykker sin oppfatning av det komplekse forholdet mellom Øst og Vest og sier:

Han prøvde å forklare dem saken, men språket som han brukte passet ikke deres nivå. Han prøvde å tolke det for dem, men det så ut som om at han selv ikke kunne gi en fullstendig tolkning av sine ord, til sitt forhold med Frankrike, det komplekse forholdet som de fleste intellektuelle i den generasjonen var involvert i" (*Ḥasība*:160)

حاول أن يشرح لهم الأمر، ولكن اللغة التي استخدمها كانت أكبر من أن يفهمها، حاول أن يفسر لهم، ولكن يبدو أنه هو نفسه لم يكن يستطيع تفسيراً كاملاً بكلامه لعلاقته مع فرنسا، تلك العلاقة المعقدة التي تورط فيها معظم متعلمي ذلك الجيل

Her er kommentaren rettet direkte til leseren og antyder fortellerens synspunkt om intellektuelles forhold til Frankrike. Dette eksempelet uttrykker fortellerens oppfatning om

intellektuelles forhold til Vesten, der forholdet var preget av tvetydighet og uklarhet, en blanding mellom beundring for den vestlige sivilisasjonen og sjokk over deres koloniale ansikt. Fortellertempoet er høyt i fortellingen noen ganger, mens andre ganger møter vi lange beskrivende avsnitt. Fortelleren skaper akselerasjon i fortellingen ved å oppsummere historiske begivenheter og henvise til antall år;

"Han sa: "Kom igjen" og hun fulgte etter han slik som hun gjorde da han sa det for fem år siden og hun forlot al-Quṭayfa [...] Da han sa «kom igjen» og hun fulgte etter han, visste hun ikke at det var begynnelsen på tre år mellom fjellene og hamrene, og søvn i bakkens sprekker" (*Ḥasība*:7)

قال هيا فمشت ورائه، كما مشت قبل خمس سنوات، قالها فتدكت القطيفة [...] حين قا هيا فمشت ورائه لم تكن تعلم أنها ستبدأ ثلاث "سنوات من الجبال و الصخور والنوم في شقوق الأرض"

Et annet sted i teksten sier fortelleren:

"Det ser ut som om Ṣayyāḥ har bestemt seg for ikke å bryte veggens stumhet i dag. For han har kastet bort tre år av sitt liv. I tre lange år har han ikke hørt vinden synge, heller ikke har hans testikler skjelve i påvente av den neste kulen. Tre år til ingen nytte, Tre år med "gi meg tilsvarende to frenk²⁰ søtsaker og tre egg, men velg de store" (*Ḥasība*:42)

يبدو أن صياح قد قرر ألا يكسر جاحز البكم اليوم، فلقد أضع من عمره ثلاث سنوات طويلة لم يسمع فيها غناء الريح و لم ترتجف "خصيته في انتظار الرصاصة القادمة، ثلاث سنوات من اللاجدوى و من بفرنكين حلاوة و ثلاث بيضات نقهم كباراً"

Med få ord sammenfatter fortelleren det som skjer over et langt tidsrom. Han gir leseren en oppsummering av Ṣayyāḥs liv i løpet av de tre årene han bodde i Damaskus og jobbet i Ḥamdāns butikk. Dette gjør han også når han forteller om Ḥasība. Han skaper akselerasjon ved å fullføre utformingen av hennes karakterer. Dette vil jeg komme tilbake til når jeg snakker om karakterene i romanen. Slike oppsummeringer reflekterer fortellerens bevissthet om hele den fortalte perioden, inkludert alle hendelsene og resultatene. Denne bevisstheten gjør fortelleren i stand til å gjette og vurdere hva som kommer til å hende i framtiden basert på erfaringen han har om denne perioden. Dette bekreftes gjennom en aural, allvitende forteller som står utenfor og observerer hva som skjer samtidig som han er i stand til å vite alt om personene og hendelsene slik jeg kommer til å vise. Romanens forteller er i tredjeperson, som kan sees i dette eksempelet: "her er Ta'dīl-nabolaget, hvasket Ṣayyāḥ, og Ḥasība så mot den svarte steinbruen". Historien åpner med at fortelleren forteller om Ṣayyāḥ og Ḥasība.

²⁰ en gammel myntenhet i Syria som tilsvarer mindre enn en øre.

Fortelleren skildrer mennesker og hendelser på avstand. Et gjennomgående narrativt virkemiddel som kan eksemplifisere dette, er fortellerens kommentarer til handlingene og tematikken i romanen. Disse er ofte rettet direkte til leseren, og som sagt ovenfor tydeliggjør dette forfatterens synspunkter som vist i overnevnte eksempler (jf. s. 42 sitater i *Ḥasība*:160).

Fortelleren er ikke involvert i handlingen, som en allvitende forteller gir han oss innblikk i hva personene tenker og føler. Bruk av verb i romanen bekrefter fortellerens posisjon. Han bruker ofte verb som: tenkte, ønsket, sa til seg selv. Dette kommer frem når han skildrer Ṣayyāḥs følelser da han kom tilbake fra kampen til sin fetter på leting etter et sted å bo:

"da Ṣayyāḥ banket på den store tredøren til Ḥamdān al- Ġūqadār skulle han ønske at han ikke gjorde det, og banket på døra" (*Ḥasība*:12)

"حين طرق صباح الباب الخشبي الكبير لبیت حمدان الجوقدار كان يتمنى ألا يفعلها و يطرق الباب"

Han skildrer også Ḥasības følelser og ikke minst Ḥamdāns følelser også i den samme scenen:

"Hun følte seg litt lettet over den varmen, [...] og bildet i Ḥamdāns sinn plutselig strålte fordi han kjente han [Ṣayyāḥ]" (*Ḥasība*:19)

"إرتاحت حسبية قليلا لهذا الدفء [...] و أشرقت الصورة فجاءة في ذهن حمدان فلقد عرفه"

Forfatteren uttrykker også sine følelser om historien og viser sympati for noen av karakterene. Dette kommer frem gjennom karakterenes beskrivelser og kommentarer, slik som vi har sett med beskrivelsene av Ṣayyāḥ. Disse kommentarene viser forfatterens posisjon og vurdering, både om det som har hendt i fortiden, og det som kommer til å skje i framtiden.

5.1.4 Karakterene

I romanen møter vi en lang rekke karakterer, noen er viktigere enn andre og har fått mer fokus av forfatteren enn de andre. Som i alle romaner finnes også i denne en helt, sentrale karakterer, og andre sekundære karakterer. De ulike kategoriene av karakterer spiller alle forskjellige roller i det å påvirke hendelsesforløpet. Hovedpersonen, Ḥasība, er den viktigste aktøren som driver handlingsforløpet framover. De andre sentrale skikkelsene, Ṣayyāḥ, Fayyāḍ og Ḥāldiyya Ḥānum, spiller også viktige roller i fremdriften av hendelsene, som jeg

kommer til å vise. Foruten denne klassifiseringen kan vi plassere karakterene i ulike grupper basert på kontrastene som forfatteren skaper mellom personene i romanen. For eksempel har vi reelle og fiktive karakterer, syriske (østlige) og franske (vestlige) karakterer, kvinnelig og mannlige karakterer, *dakanġī* (en gruppe av Damaskus-beboere) og motstandskjempere (både revolusjonære og opprørerne).

Det er interessant å se hvordan forfatteren beskriver de ulike karaktergruppene, der forfatteren skaper en kontrast mellom personene i romanen. Vi blir kjent med personene i romanen gjennom både deres handlinger og fortellerens gjengivelse av hva de tenker og hva de føler, i tillegg til dialogen som avslører deres tankegang. Karakterene i disse ulike gruppene karakteriseres ved noen fellestrekk, og gruppene settes i kontrast til hverandre. For eksempel: de fleste sekundære skikkelser, særlig de som representerer beboere i Damaskus, har visse fellestrekk; noen andre sentrale karakterer er beskrevet helt motsatt. For å presisere deres ulike egenskaper og funksjoner skal jeg karakterisere hver gruppe for seg.

De første to motsatte karaktergruppene vil jeg beskrive som fiktive og reelle karakterer. I romanen blander forfatteren fiksjon og realitet, hvor han skaper en historie basert på reelle hendelser med fiktive karakterer både på det politiske og det historiske plan. De fiktive karakterene omfatter alle personene som utfolder seg i romanen, derfor fordeles disse karakterene over alle de andre gruppene. De reelle karakterene er ikke med i handlingen, men nevnes kun som historiske personer som deltok i den ekte kampen mellom Frankrike og dets allianse på den ene siden, og Syria på den andre siden. Blant annet den britiske Edmund Henry Hynman Allenby, generalen som spilte en stor rolle under første verdenskrig. I tillegg til general Allenby inkluderer forfatteren kjente historiske personer som ledet motstandsbevegelser eller opprettet motstandspartier mot det franske mandatet, som for eksempel Mishell Luṭfallah, 'Adil 'Arsalān, Nabīh al- 'Aẓma, Ḥayr ad-Dīn az-Zirkī Sa'īd al- 'Āṣī²¹.

De andre karaktergruppene som kan settes opp mot hverandre, er syriske karakterer som i forbindelsen med problemstillingen kan representere det østlige, og franske karakterer, som representerer det vestlige. Den førstnevnte gruppen er mest i fokus, og omfatter et stort antall karakterer. Det er de som handler i romanen, og de som sier og føler og tar opp kampen. Med andre ord, de syriske karakterene er de som skaper hendelsene i romanen. Karakterene i denne gruppen representerer nasjonen Syria i ulike kategorier og i ulike perspektiver, og karakteriseres med både felles og ulike trekk. Mens den andre gruppen omfatter kun noen få

²¹ — se The Development of Nationalist Identities in French Syria and Lebanon:

karakterer, Roger, Mathilde og Monsieur Pew, og defineres med uttrykk "de", "franske" "frankere". Personene i denne gruppen identifiseres bare ved deres eneste rolle som representanter for Frankrike og dets kolonimakt i Syria.

Vi kan også dele karakterene opp etter kjønn, hvor de kvinnelige karakterene Ḥasība, Ḥāldiyya Ḥānum, Zaynab, Maryam og Widād blir viet stor oppmerksomhet og det kan se ut til at forfatteren uttrykker sympati for kvinnene i romanen. Dette kommer frem gjennom å forsøke å belyse problemene som de utsettes for. Han framstiller deres historier, der de blir utsatt for svik og undertrykkelse fra menn og fordømmelse fra samfunnet, og deres nederlag. Forfatteren velger å gi hovedpersonens rolle til en av kvinnene, Ḥasība, og karakteriserer henne med unike egenskaper. Hun er ung og vakker, fattig og enkel, men også sterk og mandig.

Ḥasība har den viktigste rollen i romanen ved å ta opp konflikten på ulike nivåer; først kjemper hun mot kolonimakten, og deretter mot forfedrene og deres regler og normer. Vi blir kjent med henne som en sterk og mandig kvinne fra første scene. Her dukker hun opp kledd i mannsklær på veien tilbake til Damaskus etter å ha tapt kampen mot kolonimakten. Ḥasības hovedfunksjon er da å starte sin egen kamp i Damaskus. Selv om kampen mot kolonimakten bare er midlertidig stoppet, velger hun å ikke fortsette kampen mot Frankrike. Hun godtar heller ikke at faren hennes igjen deltar i kampen, men hun mislykkes i å hindre ham. Det er viktig for henne å realisere seg selv. Derfor prioriterer hun kampen mot de som hindrer henne i å realisere seg selv. Det ser ut som om forfatteren velger å skape henne som en dynamisk person; hun utvikler seg mye og brått. Som nevnt tidligere i min analyse, bidrar fortelletempoet til å skape akselerasjon i utviklingen hennes. I løpet av en treårsperiode forandrer hun seg fra noe hushjelpen Sa'diyya kaller "en vill jente som ikke forstår annet enn krig og slåssing", til det Ḥāldiyya Ḥānum beskriver som "en kvinne som er i stand til å temme den tøffeste mannen i nabolaget". Forandringen hjelper henne til å takle det nye livet i byen, og hun lærer seg dens regler og normer. Siden hun er spesiell og håndterer reglene på sin egen måte, og at hun tidligere har brutt disse reglene, kolliderer hun med normene og tradisjonene i byen – noe som skaper misnøye blant forfedrenes ånder. De straffer alle som ikke følger deres regler. Forfatteren lar henne allikevel ikke være alene i sin kamp. Han skaper en rekke kvinnelige karakterer som hjelper henne, og hun kjemper på vegne av dem alle. Vi ser at alle andre karakterer knytter seg til henne og handlingen dreier seg rundt henne.

Alle kvinnene som er rundt Ḥasība, har en hjelperolle, unntatt hennes datter, Zaynab, som tildeles en funksjon i å være Ḥasības motstand. Hun står som en snublestein for hennes

kjærlighet til Fayyād. Selv om hun er Ḥasības motsetning og karakteriseres som en maktesløs og underdanig kvinne, vinner hun kampen mot Ḥasība likevel. Dette kommer jeg til å gå nærmere inn på når jeg snakker om konflikten. Zaynab er ensom og bortskjemt, men også slank, vakker og uskyldig, noe som gjør Fayyād tiltrukket og forelsket i henne. Hun gifter seg med Fayyād og får sammen med ham Hišām. Etter at Fayyād drar til Palestina, blir Zaynab syk og klarer ikke å takle situasjonen. Hun slutter å spise og isolerer seg på rommet, der hun nekter å ta imot besøk. Den viktigste hjelperen til Ḥasība er Ḥāldiyya Ḥānum. Hun er Ḥasības svigerinne, og hjelper henne med å utvikle seg og tilpasse seg det nye livet i byen. Hennes funksjon i å hjelpe Ḥasība fortsetter til og med etter hennes død, der Ḥasība i drømmen forteller henne om sine problemer og får hennes råd om hva som er best å gjøre. Ḥāldiyya karakteriseres som en sterk, erfaren kvinne. Hun kan alle byens skjulte regler og normer, men hun bryter dem likevel. Derfor opplever hun en rekke nederlag og skiller seg to ganger. Den tredje gangen faller hun for en elleve år yngre mann som hun gifter seg med uten familiens godkjenning. Hun opplever mye svik og vanskeligheter fra mennenes side og isolerer seg helt til hennes bror, Ḥamdān, hjelper henne. De andre kvinnene som skapes for Ḥasība, er blant annet Maryam, som står ved siden av Ḥasība og hjelper henne helt til hun faller om. Maryam utsettes også for undertrykkelse og vold av sin mann. Han dreper alle jentebarn som hun får på grunn av frykt for skam, men hun klarer å flykte med sin siste datter, Widād. Hun bor med Ḥasība og hjelper henne med alt hun trenger.

I denne kvinnelige gruppen observerer vi at kvinnene tildeles de viktigste rollene i romanen. De opplever nederlag, men de er sterke og kjemper videre til ingen nytte. Dette vil begrunnes i tolkningsdelen i kapittel 6. Her kan jeg nevne at selv om Ḥasība taper alle kamper hun tar opp, gir hun ikke opp. Hun har et håp om at den tredje generasjonen, Hišām, skal vinne hennes største kamp, nemlig kampen mot forfedrene. Dette bekreftes med siste setning idet hun roper før hun faller om at Hišām skal bære banneret.

Den mannlige gruppen omfatter menn med ulike egenskaper, og har forskjellige roller. For å forstå deres ulike roller vil jeg dele dem inn i to grupper, *dakanġī* og motstandskjempere. Den førstnevnte gruppen defineres av forfatteren med begrepet *dakanġī*, og som nevnt tidligere, forklarer forfatteren det med en negativ betegnelse på småkjøpmenn som ikke har store ambisjoner. Karakterene her er enkle personer uten utdanning. De har fellestrekk og karakteriseres som defaitistiske personer som aksepterer tap uten kamp. Forfatteren identifiserer dem ikke med vanlige navn, men de fleste av dem kalles enten med "Abu" eller etter deres yrke, som for eksempel, 'Abdu al-Fawwāl, 'Abū Sa'īd, 'Abū Munīr,

aš-Šayḥ Yūsuf og Ḥamdān al-Ġūqadār. Den eneste rollen de er tildelt av forfatteren, er å framstille levemåte og tankegang for de fleste av beboerne i Damaskus i den tiden romanen dreier seg om, der beboerne ikke har noe annen bekymring enn å skaffe sitt daglige levebrød. De tilbringer dagene mellom jobben og å lytte til fortellinger på sin fritid som forteller om heltene og erobrerne som seiret over fienden. Forfatteren beskriver dem gjennom Fayyād's forestilling om dem og sier:

"Fayyād hadde lurt på hva det er som frister dem til å gjør narr av de stakkarslige uten å finne svar bortsett fra deres livs tomhet i alle gjerninger. Den tomheten som gjorde dem om til barn med grått skjegg og store mager og barter som er farget med naturlig pigment. Tomheten hos de som var fratatt noe å gjøre fordi livet i disse stakkarslige oaser hadde fratatt dem det. Den tomheten som forandret alle deres verdier til den ene verdien som er å holde seg i live" (*Ḥasība*:185).

وكان أحيانا يتساءل: ما الذي يغريهم بالسخرية من هؤلاء المساكين فلا يجد جوابا إلا خواء حياتهم من كل فعل، خواء حولهم إلى أطفال ذوي لحى رمادية وكروش كبيرة، وشوارب صبغتها العطوس، خواء أولئك الذين حرمتهم الواحات المسكينة من أي فعل، خواء حول قيمهم كلهم إلى قيمة واحدة هي: البقاء حياً

Fortelleren beskriver denne gruppe karakterer som tomme og feige personer; på lik linje med barn som er uten store bekymringer eller mål i livet. Han tilpasser de ytre kjennetegn på disse karakterene med deres egenskaper, der de karakteriseres med store mager, farget bart, skjegg og grått hår. Vi kan også trekke ut noen egenskaper for mannlige skikkelser av denne gruppen som karakteriseres som tyranniske, autoritære og undertrykkende mot kvinner, som for eksempel, 'Abdu al-Fawwāl, mannen til Maryam, og mennene til Ḥāldiyya.

Den andre gruppen av mannlige karakterer er motstandskjemperne, som inkluderer både politikere og revolusjonære. Karakterene i denne gruppen er helt annerledes enn karakterene i ovennevnte gruppen, *dakanġī*. I denne gruppen møter vi ulike segmenter av motstandskjempere, bestående av enkelte som ikke er utdannet og intellektuelle, mens andre er utdannet i Frankrike. Karakterene her har en klar og viktig rolle og tar på seg ansvaret for å drive okkupasjonsmakten vekk fra landet. Selv om alle karakterene i denne gruppen tar den samme posisjonen mot kolonimakten, er måten de driver motstand på ulik. De har heller ikke den samme intensjonen, ifølge forfatteren. Ut fra dette synet kan vi karakterisere de to kategoriene hver for seg. Vi observerer at det er ulike segmenter av motstanderne, både uuttannede og intellektuelle som har studert i Frankrike. Forfatteren fremstiller de fleste politikere som tvetydige, egoistiske og opportunistiske personer som har egne politiske ambisjoner som de prioriterer over alt annet, som for eksempel 'Iyād. De revolusjonære

karakteriseres med modighet, offervilje for landets frihet og noen ganger med usikkerhet. De to viktigste mannlige karakterene, Şayyāḥ al-Musaddī og Fayyāḍ, tar på seg ansvaret for å kjempe mot kolonimakten i Syria.

I motsetning til 'Abū Sa'īd, 'Abū Munīr og aš-Şayḥ Yūsuf karakteriseres den sentrale skikkelsen Şayyāḥ al-Musaddī, faren til Ḥasība, som en sterk og modig mann som våger livet for landets frigjøring. Şayyāḥ, derimot, er en enkel person. Han var en av piskarbeiderne i Damaskus før han deltok på Osmanrikets side i krigen mot Frankrike under første verdenskrig. Da Frankrike okkuperte Syria, tok han med seg sin datter og dro til fjellet for å bekjempe dem, men de taper og kampen blir midlertidig stoppet. Han har faste verdier og prinsipper og er sikker på seg selv og vet hva han vil. Når han kommer til Damaskus, klarer han ikke å tilpasse seg folkets levemåte i byen. Selv om forfatteren har skapt alle passende omstendigheter for forandringen omkring Şayyāḥ, blant annet at han fikk et nytt navn, 'Abū Nawfal, som ligner på mennenes navn i nabolaget. Dessuten begynner han å jobbe med Ḥamdān i butikken. Til tross for dette nekter han å være på lik linje med 'Abū Sa'īd, 'Abū Munīr og aš-Şayḥ Yūsuf. Han godtar ikke å være en *dakanġī* med små ambisjoner. Hans eneste mål er å drive kolonisatorene vekk fra Syria og Palestina. Derfor gjør han narr av Ḥasība og kaller henne for (*dakanġiyya*) når hun nekter å gi ham hans våpen (jf. s. 35 Ḥasība s.114). Han forakter den defaitistiske mentaliteten og fortsetter kampen for landets frigjøring i Palestina, og drepes under kampen. Den andre mannlige karakteren som velges til å fortsette kampen etter Şayyāḥ, er Fayyāḍ. Han er en sentral og viktig skikkelse i romanen og er også hovedpersonen i det andre bindet i trilogien. Det problematiske forholdet mellom Øst og Vest synes å være mer tydelig når Fayyāḍ dukker opp i romanen. Han representerer de intellektuelle som har et sammensatt forhold til Vesten.

Fayyāḍ kommer inn i historien parallelt med utviklingen av politiske hendelser. Der er han forfulgt av franske styrker og deres tilhengere på grunn av sin provoserende artikkel mot Frankrike. Han tar samme standpunkt overfor Frankrikes rolle i Syria som Şayyāḥ, en av motstanderne som kjemper mot Frankrike, men på sin egen måte. Fayyāḍ er en journalist som er vokst opp i vestlige miljøer og er utdannet i Frankrike. Når han oppdager de franske koloniale ambisjoner i sitt hjemland, Syria, står han opp og kjemper mot Frankrike. Romanen beskriver Fayyāḍ som en ærlig og offervillig person, oppriktig i fedrelandskjærlighet og med sterke nasjonalfølelser. Han har en klar posisjon og uttrykker avsky og fiendskap mot Frankrike (jf. s.33 sitatene i *Ḥasība*:158).

Fayyāḍ har faste prinsipper og verdier på lik linje med Ṣayyāḥ. Han nekter å tjene på krigen og er skuffet over sine kampfeller som deler politiske bytter mellom seg etter krigens slutt. Samtidig er han usikker på seg selv, og i et forsøk på å finne seg selv forlater han verdenspolitikken og jobben som journalist og begynner å jobbe med Ḥasība i butikken. På grunn av sin sterke medmenneskelige personlighet, mislykkes han som en *dakanḡī* og butikken går konkurs. Og som nevnt over drar han deretter til Palestina for å bekjempe en klar fiende slik romanen uttrykker, nemlig israelerne, men mislykkes i det også. Flere tap og skuffelser fører til at han søker isolasjon hvor han nekter å treffe noen. Samtidig har han et håp om at sønnen Hišām vil vinne kampen, og derfor skriver han ned hele sin opplevelse til Hišām slik at han kan dra nytte av den. Fayyāḍs ytre kjennetegn passer til hans personlighet, en kjekk mann med grønne øyne og tynn kropp. Han er høflig og sjenert og har en lav stemme som ikke ligner på Ḥasības far og heller ikke på mennene på fjellet. Han ser ut som en franskmann. Når han forlater jobben sin i journalistikken og begynner å jobbe med Ḥasība i butikken, prøver han å tilpasse seg den nye situasjonen og tar på seg hennes mannsklær i et forsøk på å forandre seg totalt.

Når det gjelder de franske karakterene i romanen, karakteriseres de bare med ordet "kolonisatoren"

Av ovenstående karakterisering kan vi si at forfatteren har brukt et stort antall karakterer og gitt dem ulike personkarakteristika. Som vi har sett over, har noen karakterer blitt satt i en gruppe med fellestrekk, mens andre har blitt plassert i kontrast til dem. Det er klart at forfatteren lykkes med å utforme karakterene i romanen og framstille deres ulike dimensjoner. Han har klart å gi uttrykk for både deres indre og ytre verden og skildrer deres følelser, tanker og ønsker, samt deres handlinger og dialoger som er med på å avdekke karakterenes ideologier og tankegang, i tillegg til å tilpasse karakterenes ytre kjennetegn til deres egenskaper.

5.1.5 Konflikter

Bruk av et stort antall karakterer og måten de blir framstilt på fører oss til en gjennomgang av karakterenes forhold til hverandre, som blant annet innebærer konflikter. Utgangspunktet for historien er basert på faktiske konflikter med kolonimakten. Dette er ikke den eneste konflikten som oppstår i romanen. Det er flere dimensjoner av konflikter, for eksempel mellom hovedpersonene og forfedrene, samfunnet, andre personer etc., som igjen er preget

av konflikten med kolonimaktene. Konfliktlinjene som oppstår i romanen driver handlingsforløpet fremover til et høydepunkt og deretter til avslutningen, det vil si til en slags løsning på konfliktene. For å klargjøre konfliktlinjene som oppstår i historien, må vi først dele dem inn i to typer: indre og ytre konflikter. De ytre konfliktene kan også deles opp i flere konflikter: konflikt mellom personene, konflikt med samfunnet og konflikt med kolonimakten.

Hovedkonflikten foregår mellom den franske kolonimakten og det syriske folk. Den fremstilles som en opphetet konflikt, der alle romanens karakterer er involvert i opposisjon mot Frankrike, men på forskjellige måter og i varierende grad. Den ovennevnte klassifiseringen av karakterene viser deres involveringsgrad. Forfatteren avslører involveringsgrad til innbyggere, altså *dakanġī*-gruppen og deres posisjon til kampen mot Frankrike. De gjør ikke mer enn å støtte og oppmuntre opprørerne til å bekjempe kolonimakten. Vi ser hvordan de er ivrige etter å høre historier om kampen og seieren mot Frankrike fordi de kjenner seg selv igjen i disse fortellingene:

De små barnebarna til de store eventyrene, krigerne, drømmerne og de store handelsmennene ble overrasket og forbauset og kunne ikke tro da de hørte at noen av deres egne, deres venner, og de som de har delt livet med, hadde bestemt seg for å knuse håndjernene og dra ut på eventyr. Da al-'Abū Munīr, og al-'Abū Sa'īd og aš-Šayḥ Yūsuf hørte nyheten om at Šayyāḥ kom tilbake til dem [barnebarna] ble han grepet av all deres gamle savn, gamle lengsler, og gamle nostalgi til disse eventyrene, reisene og drømmene som var deres forfedres daglige brød før de forvillet seg inn i denne oasen. De så på ham som en oppfyllelse av drømmen og det de higet etter" (*Ḥasība*:24)

هؤلاء الأحفاد الصغار لأولئك المغامرين الكبار و المحاربين و الحالمين و التاجرين الكبار كانوا يفاجأون، يدهشون، فلا يصدقون " حين يسمعون أن واحداً من أبناء جلدتهم من رفاقهم، من أولئك الذين ساكنوهم [...] قد قرر كسر قيود الواحة و الخروج إلى كبد المغامرة [...] لذلك حين سمع الأبو منير و الأبو سعيد و الشيخ يوسف نبأ عودة صياح المسدي إليهم حملوه كل شوقهم القديم و توقعهم القديم و حنينهم القديم الى تلك المغامرات و الرحلات و الأحلام التي كانت خبز أجدادهم اليومي قبل أن يرتاحوا قليلا في تلك الواحة فرأوا فيه تحقيق الحلم و إنجاز التوق

De aktive aktørene i denne konflikten dukker opp helt fra starten, hvor konflikten begynner i en væpnet form. Vi følger hovedpersonen, Ḥasība og hennes far, Šayyāḥ tilbake fra fjellet etter at den væpnede konflikten stoppet midlertidig. Šayyāḥs kampekamerater på Qalamūn valgte å stoppe kampen og flyktet til nabolandene ventende på neste steg. Selv om kampen mot franske kolonialstyrker midlertidig stopper i Syria, åpner opprørerne en ny front mot israelerne i Palestina. Her er det viktig å minne om at kampen både i Syria og Frankrike er en kamp for opprørerne og deres ideologi mot vestlig kolonimakter. Derfor reiser Šayyāḥ dit for å fortsette kampen og der dem. Vi hører Šayyāḥ begrunne sitt valg ved å si "fienden der er tydelig og utvilsom". Konflikten utvikler seg i Syria i en politisk retning, da det dannes motstandspartier og politiske bevegelser med forskjellige perspektiver og ideologier. Dette

skjer, som sagt, parallelt da Fayyād dukker opp som en aktiv aktør i kampen. På dette tidspunktet ble konflikten mot Frankrike og vestlige kolonimakter i området rundt Syria enda tydeligere. Konflikten trappes opp til et høydepunkt når franske tilhengere anklager Fayyād for å drepe 'Abdu al-Raḥman Šahbandar (jf. innholdssammendraget, s25.). Deretter begynner knutepunktet for konflikten å løse seg for noen av motstanderne og politikerne når Frankrike erklærer Syrias uavhengighet.

For Fayyād, derimot, var ikke dette slutten på konflikten. Han var utilfreds, fordi alle statlige institusjoner og naturressurser fortsatte å være under Frankrikes kontroll. Etter han taper kampen, reiser han til Palestina, hvor han gjentar Šayyāḥs setning om at "fienden der er tydelig og utvilsom". I det andre og tredje bindet vil kampen mot kolonialisme og deres tilhengere utvide seg til å omfatte ikke bare Frankrike, men forfatteren definerer konflikten som en konflikt mellom Øst og Vest.

Den andre sentrale konflikten som tar stor plass i romanen, foregår mellom hovedpersonen, Ḥasība, og forfedrenes ånder. Konflikten er bundet i en drakamp mellom tradisjonelle syriske verdier og normer og det å kjempe for sitt land mot den franske okkupasjonsmakten. Ḥasība, som deltok i overnevnte kamp med sin far og andre menn, forlater denne konflikten, men begynner en annen kamp med åndene som bor under fontenen (jf. innholdssammendraget s.25). Som nevnt over i avsnittet om tematikken i romanen, var forfedrene sinte på henne siden hun utfordret normer og tradisjoner. Når Ḥasības guttebarn dør, prøver hun å finne en forklaring på dødsfallene. Hun drar til en sjeik for å kontakte åndeverdenen i håp om å finne en løsning på sitt problem. Sjeiken finner ut at sjeikens sjel samt andre ånder i åndeverdenen er sinte på henne, og som hevn har de derfor fratatt henne muligheten til å føde guttebarn. Sjeiken mener Ḥasība brøt samfunnets regler og tradisjoner da hun en dag tok på seg mannskler og dro med faren og andre menn til ut i kampen mot Frankrike, som vi leste om i begynnelsen av romanen:

"Du brøt normene og utfordret lovene. Du dro opp i fjellet og var blant mennene. Du tok på deg deres klær, og bar deres våpen, og delte maten med dem. Derfor fratras du guttebarn. Kvinne føder kvinne, og hunkjønn føder hunkjønn" (*Ḥasība*:24)

خرقت النواميس و تحديث الشرائع و خرجت إلى الجبال، خالطت الذكور و لبست ثيابهم و حملت سلاحهم و شاركتهم طعامهم لذا
"فالذكور تحرمين، امرأة تلد امرأة، و أنثى تلد أنثى"

Ḥasība forsøker å roe åndenes og sjeikens sinne ved å ofre sauer og haner, men hun lykkes ikke. Her ser vi at Ḥasība inntar en forsvarsrolle hvor hun forsøker å finne en måte for å

oppnå deres tilfredshet og mildne forfedrenes vrede. Etter å ha fratatt henne alle hennes guttebarn, fortsetter de å straffe henne. De fratar henne Fayyād, mannen som hun elsker, og bedriften hennes går konkurs. Hun gir ikke opp og fortsetter å roe ned forfedrenes ånder, men til ingen nytte. Konflikten når et høydepunkt når Hišām, hennes barnebarn, rømmer fra skolen, og Ḥasība legger nok en gang skylden på forfedrene for at barnebarnet gjorde dette. Ḥasība husker Ḥāldiyya Ḥānum når hun prøver å vekke Ḥasības tvil om ånders eksistens og deres overnaturlige makt. Hun forbanner dermed forfedrenes ånder, siden de tok fra henne alt, men hun truer dem med at Hišām skal hevne henne.

De andre ytre konflikter som oppstår i romanen, foregår mellom romanens personer, for eksempel konflikten mellom Ḥāldiyya Ḥānum og mennene hennes, Maryam og mannen hennes der han dreper jentene hun får fordi han synes det er en skam å ha en jente, og konflikten mellom Zaynab og hennes mor Ḥasība om Fayyād. Den indre konflikten foregår i Ḥasības indre verden, der hun prøver å realisere seg selv som en sterk kvinne. Samfunnets normer og regler hindrer henne i å realisere det hun ønsker. Forfatteren fremstiller de emosjonelle aspektene av seksuell opphisselse hos Ḥasība, der hun nedkjemper disse følelsene som rammer henne når hun lytter til Fayyād og Zaynab når de er sammen.

Fayyād

Fayyād, det andre bindet i trilogien, består av 29 korte kapitler. I disse kapitlene utfyller al-Dahabī historien han startet i det første bindet. Han fortsetter å framstille Vesten i karakterenes møter med Østen under den franske okkupasjonen av Syria. Et nytt element i denne romanen er at forfatteren i større grad drøfter forholdet mellom Vest og Øst fra ulike perspektiver, både kulturelle, psykologiske og historiske. Han gir en klar presentasjon av intellektuelles posisjon til Vesten etter første verdenskrig, det vil si etter at arabiske intellektuelle fikk sjokk av Vesten på grunn av kolonialiseringen. Forfatteren reflekterer også over identitetsproblematikken og den psykologiske påvirkningen kolonialisme har på de arabiske intellektuelle. Presentasjonen av forholdet mellom Øst og Vest foregår i en symbolsk og kulturell dimensjon, hvor forfatteren ikke begrenser sin framstilling av Øst-Vest forholdet til nåtiden, men strekker den tilbake til korstogenes tid. Dette leder oss til å snakke om de ulike generasjonene i romanen og deres forhold til forfedrene på den ene siden og deres forhold til Vesten på den andre siden.

Vi følger to kryssende nivåer i romanen, der forfatteren gjengir to sammenvevde historier fra to ulike tider, den ene fra korstogenes tid om 'Usāma bin Munqid, og den andre fra det franske mandatets tid og om Fayyāḍ. Historien om 'Usāma bin Munqid presenteres gjennom Fayyāḍs tanker og drømmer. På denne måten gir forfatteren en klar presentasjon av Øst-Vest-forholdet i både fortid og moderne tid.

I romanen er det flere undertemaer som dreier seg rundt og knytter seg til romanens hovedtema. Dette vil jeg undersøke nøye gjennom å studere tematikken i teksten og belyse dette gjennom tekstens interne elementer. I det neste avsnittet vil jeg reflektere over tematikken i romanen, både hoved- og underlinjene. Deretter vil jeg analysere elementene som utgjør teksten og sette alle disse elementene i en sammenheng med tematikken.

5.1.6 Tematikk

I *Fayyāḍ* fortsetter forfatteren å framstille konflikten mellom koloniherrne og de koloniserte under den franske okkupasjonen av Syria. Her er det viktig å registrere at denne konflikten identifiseres som en konflikt mellom to sivilisasjoner, altså mellom Øst og Vest som er representert henholdsvis gjennom Fayyāḍ og Roger. Dette bekreftes med deres første møte, hvor handlingene finner sted ved Šayzarslottet. Dette gamle slottet sto standhaftig i den arabiske sivilisasjonen og spilte en nøkkelrolle i å hindre angrep fra korsfarerne. Vi kan dermed si at det er to tematiske hovedlinjer i romanen, der den ene dreier seg om forholdet mellom Øst og Vest, og den andre om forholdet mellom den nåværende generasjon og forfedrene deres. Innenfor de to hovedlinjene er det andre relevante undertemaer og ideer som forfatteren bruker for å belyse det som skal undersøkes i teksten.

Den første ideen romanen tar opp, er ideen om 'hybridisering'²² mellom to ulike fuglearter. Vi følger Roger og Fayyāḍ mens de er på besøk hos Naḡdat, Rogers medarbeider. Naḡdats hobby og interesse er hekkefugler av ulike arter. Han forteller om de forskjellige fugleartene han har og utfordringene som han møter med å ale noen av dem opp i bur. Det rettes oppmerksomhet til en spesiell fugl som kalles "*bandūq*"²³, "en uekte sønn" som er en blandingsfugl, altså en hybrid mellom en stillitshann og en kanarihunn. *Bandūq* er unik i både farge og sangstemme, men den er infertil fordi hybridisering er unaturlig parring. Det ser ut som ideen om "fuglehybridisering" er en

²² Begrepet hybriditet formulert i arbeidet med Homi K. Bhabha i 1980 var grunn i utviklingen av postkoloniale studier, men har også vært lagt noen av de strengeste kritikken. Jeg kommer til å snakke om dette senere i oppgaven..

²³ Et ord som brukes på arabisk for å referere til en uekte sønn.

sentral idé i romanen. Dette bekreftes av forfatteren med første og siste scenen i romanen. Romanen begynner med at Nağdat forteller Fayyāḍ og Roger om *bandūq* og avslutter med at Fayyāḍ spør Nağdat om den. Forfatteren bekrefter gjentatte ganger fuglens viktighet for Fayyāḍ, siden hybridisering blir essensielt for ham når det gjelder å oppdage arten av sitt forhold til Roger og sin egen identitet. Forfatteren skriver:

"men senere, etter noen år, reiser Fayyāḍ til Paris og blir kjent med Yvonne, Sophie, Madeleine. Og... og... og... og 'Iyād, Nağdat vil fortelle han om "*bandūqen*", vil fortelle ham om den menneskelige fuglen som er et mirakel [...] Han [Nağdat] forteller han [Fayyāḍ] ikke som avslutningen på en tidligere samtale, men som et svar på et spørsmål Fayyāḍ stilte han direkte"(Fayyāḍ:15)

"ولكنه فيما بعد وبعد سنوات يسافر فيها فياض إلى باريس و يتعرف على إيفون وصوفي ومادلين و... و... وإياد, سيحدثه نجدت عن "البندوق, سيحدثه عن هذا الطائر-الإنساني- المعجزة [...] يحدثه ليس استمراراً لحديث سابق, بل إجابة عن سؤال سأله فياض مباشرة"

Videre bekreftes viktigheten av ideen om hybridisering for Fayyāḍ og beskrives som første steg mot sannheten om hans identitet, han sier:

""Fayyāḍ skrev i sin brune bok, som er laget av avisapapir som er limt og sydd med tråd av hamp, «dette var det første steget i oppdagelsen » (Fayyāḍ:16)

"وكتب فياض في دفتره الأسمر المصنوع من ورق جرائد ملصقة بالسراس و مخططة بخيوط من قنب, " تلك كانت خطوة الكشف الأولى "

Fortellingen om *Bandūq* utgjør det første steg i å vekke Fayyāḍs bevissthet om arten av hans forhold til Roger. Hva sammenhengen er mellom "*Bandūq*" og Fayyāḍ vil bli tatt opp i tolkningsdelen senere i oppgaven.

Den neste ideen romanen tar opp, angår også forholdet mellom Fayyāḍ og Roger. Fayyāḍ er Rogers adoptivsonn, og adopsjon er temaet jeg vil drøfte videre i dette avsnittet. Adopsjonen eller, som forfatteren kaller det, dialogen mellom Fayyāḍ og Roger representerer forholdet mellom Øst og Vest. Forfatteren presenterer Fayyāḍ og Roger som to ulike parter og framstiller et tvetydig forhold mellom dem. Fayyāḍ, den syriske, fattige og foreldreløse gutten på ti år, adopteres av den sterile franske generalen Roger som representerer makt, styrke, vitenskap og framskritt (jf. innholdssammendraget, s. 27). Måten de forholder seg til hverandre på, tydeliggjør et komplekst forhold. Forfatteren karakteriserer adopsjonen som en form for dialog mellom koloniherre og den koloniserte. Dialogen mellom Fayyāḍ og Roger starter ved deres første møte, hvor Fayyāḍ har mistet sine familiemedlemmer i et angrep fra franske styrker ledet av Roger. Forfatteren skriver:

Dette var begynnelsen på dialogen, den merkelige, lange dialogen mellom to verdener. Dette var slutten på et liv og starten på et [annet] liv. Dette var slutten på naiviteten og starten på kunnskapen (*Fayyād:40*).

وكان هذا بداية الحوار, الحوار العجيب الطويل بين عالمين، كان هذا نهاية حياة و بداية حياة، كان هذا نهاية السذاجة و بداية المعرفة

Det første møtet mellom Fayyād og Roger og videre adopsjonen av den lille gutten er starten på det som forfatteren beskriver som en lang og merkelig dialog. Samtidig vil dette ta Fayyād til et nytt liv, der han trenger inn i kunnskapens verden fra en vestlig vei. Deres første møte er beskrevet detaljert i romanen. Fayyād er på dette tidspunktet en ti år gammel gutt som er fattig og foreldreløs og bor med noen sauer og bukker i ruinene av Šayzarslottet. Roger, Matilde og Nağdat kommer til slottet og ser gutten. Fayyād er redd for dem fordi han har vært vitne til at familien hans ble drept. Han prøver både å gjemme seg og flykte, men de klarer å fange ham. Han sparker, skriker og ber dem om å ikke drepe han slik de gjorde med familien hans, mens Roger og Mathilde ler av ham. Til slutt klarer Roger og den vakre kona hans Mathilde å roe ham ned. De bestemmer seg så for å adoptere Fayyād. Herfra starter relasjonen mellom Fayyād og Roger, eller som forfatteren velger å kalle det, dialogen mellom to verdener, nemlig Øst og Vest (*Fayyād:40*). Forfatteren går enda dypere i sine beskrivelser og forteller at denne dialogen var mellom to sivilisasjoner og startet langt tilbake i tid, men at den nå har blitt nedskalert til å bli mellom en offiser med våpen og hær og en fattig foreldreløs gutt som ikke eier noen ting. Derfor vil denne dialogen, slik forfatteren sier, få konsekvenser

"Den umulige, merkelige dialogen mellom Øst og Vest. Den dialogen som har startet for tjue eller tretti århundrer siden, har krympet og skrumpet inn [...] til å bli en dialog mellom en væpnet mann med vitenskap, innflytelse, styrke og penger, og et ubevæpnet barn som har ingenting bortsett fra ruiner som de andre kaller for et slott, og noen bukker og sauer som vakler fra sult til sult" (*Fayyād:20*).

ذلك الحوار العجيب المستحيل بين الشرق و الغرب, ذلك الحوار الذي بدأ قبل عشرين أو ثلاثين قرناً, تضاعف وتقرم [...] ليصبح بين " رجل مسلح بالمعرفة والنفوذ والقوة والمال وطفل أعزل لا يملك إلا خرابة يسميها الآخرون قلعة و بضع جداء و خراف تراوح بين الجوع و الجوع "

Med dette identifiserer forfatteren Fayyād og Roger som to parter i dialogen i et ubalansert maktforhold, en okkupert og en okkupant. Her leser vi også forfatterens syn på denne dialogen som baserer seg på makt og styrke. Han mener partene er uforholdsmessige i både styrke, vitenskap, rikdom og innflytelse. Derfor er denne dialogen, ifølge forfatteren, umulig,

og som en konsekvens vil den omgjøres til en monolog, eller ensidig dialog. I denne dialogen styrer Roger, mens Fayyād ikke kan delta fordi han er svak. I tillegg til det er han takknemlig overfor Roger som tok ham bort fra uvitenhet til viten og sivilisasjon (*Fayyād*:24);

" Den dialogen som har blitt til en lang, lang monolog. Roger snakker og tror at Fayyād hører, men Fayyād som ikke trodde at han helt forsto hva Roger sa, visste ikke at hans lille [barne] hukommelse hadde kopiert det [det Roger snakket om] for å la ham høre denne monologen etterpå, om og om igjen (*Fayyād*:20)

" ذلك الحوار الذي تحول إلى مونولوج طويل طويل يتكلم روجيه ويظن أن فياض يسمع ولكن فياض الذي لم يكن يظن أنه يفهم تماما " مايقول روجيه لم يكن يعلم أن ذاكرته الطفلة قد نسخته لتسمعه ذلك المونولوج فيما بعد مرات و مرات

Den ensidige dialogen vil ikke fortsette, men snarere vil den utvikle seg i romanen. Roger og Fayyād er i Šayzar for første gang etter å ha vunnet krigen om å ta over Syria. Han er seierherren og føler stolthet fordi han klarte å oppnå det hans forfedre mislyktes i å gjennomføre. For Roger handler seieren også om å oppfylle sine plikter mot forfedrene og betale tilbake deres gjeld. Med andre ord er han stolt fordi han hevnet sine forfedres (korsfarenes) nederlag. Derfor klatrer han på Šayzar-slottet, der hans forfedre ble slått av 'Usāma bin Munqid, og påkaller sin bestefar Guillaume Leblane fra fortiden for å fortelle at nåværende generasjon klarte å beseire 'Usāma bin Munqid's barnebarn

" Guillaume Leblane, Guillaume Leblane, o frustrerte ridder ved føttene av denne tornen [tårnet som var vanskelig å oppnå] hører du meg nå? Hører du meg, her er ditt useriøse [morsomme] barnebarn, Roger Leblane som står der du har drømt lenge om å stå. Her er han og ser på slettelandene som du passerte ridende, og til fots på jakt etter et smutthull for å komme til en side av denne tornen. Guillaume Leblane, du gjorde narr av vår generasjon og du beskrev den som svak [...] her er barnebarnet ditt som har oppnådd det som du har drømt om lenge... Guillaume Leblane, har vi betalt gjelden?[...] har vi betalt gjelden.. gjelden ..gjelden" (*Fayyād*:23-24).

" غليام لوبلان, غليام لوبلان, أيها الفارس المحبط عند أقدام هذه الشوكة هل تسمعي الآن؟ هل تسمعي. هاهو حفيدك المضحك روجيه " لوبلان يقف حيث حلمت كثيراً أن تقف, هاهو ينظر إلى السهول التي قطتها راكبا و ماشيا تبحث عن ثغرة للوصول إلى خاصرة هذه الشوكة. هيه غليام لوبلان, كنت تسخر من جيلنا و تصفه بالخرع و [...]ولكن هاهو حفيدك الخرع يحقق ما حلمت به طويلا...غليام لوبلان هل سدنا "الدين[...] الدين..الدين

Vi observerer at forfatteren binder utviklingen av den nåværende dialogen med Fayyād sammen med hendelser fra fortiden. Han påpeker at denne dialogen utfyller en gammel dialog mellom forfedrene fra begge sider. Vi leser i teksten at hendelsen hvor Roger påkaller Guillaume var en av grunnene til at Fayyād våkner til bevissthet, som fører til at han, i sin tur, påkaller sin bestefar 'Usāma bin Munqid for å forsterke seg selv mot Roger og hans bestefar. Forfatteren sier:

Men det som er rart og som Roger ikke har lagt merke til, er at da han (Roger) vekket sin bestefar Guillaume foran Fayyād, visste han ikke at han ikke bare har vekket sin bestefar, men også vekket den som skal være 'Usāma til Fayyād. Så for hver Guillaume må man ha en 'Usāma (*Fayyād*:24).

ولكن الشيء العجيب الذي لم ينتبه إليه روجيه أنه حين أيقظ جده غليام أمام فياض، لم يكن يدري أنه لم يوقظ غليام فقط بل أيقظ ما سيكون أسامة لفياض أيضا، فلا بد لكل غليام من أسامة

'Usāma bin Munqid vil fortsette å være til stede i romanen slik forfatteren informerer leseren. Forfatteren understreker at de gamle motstandskjemperne vil kjempe igjen i nåtiden, noe som leder oss til å stille spørsmål om hvordan dette vil skje og på hvilket nivå? Vi leser en parallell historie om 'Usāma bin Munqid, som er tatt fra hans bok "*Kitāb al-'I'tibār*". Der snakker Ibn Munqid om en lignende dialog med korsfarerne, eller frankerne som han kaller dem. Her er det viktig å merke seg at Ibn Munqid dukker opp i form av sanndrømmer i Fayyāds sinn, og at Fayyād vil reinkarnere ham når han trenger det. Dette er relevant for neste tema jeg vil diskutere, som handler om Fayyāds forhold til forfedrene, som tar en stor plass i romanen. For å klargjøre dette forholdet må jeg igjen gå tilbake til Rogers tiltak for å styrke Fayyāds østlige røtter (*Fayyād*:17).

Som nevnt over i oppsummeringsdelen var Roger og Mathilde opptatt av å gi Fayyād vestlig utdanning, men samtidig ønsket Roger å forbinde ham med hans gamle røtter. Derfor forsøkte han å gjøre Fayyād kjent med sitt hjemsted, Šayzar, og med den historiske byen Damaskus. I tillegg var Roger opptatt av å gjøre Fayyād kjent med Østens historie, som var tatt fra hans forfars, Guillaume, dagbok, med franske oversettelser. Disse historiske bøkene handlet blant annet om emiren 'Usāma bin Munqid og korsfarernes krig. Forfatteren skriver at ved å gjøre Fayyād kjent med historien til hans hjemby Šayzar, ville Roger etablere seg nye røtter i Østen gjennom sin adopterte sønn. Disse historiene, derimot, vil hjelpe Fayyād i å ta en avgjørelse angående sitt forhold til Roger. Vi leser i romanen at Fayyād bruker historien om 'Usāma bin Munqid for å redde seg ut i krisesituasjoner. På universitetets åpningsfest i Frankrike, for eksempel, vil historien som han tok fra Rogers bøker, redde ham i uventende situasjoner. Der presenterer alle studentene seg selv. De presenterer store og kjente byer og nevner berømte navn. Når det blir hans tur til å presentere seg, føler han seg forvirret fordi han er usikker på hva han skal si. Skal han snakke om Beirut, hvor han studerte, eller om Ḥamā, om Damaskus som han ikke kjenner godt, eller om Šayzar, men hvem kjenner noe om

den glemte landsbyen, og hva skal han si fremfor de andre studenter og deres store presentasjoner? Forfatteren skriver:

Han lukket sine øyne i frykt. Opplevelsen var ny. Han lukket sine øyne. Så hva skal han snakket om, mens de andre hadde snakket om store tårn, flotte slott, eviggrønne sletter, karnevalsfeiter og ruvende katedraler. De snakket om musikere, poeter, romanforfattere og dramatikere. Hva skulle han snakke om fordi etter at han forlot sine ni sauer og de seks steinbukkene kjente han ingenting unntatt Roger, Mathilde, Sankt Josef og lærerne der som alltid surmulte (*Fayyād*:64).

"أغمض عينيه في خوف، كانت التجربة جديدة، أغمض عينيه، فعَمَّ يتحدث وقد تحدثوا عن الأبراج العظيمة و القلاع الراجعة و الحقول دائمة " الخضرة، و أعياد الكرنفال و الكاتدرانيات الشاهقة، تحدثوا عن موسيقيين وشعراء وروائين ومسرحيين، عمَّ يتحدث وهو الذي لم يعرف منذ تخلص عن خرفه التسعة و جدائه الستة إلا روجيه و ماتيلدا و السان جوزيف و معلمها الدائم العبوس

Svaret kom fra historien, for fremfor de store navnene som de franske studentene tilhørte, trengte Fayyād en presentasjon med tilsvarende store navn han kunne tilhøre. Derfor begynte han å snakke om den arabiske emiren 'Usāma bin Munqid, men ironisk nok omgjør han emiren Usāma til en beduinemir. Forfatteren skriver:

Plutselig (og han vet ikke hvordan) hoppet til minnet de bøkene som Roger ga ham i et forsøk på å skape av ham en annen Roger [...] Han visste ikke hvordan minnene samlet seg, tungen begynte flytende å snakke om en liten vakker elv med vannhjul. Ovenfor den [elven] er det et slott med et enormt tårn, ruvende vinduer [store luftenåpninger på veggen] og høye gjerder. Der bor en gammel beduinemir. Om morgenen leder han sitt hestefolk for å erobre landsbyene og røve sauene, kuene og kamelene. De tar kvinneslaver til fange, og disse kvinnene som er satt i en Hidir (et sted for jenteslaver, ved siden av huset) ble tvunget til å ta på seg klær av silkebrokade brodert med gull (*Fayyād*:65).

"و فجاءة، وليس يدري كيف، قفزت الى الذاكرة تلك الكتب التي أعطاها له روجيه محاولا صنع روجيه آخر [...] وليس يدري كيف تجمعت الذكرى و انطلق اللسان يتحدث عن نهر صغير جميل عليه نواعير و فوقه قلعة ضخمة الأبراج شاهقة الرواشن عالية الأسوار يعيش فيها أمير بدوي عجوز يسوق فرسانه في الصباح ليغزو القرى و ينهب الأغنام و الأبقار و الجمال و يسبي الجوارى، أولئك الجوارى الجميلات المخدرات المغلات بثياب الدمقس المطرز بالذهب

Fayyād, som ikke kjenner sin historie, snakker om Østens historie uten å stoppe. Fordi han lærte historien fra Rogers bøker, forteller han disse historiene fra Rogers perspektiv. Han forteller om beduinemiren som invaderer og plyndrer landsbyene. Han forteller om de vakre kvinnene som tatt i fangenskap og som venter på kjærlighet. Vi observerer at historiene som Fayyād velger å fortelle, vekker studentenes interesse og fanger deres oppmerksomhet. Jentene spesielt beundrer ham og kaller ham for "den østlige emiren", noe Fayyād benytter seg av for å tiltrekke seg flest mulig franske jenter. Forfatteren forteller oss at Fayyād spiller rollen som en østlig emir med dyktighet. Han finner på flere tilsvarende historier som tiltrekker jenter som uttrykker sitt ønske om å bli tatt til fange av ham. En vakker fransk

jente, Yvonne, som det var umulig for ham å bli kjent med, faller for ham og kommer til hans rom etter å ha hørt presentasjonen og fortellingene om beduinemiren og sier:

O, Baron fra Østen, her er din tjenerinne ventende på [din] befaling for å oppfylle [den] (Fayyād:68)

"أيها البارون القادم من الشرق جاريتك تنتظر الأمر لتبلي "

Yvonne var ikke alene om å falle for ham og bli lurt av hans historier. Også Sophie og Madeleine ønsket å bli tatt til fange av ham:

"Kjærlighet blandet med frykt er en vakker følelse, når du ikke kjenner den tøffe kidnappingen, men du vet at kjærlighet kommer kort tid etter. En kjærlighet som er mystisk, anonym, brutal, sensuell og tøff. Oh Fayyād, Fayyād, du er kjempeflott. deres liv er vakkert der. ta meg i fangenskap, ta meg dit" (Fayyād:69)

أه.. الحب مع الخوف أحساس جميل، أن لا تعرف الخاطف القاسي، ولكنك تعرف أن الحب قادم بعد قليل، حب مجهول "غامض، وحشي، شهوي، قاسي. أوه..فاياد .. فاياد. أنت رائع. حياتكم جميلة هناك. اسبني و خذني إلى هناك

Jentenes reaksjon kom uventet på Fayyād, som ikke kunne snakke med disse jentene før. For ham hadde de en uforklarlig sjarm. De var som statuer i museer med sin utfordrende skjønnhet, men uten håp om å komme nær dem. Fayyād uttrykker sin overraskelse over at disse drømmejentene blir til virkelighet på grunn av fortellinger om den østlige emiren:

Den avguden av is ble brutt foran Fayyād slik at han oppdaget at disse høye, slanke blondinene [jenter] med hovmodige øyne og skrå hatter ikke er annet enn vanlige, stakkarslige skapninger som blir lurt av ord og fortryllet av drømmer (Fayyād:68).

و انكسر الصنم الجليدي أمام فياض ليكتشف أن أولئك الطويلات النحيلات الشقراوات ذوات العيون المتعجرفة والقبعات المائلة ماهن إلا "مخلوقات عادية مسكينات يخدعن بالكلمات ويسحرن بالأحلام

Det å finne på egne historier for å tiltrekke seg jenter eller for redde seg i uventede situasjoner er en strategi som han følger i både Paris og Syria. I Paris for eksempel, når 'Iyād holder en fest til hans ære i en forening av syriske studenter i Frankrike, gjør han det samme som han gjorde på universitetets åpningsfest. Han forteller syriske studenter om 'Usāma bin Munqid og hans seire over korsfarerne i Syria og Jerusalem. Han forteller om de fattige som kom fra Europa og ikke hadde fått østlig utdanning og kultur (Fayyād:78). Han lykkes igjen å tiltrekke seg studentenes interesse og deres beundring, men "å leke med ilden fører til at en brenner fingrene". Slik beskriver forfatteren situasjonen, men hva mener han med det? Det vil jeg finne svar på senere. I Damaskus følger Fayyād samme strategi for å tiltrekke seg

Zaynab, Ḥasības datter, hvor han beskriver Paris som en drømmeby, et symbol på romantiske drømmer, hvor han er den parisiske baronen. Han forteller om togene som kjører i tuneller, om de høye og vakre bygningene, om store teatre, og han forteller henne om stor fremgang, om ubeskrivelige steder. Han forteller og forteller inntil Zaynab skriver til ham på en liten lapp. "Oh, ta meg til ditt Paris, parisiske baron" [خذني إلى باريسك فأنني أحبك] (*Fayyāḍ*:245.)

Historien som gjorde Fayyāḍ til en østlig emir i Frankrike og som tiltrakk mange vestlige jenter til ham, skal også gjøre ham til en opprører i Syria mot Roger og den franske tilstedeværelse der. Dette skjer etter at 'Iyād avslører den koloniale identiteten til Frankrike (jf. innholdssammendraget, s.27). Fayyāḍs forhold til Roger blir dermed revurdert og utvikler seg i en annen retning enn tidligere. Romanen informerer oss at Rogers uttalelse om å betale gjelden, som vi nevnte over, vil overføres til Fayyāḍ og gradvis vil dette bli en prioritering for ham. Han stiller spørsmålet "Hva med vår gjeld og hvorfor glemte vi, og de ikke?". Denne utviklingen av Fayyāḍs forhold til Roger går parallelt med utviklingen av hans forhold til forfedrene. Fayyāḍ kaller på 'Usāma bin Munqid fra fortiden for å få hjelp angående sitt forhold til Roger.

Fayyāḍ føler en tilhørighet både til Roger og hans kultur, samtidig tilhører han landsbyen Šayzar som ble okkupert av Roger. Identiteten hans er altså splittet mellom Vestens kultur og sine østlige røtter. Forfatteren skriver:

Fayyāḍ følte seg som en av dem, [men samtidig] ikke som en av den dem, [Han både] deltar og ikke deltar men til sin overraskelse følte han ikke at han var en fremmed. (*Fayyāḍ*:202)

كان فياض يشعر انه منهم و ليس منهم يشارك ولا يشارك و لكنه لدهشته لم لكن يشعر انه الغريب

Fayyāḍ er usikker på seg selv og stiller spørsmål om hvor og hva han tilhører. Derfor trenger han hjelp for å finne sin vei, og som sagt tilbyr 'Usāma bin Munqid denne hjelpen. Vi følger 'Usāma bin Munqid når han hjelper Fayyāḍ med å frigjøre seg fra sitt tvetydige forhold til Roger og til Frankrike. Når 'Iyād ber ham om hjelp til å lage en mine til en operasjon mot franske styrker klarer han ikke å bestemme seg før han ser et signal fra emiren 'Usāma. Fayyāḍ forteller 'Iyād om to drømmer han har hatt i forbindelse med operasjonen, der Ibn Munqid i hans drømmer sjekker Fayyāḍs villighet til å delta før han aksepterer Fayyāḍ:

'Usāma vendte blikket mot Fayyāḍ, så han så han for første gang. Han stirret på han forbauset og spurte: Fayyāḍ, er du som oss eller som dem. Fayyāḍ sa raskt: snarere er (jeg) som dere min herre. Som dere. [...] Men du er ikke forberedt som dine venner. Hvor er ditt skjold? Hvor er ditt spyd? Hvor er ditt

sverd? Hvor er din hest? [...] [Så] hva er disse latterlige klærne [som du har på deg]. Er du som oss eller som dem? Fayyāḍ vendte blikket mot sine klær. Han så at han hadde på seg frankernes klær. Han ble flau. Han var ikke forberedt. Ikke bare det, men han hadde på seg fiendens klær. 'Usāma snudde sin hest og sa: «Farvel, følg oss når du er klar». (Fayyāḍ:203)

نظر أسامة إلى فياض للمرة الأولى فرأه، نظر إليه مندهشاً وسأل، فياض، أنت منا أم منهم، قال فياض بسرعة، قال فياض بل أنا منكم يا سيدي، منكم. لكنك غير مستعد كأصدقائك، أين رمحك و سيفك؟ [...] ثم ما هذه الثياب السخيفة أنت منا أم منهم؟ ، نظر فياض إلى ثيابه ليرى أنه يلبس الثياب الفرنجية فحجل [...] و هو غير مستعد، ليس هذا فحسب بل هو يلبس لباس أعدائهم، أستدار أسامة بحصانه و قال: إلى اللقاء يا فياض، ألحق بنا حين تستعد

I den andre drømmen blir Fayyāḍ omgjort til emiren 'Usāma bin Munqid. I drømmen gjentar han flere ganger "O forfedre, har vi betalt gjelden? har vi betalt gjelden? (Fayyāḍ: 206). Å betale gjelden betyr her for Fayyāḍ å drive kolonialiseringen ut av Syria og Palestina, noe han vil kjempe mot til siste slutt, men uten å bli fornøyd med resultatene. Skuffelsene som rammer ham, gjør ham til en *dakanḡī* først, deretter en opprører i Palestina, så vil han gjemme seg i et gammelt rom i en historisk skole. Teksten viser Fayyāḍ som en forvirret person som er usikker på sin egen identitet, fordi han har mistet troen på seg selv. Til tross for dette kommer det frem i romanen at det er håp for neste generasjon, som jeg kommer tilbake til i tolkningsdelen. Her er det viktig å merke seg at på samme måte som 'Usāma bin Munqid skriver ned sin erfaring med korsfarerne, skriver Fayyāḍ sine erfaringer han kan gi videre til sønnen sin, Hišām.

Etter å ha trukket ut de tematiske linjene jeg ser er relevante for problemstillingen i oppgaven, vil jeg diskutere disse i lys av tekstens interne elementer. I denne forbindelse vil jeg bruke den samme metoden som jeg bruker med det første bindet i trilogien. Det første er å se på er tittelen, deretter steds- og tidsrammen, karakterene, konflikter og fortellerteknikk.

5.1.7 Tittel og romstruktur

Som nevnt tidligere i oppgaven, er tittelen en av de viktigste teksttersklene som gir leseren tilgang til innholdet i en tekst og som deretter kan bli analysert i flere semantiske dimensjoner. Valget av tittelen er aldri tilfeldig, og er et nøkkelord til leseren. Her velger også forfatteren tittelen etter hovedpersonenes navn. Det å kalle romanen etter hovedpersonens navn sier noe viktig fra forfatterens side, særlig når vi ser at dette blir forfatterens strategi i alle trilogibundene.

Mens tittelen er en terskel til tekstinnholdet, er sted, som nevnt over, også et viktig element som sammen med andre elementer utgjør tekstinnholdet. Det er som sagt et viktig element for karakterenes identitetsdannelse og sier mye om deres tilhørighet. Med andre ord,

og som nevnt i teorikapittelet, samsvarer dikotomien "Oss" og den "Andre" med "Her" og "Der". Romanens åsted deles mellom Syria og Frankrike (her og der), men hendelsene foregår stort sett i Syria og byene der, i tillegg til andre områder. Stedsrom omfatter byer og områder som er direkte knyttet til hovedpersonen og er med på å utvikle Fayyāḍ's personlighet. Vi følger Fayyāḍ fra han var en liten gutt i Šayzar i Hama-provinsen, og videre til Saint Joseph i Beirut for å fullføre sin videregående utdanning. Deretter drar han til Damaskus for å bli kjent med byen før han reiser til Paris, hvor han tar sin høyre utdanning, og blir bevisst på sin identitet. Etterpå vender han tilbake til Damaskus og til slutt til Palestina før han returnerer til Damaskus hvor han bosetter seg i al-Bādirā'iyya skole.

"Det var nødvendig for Fayyad å takle sitt nye miljø. For etter (å ha blitt) Fayyāḍ al Šayzarī (fra Šayzar), al-Ḥamwī (fra Hama), al-Pārīsī (fra Paris), al-Bayrutī (fra Beirut), al-Dimašqī (fra Damaskus) og al-Falasṭīnī [fra Palestina], blir han al-Bādirā'ī (som bor i et rom i Bādirā'iyya skolen) (Fayyāḍ:460)."

"كان لابد لفياض من التأقلم مع بيئته الجديدة هذه، فبعد فياض الشيزري، الحموي، الباريسي، البيروتي، الدمشقي، الفلسطيني [...] هاهو أصبح البدرائي"

Stedsbeskrivelsene i romanen er også tett knyttet til personene i romanen, som hovedpersonen, Fayyāḍ, i tillegg til Roger, Mathilde, 'Iyād og Naḡdat. Stedsbeskrivelsene varierer derfor avhengig av personenes ideologier og deres perspektiver, hvor hvert sted får ulike beskrivelser. Dette merkes for eksempel i beskrivelsene av blant annet Damaskus, Ḥamā og Šayzar. I Damaskus, der hendelsene begynner, forsøker Roger å gjøre Fayyāḍ kjent med byen før han reiser til Paris. For Roger er Damaskus en drømmeby som endelig har blitt til virkelighet. Den drømmebyen som ble skapt ved å lese bestefarens dagbok. Forfatteren beskriver Rogers følelser da han kom til Damaskus for første gang.

Jeg må se den (henne). I trettifem år har jeg drømt om denne mytiske byen. Mathilde - de kom inn på hotellet- Det er Damaskus, Damaskus, Saint-Pierre og Saladin. Oh, vær så snill, jeg må bli godt kjent med den (Fayyāḍ:41).

"يجب أن أراها، خمسة وثلاثون عاما و أنا أحلم بهذه المدينة الأسطورية. ماتيلدا، ودخلوا الفندق، إنها دمشق، دمشق سان بيير و صلاح الدين. أوه، أرجوك يجب أن أتعرف عليها جيدا"

Damaskus for Roger er ikke bare en drømmeby, den er hans elskerinne som han har drømt om å møte hele sitt liv. Damaskus er en evig vakker kvinne som tiltrekker menn, og Roger er hennes elsker. Mathilde forteller Fayyāḍ hvordan Rogers første møte med Damaskus var og sier at han ville besøke alle gatene og stedene med én gang han ankom

byen, og som hun beskriver situasjonen ville han oppnå alle kjærlighetens gleder på én gang. Hun beskriver hvordan hun så Roger da de ankom Damaskus:

Byen er som en gammel, vakker kvinne, en by som har lånt evighet og gjenfødelse fra guddommer [...] I det første møtet mellom den utålmodige elskeren og den utspekulerte, gamle kvinnen, ville Roger oppnå alle kjærlighetsgleder på én gang" (*Fayyāḍ*:45)

مدينة حيزبون نضرة ، مدينة استعارت من الآلهة الخلود والبعث [...] في ذلك اللقاء الأول بين العاشق المتعجل و بين الحيزبون القارحة "أراد روجيه أن يصل إلى كل ملذات العشق في جولة واحدة"

Selv om Roger var opptatt med å oppdage hele byen og dens mennesker før han begynner jobben sin i Šayzar, ble han sint og lei seg av å se på en dans som kalles "*al-'Arāḍa*"²⁴, forteller Mathilde:

Jeg så hans sorg, så spurte jeg han: Men, hva er det som plager deg? [han svarte] ser du ikke at barnebarna til de store kjempere har blitt til dansere [som de]. (*Fayyāḍ*:48)

"وحين رأيت حزنه سألته: ما الذي يزعجك؟ ألا ترين ، أحفاد أولئك المقاتلين العظام يتحولون إلى راقصين كهؤلاء "

Damaskus for Fayyāḍ er en fremmed by når han blir kjent med den gjennom Roger, Mathilde og Naḡdat. Alt som han ser og besøker, er uekte, etterlignet og modernisert. For eksempel er restaurantene som han besøker sammen med Mathilde, etterligninger av de som er i Paris. Husene til både Roger og Naḡdat ser uekte ut og ligner ikke på 'Iyāḍ's hus. Forfatteren beskriver Naḡdat's hus fra utsiden og sier:

Det er sant at den er inngravert og utsmykket så fint som det er mulig å dekorere, men det var noe i utsmykningen som ikke stemte, Fayyāḍ spurte hva grunnen er" (*Fayyāḍ*:8)

صحيح أنه كان محفورا و مزينا كأجمل ما يمكن لليد المزخرفة أن تزخرف ولكن شيئا في المشهد كان غير حقيقي، تساءل فياض ولكن ما السبب؟

Dette får ham til å føle seg fremmed og han bestemmer seg for å utforske byen sammen med 'Iyāḍ. Gjennom 'Iyāḍ blir han kjent med hele byen: Gatene, menneskene, og folkelige fortellinger. Etter dette blir Damaskus i hans øyne en autentisk, ekte og levende by, hvor Damaskus lener seg til Umayyadmoskeen og Barada-elven som renner gjennom byen. Vi leser en sammenligning mellom 'Iyāḍ's og Rogers hus, der 'Iyāḍ's hus er helt

24 En tradisjonell dans i Damaskus som danses av en gruppe menn med sverd.

annerledes enn Roger sitt hus som er konstruert i både ny og gammelt stil, mens 'Iyāds hus var et typisk Damaskus-hus.

Forskjellige perspektiver reflekteres også over beskrivelsene av Šayzar. Vi leser dermed to ulike presentasjoner av Šayzar knyttet til både Roger og Fayyād. Den første presentasjonen er presentasjon av gamle slottsruiner som kalles Šayzar. Šayzar er Fayyāds landsby som assosieres med hans barndomsminner på både godt og vondt. Der er han født, han har bodd med familien sin og lekt med sine venner før han mistet alt og alle, til og med sitt hus som resultat av et fransk angrep på byen. Han tok derfor, som nevnt overfor, slottet Šayzar som sitt bosted (jf. innholdssammendraget, s.27). Vi hører han uttrykker sine følelser til Šayzar når han kommer dit med Roger og sier:

Til tross for at de mange, mange år som Fayyād bodde i dette slottet var år som han rørte, kjente og opplevde inntil han trodde at han kjente det, men da han fulgte etter Roger til tårnet [slottets tårn] oppdaget han at han kjente bare dets bunn og hump. Utsikten som jeg så derifra, oppover, hadde han aldri sett før.[...] Det jeg så var ikke vannhjul som jeg alltid klatret opp på og hoppet av dets bøtter i vannet, men det var noe annet som var malt på horisonten. Noe som var av seljers skjønnhet, poplers eleganse,, duers smidighet, men Roger hadde ikke sett selv vannhjulene da han sa: Hvor mange øyne sto her og vitnet kjempernes fremgang (*Fayyād*:22)

ورغم أن السنوات و السنوات التي عاشها فياض في هذه القلعة، سنوات تلمس و تحسس و عاش القلعة حتى ظن أنه يعرفها، ولكنه حين تبع روجيه إلى البرج اكتشف انه لا يعرف إلا قعرها ووعرها، فالمنظر الذي رآه من هناك، من فوق لم يره من قبل قط، وكتب فياض: لم يكن رأيت النواعير التي طالما تسلقتها و قفزت من دلانها إلى الماء، بل كانت شيئا آخر مرسوما على صفحة الأفق شيئا فيه جمال ما الصفصاف و أناقة الحور ورشاقة الحمام، لكن روجيه لم ير حتى النواعير حين قال : كم من العيون وقفت وراقبت تقدم الفرسان.

Fayyād oppdager noe nytt på stedet han tilhører, noe som kan føles bare av ham, for Roger har andre interesser og er opptatt av andre ting i Šayzar-slottet. For Roger er Šayzar et stort historisk slott som var styrt av den arabiske emiren 'Usāma bin Munqid som vant krigen med korsfarerne og drev dem ut av Šayzar. Roger har alltid drømt om å komme til Šayzar, som er beskrevet i hans bestefars dagbok. Derfor viser han stoltheten over at han endelig klarte å ta slottet og herske over det (jf. s:57 sitater i *Fayyād*: 23-24). Han er opptatt av å oppdage alt i Šayzar og om emiren 'Usāma. Når han flytter til Šayzar med jobben sin, prøver han å bli kjent med landsbyen og dens folk. Han prøver å finne ut hvor graven til 'Usāma bin Munqid er, eller om noen av hans familiemedlemmer fortsatt er i live, men blir skuffet fordi ingen av beboere der vet noe om det som han leter etter. Forfatteren skriver hva Roger forteller Fayyād om hans søken:

Han sa mens han lente seg til takskjegget i gjerdet som var ødelagt [...] gjennom hele ditt opphold i Beirut var mitt liv dedikert til Šayzar. Jobben min var i Hama, men livet mitt var i Šayzar. Daglig, hvis det var mulig, eller ukentlig hvis ikke, tok jeg bilen min og besøkte den [...] jeg ble kjent med dens folk, prøvde å bli venn med dem. Fayyād snudde seg mot han: «Men hvorfor? Jeg ønsket å vite om en av 'Usāmas etterkommere, av Šayzars herskeres etterkommerne, fortsatt er i live [...], men det som overrasket og forbauset meg var at de i utgangspunkt ikke visste noe om denne familien (*Fayyād*:52)

قال وهو مستند إلى طرف السور المتهم [...] طيلة إقامتك في بيروت كرست حياتي لشيزر. كان عملي في حماة ولكن حياتي كانت في أركب سيارتي و أتردد إليها يوميا إن أمكن، أو أسبوعيا إن لم استطع [...]. تعرفت على أهلها حاولت مصادقتهم ، و التفت فياض شيزر مواجهها: ولكن لماذا؟ أردت معرفة إن كان قد تبقى واحد من سلالة الأمير أسامة من سلالة أمراء شيزر [...] ولكن ما فاجاني و أدهشني أنهم لم يعرفوا أصلا بهذه الأسرة

Gjennom de to overnevnte presentasjonene av Šayzar-slottet plasserer romanen slottet, Šayzar, i et kontrast mellom nåtid og fortid, hvor Šayzar er et stort historisk slott i fortid, men i nåtid er dette bare slottsruiner. En sammenligning av historiske steder i nåtid og fortid merkes i Fayyāḍ's ord når han settes inn i fengsel i et gammelt slott i Damaskus. Der tortureres han og blir undertrykket for å stå mot kolonialismen i et avskyelig fengsel i Šalāḥuddīn-slottet:

Snarere vil Fayyāḍ skrive i sin bok av avis-papir: Er det ikke noe igjen av deres slott unntatt fengslene, kjellerne, rotter og nattens flaggermus (*Fayyād*:281).

و فيما بعد سيكتب فياض في دفتره جريدي الورق: أقم يبقى من قلاعهم إن إلا السجون و الأقبية و الجرذان و خفافيش الليل؟

Andre steder i romanen nevnes uten detaljer som for eksempel steder i Paris; universitetet og Fayyāḍ's studierom, eller hans private steder, noe som jeg vil kommentere og tolke senere. I det neste avsnittet vil jeg se nærmere på tidsstrukturen og fortellerteknikken og presisere de ulike tidslinjene som befinner seg i teksten.

5.1.8 Tidstruktur, fortellerteknikk, spesielle virkemidler

Tidsstrukturen i romanen omfatter ulike tidslinjer, som for eksempel tiden hendelsesforløpet finner sted og fortellertiden. Hendelsesforløpet deles mellom fortid og nåtid, og som sagt tidligere flettes to historier sammen i romanen. Hovedhistorien dreier seg om Fayyāḍ, og foregår under den franske mandatperioden, mens den andre er satt til fortiden og handler om 'Usāma bin Munqid̄ og korsfarerne. De to ulike tidene går parallelt og noen ganger krysser de

hverandre. Hendelsesforløpet foregår i kronologisk rekkefølge med noen unntakelser i begynnelsen av romanen. Vi følger Fayyād 16 år gammel med Roger i Damaskus under det franske mandatet til Syria, og til han er en gammel mann når han forlater sitt rom etter å ha kommet fra Palestina. De viktigste hendelsene kan ordnes som følger:

1. Fayyād 18 år gammel er med Roger i Damaskus hos Nağdat som forteller om "*banduq*"
2. Roger tar Fayyād med seg til Šayzarslottet og påkaller sin forfar Guillaume.
3. Roger og Mathilde møter Fayyād ved siden av Šayzarslottet og adopterer han.
4. Fayyād blir kjent med 'Usāma bin Munqid̄ gjennom Rogers bøker.
5. Fayyād er på universitetets åpningsfest og identifiserer seg selv med den østlige emiren 'Usāma bin Munqid̄.
6. Fayyād blir kjent med 'Iyād som inviterer ham til en fest for syriske studenter.
7. Fayyād reiser med 'Iyād til Damaskus og blir kjent med byen og historien der.
8. Fayyād deltar i en bombeoperasjon mot franske styrker.
9. Fayyād utfordrer Roger, og tar på seg 'Usāma bin Munqid̄ sine klær og snakker på hans tungemål i en festival for franske i Damaskus.
10. Fayyād er i fengsel på bakgrunn av bombeaksjonen mot franske styrker.
11. Fayyād forlater Roger og Mathilde og de reiser tilbake til Frankrike.
12. Fayyād skriver i aviser mot den franske tilstedeværelsen i Syria.
13. Fayyād gjemmer seg hos Ḥasība etter å ha blitt anklaget for å drepe 'Abdu ar-Raḥmān aš-Šahbandar.
14. Fayyād gifter seg med Zaynab og får sammen med henne Hišām.
15. Fayyād forlater det politisk livet og begynner å jobbe i Ḥamdāns butikk.
16. Fayyād møter en gammel venn, Mansūr al-'Aḥmad og drar sammen med ham til Palestina.
17. Fayyād blir tatt av arabiske styrker og flyttes mellom arabiske fengsler fordi han ikke kan bekrefte sin identitet inntil 'Iyād bekrefter den i Damaskus fengsel.
18. Fayyād isolerer seg i et rom i al-Bādirā'iyya-skolen og skriver ned sine erfaringer til Hišām.
19. Fayyād forlater rommet sitt og besøker Nağdat for å spørre igjen om *banduqs* skjebne.

Ut fra ovennevnte tidslinje kan vi se at selv om handlingene har kronologisk sekvens, representeres disse hendelsene ikke i kronologisk rekkefølge. Hendelsessekvens avbrytes for å gi plass til *anakroni*, hvor både *analepse* og *prolepse* er brukt i fortellerteknikken.

Fortellingen begynner, som nevnt, med Fayyād og Roger i Damaskus hos Nağdat, før Fayyād reiser til Paris. Kapittel nr. 2 handler om Fayyāds besøk til Šayzar med Roger, som skjedde før den første fortalte hendelsen. I det tredje kapittelet og gjennom samme teknikk blir vi fortalt historien om Roger og Mathilde, og hvordan de ble kjent med hverandre og giftet seg. Vi blir også informert om at Mathilde mistet muligheten til å bli gravid etter en illegal abort. Tilbakeblikket ser vi også i det fjerde kapittelet, hvor vi blir fortalt om Fayyād da han var 10 år. Vi blir også fortalt om hans første møte med Roger og Mathilde, samt om hans adopsjon. Vi observerer at denne teknikken brukes helt fram mot slutten, men i mindre og mindre grad. *Prolepse* blir også brukt i teksten i større grad enn bruk av *analepse*. Fortelleren bruker uttrykket "senere skal" og "om noen år skal". Dette skaper en sammenheng mellom fortellerens ståsted (1990-tallet) eller andre senere hendelser i romanens historie, dvs. fortellertiden settes i et forhold til det som skjer etter. Dette tolkes senere ut fra forfatterens ønske om å skrive om syrisk historie og forholdene i nåtiden ut fra fortiden. Dette merker vi i fortellingen om *banduq* (jf. s. 55 sitater i *Fayyād*:16), hvor fortelleren gjør leseren oppmerksom på at denne hendelsen er av betydning for romanen. Når det gjelder historien om 'Usāma bin Munqid, plasseres den i egne kapitler, men fungerer som støtte til hovedhistorien. Disse kapitlene presenteres gjennom hovedpersonens drømmer og hans tanker og er stort sett basert på scener, bilder og dialoger.

Historien er fortalt i tredjeperson. Fortelleren refererer ofte til Fayyāds dagbok ved å si "Fayyād skrev i sin dagbok" eller "Fayyād vil skrive i sin dagbok". Det er en allvitende, aural forteller som vet alt om hendelsene og personene i både nåtid, fortid og fremtid. Forfatteren beskriver romanpersonene og skildrer deres tanker, følelser og ønsker i både fortid og framtid. Dette kommer tydelig fram i forfatterens kommentarer (jf. s. 56 sitater i *Fayyād*:.20). Vi hører fortelleren sier:

Fayyād vil skrive i sin gule bok av avisepapir: Nå og etter disse årene, når jeg tenker på såing og høsting, ..hehe, oppdager jeg at en blomst ikke blir til en vår, og en svale som flyr gjennom himmelens skyer ikke betyr at vinteren er over. Jeg oppdaget at et individuelt arbeid, uansett om det var verdifullt, ikke kan redde en nasjon ut fra virvelen [...] Nå etter disse årene og etter 'Abrahām Levi, og hans diaspora mellom fengslene på jakt etter sin opprinnelige identitet, i et forsøk på å komme seg ut fra korrupsjonskloakken, bør du dessverre vite at et individ ikke kan vekke en nasjon (*Fayyād*:445)

وسيكتب فياض في دفتره الجريدي الأصفر: الآن و بعد هذه السنوات حين أفكر بالزرع و الحصاد..هه، أكتشف أن زهرة واحدة لا تبتق ربيعاً، و سنونوا واحدا يشق السماء لا يعني انقضاء الشتاء و أكتشف أن عملاً فردياً مهما سما لا يمكن أن يخرج شعباً من دوامة [...] الآن و بعد هذه السنوات و بعد ابراهام ليفي و تشتتته بين السجون يبحث عن هويته الاصلية محاولاً الخروج من بالوعة الفساد أعرف و بحزن أن فرداً واحداً لا يوقظ أمة

Til slutt må jeg legge til at presentasjoner av handlingene stort sett er basert på lange beskrivende avsnitt, i tillegg til scenene og dialogene mellom personene i romanen som viser deres ulike perspektiver og posisjoner. For å kjenne karakterenes ulike perspektiver og holdninger vil jeg i det neste avsnittet grundig se på romanens karakterer og hvilke roller og funksjoner de har.

5.1.9 Karakterene

Romanen *Fayyād* omfatter mange karakterer. Totalt er det 72 personer i tillegg til Fayyād. Disse karakterene er fra ulike tider, eller bakgrunner. Som nevnt ovenfor inneholder romanen to fortellinger på ulike nivåer – fantasi og virkelighet, og fra to ulike tider – nåtid og fortid. Dette reflekteres i karakterens rolle og funksjon. For å forstå deres rolle og funksjon vil jeg klassifisere karakterene her på samme måte som jeg gjorde med karakterene i romanen *Ḥasība*. Jeg vil i denne forbindelse ikke nevne alle karakterene i romanen, men jeg nevner noen av dem og velger de viktigste karakterene til analysen. Vi kan derfor si at karakterene deles inn i ulike grupper som følger:

Historiske og reelle karakterer kan deles mellom arabiske og vestlige skikkelser. Vi møter en lang rekke arabiske, historiske karakterer fra fortiden som spiller en rolle i nåtiden, slik som blant andre 'Usāma bin Munqid̄, Ṣalāḥuddīn al-'Ayyūbī, Nūr ad-Dīn, Hārūn al-Rašīd, 'arnūs,²⁵ as-Sindibād og andre. De vestlige historiske karakterene vi møter, samsvarer ikke i antall med karakterene på den arabiske siden, jeg nevner blant andre Guillaume Leblane, Andronicus, Helena og Theodora.

Fiktive karakterer vi møter er fra nåtiden og deles også inn i to grupper, nemlig syriske og franske karakterer. Fra syriske karakterer kan vi nevne blant andre Fayyād, 'Iyād aġ-Ġūqadār, Mansūr al-'Aḥmad, Zaynab, Ḥalīl Bik, Ḥasība, Naġdat og flere andre karakterer som nevnt i romanen *Ḥasība*. Av de franske karakterene kan vi nevne Roger, Mathilde, Yvonne og Sophie.

Innenfor disse ulike grupperingene har vi selvsagt hovedpersonen, sentrale karakterer og sekundære karakterer. Hovedpersonen, Fayyād, er den viktigste skikkelsen i romanen. Fayyād er tydelig forfatterens fokus, hvor alle andre skikkelser er skapt for å belyse Fayyāds personlige dimensjoner. Dette ser vi tydelig i rollen som er tillagt både Roger, Mathilde, 'Iyād og Naġdat, i tillegg til den historiske skikkelsen 'Usāma bin Munqid̄. Fayyād er en

²⁵ En historisk skikkelse i folkefortellinger.

dynamisk person. Hans personlig utvikling skjer gradvis og gjennom alle stedene han reiser til. Vi følger hans utvikling fra han var en fattig, uuttannet og foreldreløs gutt som bodde i gamle slottsruiener, til han adopteres av Roger og Mathilde og får sin utdanning i Beirut og Paris, og da beskrives som en kjekk mann med en fransk stil og levemåte. I Damaskus blir han journalist og motstandsaktivist mot Frankrike. Deretter forandres han til en *dakanḡī* med folkelige klær og deretter til en opprører i Palestina. Til slutt er han en gammel mann på den historiske al-Bādirā'iyya-skolen, med skitne klær og et slitent ansikt, men også moden og med nok erfaring til å skrive til sin sønn Hišām.

'Usāma bin Munqid er en rollemodell for Roger og har også blitt det for Fayyād. Hans rolle i romanen er å hjelpe Fayyād å gjenopprette sin arabisk identitet, derfor blir han Fayyāds indre stemme, og Fayyād klarer ikke å bestemme seg uten hans råd. For Roger er 'Usāma bin Munqid også en rollemodell, men i hvordan man kriger og kjemper, og til slutt vinner.

'Iyād er en syrisk student i Frankrike og er medlem av en syrisk studentforening i Frankrike der alle medlemmene er mot den franske tilstedeværelsen i Syria. Hans første rolle er å gjøre Fayyād kjent med Frankrike og kolonialisme, deretter gjøre ham kjent med sitt land og deres røtter. Han klarer å røre Fayyāds nasjonale følelser og vekke hans plikter til hjemlandet. Samtidig er han, som nevnt ovenfor, opportunistisk og vil tjene på krigen. Derfor blir Fayyād skuffet over ham flere ganger, noe som gjør Fayyād enda mer usikker på seg selv.

Manṣūr al-'Aḥmad er en sekundær skikkelse som har som rolle å ta Fayyād ut fra Ḥasības butikk ta ham med til Palestina.

Mathilde er den eneste kvinnen som er i forfatterens fokus i romanen. Hun er presentert motstridende i fortellerens beskrivelser og er en sammensatt karakter. Romanen beskriver henne som en vakker, brun kvinne som likner på østlige kvinner, men også som en arrogant person som ikke liker Østen. Hun presenteres som en hengiven kvinne, men kan ikke føde barn og derfor adopterer hun og Roger Fayyād. Hun elsker Fayyād og vil nyte hvert øyeblikk med ham. Romanen beskriver ikke hennes følelser til Fayyād som de en mor har til sin sønn, men derimot som en vakker kvinne som vil provosere andre kvinner og skryte av å være sammen med en kjekk ung mann på tjuetre år. Forfatteren skriver:

La meg skryte av deg fremfor kvinner i vår diasporagruppe (*Fayyād*:43)

دعني أفأخر نساء الجالية بك

Mathilde er en elegant og intelligent kvinne og tror ikke på Rogers tanker om kriger som han har lest i sin forfars dagbok. Derfor har hun jobbet mye for å ta Roger vekk fra forfarens

dagbokverden. Hennes rolle er å roe ned Fayyāḍ og forbedre hans forhold til Roger, ettersom Fayyāḍ har et godt forhold til henne og har elsket henne fra første stund da de møttes ved Šayzarslottet. Der er hun som klarte å roe Fayyāḍ og ta ham i adopsjon. Hennes hjelperolle vil fortsette helt inntil hun og Roger bestemmer seg for å reise tilbake til Frankrike.

Roger er en kommandør i de franske strykene. Han har ikke barn og kan ikke få barn, derfor adopterer han Fayyāḍ (jf. s.56 sitater i Fayyāḍ:20). Romanen beskriver Roger som en drømmende person som lever i fortiden med sin forfars bøker og drømmer om å komme til Østen, som han kjenner fra forfarens dagbok. Han oppfører seg som en forsker i arkeologi, der han leter etter hva som helst som kan vise ham til 'Usāma bin Munqid's spor, som hans gravsted. Hans hovedrolle er å komme til Syria og hevne sin forfar ved Šayzar. Deretter oppretter han nye røtter i Østen, derfor adopterer han ikke Fayyāḍ, men han er også opptatt av å gjøre ham kjent med hans land, men på sin egen måte. Roger mislykkes med dette når Fayyāḍ forlater hans ståsted og går over til den arabiske siden og blir en motstander av den vestlige tilstedeværelsen i Midtøsten.

5.1.10 Konflikter

Etter å ha sett på karakterene, deres rolle og forhold til hverandre i det forrige avsnittet, vil jeg analysere de ulike konfliktene som oppstår mellom dem som en form av menneskers forhold til hverandre. I romanen er det to sentrale konflikter. Jeg vil konsentrere meg om en ytre konflikt som strekker seg fra fortid til nåtid, og en indre konflikt som er like viktig som den førstnevnte. De to ulike konfliktene krysser hverandre, hvor den ene påvirker og krysser den andre. Som beskrevet i analysedelen av romanen *Hasība*, er også denne historien basert på en faktisk konflikt mellom Frankrike og Syria under mandatperioden. Dermed kan vi si at konflikten som foregikk i *Hasība*, også foregår i denne romanen. Det som er nytt i denne romanen, er at det blir presisert at konflikten er mellom Øst og Vest. Forfatteren informerer oss om at dette allerede har vært en lang konflikt som strekker seg fra fortiden til nåtiden (jf. s. 56 sitater i *Fayyāḍ:20*). Dette ser vi tydelig ut i fra de ulike konfliktpartene. Vi kan derfor dele hovedkonflikten inn i to konflikter i to ulike tider, der den ene er mellom Guillaume Leblane og 'Usāma bin Munqid, og den andre mellom Roger, som representerer Frankrike, og Fayyāḍ sammen med de andre opprørerne, som representerer Øst/Syria.

Konflikten mellom 'Usāma bin Munqid og Guillaume Leblane finner sted under korstogstiden. 'Usāma kommer seirende ut av konflikten. Guillaume drar tilbake til Frankrike

og skriver ned sin opplevelse i en dagbok. Den politiske situasjonen endrer seg for 'Usāma bin Munqid, noe som får ham til å isolere seg og skrive ned sine erfaringer i boken *Kitāb al-I'tibār*.²⁶

Dagbøkene til 'Usāma og Guillaume fungerer som motivasjon for begge konfliktpartene, Roger og Fayyād, som vi kommer til å se. Konflikten som startet som en væpnet konflikt i *Ḥasība*, blir i *Fayyād* en ensidig dialog. Konflikten starter mellom uforholdsmessige konfliktparter, en maktesløs og uvæpnet gutt fra Šayzar og en fransk general. Konflikten dempes gradvis når Roger adopterer Fayyād, men dette forårsaker samtidig en annen konflikt inne i Fayyād. Roger, som leste mye om konflikten i sin forfars dagbok, gir Fayyād en fransk oversettelse av *Kitāb al-I'tibār* for å gjøre ham kjent med konflikten og emiren 'Usāma bin Munqid. Handlingene trapper opp til det første høydepunkt når Roger roper til sin forfar: " Guillaume Leblane, har vi betalt gjelden".

Denne setningen sammen med bøkene om 'Usāma bin Munqid utgjør drivkrefter i konfliktene. Her møter han 'Iyād, som avslører Frankrikes interesser i Syria for Fayyād. Setningen om "å betale gjelden" gjentas flere ganger i Fayyāds minne, noe som provoserer ham og fører til at han også ønsker å betale sin gjeld – å drive Frankrike ut av Syria (jf. s. 58 sitater i *Fayyād*: 24). Idet 'Iyād dukker opp, oppstår det en annen kamp i Fayyāds sinn. Denne indre konflikten er en identitetskonflikt. Dette kommer spesielt frem når han føler det problematisk å delta i kampen mot Frankrike. 'Iyād berører Fayyāds indre konflikt når han spør: "Fayyād, hvem er du?". Fayyād føler seg splittet mellom to identiteter – mellom vestlig og østlig. Alt han har lært i løpet av sitt liv, hans kulturelle identitet, tilhører Roger, mens hans røtter tilhører en verden han kun kjenner gjennom bøkene om 'Usāma bin Munqid som er skrevet ned fra et vestlig perspektiv. Derfor ber Fayyād om hjelp fra Ibn Munqid til å finne tilbake til sin østlige identitet.

Disse to konfliktene flettes sammen og påvirker hverandre. Når Fayyād velger å kjempe sammen med 'Iyād for landets frihet, gjør han det for å bekrefte sin tilhørighet til Syria og dermed sin østlige identitet. Fayyād velger å hjelpe 'Iyād under en bombeaksjon mot franske styrker, men han blir satt i fengsel og undertrykket av syrisk etterretning. Under fengselsoppholdet blir han skuffet og enda mer forvirret over valget han har tatt. 'Iyād, derimot, forandret sine prinsipper, og ble dermed løslatt. Opptappingen av konflikten skjer når franske styrker og deres tilhengere bomber Damaskus. Deretter løser konflikten seg ved erklæringen av Syrias selvstendighet. Den franske innflytelsen fortsatte i landet til tross for

²⁶ er selvbiografien til Usāma bin Munqid

uavhengigheten. Dette aksepterer ikke Fayyād, fordi kampen for landets frihet samsvarer med hans kamp om identitet. Derfor fortsetter han å kjempe for både frihet og identitet i Palestina, men han taper likevel begge kampene. Kampen fører ham igjen til arabiske fengsler, fordi han ikke kan bekrefte sin arabiske identitet. Til tross for Fayyāds nederlag, godtar han ikke 'Iyāds støtte. Snarere isolerer han seg på samme måte som 'Usāma bin Munqid gjorde, og skriver ned sine erfaringer til Hišām.

Hišām aw, ad-Dawarān fī al-Makān

Hišām, aw ad-Dawarān fī al-Makān, er tredje bindet i trilogien *al-Taḥawwulāt*, og består av 17 kapitler. Aḍ-Ḍahabī fortsetter i *Hišām* å håndtere Øst-Vest-forholdet. Forfatteren framstiller Hišāms liv som sammenvevd med politiske hendelser i perioden etter uavhengigheten fram til nederlaget i 1967. Aḍ-Ḍahabī viser Østens møte med Vesten gjennom hovedpersonen Hišām, den tredje generasjonen i trilogien. Han fremstiller forholdet mellom Østen og Vesten på en annen måte sammenlignet med framstillingene i de to første romanene. Vesten vi møter her, er ikke lenger en kolonimakt, men en hjelper i å overskride vanskeligheter. Ved å blande virkelighet og fantasi tilbyr forfatteren sin egen visjon av konsekvensene av samhandlingen mellom Øst og Vest og dens vilkår. Han undersøker årsakene og resultatene av denne samhandlingen mellom de to sivilisasjonene. Jeg vil i denne delen bruke samme metode som jeg har brukt i de foregående analysedelene av de to første bindene, *Fayyād* og *Ḥasība*. Det vil si at jeg trekker ut hoved- og undertemaene, og dermed undersøker elementene som utgjør hele teksten, som tittel, rom, tid, fortellerteknikk, karakterene og konflikter.

5.1.11 Tematikk

Forholdet mellom Øst og Vest i denne romanen er også relatert til forholdet mellom nåværende generasjon og forfedrene. Forfatteren fremhever en rekke undertemaer for å belyse hovedtemaene. De to temaene, nemlig Hišāms forhold til Vesten, og hans retur til forfedrene på jakt etter en løsning på sine problemer, tydeliggjøres fra begynnelsen. Her observerer vi at forfatteren framstiller løsningen før han presenterer det problematiske

forholdet til Vesten. Det første temaet vi møter i teksten, er nok en gang forholdet til forfedrene. Ved å snakke om forfedrenes skatt som skal frelse Hišām, belyser forfatteren Hišāms forhold til forfedrene, og viser dermed hvor sterk tro og tilknytning Hišām har til forfedrene. Vi følger Hišāms retur fra Tyskland til familiens hus i Damaskus på jakt etter forfedrenes skatt moren fortalte ham om, og som skal være løsningen på alle problemene (jf. innholdssammendraget s.28). Men forfatteren viser at moren tok feil da de tenkte at forfedrene skal løse problemene for Hišām, nåværende generasjon. Når han løfter opp hellen, som skatten ligger under, kommer alle familiemedlemmenes ånder fram i form av gjenferd. Vi observerer Hišāms sterke tro på forfedrene, der han bruker alle sine krefter på å løfte hellen, og der han blir nødt til å ta av seg alle sine klær, selv sokker og undertøy, for å utføre denne handlingen. Han roper opp til forfedrene og ber dem om å hjelpe ham med å løfte hellen. Forfatteren skriver:

"Han [hørte] sin egen tunge rope ut, uten at han ba den om det: O forfedrenes krefter, O sjeik Ḥamdān, O sjeik 'Abdul 'Azīz, jeg er deres barnebarn. jeg vil ha skatten" (*Hišām:15*)

وجد لسانه يهتف دون أن يطلب إليه ذلك: يا قوة الأجداد، يا شيخ عبد العزيز، يا شيخ حمدان، أنا حفيدكم هشام أريد الكنز.

Hišām er sliten etter et langt opphold i fengsel og etter å ha mistet sin kone, datter og berømmelse i Tyskland. Han er derfor svak og tror en oppklaring og løsning på hans problemer vil komme gjennom forfedrene, men i stedet blir de en sann plage for ham. De blander seg i alt han gjør og hindrer ham i å leve som han selv ønsker, og han blir enda mer sliten av å høre på deres tomprat om deres uendelige lidelser og smerte som igjen vekker til live hans egne smerter. Dette får ham til å angre på den dagen han løftet hellen og gjorde det mulig for dem å komme inn i hans liv. Med dette formulerer forfatteren ideen om at forfedrene har blitt et problem for Hišām, og en tung bær han må bære.

"Hun åpnet sitt hjerte som var dekket av aske for ham og sa: fortell! Han fortalte henne om gjenferdene som jager ham, fortalte henne om feilen ved å trenge inn i deres gjemmested slik at de måtte forlate deres verdifulle hule. Han tenkte... De kom ut, og jeg trodde at jeg tydde til dem for å søke tilflukt hos dem, at jeg flyktet fra smertene der. Jeg visste ikke at gjenferd kjenner veien til andre gjenferd og tyr til dem" (*Hišām:37*).

وفتحت أمامه قلبا غطاء الرماد، ثم قالت حدثني، فحدثها عن الأشباح تطارده، حدثها عن غلطة اقتحامه وكرهم عليهم، فخرجوا عن كهف كنزهم... فكر .. خرجوا و كنت أظنني اللاجيء إليهم أحتمي بهم و أهرب من آلام الهناك، ولكني لم أكن أعرف أن الأشباح تعرف طريق الأشباح فتأوي إليها

Sitatene over viser at Hišām ikke lenger klarer å utstå forfedrenes tilstedeværelse, særlig når Nādyā, hans såreste minne fra fortiden og et resultat av hans møte med Vesten, gjenoppstår som et gjenferd og minner ham på hans mislykkethet og på hans synd da han drepte henne. Derfor ber han Lina, en vakker kvinne som jobber på kulturhuset, om hjelp. Fortiden og dets gjenferd blir ikke bare en byrde for Hišām, men også for Lina. Når han forteller henne om gjenferdene, blir hun også rammet ved at av gjenferdene kommer inn i hennes hus. Forfatteren skriver:

"Hun ropte sint: Jag dem vekk! Deres lukter får meg til å skjelve, jag dem vekk! Det er først nå jeg innser at de har levd med meg hele mitt liv, hengt på min rygg så de har forhindret meg i å leve, jag dem! Vær så snill, gjør noe for å jage dem vekk! Jeg har ikke mye igjen i livet. Jeg vil leve, jag dem vekk!" (*Hišām:66*).

هتفت غاضبة: اصنع شيئا، اطردهم . روانهم تثير الرعشة في، اطردهم، الآن فقط أدركت أنهم عاشوا معي العمر كله، تعلقوا بظهري حتى ممنعوني من العيش، اطردهم ..أرجوك. اصنع شيئا لطردهم، لم يبق لدي من العمر الكثير، أريد أن أعيش، اطردهم

Her ser vi et annet undertema som kommer tydelig fram i teksten. Dette undertemaet handler om kjærligheten og livet. Hišām lever i isolasjon etter sin retur fra Tyskland, men når han kommer seg ut til verden og begynner å holde foredrag på kulturhuset, blir han kjent med Lina. Forfatteren framstiller Lina som et symbol på Ishtar, den assyriske og babylonske gudinnen for kjærlighet og fruktbarhet. Når hun inviterer ham med andre venner til huset sitt på middagsfest, blir de betatt av hverandre. Hun viser ham kunstneriske malerier og skulpturer hun har hjemme. Blant skulpturene er det en statue av Ishtar skulptert med Linas ansikt. Hišām blir forelsket i henne, men er redd på grunn av sin fortid og personene som han bærer med seg fra tidligere. Derfor isolerer han seg, på flukt fra både menneskene i hans fortid og fra Lina.

I et langt år jaget Hišām gjenferdene,, og de jaget ham. Han forsonet seg med dem, så tok de avstand fra ham, men han tenke ikke et øyeblikk på at hun skulle våge å krysse hav og sjøer for å stå fremfor meg og si: jeg er Nadia. Har du glemt? Og siden han ikke hadde glemt, flyktet han, og siden han ikke har et tilfluktssted, unntatt med Lina, så hun ham stå foran hennes kontor slik hun håpet på (*Hišām:36*)

عام طويل طارد فيه هشام الأشباح و طارده و تصالح معها فحايده و لكنه لم يعتقد للحظة أنها ستجرو على عبور البحار و المحيطات لتقف أمامه و تقول: أنا ناديا. أنسيت؟ ولما لم يكن قد نسي فلقد هرب منها، ولما لم يكن لديه مهرب ينقذه إلا لينا فلقد رأته على باب مكتبها كما حلمت

Forfatteren peker på at Lina er frelsen for Hišām som skal redde ham fra hans fortid. Han flykter fra gjenferdene som representerer hans fortid, søkende etter fred og ro hos Lina fordi han er svak og ikke klarer finne løsningen selv. Lina får Hišām til å stå imot sin fortid. De tar kampen sammen og til slutt klarer hun å redde Hišāms liv og vinne over gjenferdene. Det ser ut som at flukten er en strategi Hišām har for å håndtere problemene sine. Dette ser vi tydelig i begynnelsen av historien, hvor han flykter fra problemer han møter i Vesten og i sitt hjemland. I Syria håndterer han problemene sine på samme måte og flykter fra gjenferdene til Lina. Før alt dette flykter han fra sitt hjemland i omvendt retning til Vesten etter å ha blitt såret av de politiske kreftene som styrte Syria etter uavhengigheten. Dette leder meg til å snakke om det andre hovedtemaet i romanen, nemlig forholdet mellom Øst og Vesten. Jeg vil også drøfte andre relevante undertemaer som forfatteren fletter inn i hovedtemaet.

Forfatteren formulerer forholdet mellom Østen og Vesten gjennom et kjærlighetsforhold mellom hovedpersonen og den tyske kvinnen Olga. Hišām er doktorgradsstipendiat i folkelitteratur og Olga studerer psykologi på samme universitet. De blir kjent med hverandre under en tur med universitetet. De sitter på samme seterad og han svarer forsiktig på hennes spørsmål, og hun inviterer ham etter hvert til en kaffe. Dette er starten på et komplisert forhold mellom Hišām og Olga. Forfatteren skriver:

Hun tok ham i hånda til et isolert bord, der det innviklede og merkelige forholdet mellom Olga og Hišām startet. Dette forholdet som endte med giftemål og med å skaffe Hišām et tysk statsborgerskap, og med å slå følge med henne til en advokat for å skrive sitt testamente, der han insisterer på å ikke bli gravlagt i sitt hjemland når han dør, men i stedet for ønsker han å bli gravlagt i hvilket som helst land. Hvis det er umulig å få det til, ønsker han å kremere kroppen sin og heller ikke returneres til det landet som jaget ham bort og stigmatiserte ham med dokumentet "Jeg er en kvinne" (*Hišām:74*).

وجرته إلى طاولة منعزلة حيث بدأت تلك العلاقة الشائكة العجيبة بين أولغا و هشام، تلك العلاقة التي ستنتهي بالزواج و بحصول هشام على الجنسية الألمانية و بمضيه معها الى المحامي ليكتب وصيته التي يلح فيها و يصر على أنه إن مات ألا يدفن في أرض الوطن، بل يطلب أن يدفن في أي أرض الوطن، بل يطلب أن يدفن في أي أرض فإن لم يكن ذلك ممكنا فهو يطلب أن تحرق جثته ولا تعاد إلى تلك الأرض التي طرده ووصمته بوثيقة أنا مرة

Disse sitatene gir en klar presentasjon av Hišāms forhold til Olga, altså til Vesten.

Forfatteren fremhever videre andre ideer som handler om Hišāms forhold til sitt hjemland. Den første ideen dreier seg om årsakene som fikk Hišām til å forlate sitt land og

vende seg mot Vesten søkende etter å gjenvinne verdigheten han mistet i Syria. Hišām er en intellektuell som ønsker å ta sin egen kamp for friheten i sitt hjemland, men han blir arrestert og torturert og hans manndom truet av de politiske maktene i Syria (jf. innholdssammendraget s.28). Selv om han kom ut fra fengsel uten fysiske skader, ble han mentalt kastret. Det verste han opplever, er å bli tvunget til å skrive under et dokument, der han erklærer at han er en kvinne. Alt han har opplevd i landet sitt av undertrykkelse, skuffelser og tap, får ham til å flykte til Tyskland for å realisere seg selv og frigjøre seg fra dette dokumentet. Forfatteren viser den psykologiske påvirkningen som førte ham til å gjøre et brudd med sitt moderland som han opplevde undertrykkende og gjorde ham, på et psykologisk plan, om til en kvinne.

Videre fremstiller forfatteren Hišāms reaksjon på smertene han blir rammet av. Han brenner alle broene til sitt hjemland, idet han river sitt syriske pass i filler med én gang han kommer frem til Tyskland, hvor han benekter sin arabiske identitet. Videre skriver han i sitt testament at han ønsker å bli gravlagt i hvilket som helst land med unntak av sitt moderland. Samtidig bygger han nye broer med Vesten, hvor han gifter seg med Olga og de sammen får Nādyā. Han skaffer seg en tysk identitet og prøver å integrere seg godt i samfunnet, ved å blant annet lære seg både språk og dialekter. Han oppfører seg som tyskere og prøver å etterligne måten de lever på. "Han så ut som og oppførte seg som om han var en annen Fritz". Han forsøker å etterligne Olgas fetter, Fritz, og blir medlem av en nynazistisk gruppe.

Vi observerer at forfatteren fremstiller Hišāms psykologiske komplekser som forårsaket av dokumentet "jeg er en kvinne". Som nevnt ovenfor lider han av mental kastrasjon, noe som gir ham en følelse av hjelpeløshet. Som resultat av dette mislykkes han i det første kjærlighetsmøtet med Olga.

Hun sa: hvorfor er du blek og opprørt, har du ikke sovet? Han trakk seg ut fra sengen iført klærne sine uten å svare. Hun sa: du trenger ikke å føle skam. Det er mange gutter som blir rammet av forvirring i det første møtet. Ikke bry deg om det (*Hišām:77*).

قالت: مابك شاحب منز عج ألم تتم؟ انسحب من السرير لبس ثيابه دون أن يجيب. لا داعي للشعور بالخجل فكثير من الشبان يصابون
بالارتباك لدى اللقاء الأول، لانهتم

Det er ikke tilfeldig at Olga studerer psykoanalyse, for hun skal behandle ham fra alle hans fortids smerter. Hun ønsker å hjelpe Hišām med å løse hans psykologiske komplekser som gjorde ham til en hjelpeløs person. Forfatteren skriver:

Men før han giftet seg med Olga og de sammen fikk Nādyā, og før han skrev sitt testamente, måtte han gå en lang tur med henne. En tur der hun behandlet ham for hans fortid, og trakk han ut fra hullet "Jeg er en kvinne". En tur, der hun alltid var initiativtakeren. Hun sa: du er invitert til min bursdagsfest, og han svarte ja (*Hišām:74*).

ولكنه قبل أن يتزوج أولغا و ينجب ناديا ويكتب وصيته كان عليه أن يمشي معها رحلة طويلة، رحلة تعالجه فيها من ماضيه، و تنتشله من حفرة أنا (مرة)، رحلة كانت فيها المبادرة الدائمة، قالت: أنت مدعو إلى عيد ميلادي، واستجاب

Gjennom Olgas tålmodighet, medmenneskelighet og kjærlighet som hun gir til Hišām, klarer hun å helbrede ham midlertidig. Han skaper en ny tilværelse med kona, datteren Nādyā og berømmelse ved å bli en stor forfatter. Han skriver om utvalgte historier fra Østen og om Østens takknemlighet overfor den siviliserte Vesten. Ved å gjennomføre alt dette trodde Hišām at han kunne glemme sine østlig røtter, men det viste seg at disse røttene var plantet dypt inni ham. Dette tydeliggjøres i romanen når hans datter Nādyā blir tenåring og oppfører seg i tråd med vestlig kultur (jf. innholdssammendraget s.28). Forfatteren viser kompleksiteten i forholdet mellom Øst og Vest gjennom Nādyā, som er et resultat av møtet mellom personer fra begge sider. Nādyās vestlige oppførsel berører hans østlige verdier, særlig når det skjer fremfor Hassan, den syriske forfatteren som er stolt av Hišām og hans identitet. Hassan, eller Østens budbringer som Hišām vil kalle ham senere, minner ham om sin identitet, sitt språk og de gamle røttene hans som strekker seg mot Østen. Alt dette fører til at han begynner å identifisere seg med den østlige siden, og han slår Nādyā på grunn av hennes oppførsel, noe som resulterer i at hun faller ned trappen og dør. Forfatteren skriver:

Han skal si til Lina, knust i sitt innerste: Jeg prøvde å ignorere det gamle fastlandet og budbringerne fra det gamle fastlandet, og flykte fra minnene om det gamle fastlandet slik helten i romanen, "Skatten på sjørøverøya" prøvde, men deres blinde budbringer/blindpassasjer var smartere enn alle mine unndragelser. For han kom inn i min verden og satte sitt svarte fingeravtrykk på den, og dømte å ødelegge min vakre verden med mine egne hender (*Hišām:275-276*)

وسيقول للينا منكسرا حتى النخاع: حاولت تجاهل البر القديم ورسل البر القديم و الهروب من ذكريات البر القديم، كما حاول بطل جزيرة الكنز، ولكن رسولهم الأعمى كان أذكى من كل تهرباتي إذ دخل عالمي ووضع بصمته السوداء بالحكم بدمار عالمي الجميل على كفي

Her kolliderer Hišāms kultur, som er dypt forankret i sinnet, med den adopterte kulturen som han trodde han hadde blitt en del av. Denne smertefulle kollisjonen fører til at han dreper sin eneste datter, som er frukten av hans adopterte kultur. Slik gir forfatteren en visjon om

forholdet mellom Øst og Vest. Dessuten drøfter han årsakene til en slik avslutning og gir et forslag til løsning. Dette vil jeg gå dypere inn i senere i tolkningsdelen.

Andre undertemaer som forfatteren introduserer og som er relevante for hovedtemaene, handler om sosialt hykleri i samfunnet og religiøs dobbeltmoral. Dette tydeliggjøres gjennom historien til sjeik Sa'īd og gutten Bahġat som jobber som spion for ham i den islamske skolen. Forfatteren setter søkelys på undertrykkelsen og de strenge tradisjonene som hindrer mennesker i å leve som vanlig og til slutt fører dem til å feile. Dette kommer frem ved historien om Widād med hennes flere ekteskap og skilsmisser. Disse temaene var blant grunnene som fikk Hišām til å miste troen på sitt alt, nemlig hjemlandet sitt og til slutt forlate det, slik jeg kommer til å vise. Med Hišāms ord til Lina, "redd meg", avsluttes romanen, og med dette legger forfatteren inn en åpen slutt og gir leseren mulighet til å tolke hva som skjer videre.

Nå etter å ha drøftet de tematiske linjene med andre relevante ideer og undertemaer, vil jeg gå videre til tekstens interne elementer for å belyse disse temaene. Jeg følger her også den samme metoden som jeg har brukt i de foregående analysene, nemlig analyse av tittelen, sted, tidstruktur, fortellerteknikk, karakterer og konflikter.

5.1.12 Tittel og romstruktur

Tittelen er, som sagt over, et av de viktigste elementene i parateksten, da det er den første terskelen til innholdet i romanen. I *Hišām aw, ad-Dawarān fī al-Makān* omfatter tittelen to deler. Den ene er navnet på hovedpersonen, mens den andre er tett knyttet til stedet og antyder en sirkelbevegelse på et sted, altså betyr dette "å snu rundt på plassen". I tillegg til dette har forfatteren skrevet "aw", som betyr "eller", som er en konjunksjon som binder første ledd sammen med det andre leddet i setningen. På denne måten kobler forfatteren hovedpersonen til stedet og bekrefter et sterkt forhold mellom stedet og hovedpersonen. Videre presiserer forfatteren at dette forholdet er basert på en sirkelbevegelse, som til slutt tar ham tilbake til det første stedet han beveget seg fra. Tittelen sier altså mye om Hišāms historie og hans relasjon med stedet fra starten og helt til slutten, og gir i tillegg leseren et innblikk i romaninnholdet.

Stedet og tittelen er altså knyttet tett sammen og er vanskelig å skille. De virker forsterkende på hverandre. Dette er tydelig fra det første kapittelet i romanen, der stedet er et dominerende element og utgjør en terskel til teksten etter tittelen. Den første scenen bekrefter det som allerede er forklart i tittelen, nemlig at stedet er sentralt, og dermed hovedpersonens sterke relasjon til dette stedet, noe som igjen defineres gjennom Hišāms sirkelbevegelse i forhold til stedet. Denne bevegelsen tok en form av utvisning eller flukt.

Romanen starter med at Hišām åpner familiens hus i Damaskus, der han ble født og vokste opp. Vi hører fra fortelleren at han er tilbake fra Tyskland, dit han reiste for mange år siden, og at han nå er tilbake for å finne en løsning på problemene sine. Allerede fra romanens begynnelse kan vi dermed si at det er to viktige steder i romanen. Det ene er Hišāms Damaskus, og det andre er Tyskland. Hišām er delt mellom Østen og Vesten, altså her og der. Forfatteren skriver:

Han hadde ankommet til riktig tid, bekreftet sitt eierskap til huset og reddet det fra dødsdommen. Deretter brukte han en formue på det som han tok med seg derifra. Han foretrakk ofte å bruke dette uttrykket i stedet for å nevne stedet som han før likte veldig mye og hatet veldig mye. For det ga han mye av det som han ble fratatt her, og det fratok han mye av det som der var gitt ham (*Hišām:27*)

وكان قد وصل في الوقت المناسب فأعلن ملكية البيت واستنقذه من حكم الموت ثم أنفق عليه ثروة جاء بها من هناك. وكان كثيرا ما يفضل استخدام هذا التعبير بديلا عن تسمية المكان الذي أحبه فيما مضى كثيرا وكرهه كثيرا فلقد أعطاه الكثير الذي حرمه هاهنا وحرمه الكثير مما أعطاه أيضا لها هناك

Her er det viktig å merke seg at rommet i hjembyen, Damaskus, er større og mer til stede enn rommet i Tyskland. Der blir vi tatt med til flere steder som familiens hus, nabolaget, den islamske skolen og fengselet i byen. Disse stedene, som sagt, er tett knyttet til hovedpersonen og påvirker hele hans liv og er beskrevet gjennom hans øyne. Derfor varieres disse beskrivelsene avhengig av hans oppfatning og psykologiske tilstand. Dette ser vi tydelig i beskrivelsene av familiens hus og fengselet der han var innsatt i Damaskus.

Huset til al-Ġūqadār-familien er den viktigste plassen for historien og omfatter interne steder som har en viktig funksjon i romanen, som for eksempel fontenen (*al-Baḥra*), loftet (*al-Firanka*) og bayt al-mūna (et rom for mat oppbevaring). Huset med dets interne steder representerer Hišāms fortid med alle minner om personer, steder og objekter. Det er også viktig for hans nåtid og fremtid, fordi løsningen ligger under hellen i huset.

Variasjonen av stedsbeskrivelser leser vi om i beskrivelsene av *al-Baḥra*. Den minner ham om hans første kjærlighetsopplevelse med Widād, samtidig som den minner ham om sjeikens sjel som han hørte om fra mormoren sin, Ḥasība, som han var redd for. Der truet

Ḥasība ham med sjeikens straff. Dessuten leser vi om slike kontraster i beskrivelsene av *bayt al-mūna* når han snakker om sine gamle minner med Widād fra da de var barn. Forfatteren skriver:

Han fullførte veien til Bayt al-Mūna, rommet som han var redd for og de skremte ham med. Rommet som ligger under trappa, [...] Rommet som har en stor pose med nøtter og krukker med grov bulgur og finmalt bulgur. Liste seg i hemmelighet til det med Widād. Undertrykt latter, fulle lommer med nøtter [...] så snike seg inn på gårdsplassen, deretter til al- Mašrafa²⁷ for å kose seg med byttet ute av syne for mor, mormor og Mariam. (*Hišām*:5)

أكمل طريقه إلى بيت المونة، الغرفة التي كان يخافها و يخيفونه منها دائما، الغرفة تحت الدرج [...] الغرفة ذات كيس الجوز الكبير و خوابي البرغل الخشن و الناعم و التسلل السري إليها مع و داد، الضحكات المبتورة و الجيوب تمتلأ بحبات الجوز [...] ثم التسلل إلى الباحة فالمشرفة للتمتع بالغميمة بعيدا عن عيون الأم و الجدة و مريم

bayt al-mūna som vekket Hišāms gode minner med Widād, beskrives med en negativ skildring i nåtid. Vi følger ham i *bayt al-mūna* etter han har kommet frustrert fra Vesten på jakt etter løsning på sine problemer. Han prøver å løfte opp hellen, men mugg og dårlig lukt kveler ham, og ødelagte ting i *bayt al-mūna* og glatte alger hindrer ham i å løfte hellen. Mot slutten av romanen blir leseren også presentert for et motsatt bilde av familiens ødelagte familiens hus som representerte fortiden. Dette skjer når Lina redder Hišām. I sitatet under vises det hvordan, når Lina redder Hišām fra gjenferdene, alt blir fornyet. Alle døde planter og trær blomstrer igjen og fontenen er full av rent vann. Med dette bekrefter forfatteren Hišāms seier. Samtidig defineres huset som et symbol på et nytt liv i en ny fase. Dette skjer gjennom analogien med en fødsel i beskrivelsen av Linas redning:

"Hun ropte: "livets kraft, jeg vil ha min gutt, min bror, min kjæreste, min evige mann." Hun dro voldsomt i ham, slik at han ble drevet ut fra deres hulemørke. Hun skyndte seg å kutt navlestrengen mellom ham og dem. Hun satte hellen tilbake, stengte raskt for deres hulemørke. Hun holdt ham til sitt livgivende bryst. Hun gikk ut [mens hun trakk ham med]til gårdsplassen for å bli overrasket over pomeranstreet, dekket av hvite blomster og oljeduft. Hun snudde seg for å se det gamle musktreet med levende grønne blader og blomster. Da hun snudde seg hørte hun fuglene som ikke hadde sunget på flere år, begynne å synge. [...] Hun sa: nå livet fødes igjen (*Hišām*:302-303)

صرخت يا قوة الحياة فاحست، أريد أبني، شقيقي، حبيبي، وبعلي الأبدي، وشدته شدة قوية فاندفع من كهف عمتهم. سارعت إلى قطع المشائم الواصلة بينه و بينهم أعادت البلاذة بسرعة تسد كهف عمتهم. أسندته إلى صدرها النابض بالحياة الجديدة، خرجت إلى الباحة لتفاجأ بشجرة الناريج، تتغطى بزهرها الأبيض و عطرها الزيتي، التفقت لترى شجرة المسك العجوز تنبض بالخضرة و الزهر، التفقت لترى شحارير لم تغني منذ سنين تندفع بالغناء [...] قالت ها هي الحياة تدب في الحياة

²⁷ Et åpent sted i første etasje for klesstativet

Det andre stedet som er viktig i historien, er fengselet i Damaskus. Fengselet hadde en skadelig effekt på Hišāms liv. Hišām var fengslet to ganger. Den første gangen i Damaskus for sin engasjement mot de undertrykkende kreftene. Den andre gangen ble han fengslet i Tyskland for ha drept sin datter. Vi observerer at snakket om fengselet i Damaskus dekker store deler av romanen, mens fengselet i Tyskland nevnes uten detaljer i Hišāms minner. Forfatteren beskriver detaljert de to fangehullene som han flyttes mellom under sitt opphold i fengselet i Damaskus. I tillegg beskrives etterforskerens kontor og sykehuset som Hišām ble sendt til etterpå. Beskrivelsene av disse stedene er basert på sammenligningen, noe som viser omfanget av lidelser han ble utsatt for i fengselet, og i hvor stor grad voldsherredømme og undertrykkelse praktiseres i statlige fengsler. De to fangehullene Hišām settes i, har motsatte beskrivelser. Beskrivelsen av det andre fangehullet som Hišām sendes til etter to dagers opphold i et annet fangehull, kommer først i teksten. Det beskrives som trangt og lite, som en grav. Gulvet var asfaltert med kjegleformede heller og taket var grovt. Der plasseres han helt naken og barføtt med bind for øynene, mens han blir utsatt for tortur, undertrykkelse og psykologisk skade. Fortelleren skildrer det slik:

"Fangehullet var så trangt at man kunne kveles. Da de dyttet ham inn naken, barføtt, uten noe på sitt hode og blottet for alt menneskelig, trodde han at han var på vei til fangehullet eller han var ved inngangen til fangehullet og at døren skulle åpnes i neste øyeblikk. Men da jerdøren ble låst bak ham og han prøvde å strekke seg, kolliderte hodet hans med det grovhuggede taket slik at han ble skadet. Han ble derfor tvunget til å senke hodet for å unngå å treffe taket. Da han prøvde å bevege føttene sine, ble han overrasket av at gulvet var belagt med kjegleformede heller [...] o herregud, dette er ikke et fangehull, det er en vertikal grav eller en grav er større enn dette."(*Hišām*:82)

كانت الزنزانة ضيقة حتى الاختناق وحين دفعوه إليها عاريا، حاسرا ، مجردا من كل شيء له علاقة بالإنسان ظن أنه في الطريق إلى الزنزانة أو في مدخل الزنزانة التي سيفتح بابها في اللحظة التالية، ولكن حين انغلق الباب الحديدي عليه وحاول ان يفرذ جذعه، اصدم رأسه بالسقف الخشن حتى الأذى فاضطر إلى خفض رأسه حتى لا يصدم السقف ولما حاول تحريك قدميه فوجيء بالأرض المبلطة بالحصى .
ياللهي إنها ليست زنزانة إنها قبر عمودي، بل ربما القبر أكثر سعة منها .

Videre framstiller fortelleren den psykologiske skaden på Hišām, for eksempel ved at han blir truet med kastrering:

"Men plutselig og med en redsel han ikke kjente fra før og ikke ville vite om siden, strakk en grov hånd frem/ut? for å holde hans skremte, dinglede penis og dra den ut. I et øyeblikk trodde han at de skulle gjøre alvor av deres trussel om å gjøre ham til en kvinne, som de sa, for de var i stand til å gjøre alt. Så skrek han i redsel og suget kroppen sin til innsiden. Med dette suget ønsket han at alt skulle forsvinne, at han faktisk skulle bli en kvinne, men ikke få den kuttet av " (*Hišām*:84).

ولكنه و فجأة و برعب لم يعرفه من قبل و لن يعرفه من بعد، امتدت يد خشنه بعضوه المتدلي المرعوب، و تشده وللحظة
أمن أنهم سينفذوا تهديدهم و يصنعون منه امرأة كما قالوا، فهم قادرون على كل شيء فصرخ في رعب و شرق جسده إلى الداخل. شرقة
.متمنيا أن يختفي كل شيء أن يصبح امرأة فعلا و لكن لايقطعه

Det han ble utsatt for av tortur, sult, undertrykkelse og brudd på verdighet, fikk det andre fangehullet til å fremstå som vakkert og vennlig. Han følte seg til og med glad og kalte fangevokteren for "legemliggjort vennlighet":

"Fangehullet var vakkert, det vennlige stedet der han levde i flere måneder. Hver dag ble han tatt til forhør, tortur og fabrikkere villedende historier før de oppdaget hans manipulering og begynte med faktisk tortur" (*Hišām*:85)

كانت الزنانة جميلة ، المكان المألوف الذي عاش فيه لشهور ، يؤخذ كل يوم للتحقيق و التعذيب و فبركة الحكايات المضللة قبل أن
يكتشفوا تلاعبه و يبدؤا التعذيب الجدي

Med de to ulike beskrivelsene vises en slags implisitt sammenligning i effekten av smerte han ble utsatt for i de to fangehullene, noe som tyder på at stedet oppfattes av ham ut fra hans opplevelse og smerten og de nedverdiggende situasjonene som rammet ham der. Dette leser vi om også når han avviser å drikke øl med Olga, selv om han drikker alkohol. Alkohol var en del av en av torturmetodene som ble bukt mot ham, der etterforskeren, som var en gammel venn av ham, lurte ham og bestilte flere ølflasker til kontoret sitt. De drakk sammen mens de mimret om gamle dager, men da Hišām måtte på toalettet, tillot ikke Mur'ī at Hišām fikk bruke det. I stedet tvang han ham til å angi andre aktivister og til å skrive under på et dokument som erklærte at Hišām var en kvinne.

Andre steder som hadde sterk effekt på Hišāms liv, er den islamske skolen som han ble tvunget til å forlate barndomsvenner i nabolaget for og sendes til. Der møter han sjeik Bahğat, som har ansvar for elevene og passer på at de følger reglene. Han snakket bare om trussel og straff med ilden og helvete, og glemte å snakke om Guds barmhjertighet. Det var en domstol for elevene som dro ut på kino eller hørte på musikk. Han har gjort en av elevene, Rabaḥ, til spion for å overvåke elevenes oppførsel. Alt dette fikk ham til å avvise stedet og rømme fra skolen.

I dette avsnittet har vi sett at Hišām løser problemene sine ved å flykte og å bli utvist i stedet for å fortsette å løse dem på stedet de har oppstått, noe som sier mye om hans karakter. Dette kommer tilbake til i karakteranalysen senere i dette kapitlet. Nå vil jeg gå videre til å snakke om tidstruktur og fortellerteknikk i romanen.

5.1.13 Tidstruktur, fortellerteknikk

Tid er, som nevnt over, et av de elementene som er vanskelig å skille fra de andre elementene i teksten. Som drøftet i stedsbeskrivelsen ovenfor, spilte tid en viktig funksjon i å gi ulike beskrivelser av steder avhengig av hvilken tid de representerer. Steder og ting i familiens hus, for eksempel, vekket Hišāms minner om hendelser fra hans fortid. Dette var deres funksjon i fortellingen, og er også relatert til fortellerteknikken. I dette avsnittet vil jeg se nærmere på tidsstrukturer og fortellerteknikker som også er vanskelig å skille fra hverandre.

Tidsstrukturen er basert på to ulike tider, den ene er tiden hendelsesforløpet foregår, og den andre er fortellertiden, som også omfatter to tider – fortid og nåtid. Romanen definerer hendelsesforløpet med historien om Hišām som er født i perioden etter uavhengighet og frem til etter nederlaget i 1967. Forfatteren benytter noen historiske markører som definerer tidsperioden for hendelsesforløpet. Et eksempel på dette er hvordan forfatteren kommenterer situasjonen der Hišām vender seg mot Vesten etter nederlaget i 1967 og blir med i nynazistisk gruppe:

"Han sa til dem: Jeg ønsker å bli gjenfødt. Jeg vil bryte med fortiden for å bli født som et annet vesen uten fortid, uten sorger og uten minner. De nikket med forståelse, fordi denne situasjonen var ikke ny for dem, ei heller var den forbausende. For det var så mange, desperate, ødelagte og knuste som allerede hadde dratt før ham til den andre siden av havet [..] Fordi nederlaget i 1967 var ferskt og dets sterke gjenlyd var fortsatt i alles ører. Og Hišām var ikke fjern for dette. Han var fra en generasjon vokst opp med og oppdratt på en illusjon om at de, og de er den gamle nasjonen, endelig hadde gjenfunnet den vakre fortiden. Fortiden til en nasjon som fortjener å ha en respektabel plass blant nasjonene. Han hadde opplevd 1957 i sin herlighet [...] og hadde sett det arrogante Vesten innrømme sitt nederlag i Algerie, India, Indonesia, Ghana og Kuba." (*Hišām*:107).

قال لهم: أريد أن أولد من جديد أريد أن أنسلخ من ماضي لأولد مخلوقاً جديداً بلا ماضي ولا أحزان ولا ذكريات هزوا رؤوسهم في فهم، فلم تكن هذه بالحالة الجديدة عليهم، و لم يكن هذا المشهد بالمفاجيء، فكثيرون كانوا قد سبقوه إلى الضفة الأخرى من البحر يائسين منكسرين مشوهين كانت طازجة و كان دويها ما يزال يدوي في أسماع الجميع، ولم يكن هشام بدعا من هذا إذ كان واحدا من جيل كبير و ربي 1967.[..]فهزيمة على و هم أنهم وهم تلك الأمة العجوز قد استعادوا أخيرا الماضي الجميل، ماضي أمة تستحق أن يكون لها مكانها المحترم بين الأمم. كان قد عاش [...]. و رأى الغرب المتعجرف يعترف بهزيمته في الجزائر و الهند و اندونيسيا و غانا و كوبا1957أمجاد

Hendelsene i romanen starter med at Hišām er tilbake fra Tyskland, søker forfedrenes hjelp, og avsluttes med at han sammen med Lina løser problemer som han opplevde i sin fortid. De viktigste hendelsene i historien er som følger:

1. Hišām kommer tilbake til al-Ġūqadārs hus, sitt familiehus, løfter hellen og alle gjenferdene kommer ut.
2. Hišām begynner å holde foredrag i kulturhuset der han blir kjent med Lina.

3. Lina inviterer ham på middagsfest hjemme hos henne, og Hišām blir betatt av henne.
4. Hišām har vanskeligheter med å innlede et nytt kjærlighetsforhold med Lina, derfor isolerer han seg hjemme med gjenferdene.
5. Hišām flykter til Lina når gjenferdet til hans datter dukker opp i huset.
6. Hišām forteller Lina om gjenferdene og hun blir rammet av det samme, nemlig gjenferd av personer fra sin fortid.
7. Lina bestemmer seg å flytte sammen med Hišām til hans hus.
8. Lina og Hišām prøver å komme fysisk nær hverandre, men gjenferdene hindrer dem i å gjøre det.
9. Lina prøver å jage dem fra huset ved å brenne ned alt som minner om fortiden – bilder, bøker etc.
10. Lina redder Hišām når gjenferdene drar ham mot graven under hellen. Etter dette blomstrer alt og livner til på nytt.

Den overnevnte listen viser hendelsene i kronologisk rekkefølge. I romanen derimot presenteres den i en ikke-kronologisk rekkefølge. Den naturlige kronologien under brytes for å gi plass til hendelser utenfor kronologien. Fortiden dekker store deler i tekstens kapitler bortsett fra i det siste kapitlet hvor bare hendelser fra nåtiden fortelles. Likevel er nåtiden minst av omfang i romanen. Den dominerer de første tre kapitlene og halvparten av det fjerde, i tillegg til siste kapittel i romanen, men i kapitlene 10, 14, 15 fungerer nåtiden som en ramme for hendelser i fortiden. Både *analepse* og *prolepse* er brukt i fortellerteknikken. *Prolepse* er brukt i en begrenset grad og minner leseren om viktigheten av hendelsen eller for å diskutere hendelsen videre, som dette eksempelet illustrerer:

"Det var den første kollisjon mellom Bahġat og Hišām. Denne kollisjonen som Hišām ville minnes mye i ettertid " (*Hišām*:154)

و كان الاصطدام الأول بين بهجة و هشام، هذا الاصطدام الذي سيذكره هشام كثيرا فيما بعد

Bruken av *analepse* er en grunnleggende teknikk i fortellingen. Disse tar en stor plass av historien for å gi kjennskap til hovedpersonens fortid, inkludert personer som har påvirket hans liv. Gjennom tilbakeblikkene får vi skildringer fra Hišāms fortid. Disse kan ordnes som følger:

1. Historien om Hišāms første kjæreste, Widād, og hans manglende mot til å fortelle det til henne.

2. Historien om Lina og Samir, hennes eksmann som var utro mot henne.
3. Historien om Hišām og Olga og det første kjærlighetsmøtet med henne.
4. Historien om Hišāms politiske engasjement, arrestasjonen og hans venn Mur‘ī som torturerte ham.
5. Historien om Lina og de to mennene Ġassān og Šawqī som elsket henne og som til slutt begikk selvmord fordi hun avviste dem.
6. Hišāms opphold på en islamsk skole og hans minner om sjeik Bahġat og Bahġats dobbeltmoral.
7. Hišām blir kjent med sjeik Šukrī, det fine og barmhjertige ansiktet til den islamske skolen.
8. Sjeik Bahġat ser Widād og blir forelsket i henne og følger etter henne overalt
9. Hišām rømmer fra den islamske skolen.
10. Hišām møter Ḥassān i Tyskland, et møte som minner ham om hans hjemland.
11. Hišāms verdier og datterens livsførsel kolliderer, noe som ender med at han dreper henne.

Disse hendelsene kommer som tilbakeblikk fra nåtidens perspektiv. Presentasjonen av disse hendelsene er stort sett basert på scener som bygges opp gjennom dialoger mellom karakterene i romanen, i tillegg til fortellingen. Dialogene avbrytes av tilbakeblikk som fremkaller hendelser fra fortiden.

Historien er fortalt i tredjeperson fra en allvitende aural forteller. Han/ hun er ikke til stede, men vet alt om karakterenes fortid, nåtid og fremtid. Fortellerstemmen skildrer deres følelser og tankegang, fremhever spesielt deres tankegang om Vesten. Blant annet sier fortellerstemmen:

Etter ett år hvor han hadde vært opptatt av å være borte fra alle disse menneskene som dro ham ut fra isolasjonen, så hilste de ham og frydet seg over ham. De brukte ham som en propagandaplakat , uten hensyn til de smertefulle sårene som de pirket i. For de ønsket den mannen som gjorde det de ikke kunne gjøre da han invaderte Vesten og tvang den til å anerkjenne ham som en stor forfatter
(*Hišām:29*)

بعد عام حرص فيه على أن ينقطع عن كل أولئك الناس الذين اخرجوه من عزلته ، فحيوه وفرحوا به و استخدموه مادة إعلامية غير مكثرئين للآلم التي نكأوها فقد كانوا يريدون الرجل الذي فعل ما لم يفعلوا حين غزا الغرب وأجبره على الاعتراف به كاتباً كبير تلك الأيام و في في

Fortelleren kommenterer hendelsene gjennom en nøytral posisjon, men samtidig uttrykker stemmen en mening og visjon om hovedtemaet. Fortelleren sier:

I disse dager da det var en tilspisset konflikt mellom to sivilisasjoner. Vestens sivilisasjon som bærer med seg matematikk, vitenskap, jordens rotasjon, og H₂O lik vann, men som mangler respekt. Det er en sivilisasjon som ikke respekterer lokal kultur, dens røtter, ønsker og dens relasjoner. En kultur som er tusenvis av år gammel. Det er sant at kulturen har endret seg og skiftet på overflaten mer enn en gang, men kulturens endringer kom alltid fra samme sted [kulturens endringer forble bare krusninger på overflaten]. (*Hišām*:149)

(20H) إبان الصراع الحاد بين حضارتين، حضارة جاءت من الغرب تحمل الرياضيات و العلوم ودوران الأرض و ال تش أو اثنين تساوي الماء لكنها لاتحمل الاحترام الكافي، أو لا تحترم أصلا الثقافة المحلية بجذورها و رغباتها و اتصالاتها و بين ثقافة عمرها آلاف السنين. صحيح أنها غيرت جلدها أكثر من مرة ولكنها كانت تغيره دائما من تراب المكان

Denne kommentaren viser fortellerens tanker om konflikten mellom Øst og Vest. Her observerer vi at fortelleren er nøytral, hvor han uttrykker sin forståelse av forholdet mellom de to sivilisasjonene Øst og Vest.

Et annet virkemiddel det er viktig å nevne her, er hovedpersonens indre monolog som avslører hans indre følelser og tankegang. Dessuten viser dialogene mellom romanens karakterer deres ulike perspektiver. Dette er mest merket av dialogen mellom Hišām og Lina og Hišām og Olga. Dette kommer jeg til å se nærmere på i det neste avsnittet hvor jeg skal analysere romanens karakterer og se på rollene de spiller og funksjonene som er tillagt dem

5.1.14 Karakterene

Som nevnt over i tidsstrukturen dekker fortiden store deler av romanen, og historiene og personene kommer fra fortiden til de to sentrale skikkelsene, Hišām og Lina.

Fortidsdominansen i narrativet bekreftes gjennom romanens karakterer som stort sett representerer fortiden. Romanen omfatter en lang rekke karakterer som representerer ulike tider og som er tillagt viktige roller og funksjoner. Deres rolle og funksjon blir mer begripelig ved å kategorisere karakterene inn i grupper på samme måte som jeg har gjort med de første to bindene.

Vi kan først og fremst dele karakterene etter tider, altså med hensyn til tidshendelser. Vi kan da dele karakterene mellom nåtidskarakterer og fortidskarakterer. Det er bare hovedpersonen, Hišām, og den sentrale karakteren Lina som er nåtidskarakterer. Olga er også en sentral skikkelse, men etter denne kategoriseringen fremstår hun som en sekundær karakter, fordi hun tilhører fortiden. Eksempler på andre sekundære karakterer er Widād, Ḥasība, 'Iyād, Ṣayyāḥ, Fayyād, Ḥassān, Nādyā, Mur'ī, sjeik Bahğat, Ḥassān, Samir, Ġassān, Ṣalāḥ, Ṣawqī, Ḥalīl og sjeik Šukrī. Vi observerer at noen av karakterene vi møter, har vi allerede møtt i de første to bindene. Det nevnes også historiske skikkelser, og kjente fiktive

skikkelser slik som Ibn 'Arab Šāh ad- Dimašqī²⁸. Alle fiktive karakterer er arabiske personer, bortsett fra Olga som er tysk og hennes halvtyske datter, Nādyā.

Hišām og Lina er de to sentrale skikkelsene som har blitt tillagt den viktigste funksjonen i romanen, som jeg nå skal gå dypere inn på. Hišām, eller Hišām al-Šayzarī, er hovedpersonen og den tredje personen i romanen. Han beskrives som en frustrert intellektuell, en forvirret og svak person som håndterer sine problemer ved å flykte fra problemene sine, som jeg har vært inne på. På grunn av alle nederlagene han opplevde i Syria, flykter han til Vesten på jakt etter sin tapte verdighet og en ny start. Hans hovedrolle er allerede definert ved Ḥasības ord, hans bestemor: "Hišām som skal vinne kampen" (jf. innholdssammendrag s.28). Den andre rollen som er tillagt ham, er å ta opp en sivilisert interaksjon mellom Øst og Vest.

dem hun avviser. Dette bekreftes gjennom tilbakeblikket hvor Ġassān og Šawqī begår selvmord, og Šalāḥ som forlater hjemmet og drar til et ukjent sted, etter inngraverte hennes ansikt på en Ishtar-statue.

Karakterer fra Hišāms fortid er både fra Syria og Tyskland som nevnt over. De er større i antall enn de som er representert gjennom Linas fortid, og er tillagt ulike roller med doble funksjoner. Deres funksjon presenteres i deres respektive historier. I tillegg til å belyse Hišāms livshistorie har personene i hans fortid i Syria en viktig funksjon i å fremheve flere komplekse temaer om Syrias historie i gjeldende periode. Gjennom deres historier får vi et helhetlig bilde av det syriske samfunnet og Syrias politikk, historie og lokale tradisjoner. Disse karakterene har også en rolle i å skape et negativt bilde av Syria i Hišāms hode. Widād, for eksempel, er første tap for Hišām, eller som fortelleren uttrykker det "det første såret av feighet" da han introduserer Ḥalīl for Widād, selv om han elsker henne. Fortelleren forteller hva Hišām mente om sitt forhold til Widād :

" Han sa: Men hun er (som) en søster, Hun er Maryams datter, i tillegg hun var eldre enn meg, men han kjente at det var det første såret, det første såret av feighet, Det første sår av å mangle evne til å nå ut for å få rettigheter (*Hisam*:41)

و كان يقول: ولكنها أختا، إنها بنت مريم و كانت أكبر مني ثم.. ولكنه كان يعلم أنه الجرح الأول، جرح الجبن الأول، وجرح عدم القدرة على مد الكف للحصول على الحقوق

I Sjeik Bahġat møter Hišām dobbeltmoral, religiøst og sosialt hykleri. Han var en arbeider i et bakeri, deretter ble han forkynner i en moske etter at flere fundamentalistiske islamskoler åpnet som respons på moderniseringsprosesser i samfunnet. Han får Hišām til å

²⁸ Šihāb ad-Dīn ad-Dimašqī, kalt for som Ibn 'Arab Šāh ad- Dimašqī som har skrevet boken " *ġā'ib al-Maqqūr fi 'Aḥbār Taymūr* (1817)

rømme fra skolen. Dette blir for Hišām nok et tap, hvor han mister troen på mennesket og rømmer – som i seg selv også er et tap for ham.

Mur'ī representerer korrupsjon, tyranni fra myndighetene og dobbeltmoral i landet. Han var en barndomsvenn av Hišām som gikk sammen med han på den islamske skolen. Deretter ble de politisk engasjert før Mur'ī sluttet seg til den motsatte siden, han blir nemlig med motstanderne og begynte å arbeide som etterforsker for dem. Hans rolle er å bekrefte at Hišām er en svak person og ikke er i stand til å stå for det han tror på. Hans funksjon er å undertrykke Hišām, og gjennom tortur gjør han ham psykologisk kastret og gjør ham underlegen ved å få Hišām til å anerkjenne at han er en kvinne (jf. innholdssammendraget s. 28). Med dette utsetter han Hišām for et dypt sår, som får store konsekvenser i hans liv. Han flykter nok en gang fra problemene sine, og drar til Vesten hvor han skaffer seg en ny identitet.

Karakterene fra Hišāms fortid i Tyskland er Olga og deres datter Nādyā. I tillegg kommer Ḥassān som Hišām møter i Tyskland. Olga er Hišāms kone fra Tyskland og studerer psykoanalyse. Hun er den eneste vestlige skikkelsen i romanen. Romanen presenterer henne som intelligent og kunnskapsrik. Dette kommer tydelig frem gjennom diskusjoner med Hišām. Romanen beskriver Olga som en ung, fri og vakker kvinne som respekterer andres tro.

Hun blir forelsket i Hišām, til tross for at det var mange andre interesserte menn. Hišām har store psykiske sår fra tidligere hendelser, noe som kommer frem i ekteskapet. Olgas hovedfunksjon i romanen er å pleie Hišām og behandle de vonde tankene fra hans fortid i Syria, spesielt torturen og undertegnelsen av dokumentet hvor det ble erklært at han var kvinne (jf. s. 76 sitater i *Hišām*: 74). Dette gjør hun ved å hjelpe ham å kutte relasjonene med sin gamle verden og integrere seg i hennes verden. For å bli helbredet, måtte han fjerne fortiden og identiteten, for deretter å begynne med en ny identitet når Olga og han gifter seg. Romanen presenterer Olga som tålmodig og hengiven og hun blir svært viktig i Hišāms liv. Hun representerer hans mor, søster, elskerinne og nytt hjemland. Forfatteren skriver:

"Men før han ga opp og åpnet låsene til et hjerte som dagene hadde farget svart, hadde Olga klart å gjøre ham til en ekte elsker. Olga hadde gitt ham den venninnen, søsteren, moren og elskerinnen som han hadde ventet på lenge" (*Hišām*:81)

ولكنه قبل أن يستسلم و يفتح مغاليق قلب سودته الأيام كانت أولغا قد استطاعت أن تحوله إلى عاشق حقيقي، كانت قد قدمت له الرفيقة و الأخت والحببية التي انتظرها طويلا

Olgas oppfatning om Hišāms gamle verden kommer frem i samtalene om deres datter Nādyā. "Reduser din østlige måte" sier Olga til Hišām, når han blir sint på grunn av datterens vestlige oppførsel. Nādyā er presentert som en bro mellom Øst og Vest, men hun kjenner ingenting om den motsatte siden av Vesten fordi far med hjelp av hennes mor har kuttet alle relasjoner med Østen. Nādyās ytre kjennetegn viser hennes østlige side, ei kortvokst brunette med svart hår, men hennes oppførsel står i strid med dette. Hun anerkjenner ikke sine østlige røtter, og hun viser ikke respekt for Østen, ei heller de som kommer derfra. Forfatteren skriver:

Det første møtet mellom Ḥassān og Nādyā var en virkelig katastrofe. Etter at Hišām presenterte Ḥassān for Olga og Nādyā, sa han til Ḥassān, mens han pekte mot de to kvinnene med stolthet: «Jeg presenterer for deg broen som forbinder Østen og Vesten, Olga, min kone, og Nādyā, den ekte frukten av dette møtet». Men Nādyā kikket på Ḥassān, som så helt annerledes ut i alt enn hennes far. Han så for henne ut som han var portugisisk eller tyrkisk: en av de fremmede. Hun kikket frekt på ham og inspiserte ham. Deretter dro hun uten å svare på hilsenen hans. (*Hišām:278*)

كان اللقاء الأول بين ناديا و حسان كارثة حقيقية، فما إن قدم هشام حسان لأولغا وناديا قائلا لحسان و هو يشير إلى المرأتين في اعتزاز: أقدم إليك الجسر الواصل بيت الشرق و الغرب، أولغا زوجتي، و ناديا الثمرة الحقيقية لهذا اللقاء، ولكن ناديا نظرت إلى حسان الذي بدا لها مخالفا تماما لأبيها في كل شيء بدا لها برتغاليا أو تركيا واحدا من أولئك الأعراب نظرت إليه متفحصة بوقاحة، ثم انصرفت دون أن ترد تحيته

Nādyā er et kollisjonspunkt mellom de to ulike kulturene Øst og Vest. Hennes hovedrolle er å sette de to kulturene opp mot hverandre og å vise resultatene av deres møte.

Ḥassān er en syrisk forfatter som møter Hišām på en litteraturkonferanse. Romanen beskriver ham som stolt av seg selv og sin identitet, i motsetning til Hišām. Hans ytre beskrivelser underbygger hans østlige identitet. Ḥassān er Østens budbringer, som Hišām kaller ham. Hans hovedfunksjon er å få Hišām til å gjenoppdage sine gamle røtter og minne ham om hans røtter i Østen. Særlig språk, som er en viktig del av identitet, blir et viktig hjelpemiddel i så henseende (jf. innholdssammendraget s. 28).

Ut fra det som er nevnt over, observerer vi at alle karakterene, enten de er sentrale eller sekundære, har ulike problemer. De har enten psykologiske traumaer og plager, eller så har de begått selvmord, noen lider av sosial elendighet og har opplevd mislykkethet eller tap, eller så opplever de undertrykkelse fra staten, samfunnet eller enkeltmennesker. Dette preger romanen ved at historien fra begynnelse til slutt preges av en stemning av desperasjon og er full av konflikter. Konfliktene som oppstår i romanen, skal undersøkes i det neste avsnittet.

5.1.15 Konfliktene

Ut ifra et stort antall karakterer og deres ulike historier som nevnt over kan vi si at det også er ulike konflikter som oppstår i romanen. Indre og ytre konflikter driver hendelsene opp til et høydepunkt, og deretter fremmer forfatteren en løsning. De ytre konflikter kan kategoriseres som hoved- og underkonflikter. Hovedkonfliktene kan sees på som oppfølging av tidligere konflikter som allerede har startet i de to første bindene. Den ene er mellom vestlig og østlig kultur, og den andre er mellom nåværende generasjon og forfedrene. Som sagt over, flettes de to hovedkonfliktene sammen og påvirker hverandre og skaper en indre konflikt innen hovedpersonen. De andre underkonfliktene som oppstår i romanen, omfatter ulike livsaspekter, og er av ulik art, som for eksempel: politisk, sosialt, religiøst, moralsk og ikke minst historisk. Disse konfliktene oppstår mellom karakterene i romanen og mellom karakterene og hovedpersonen om store saker. Der er hovedpersonen enten involvert i konflikten som en viktig aktør, eller påvirket av den på en eller annen måte. Konfliktene på et mellommenneskelig nivå viser sosiale og tradisjonelle problemer som påvirker hovedpersonen. For eksempel konflikten mellom Widād og mannen hennes, og mellom mannen til Widād og Ḥalīl, som har et ulovlig forhold med henne. Konflikten på den islamske skolen er et eksempel på denne typen av konflikter. Den oppstår mellom sjeik Šukrī og sjeik Bahġat. Konfliktpartene representerer to motstridene ansikter av den islamske skolen i Hišāms oppfatning, og som også kan karakteriseres som en konflikt mellom det gode og det onde. Sjeik Bahġat kritiserer sjeik Šukrī for måten han behandler Hišām og de andre elevene på. Deretter angriper sjeik Bahġat sjeik Šukrī og slår til ham, og han forlater skolen. Konflikten påvirker Hišām og får ham til å rømme fra skolen videre til den andre konflikten, altså politiske konflikten som oppstår i perioden etter uavhengigheten fra 1945 og utover.

Etter uavhengigheten var Hišām og de andre intellektuelle av hans generasjon begeistret for frihet og demokrati. De posisjonerte seg mot undertrykkende politiske partier som tok over makten, men han, som mange andre, ble arrestert for det politiske engasjementet. Mur'ī, hans gamle venn og en av Hišāms motstandere, representerer etterretningstjenesten. Mur'ī var sterk og undertrykkende, og han torturerte Hišām, som blir en hjelpeløs aktør. Hišām taper kampen når han angir andre aktivister og gir etter for press om å skrive under på at han er en kvinne og feig. Konflikten setter store spor på Hišām. Han mister troen på sitt hjemland og avviser sin identitet. Dermed flykter han gjennom fjell og

daler til Libanon og deretter til Vesten for å gjenvinne verdigheten som han mistet i Syria (jf. innholdssammendraget. 28).

Disse underkonfliktene driver som sagt frem de to hovedkonfliktene som jeg kommer til å vise.

I tillegg medfører overnevnte konflikter en forvirring og til slutt en indre konflikt om egen identitet hos hovedpersonen. Flere tap og skuffelser som han opplever på kroppen eller bevitner på andres kropp, gjør ham til en svak og nedbrutt person. Følelsen av svakhet og hjelpeløshet og dermed flykt, skaper dype sår i hans personlighet. Det første såret som ble skapt på grunn av følelsen av feighet, var da han skuffet Widād og seg selv i sin første kjærlighet. Det andre psykologiske nederlaget som rammet Hišām, var da sjeik Šukrī forlot den islamske skolen etter å ha blitt fornærmet. Hišām forlater skolen på leting etter verdier som han kan realisere seg selv med. Engasjementet i nasjonale saker er en måte å bekrefte sin identitet på, men undertrykkelsen og skuffelsen han blir rammet av, gjør ham mer forvirret når det gjelder hans egen identitet. Dokumentet "jeg er en kvinne" tok fra ham hans verdighet og hans maskuline identitet. Derfor fortsetter han sin leting etter en ny identitet og en alternativ tilhørighet hvor han kan realisere eller erstatte sitt tap i Syria. Kampen for å gjenopprette en identitet fører ham til Tyskland, der avviser han sin syriske identitet og sin gamle verden. Han skaffer seg derfor et nytt liv i Tyskland og tror den nye tilværelsen har leget hans sår fra fortiden og at han har klart å realisere det han mislyktes med i Syria – hans nye liv ender med nok et nederlag, og herfra starter hovedkonflikten.

I Tyskland oppstår det en konflikt mellom Hišām og hans dype østlige røtter og datteren Nādyā som tilhører en helt motsatt kultur. Kollisjonen mellom de to, Øst og Vest, er en oppfølger til konflikten som forfatteren allerede har snakket om i de første to bindene. Konflikten gjennom de tre bindene har variert og endret seg fra å være en væpnet konflikt mellom kolonimakt og de koloniserte, så blitt til en adopsjon, og deretter til en sivilisert interaksjon, der Nādyā som frukten av interaksjonen blir kimen til fornyet konflikt. Nādyā følger sine fars gamle spor og blir med i en nynazistisk gruppe. Hun blir også kjent med en gutt og inviterer ham hjem til soverommet. Hun oppfører seg akkurat på samme måte som moren hennes oppførte seg med faren, men hennes oppførsel kolliderer med farens ideer om hva østlige tradisjoner er. Disse ideene vekkes når Ḥassān, "Østens budbringer", kommer på besøk. Etter en konfrontasjon slår Hišām Nādyā og hun faller død om. Olga anklager både Hišām og Ḥassān for å ha drept Nādyā. Deretter tar Olga livet av seg selv, og både Hišām og Ḥassān blir dømt til flere års fengselsstraff. Resultatene av interaksjonen mellom Øst og Vest er katastrofale for Hišām. Slik taper han også kampen om egen identitet i Tyskland, og igjen

drar han ut på leting etter sin identitet. Han finner minnene om moren og hennes ord som sier at løsningen ligger hos forfedrene til stor hjelp i hans søken. Hišām vender tilbake til sitt hjemland, og derfra starter den andre sentrale konflikten.

Hovedkonflikten oppstår mellom Hišām og Lina, på den enes siden, og gjenferdene, nemlig personer fra deres fortid, på den andre. Konflikten starter i al-Ġūqadār-familiens hus. Han løfter hellen for å lete etter skatten/løsningen som skal ligge under den – altså hos forfedrene. Alle personene fra Hišāms fortid kommer opp igjen og ødelegger hans liv med vonde minner og hindrer ham i å leve som vanlig. Han flykter til Lina når Nādyā dukker opp og minner ham på det han gjorde. Lina blir også rammet av gjenferd fra sin fortid. Konfrontasjonen med gjenferdene begynner når Lina flyter til Hišāms families hus. Hun tar med seg alle bilder og dagbøker om personer som hun kjenner, og bryter med disse tradisjonene. Videre, når hun og Hišām prøver å klemme hverandre i huset, plager gjenferdene dem og hindrer dem i å holde hverandres hender. Lina og Hišām begynner å slå gjenferdene uten at det er til nytte, for de er bare gjenferd. Lina foreslår å brenne alle tingene fra deres fortid. Hun samler bilder og ting, inkludert Samirs dagbok. Hišām gjør det samme og legger blant annet Fayyāds dagbok og andre historiske bøker, Ṣayyāḥs våpen og klær som han brukte i krigen, og Ḥamdāns spyd. Alt i huset brenner ned, mens gjenferdene skriker og strekker hendene sine til Hišām for at han skal redde dem. Han prøver å holde Fayyāds hånd, men plutselig drar de ham i stedet mot hulen under hellen. Det er til slutt Lina som klarer å dra ham til sitt bryst og dermed redde ham (*Hišām*:302-302). Konflikten ender med at alt som er i live, vinner over det døde

Analyseresultater

5.1.16 *Hasība*

Ut ifra et stort antall karakterer og deres ulike historier som nevnt over kan vi si at det også er ulike konflikter som oppstår i romanen. Indre og ytre konflikter driver hendelsene opp til et høydepunkt, og deretter fremmer forfatteren en løsning. De ytre konflikter kan kategoriseres som hoved- og underkonflikter. Hovedkonfliktene kan sees på som oppfølging av tidligere konflikter som allerede har startet i de to første bindene. Den ene er mellom vestlig og østlig kultur, og den andre er mellom nåværende generasjon og forfedrene. Som sagt over, flettes de to hovedkonfliktene sammen og påvirker hverandre og skaper en indre konflikt innen hovedpersonen. De andre underkonfliktene som oppstår i romanen, omfatter ulike livsaspekter, og er av ulik art, som for eksempel: politisk, sosialt, religiøst, moralsk og ikke

minst historisk. Disse konfliktene oppstår mellom karakterene i romanen og mellom karakterene og hovedpersonen om store saker. Der er hovedpersonen enten involvert i konflikten som en viktig aktør, eller påvirket av den på en eller annen måte. Konfliktene på et mellommenneskelig nivå viser sosiale og tradisjonelle problemer som påvirker hovedpersonen. For eksempel konflikten mellom Widād og mannen hennes, og mellom mannen til Widād og Ḥalīl, som har et ulovlig forhold med henne. Konflikten på den islamske skolen er et eksempel på denne typen av konflikter. Den oppstår mellom sjeik Šukrī og sjeik Bahġat. Konfliktpartene representerer to motstridene ansikter av den islamske skolen i Hišāms oppfatning, og som også kan karakteriseres som en konflikt mellom det gode og det onde. Sjeik Bahġat kritiserer sjeik Šukrī for måten han behandler Hišām og de andre elevene på. Deretter angriper sjeik Bahġat sjeik Šukrī og slår til ham, og han forlater skolen. Konflikten påvirker Hišām og får ham til å rømme fra skolen videre til den andre konflikten, altså politiske konflikten som oppstår i perioden etter uavhengigheten fra 1945 og utover.

Etter uavhengigheten var Hišām og de andre intellektuelle av hans generasjon begeistret for frihet og demokrati. De posisjonerte seg mot undertrykkende politiske partier som tok over makten, men han, som mange andre, ble arrestert for det politiske engasjementet. Mur'ī, hans gamle venn og en av Hišāms motstandere, representerer etterretningstjenesten. Mur'ī var sterk og undertrykkende, og han torturerte Hišām, som blir en hjelpeløs aktør. Hišām taper kampen når han angir andre aktivister og gir etter for press om å skrive under på at han er en kvinne og feig. Konflikten setter store spor på Hišām. Han mister troen på sitt hjemland og avviser sin identitet. Dermed flykter han gjennom fjell og daler til Libanon og deretter til Vesten for å gjenvinne verdigheten som han mistet i Syria (jf. innholdssammendraget s.25).

Disse underkonfliktene driver som sagt frem de to hovedkonfliktene som jeg kommer til å vise.

I tillegg medfører overnevnte konflikter en forvirring og til slutt en indre konflikt om egen identitet hos hovedpersonen. Flere tap og skuffelser som han opplever på kroppen eller bevitner på andres kropp, gjør ham til en svak og nedbrutt person. Følelsen av svakhet og hjelpeløshet og dermed flykt, skaper dype sår i hans personlighet. Det første såret som ble skapt på grunn av følelsen av feighet, var da han skuffet Widād og seg selv i sin første kjærlighet. Det andre psykologiske nederlaget som rammet Hišām, var da sjeik Šukrī forlot den islamske skolen etter å ha blitt fornærmet. Hišām forlater skolen på leting etter verdier som han kan realisere seg selv med. Engasjementet i nasjonale saker er en måte å bekrefte sin identitet på, men undertrykkelsen og skuffelsen han blir rammet av, gjør ham mer forvirret

når det gjelder hans egen identitet. Dokumentet "jeg er en kvinne" tok fra ham hans verdighet og hans maskuline identitet. Derfor fortsetter han sin leting etter en ny identitet og en alternativ tilhørighet hvor han kan realisere eller erstatte sitt tap i Syria. Kampen for å gjenopprette en identitet fører ham til Tyskland, der avviser han sin syriske identitet og sin gamle verden. Han skaffer seg derfor et nytt liv i Tyskland og tror den nye tilværelsen har leget hans sår fra fortiden og at han har klart å realisere det han mislyktes med i Syria – hans nye liv ender med nok et nederlag, og herfra starter hovedkonflikten.

I Tyskland oppstår det en konflikt mellom Hišām og hans dype østlige røtter og datteren Nādyā som tilhører en helt motsatt kultur. Kollisjonen mellom de to, Øst og Vest, er en oppfølger til konflikten som forfatteren allerede har snakket om i de første to bindene. Konflikten gjennom de tre bindene har variert og endret seg fra å være en væpnet konflikt mellom kolonimakt og de koloniserte, så blitt til en adopsjon, og deretter til en sivilisert interaksjon, der Nādyā som frukten av interaksjonen blir kimen til fornyet konflikt. Nādyā følger sine fars gamle spor og blir med i en nynazistisk gruppe. Hun blir også kjent med en gutt og inviterer ham hjem til soverommet. Hun oppfører seg akkurat på samme måte som moren hennes oppførte seg med faren, men hennes oppførsel kolliderer med farens ideer om hva østlige tradisjoner er. Disse ideene vekkes når Ḥassān, "Østens budbringer", kommer på besøk. Etter en konfrontasjon slår Hišām Nādyā og hun faller død om. Olga anklager både Hišām og Ḥassān for å ha drept Nādyā. Deretter tar Olga livet av seg selv, og både Hišām og Ḥassān blir dømt til flere års fengselsstraff. Resultatene av interaksjonen mellom Øst og Vest er katastrofale for Hišām. Slik taper han også kampen om egen identitet i Tyskland, og igjen drar han ut på leting etter sin identitet. Han finner minnene om moren og hennes ord som sier at løsningen ligger hos forfedrene til stor hjelp i hans søken. Hišām vender tilbake til sitt hjemland, og derfra starter den andre sentrale konflikten.

Hovedkonflikten oppstår mellom Hišām og Lina, på den enes siden, og gjenferdene, nemlig personer fra deres fortid, på den andre. Konflikten starter i al-Ġūqadār-familiens hus. Han løfter hellen for å lete etter skatten/løsningen som skal ligge under den – altså hos forfedrene. Alle personene fra Hišāms fortid kommer opp igjen og ødelegger hans liv med vonde minner og hindrer ham i å leve som vanlig. Han flykter til Lina når Nādyā dukker opp og minner ham på det han gjorde. Lina blir også rammet av gjenferd fra sin fortid. Konfrontasjonen med gjenferdene begynner når Lina flyter til Hišāms families hus. Hun tar med seg alle bilder og dagbøker om personer som hun kjenner, og bryter med disse tradisjonene. Videre, når hun og Hišām prøver å klemme hverandre i huset, plager gjenferdene dem og hindrer dem i å holde hverandres hender. Lina og Hišām begynner å slå gjenferdene uten at det er til nytte, for de er

bare gjenferd. Lina foreslår å brenne alle tingene fra deres fortid. Hun samler bilder og ting, inkludert Samirs dagbok. Hišām gjør det samme og legger blant annet Fayyāds dagbok og andre historiske bøker, Şayyāhs våpen og klær som han brukte i krigen, og Ḥamdāns spyd. Alt i huset brenner ned, mens gjenferdene skriker og strekker hendene sine til Hišām for at han skal redde dem. Han prøver å holde Fayyāds hånd, men plutselig drar de ham i stedet mot hulen under hellen. Det er til slutt Lina som klarer å dra ham til sitt bryst og dermed redde ham (*Hišām*:302-302). Konflikten ender med at alt som er i live, vinner over det døde.

5.1.17 *Fayyād*

I dette avsnittet vil jeg kort oppsummere hovedfunnene i min analyse av *Fayyād*. Romanen framstiller to historier, hvor hovedhistorien handler om Fayyād og Roger som skjer i nåtid. Den andre er historiske referat om ‘Usāma bin Munqid og korsfarerne.

Romanen tar opp to hovedtemaer, i tillegg til andre relevante undertemaer. Det første hovedtemaet handler om et dialektisk forhold mellom Øst og Vest. Det andre handler om forholdet til forfedrene. De andre relevante temaer handler om hybridisering mellom kulturer, sivilisasjoner, adopsjonen som et maktforhold, altså væpnet dialog og identitetsøking. Alle narrative kategorier tjener forfatteren til å sende det samme budskap som tittelen, tid, sted, karakterene og konfliktene.

I stedsanalysen kom det fram at stedsbeskrivelser er basert på kontraster, avhengig av personenes bakgrunn og identiteter, deres ulike ideologier og oppfatninger av stedet selv. I stedsbeskrivelsen finner vi ikke et eget fast sted knyttet til hovedpersonen, som for eksempel eget hus.

I analysen av tidsstrukturen og fortellerteknikken kan vi si at det er to tidslinjer som befinner seg i teksten. Den ene er hendelsesforløpets tid og fortellertiden. Tiden hendelsene foregår er delt i to ulike tider og på to ulike nivåer. Hovedhandlingen foregår under den franske mandatperioden i Syria, mens den andre foregår under korstogene. Hendelsesforløpet er organisert kronologisk, men har innslag av *anakronier*. Fortelleren bruker både tilbakeblikk og frampek for å belyse personens bakgrunn, liv og ikke minst følelser og ønsker. Historien fortelles i tredjeperson fra en allvitende aural forteller som kommenterer av og til og observerer fra utsiden. Han/hun stiller spørsmål og på slutten av romanen gir han et råd til leseren som det står i sitatene over.

I analysen av karakterene ser jeg at karakterene settes i kontrast mot hverandre, som for eksempel: skikkelsene i fortid og nåtid, franskmenn og arabere, og faktiske og oppdiktet. Alle karakterene er skapt for hovedpersonen Fayyāḍ. De sentrale karakterene, Mathilde, Roger, 'Usāma og 'Iyād har viktige roller som også handler om å støtte Fayyāḍ og hindre ham i å realisere seg selv.

I konfliktanalysen hevder jeg at det er to hovedkonflikter i romanen som angår hovedpersonen. Hovedkonflikten oppstår mellom Fayyāḍ og Roger og utfyller den andre konflikten mellom 'Usāma bin Munqid og Guillaume. Fayyāḍs konflikt med Roger kan forstås som en kamp om identitet

Alle disse konfliktlinjene krysser og påvirker hverandre. Konfliktene vi blir kjent med i boken, ender med at 'Usāma vinner krigen mot korsfarerne, men taper politisk blant sine egne. Derfor isolerer han seg og skriver ned sine erfaringer. Fayyāḍ, derimot, taper alle sine kamper, men i likhet med 'Usāma bin Munqid, isolerer han seg og skriver ned sine opplevelser til sønnen Hišām, som han ser på som sitt håp.

5.1.18 Hišām

Romanen fremstiller historien om Hišām, den tredje generasjonen i trilogien. Historien framstilles både på funksjonelle og symbolske nivåer: Ishtar og gjenferdet og Hišām og Lina.

Det er to hovedtemaer i romanen. Det første er forholdet mellom Øst og Vest, og det andre er forholdet mellom nåtidsgenerasjon, Lina og Hišām, og fortidsgenerasjon. Romanen tar opp flere andre relevante undertemaer, blant annet belyser den politiske, sosiale, religiøse og historiske problemer. Alle elementene og kategoriene i teksten er brukt for å fremheve hovedtema i romanen. Tittelen *Hišām aw, ad-Dawarān fī al-Makān* "å snu rundt på stedet" viser allerede hovedpersonens sterke relasjon til hjemlandet og at han vil komme tilbake til opprinnelsesstedet.

I stedsanalyse kom det frem at det er sterk relasjon mellom hovedpersonen og stedet. Dessuten viser det seg at hans forhold til stedet tar form av en sirkelbevegelse, at han flykter til flere steder før han til slutt vender tilbake til stedet der han begynte. Det kommer også frem at stedene i romanen beskrives ut fra hovedpersonens øyne og hans psykologiske tilstand. Stedsbeskrivelsene er basert på en sammenligning mellom fortiden og nåtiden.

I tidsanalysen kan vi si at det er to ulike tider. Den ene er tiden når hendelsesforløpet foregår, og den andre er fortellertiden som også omfatter to tider – fortid og nåtid. Hendelsene dekker en periode fra etter uavhengigheten til etter nederlaget i 1967. Det er tydelig veksling mellom nåtid og fortid. Hendelsessekvensen avbrytes også for å gi plass til hendelser utenfor kronologien. Vi observerer en tydelig dominans av fortiden i romanen, hvor fortelleren for det meste bruker tilbakeblikk for å hente fram fortidshendelser. Frampektetikken er også brukt, men i mindre grad. Historien blir fortalt i tredje person av en allvitende, auctorial forteller som av og til kommenterer hendelsene på avstand.

Karakteranalysen bekrefter fortidens dominans, siden det viser seg at alle skikkelsene i romanen er fra fortiden bortsett fra hovedpersonen Hišām og en annen sentral skikkelse, nemlig Lina. Alle disse karakterenes hovedfunksjoner er i tjeneste som fortidskarakterer for Lina og Hišām, enten for å belyse deres fortid eller bekrefte deres egenskaper. Noen av fortidskarakterene har tilleggsfunksjoner som for eksempel Widād, Ḥassān, Nādyā, Mur'ī, sjeik Bahḡat og sjeik Šukrī. Rollen disse karakterene ble tillagt, er å belyse de andre temaene i romanen.

Om konflikter kan vi si at det er flere konflikter som oppstår i romanen, både mellom karakterene på et menneskets nivå eller mellom hovedpersonen og andre karakterer eller representanter for store saker. Konfliktene mellom mennesker belyser flere problemer i samfunnet fra ulike perspektiver, inkludert politisk, sosialt, religiøst og historisk. De to hovedkonfliktene som er tydelige i romanen, er kollisjonen mellom to kulturer, nemlig Vest og Øst, og kampen mot fortiden symbolisert ved forfedrene. I tillegg er det mulig å si at kampen om identitet flettes inn i disse andre konfliktene i romanen.

6 Tolkning i lys av teori, bakgrunn og analyse

Etter å ha analysert hvert bind av trilogien, *al- Taḥawwulāt* (1987-1997) av Ḥayrī al-Ḍahabī, nemlig Ḥasība (1987), *Fayyād* (1990) og *Hišām* (1997), vil jeg i dette kapitlet tolke resultatene som fremkom i min analyse i forrige kapittel. Hvert bind vil bli tolket hver for seg. Deretter vil jeg sette tolkningsresultatene i en større helhet og sammenheng for å svare på oppgavens spørsmål. *Al- Taḥawwulāt* kan leses som et forsøk av forfatteren på å bearbeide forholdet mellom Øst og Vest. Denne tråden går igjen i alle romanene, og starter i Ḥasība hvor det kjempes mot den franske kolonimakten. Forholdet utvikler seg videre i de to andre romanene, *Fayyād* og *Hišām*.

***Ḥasība*- en historie om og til Damaskus**

De ovennevnte analyseresultatene av Ḥasība reiser en rekke interessante spørsmål som i denne delen skal forsøkes besvares. Spørsmålene dreier seg, blant annet, om hvorfor forfatteren velger å bygge historiene på historiske hendelser, som kampen mot franske okkupasjonen. Videre er det interessant å belyse hvorfor forfatteren velger å starte historien parallelt med nederlaget i krigen mot Frankrike og opprørernes retur til Damaskus?

Ḥasība (1987) er en roman om Damaskus og fungerer blant annet som et grunnlag den videre utviklingen av forholdet mellom Øst og Vest. Det å framstille kampen mot okkupasjonen som første tema i romanen tyder på at forfatteren benytter kampen som et grunnlag for å belyse forholdet mellom Øst og Vest. Dette kommer tydelig fram ut i fra tidspunktet hendelsene i romanen utarter seg, nemlig mandatperioden og fram til opprettelsen av Israel i 1948. Det kan bemerkes at det er et fellestrekk blant romaner som omhandler forholdet mellom Øst og Vest i den postmoderne perioden at de presenterer Vestens imperialistiske historie i Midtøsten (El-Enany, 2005).

Ḥasības og farens retur fra kampen på fjellet ved Damaskus kan tolkes dit hen at forfatteren forsøker å vurdere og undersøke tilstanden og årsakene til Syrias nederlag i krigen. Derfor retter han seg mot samfunnet i Damaskus for å kaste søkelys på problemene samfunnet lider av. I denne sammenheng vil jeg se videre på hvorfor forfatteren fokuserer på en viss gruppe karakterer han kaller *dakanḡī* ('små kjøpmenn') for å framstille beboerne i Damaskus. Det første forfatteren viser, og kanskje kritiserer, er den defaitistiske mentaliteten

til innbyggerne av Damaskus. Han påpeker innbyggeres apati som gjorde Damaskus til en "ventestasjon" (jf. s. 34 sitatene i Fayyāḍ:20). Begrepet *dakanġī* [LG1] blir hyppig gjentatt, og forfatteren ilegger ordet negative konnotasjoner og er et nøkkelord i hans beskrivelser av deler av samfunnet. Beboerne i Damaskus som identifiseres som *dakanġī* illustrerer noen som nøyer seg kun med et lite overskudd. Forfatteren kritiserer dem for å ikke ha store nok ambisjoner som kunne drive dem til å delta i forandringsprosessen og frihetskampen. Han understreker denne kritikken når han nedtegner historien av stedets dannelse og viser hvordan beboerne forandret seg fra eventyrere til *dakanġī*.

Hvorfor har forfatteren valgt hovedpersonens navn, Ḥasība, som tittelen på romanen, og hva kan være grunnen til at han har valgt en kvinne som hovedperson? Hvorfor konstruerer forfatteren et så vidt spekter av karakterer som han gjør? Hvorfor viser forfatteren sympati med kvinnelige karakterer?

Navnet, Ḥasība er med stor sannsynlighet ikke gitt henne tilfeldig. Det er, tvert imot, grunn til å anta at det brukes for å referere til hovedpersonens funksjon i romanen. Ḥasība kommer av roten "*hasaba*" som har flere betydninger – blant annet "å ta et oppgjør med", "å vurdere" eller "å ansvarliggjøre". Disse betydningene er i samspill med hovedpersonens rolle i romanen. I artikkelen "al-Riwāya fī 'Adab al-Ḥarb, Waqfa ma' al-Mar'a" [Romanen i krigslitteraturen, en tale for kvinnen] skriver den egyptiske kritikeren al-Sayyid Najm at på 1940-årene begynte synet på kvinner å endre seg gjennom en generasjon forfattere. Dette ble uttrykt gjennom anvendelsen av kvinnenavn som titler på romaner (Najem, 1976). Videre mener han at forfatterens posisjon ved siden av kvinnen tilsynelatende tilsvarte en posisjon mot de negative sidene og korrupsjonen i samfunnet, og ikke minst ambisjonen om å forbedre samfunnet. Det finnes også en lang tradisjon for å identifisere kvinnelige hovedkarakterer med nasjonen, som gjerne kalles *gendering*.

Aḍ-Ḍahabī uttrykker tilsvarende støtte til kvinnen ved å bruke et kvinnenavn, nemlig Ḥasība, som romanens tittel og gir henne hovedrollen i historien. Ḥasība i romanen er også et symbol på Damaskus og forfatteren sier med tittelen at det også er en roman om Damaskus. Ḥasības historie viser at hun ved gjentatte ganger har blitt skuffet over mennene i hennes liv som ikke støttet henne, først av Ṣayyāḥ og deretter av Fayyāḍ, og til slutt av Hišām. Alle mennene forlater henne alene i en kamp mot samfunnet. Dette er i samsvar med Damaskus' historie da opprørerne flyktet til nabolandet og overlot Damaskus til mandatstyrkene. Det ser dermed ut til at forfatteren på denne måten påpeker at Damaskus også ble sviktet av dets menn. Ḥasība er like sterk som Damaskus, hvor hun kjemper og utfordrer gamle tradisjoner for å realisere seg selv, men til tross for dette, taper hun kampen. I likhet med Ḥasība, sto

også Damaskus sterkt gjennom tidene og gjennom flere som forsøkte å erobre byen. Som vi leser om i romanen, og som historien forteller oss, måtte byen se seg tapt ovenfor vestlige styrker. Nederlaget skyldes mange grunner, og forfatteren fremhever ulike årsaker gjennom Ḥasības historie og utfordringene som hun møter. I et intervju med forfatteren snakker han om Ḥasība, hvor hans sier noe som forsterker denne oppfatningen: "Plutselig og i et øyeblikk av trass bestemte jeg meg for å skrive romanen "Damaskus" som oppsummeres gjennom dets navn "Levanten", og historien om byen og regionen. Jeg bestemte for å skrive en historie som oppsummerer gleder og skuffelser (Ḥayrī al-Dahabī, 24.03.2014)".

Det å gi hovedpersonens rolle til en kvinne i et patriarkalsk samfunn i 1920-årene er en utfordring mot datidens samfunn og en protest mot normer og tradisjoner. Dette kan også være en forfatterens reaksjon på mennenes nederlag i krigen, siden han fokuserer på kvinnerollen i en endringsprosess etter at mennene har tapt kampen mot kolonialismen. Karakterene i romanen og måten forfatteren fremstiller dem på, forsterker hypotesen om at romanen, Ḥasība, blant annet handler om forholdet mellom Øst og Vest, i tillegg til kritikk av samfunnet i Damaskus i 1920-årene. Dette kommer tydelig frem når forfatteren deler samfunnet i to deler, *dakanḡī* og dets motsats; opprørere eller eventyrere. Kategoriseringen av karakterene etter deres ideologier, posisjoner og effekten av både frihetskampen og samfunnet viser forfatterens standpunkt i flere saker, blant annet deltakelse i den nasjonale kampen mot kolonimakten i Syria. Forfatterens posisjon mot *dakanḡī* gruppen er et eksempel på dette, hvor han gir et negativt bilde av dem og kritiserer deres feighet.

Hvorfor er karakterenes hovedkonflikter med forfedrene, og hvorfor skifter hovedpersonen fokus på kampen mot okkupasjonen, til en kamp for å realisere seg selv i samfunnet? Hvorfor opplever Ḥasība en rekke nederlag? Forfatteren kritiserer det som kan kalles folkereligiositet i datidens Syria. Gjennom å ta opp menneskenes sterke tro på forfedrenes overnaturlige krefter, ønsker forfatteren å illustrere et av problemene han mener samfunnet lider av, nemlig fortidens dominans over samfunnets mentalitet. Medlemmene av samfunnet er således bundet til fortiden og klarer ikke å frigjøre seg fra dens dominans. Dette blir dermed et hinder for fremskritt. Dette bekreftes i resultatene av kampene som Ḥasība fører mot forfedrene, altså tradisjonene, før hun til slutt taper alt fordi de gamle normene og tradisjonene har en sterk posisjon i samfunnet. Spørsmålet om hvorfor Ḥasība taper alle kampene sine dukker opp og besvares ved at Ḥasības tap sier mye om samfunnet og dets sterke normer som hindrer henne i å overvinne kampen. Dette sier også mye om forfatterens budskap i romanen og at han kanskje vil si at det er fortsatt noe som hindrer framskrittet, noe

som bør repareres i samfunnet. Dette leser vi i siste del av boken når Ḥasība taper sin egen kamp, nemlig kampen om sin identitet og mot forfedrene som hindret henne i å gå videre.

Hvorfor insisterer forfatteren på å vise interesse for stedet, og å gi leserne detaljerte beskrivelser av et gammelt nabolag i Damaskus, nemlig Ṣayyāḥs hjemsted? Hvorfor er forfatteren opptatt av å nedtegne historien om Damaskus dannelse? Hva betyr den sterke tilknytning mellom beboere i Damaskus og deres hjem?

Dannelsen av Damaskus er forfatterens fokus i Ḥasība. Ved å fokusere på historien om dannelsen av Damaskus og på måten byen ble formet på, nedtegner han historien til hele regionen "Levanten", og ikke bare Syria. Dette fremgår av språklige signaler forfatteren sender fra teksten. Noen steder i teksten snakker han om "Oasen Damaskus", mens andre ganger snakker han om flere oaser som ligger rundt den. Han nevner gamle sivilisasjoner i Levanten, som for eksempel, Mari, Ebla, Petra og Palmira. Disse gamle sivilisasjonene har blitt borte nå på grunn av ulike kriger opp gjennom historien. Samtidig snakker han om karavanruten som gikk gjennom hele Levanten. Dette markeres når forfatteren beskriver krigen i Palestina og opprørernes deltakelse i krigen mot Israel. Forfatteren forteller historien om hvordan stedet ble formet, nemlig av eventyrere som kom fra arabiske Sahara og fra andre steder i verden og bosatte seg i Ṣām-oasene, og som deretter møtte andre erobrere fra Vesten (jf. s. 103 sitater i *Ḥasība*:.23). Av de, nevner han Filip II av Makedonia og hans sønn Aleksander III av Makedonia som drømte om å forene Vesten og Østen (jf. 34 *Ḥasība*, s.20). Her er det relevant å spørre hvorfor forfatteren vier mye oppmerksomhet til å beskrive dannelsen av Damaskus og regionen. Gjennom en slik presentasjon av historien av stedets dannelse fremhever forfatteren flere perspektiver som kan overføres til Øst-Vest-forholdet. Det ene er å vise at den konfliktfylte historien mellom Øst og Vest har røtter som går langt tilbake i historien, samt at stedet er et knutepunkt og et objekt for Vestens begjær helt fra før hellenistiske tider. Som en konsekvens av de historiske perspektivene vi får innblikk i, lærer vi også at området nå har en identitet som er en blanding av eventyrere og erobrere. Forfatteren viser også til at gjentatte erobringer i området også gjorde eventyrerne til "vanlige" mennesker, eller *dakanḡī*. Krigene truet deres sikkerhet, og derfor forlot de sine drømmer og nøyde seg med å holde seg i live uten større ambisjoner enn å overleve. Det ser ut til at forfatteren også ønsker å vise at det fortsatt finnes håp om å seire til slutt. Historien forfatteren gjenforteller viser at selv om byen har blitt utsatt for ulike erobringer, så har Damaskus hele tiden stått sterkt i mot alle erobrere, og den gamle byen klarte alltid å fortsette:

Dagene fulgte hverandre og med dem kom stammer etter stammer av eventyrere og av militære [...] De gikk gjennom disse oasene og spiste opp det grønne og det tørre. Og om en fremmed skulle komme til disse oasene i de dagene, da ville han tro at disse oasene aldri kom til å reise seg igjen, men forfedrenes ånd, stor og utfordrende, (og som) minket inntil et begrenset ønske om å holde seg i live til det neste steg, har hver gang vunnet over døden (*Ḥasība*: 22)

وتتالت الأيام تحمل سلاطات إثر سلاطات، من المغامرين، من العسكريين [...] مروا على تلك الواحات فأكلوا الأخضر واليابس، و لو " مر غريب على تلك الواحات لاعتقد أنه لن تقوم لهذه الواحات قائمة من بعد و لكن روح الأجداد المغامرة العظيمة و الذي نقلت حتى حدود الرغبة في البقاء حتى المحطة القادمة انتصرت على الفناء في كل مرة و انتعشت الواحات ثانية

I dette sitatet viser forfatteren at byen Damaskus og dens beboere har gjenreist seg flere ganger, og dette til tross for et gjentatte erobringer og konflikter som har utfordret byen gjennom historiens gang. Forfatteren viser også gjennom dette sitatet at beboernes visjoner har begrenset seg til et ønske om å holde seg i live. Dette står i kontrast til erobrerne og de militære som kom til området og "spiste opp det grønne og det tørre" (*Ḥasība*, s. 22), og dermed illustrerer et ønske som overgår det å overleve.

Romanen inneholder detaljerte beskrivelser av datidens Damaskus. Rommet, altså stedet der de fleste hendelsene foregår, utspilles i et gammelt nabolag "Qanawāt" som ligger midt i Damaskus. Forfatterens valg av dette stedet, kan tolkes som et symbol på autentisiteten og dens viktighet i romanen. Det å åpne narrativet med setningen "her er Ta'dīl nabolaget", som er en gammel gate eller strøk i Damaskus, forsterker også min tolkning om forfatterens hensikt er å bekrefte byens autentisitet og at det er nettopp her byens sjel ligger. Denne åpningssetningen understreker også stedets viktighet. Dette gjelder også med hensyn til hovedpersonen. Når hovedpersonen skuffet returnerer sammen med faren fra kampen mot kolonialismen, sier fortelleren "Her er ditt hjemsted og din kamp, nå må du starte herfra for å kunne gå videre og vinne andre kamper". Det å velge "Ta'dīl" nabolaget som en tekstterskel i romanen er ikke tilfeldig, tatt i betraktning at det finnes en gate i Damaskus som har samme navn. "Ta'dīl" har også en språklig betydning som peker mot "endring, forandring, rettelse" som utspiller seg der. Dette kan tolkes som at forfatteren gir henne en oppgave om å endre eller korrigere feilene til Damaskus' "autentiske sjel", slik at hun dermed kan realisere seg selv.

Huset til al-Ġūqadār-familien er det viktigste stedet i romanen. Som i andre romaner som har et nasjonalistisk aspekt, kan det sies at stedet er et symbol på identitet. Slik som jeg leser romanen, blir dette tydelig gjennom tilhørighetsforholdet forfatteren skaper mellom Ḥasība og dette spesifikke stedet. Dette fordi det er Ḥasības "kongerike" og "slagmark" hvor kampen foregår, og også der hun kan realisere seg selv. På dette stedet lærer hun alle byens normer, regler og tradisjoner for å kunne ta del i samfunnet, og dermed også klare å

gjennomføre forandringene. I huset til al-Ġūqadār-familien skjer det store endringer i personligheten til Ḥasība. Hun forandrer seg fra en opprører til, tilsynelatende en *dakanġī*, men med store ambisjoner. På denne måten prøver hun å realisere seg selv.

Huset til al-Ġūqadār-familien blir beskrevet som gammelt med typisk arkitektur og i Damaskus-stil, og kan sies å symbolisere autentisitet – også når det gjelder en "autentisk" Damaskus-identitet. På samme måte beskriver han de andre husene i romanen som for eksempel Ḥāldiyya Ḥānums hus, noe som tyder på at forfatteren, gjennom slike beskrivelser, bekrefter en felles identitet innad i Damaskus-samfunnet.

Beskrivelsene av huset og dets inndeling sier mye om forfatterens posisjon i flere saker, deriblant revolusjonen og opprørerne, samfunnet og forfedrene og fortiden. Gjennom å plassere Ṣayyāḥ og Ḥasība på loftsetasjen viser forfatteren at han opphøyer opprørerne som sto mot kolonimakten, sammenlignet med de andre i Damaskus' samfunn. Han plasserer også Fayyād på loftsetasjen når han kommer flyktende fra franske styrker og deres tilhengere i Syria.

Forfatteren bygger videre på dette bildet når Ḥasība flytter ned etter at hun gifter seg med Ḥamdān. På denne måten blir de en del av gruppen forfatteren kaller *dakanġī*. Dette tyder på forfatterens posisjon i forhold til opprørerne, hvor han opphøyer dem ved å plassere dem høyt, på samme tid kritiserer de andre, nemlig *dakanġī* gruppen. Forfedrenes sjeler, eller sjeikens sjel, som forfatteren bruker som et symbol på de gamle tradisjonene, er plassert i underetasjen under fontenen. Dette illustrerer forfatterens syn på nettopp disse aspektene ved tradisjon og folkereligøisitet. Det er dermed grunn til å tro at forfatteren vil med det kritisere disse tradisjonene. I romanen ser vi at al- Dahabī studerer mentaliteten til "oasebeboerne", en metafor for Damaskussamfunnet. Jeg leser det som at han retter kritikk mot dem, og tillegger dem skylden for landets tilbakeståendehet, på grunn av deres apati.

Forfatteren skaper også en kontrast i beskrivelsen av Damaskus, mellom dets innside og dets utside. Denne kontrasten bruker forfatteren til å belyse ulike perspektiver av Damaskus og dets beboere. Damaskus ser gammelt og stygt ut når man passerer gjennom gatene, men inne i husene opplever man paradiset på jord. Dette bildet innebærer to betydninger. Det ene er en bekreftelse at selv om Damaskus ser tapt og gammelt ut, gjemmer byens virkelige "sjel" i virkeligheten i noe annet enn det man skulle tro ved å kun se på fasadene ved første øyekast. Denne første betydningen samsvarer med "oasens" historie som forfatteren nedtegner i starten av romanen. Oasen Damaskus ble utsatt for flere invasjoner, men likevel klarte byen å reise seg igjen. I et intervju med forfatteren uttrykker han denne spesifikke betydningen når han snakker om Damaskus, og sier: "Jeg ønsket å

oppdage formelen som skapte denne byen som har overkommet historiens prøvelser ved å fremstå tapende, mens de gjemmer sin historiske styrke. Den gamle, men moderniserte byen som Vesten gjorde til et land fullt av motsetninger. Det brennende spørsmålet er hva er det som fikk Lloyd George til å bidra i denne synden?" Igjen uttrykker forfatteren samme kontrasterende i ord; "den gamle, men moderniserte byen". Damaskus ble alltid stående, og fortsatte gjennom historien uansett historiske prøvelser eller kriger som byen har blitt utsatt for.

Den andre betydningen viser at forfatteren anser samfunnet i Damaskus som et tilbakeholdende samfunn som viser en side, men skjuler en annen. Som forfatteren selv forklarer er dette et signal om at samfunnets redsel for den "andre", altså den fremmede som alltid har kommet som en erobrer, akkurat på samme måte som forfatteren viser da han forteller om historien til Damaskus og hvordan byen ble til. Skjønnheten til Damaskus-oasen har tiltrukket erobrerne fra hele verden, som endte med å bosette seg i byen. I det samme intervjuet med forfatteren kommenterer han kontrasten han skaper i beskrivelsene av Damaskus' innside og utside: "Som et svar på ditt spørsmål om hvorfor jeg beskrev Damaskus som stygt og gammelt i gatene mens husene fra innsiden ble beskrevet som et paradys på jord sier jeg: mesteparten av det syriske folket er forsiktige. Denne forsiktigheten er forårsaket av den geografiske beliggenhet og av de gjentatte invasjonene, hvor de globale angrepene på denne oasen som ligger på den gamle karavaneruten og de gamle bekymringer har økt, for Levanten er ikke mer enn gamle oaser midt i Sahara. Alt dette fikk dem til å gjøre "Taqqiya", altså de gjemmer noe annet enn de viser for å ikke bli straffet for det de gjemmer (Ḥayrī al-Dahabī, 24.03.2014).

Som en avslutning, vi jeg rette fokuset på romanens avslutningsscene, som viser at forfatteren konstruerte en åpen avslutning i romanen sin. Ḥasība mister troen på forfedrene etter å ha tapt alle kampene sine. Hun forbanner dem for å være årsaken til tapet, men til slutt utfordrer hun dem ved et frempek om at hennes dattersønn skal vinne kampen. Hun faller deretter om ved siden av fontenen som er stedet for forfedrenes ånder, og vi får ikke noe tilleggsinformasjon om hennes skjebne. En slik åpen avslutning tyder på at hendelsene og kampene som har startet i denne romanen ikke er ferdige ennå. Den gamle generasjonen har ikke klart å løse problemene, og gir dermed oppgaven til den etterfølgende generasjonen. Dette viser seg å være en belastning for den nye uskyldige generasjonen, der ansvar for framskritt og forandring blir lagt på deres skuldre. Hišām skal fortsette kampen og til slutt skal han vinne den, ifølge Ḥasība: "dere skal ikke beseire meg! Hišām [...] vil fortsette, vil fortsette og skal

heve banneret". Disse ordene uttrykker også forfatterens håp om framtiden. Den neste generasjonen representeres gjennom Hišām. Samtidig forutser vi allerede nå hvilken funksjon Hišām vil fylle i den tredje romanen. Å heve banneret kan tolkes som å overkomme fortidens byrde og frigjøre seg fra de gamle tankene som hindrer at fremskritt gjennomføres. På denne måten kan den nye generasjonen vinne kampen mot stagnering.

Jeg tolker romanen Ḥasība som en kommentar til Syrias historie og utvikling og menneskenes kamp mot okkupasjonen. Den kan leses som en oppfordring til samfunnet til å revurdere seg selv for å holde tritt med utviklingen. Samtidig er den et nødvendig bakteppe for fremstillingen av forholdet mellom Øst og Vest i de neste romanene, fordi de inngående beskrivelsene av Damaskus også forteller oss om Øst-Vest-forholdet. Dette kommer jeg til å argumentere for ved å tolke de enkelte kategoriene først, deretter setter jeg tolkningsresultatene i en større sammenheng slik at vi får en helhetlig forståelse av historien.

Det å gi rollen til Ṣayyāḥ, som er en populær figur og en enkel analfabet som kjemper hardt for landets frihet, kan tolkes dit hen at forfatteren, på lik linje med de andre syriske forfatterne, vil opphøye de glemte "heltene" i historien. Muhammad Riyād Wattār (1999) sier at de syriske romanene som kom i perioden under den franske okkupasjonen i Syria, var opptatt av å framstille de populære figurene og de som ble motivert av spontane nasjonalistiske følelser til å bekjempe den franske okkupasjonen som de virkelige heltene. Videre mener Wattār at grunnen til dette var at forfatterne ønsket å opphøye dem og gi dem fortjent oppmerksomhet etter å ha blitt glemte i historien (Wattār 1999: 70). Dette tyder på at forfatteren oppfordrer leserne til å forsvare landet mot okkupasjonen.

Motstands-generasjonene med ulike ideologier og posisjoner i romanen fremhever to stadier forholdet mellom Øst og Vest har gjennomgått. Den ene tydeliggjøres gjennom den første generasjonen av opprørerne som inkluderer Ṣayyāḥ, Saʿīd al-ʿĀṣī og deres kamerat i kampen. En fase av væpnet konflikt mellom kolonimakten og de populære, enkle analfabetene spiller også en rolle i utviklingen av romanen. Spørsmålet som reiser seg her er hvilken oppfatning den første generasjonen, etter forfatterens mening, har om den vestlige okkupasjonen. Svaret kommer frem med ordene til Saʿīd al-ʿĀṣī i en dialog med Ṣayyāḥ, noe som tyder på at ideologien er preget av følelser knyttet til religion hos den første generasjonen. Oppfatningen av den vestlige okkupasjonen er, som vi skal se under, knyttet til angrepene av korsfarerne Jerusalem. Muṭafā al-ʿirbīnī sier til Ṣayyāḥ:

" ja, Saʿīd Bek sa at krigen er lang mellom oss og frankerne. De beseirer oss her, vi slår dem der. De beleirer oss her og vi gjemmer oss for å angripe dem der. Har du glemte? (*Ḥasība*:40)

نعم ، سعيد بك قال: الحرب طويلة بيننا و بين الإفرنج. يغلبوننا هنا، فنضربهم من هناك، يحاصروننا من هنا، فتختفي لنطعنهم من هناك، هل " نسيت؟ "

At Fayyāḍ dukker opp midt i romanen viser at forfatteren vil presentere den andre fasen av møtet med Vesten, nemlig de intellektuelles møte med Vesten. De arabiske intellektuelle ble rammet av sjokk da de opplevde Vestens koloniale intensjoner. De beundret verdier Vesten ble assosiert med, som demokrati og framskritt. Dermed var sjokket stort og deres forhold ble forverret da den vestlige okkupasjonen gikk inn i flere arabiske land. Dette sjokket kommer frem med Fayyāḍs ord til Ḥasība, hvor han uttrykker sitt syn på Vesten – at Vesten beholder sitt siviliserte ansikt for seg selv og viser noe annet i koloniene (jf. s. 33 sitatet i *Ḥasība* s.159). Framstillingen av Fayyāḍ viser ham som identitetsløs. Dette observerer vi ved stadier av personlig forandring hos Fayyāḍ gjennom romanen; fra en intellektuell i Frankrike, til motstander, så til en *dakanḡī*, deretter til en opprører i Palestina, og til slutt som en isolert og fattig mann som oppholder seg i et lite rom.

Ved å framstille Fayyāḍ som usikker, både på seg selv og på de valgene han tar, kan en si at forfatteren ønsker å illustrere hans situasjon som et eksempel på arabiske intellektuelle som er rammet av sjokk etter å ha innsett Vestens koloniale intensjoner i arabiske land. El-Enany beskriver denne fasen preget av mye hat mot Vesten og lite beundring (el-Enany, 2005). Dette bekreftes av Fayyāḍs ord når han sier til Ḥasība "jeg hater dem ikke her, men jeg hater dem der" (jf. s. 42 sitater i *Ḥasība*,s.160). Denne setningen kan tolkes som et uttrykk for Fayyāḍs forvirring når det gjelder hans holdninger mot Vesten.

***Fayyāḍ* og de arabiske intellektuelles møte med Vesten.**

Det første spørsmålet som dukker opp fra analysen av Fayyāḍ, er hvordan forfatteren fremstiller forholdet mellom Fayyāḍ og Roger, og hva dette forholdet symboliserer. Dette spørsmålet leder til et annet spørsmål om hvorfor forfatteren iscenesetter det første møtet mellom Fayyāḍ og Roger ved Šayzar, et historisk viktig slott, som i tillegg har spesielt stor betydning for den arabiske sivilisasjonen.

Fayyāḍ (1990) er en presentasjon av et problematisk forhold mellom Østen og Vesten. Dette kommer jeg til å argumentere for ved å trekke fram analyseresultatene. Gjennom to motstridene stemmer, Fayyāḍ og Roger, altså den koloniserte og kolonisatoren, presenterer forfatteren forholdet mellom Øst og Vest som en dikotomi. Forfatteren formulerer forholdet innenfor den historiske rammen som har vært med på å forme dette forholdet. Dette

ser vi når forfatteren framstiller to historier, der den ene er fra korstogene og den andre fra det franske mandatets periode i Syria. Det ser ut som at forfatteren, gjennom en slik framstilling, ønsker å peke på forholdet mellom Øst og Vest som problematisk ved at han presenterer det som en gammel konflikt mellom to motstridende sivilisasjoner. Dette bekreftes ved det første møte mellom Fayyāḍ og Roger som forfatteren har valgt å lokalisere ved det gamle slottet, Šayzar. Slottet spilte en nøkkelrolle under korstogene. Dette tyder på at møtet kan sees på som et symbol på at konflikten mellom de to sivilisasjonene har dype røtter i fortiden. Denne gamle konflikten forfatteren refererer til, blir beskrevet som en merkelig og umulig dialog: [den merkelige og umulige dialogen] "ذلك الحوار العجيب المستحيل بين الشرق والغرب" (jf. s. 66 sitateter i *Fayyāḍ*: 20). Ved å nevne den gamle konflikten som en dialog, gir forfatteren forholdet mellom Øst og Vest en annen form som er mer sivilisert enn den som var før, nemlig i middelalderen. Et relevant spørsmål er hvorfor forfatteren fra begynnelsen beskriver dialogen på denne måten.

Dialog betegner løpende kontakt og meningsutveksling mellom to eller flere parter. En dialog betinger deltakelse fra alle involverte parter. Dialogen mellom Fayyāḍ og Roger blir imidlertid beskrevet som ujevn når det gjelder deres makt og kunnskap. I tillegg kommer det frem at Roger, som representerer Vesten i romanen, deltar i dialogen med skjulte hensikter. Fayyāḍ, som kan tolkes som Østen i dialogen, fremstår som en svak, ensom, uutdannet og fattig gjetergutt. Hva innebærer disse beskrivelsene? Fayyāḍ er foreldreløs og trenger en forsørger. Beskrivelsen av ham som en gjetergutt antyder at han er analfabet og derfor trenger å siviliseres. Roger beskrives som en bevæpnet mann, kunnskapsrik og mektig, som står i sterk kontrast til beskrivelsene av Fayyāḍ. Ettersom Roger er barnløs, adopterer han Fayyāḍ – som kan tolkes som at han går inn i et oppdrag om å også adoptere og sivilisere Østen. Et slikt bilde av Østen, symbolisert gjennom beskrivelsen av Fayyāḍ, muliggjør og legitimerer dermed adopsjonen, eller kolonialiseringen, av Østen. Beskrivelsen av Fayyāḍ kan altså tolkes som et bilde av den koloniserte Østen, sett fra et europeisk ståsted. Forfatteren uttrykker dermed sin mening om denne dialogen ved å karakterisere den som en merkelig og umulig dialog. Vi skal videre se hvordan forfatteren ut ifra denne rammen fremstiller forholdet mellom Fayyāḍ og Roger.

De to begrepene adopsjon og hybridisering er nøkkelord forfatteren bruker for å karakterisere forholdet mellom Øst og Vest. Gjennom adopsjonsprosessen påpeker forfatteren at det franske mandatet i Syria støttet de koloniale interessene til Frankrike. Samtidig viser han påskuddene Vesten ga for å legitimere kolonialiseringen av arabiske land. En adopsjonsprosess av barn kjennetegnes gjerne ved at den adopterte ikke har mulighet til å

godkjenne eller avvise adopsjonen. I romanen fyller adopsjonen et behov hos begge partene. Roger, på sin side, er barnløs. Fayyāḍ, på den andre siden, er foreldreløs og trenger omsorg. Forfatteren skaper her omstendigheter som gjør adopsjonen til et unormalt adopsjonsforhold, og illustrerer at i prosessen inngår også en skjevt maktforhold. Dette uttrykkes i framstillingen av Roger og Fayyāḍ. Roger kommer til Fayyāḍs landsby som en erobrere, en general med makt og våpen – ikke som en omsorgsfull adoptivfar. Når Roger og hans kone kommer for å adoptere ham, blir maktbruken mot ham uttrykt ved at han skriker og flykter fra dem. Fayyāḍ er redd de skal ta ham, og ber derfor sin forfar 'Usāma bin Munqid om å redde ham. Rogers kone, Mathilde, gjør inntrykk på Fayyāḍ gjennom sitt vakre ansikt og sin vennlige oppførsel. Fayyāḍ begynner å beundre henne, noe som gjenspeiler et dobbelt syn på Vesten. Det er sannsynligvis ikke tilfeldig at Matilde er en steril kvinne, men et tegn på å seksualisere forholdet mellom Øst og Vest. Seksualiseringen av forholdet er til Østens fordel, fordi barnløsheten er et tegn på Vestens svakhet.

I en adopsjonsprosess er det vanlig at barnet tar en av adoptivforeldrenes navn. Fayyāḍ, derimot, blir gitt navnet Šayzar etter sin hjemlandsby. Det at Roger ikke gir sitt navn til Fayyāḍ, kan ha to betydninger, den ene kan uttrykke Rogers respekt til Fayyāḍ og hans røtter. Det kan hevdes at Roger ikke vil gjøre Fayyāḍ til sin eiendom, men la ham være det han er – en syrisk gutt fra Šayzar. Den andre betydningen tyder på at adopsjonen hadde andre hensikter enn den tilsynelatende uselviske handlingen å adoptere. Sistnevnte virker mer korrekt fordi den reflekteres gjennom hele romanen. At Roger kaller sin adoptiv sønn for Fayyāḍ al-Šayzarī, som betyr å tilhøre Šayzar, viser at adopsjonen for ham ikke var et mål i seg selv, men snarere et forsøk på å etablere egne røtter i Šayzar, eller Østen. Gjennom å adoptere Fayyāḍ tilhører Roger også Šayzar. Dette er uttrykt i romanen gjennom Rogers forsøk på å gjøre Fayyāḍ kjent med byen.

حين قام الكومندان روجيه لوبلان بصحبة ابنه فياض بزيارة للسارجان ماجور نجدت[..] لم يكن يقصد أن يقدم له هذه الذكرى بحملها معه إلى باريس حين يسافر إليها ليكمل تعليمه، بل كان كل ما يسعى إليه هو خلق جذور جديدة بين هذا الفتى الذي انتزعه يوماً من دهاليز قلعة منسية يرعى جداء و خرفا ليصنع منه ابناً يعوض به الأبن الذي لم ينله و يمد به جذورا إلى أرض لم تلده ولينتمي به تاريخاً لم يعيشه أبواه، و ليستبدل حياة بحياة و ماضياً بماضي و عالماً بعالم

Da kommandant Roger Leblane tok hans adoptiv sønn, Fayyāḍ, med på besøk til sersjantmajor Naḡdat, mente han å tilby han dette besøket som et minne som han kan bære med seg når han reiser til Paris for å fullføre utdanningen. Snarere var alt han ønsket å skape nye røtter mellom ham selv og denne gutten, som han en dag tok fra korridorene i det glemte slottet, hvor han gjetet bukker og sauer, for å gjøre Fayyāḍ til en erstatning for sønnen Roger aldri fikk, og gjennom han forlenge røttene til et land som ikke fødte ham, og for å tilhøre gjennom ham historiene som hans fedre ikke hadde levd. For å bytte et liv med et annet, en fortid med en annen, en verden med en annen verden (*Fayyāḍ: 17*)

Disse sitatene viser at Rogers intensjoner med å gjøre Fayyād kjent med byen, er å etablere sine egne røtter i Østen.

Måten Roger og Fayyād forholder seg til hverandre, tyder på at det er et uheldig adopsjonsforhold. Fayyād nekter å kalle Roger for pappa, mens Roger av og til uttrykker farskapsfølelser overfor Fayyād. Dette innebærer at Fayyād, altså Østen, avviser Roger, altså Vesten. Hvorfor Fayyād gjør dette, selv om han er foreldreløs og har behov for adopsjonsforeldre, kommer klart frem i dette sitatet.

Endelig fikk Fayyād en mulighet til å fortelle noen om at Roger og Matilde var fremmede som han ikke har annen tilknytning til, bortsett fra vennskap. I hans hjerte var det en byll som måtte stikkes hull på. Han var redd for å snakke [...] fordi den adopterte sønnen ikke er mer enn en sønn av ekteskapsbrudd. Den adopterte sønnen er ikke mer enn en tigger som står ved dørterskelen til den som adopterer. Han kjente sin posisjon og følte skam for det, fordi Østen ikke har anerkjent adopsjonen og aldri vil akseptere den (*Fayyād*, s.89)

وأخيرا عثر فياض على فرصة يحدث فيها إنسانا عن روجيه و ماتيلدا كغريبيين لاتصله معهما إلا الصداقة، كان في قلبه دمل يجب فقوه، كان يخشى الحديث [...] فما المتبني إلا ابن حرام ، و ما المتبني إلا شحاذ يقف على باب متبنيه، كان يعرف موقفه و يخجل منه، فالشرق لم يعرف التبني و لم يقره أبدا، فكان يتنكر له بتجاهله، بتناسيه بإلغائه من الذاكرة

Disse sitatene viser at adopsjonen, fra Østens side, er et forhold som er vanskelig å akseptere fordi adopsjonsforhold er et ugyldig forhold i Østens kultur. Det er tydelig at romanen legger frem et argument som sier at det er skjev maktfordeling og kulturforskjeller som gjør harmonien mellom partene umulig, og på det grunnlaget avviser Østen Vesten. At Fayyād nekter å kalle Roger for pappa kan også sees i lys av at det er en tvangsadopsjon og at Roger forsøker å legitimere adopsjonen gjennom følelsene han uttrykker. Fayyād sier ikke eksplisitt at han avviser Roger, dette skjer indirekte fordi Fayyād forstår at adopsjonen ikke er legitim fra Østens side. Adopsjonsforholdet fortsetter selv etter at Fayyād avdekker Rogers koloniale intensjoner ved at han klarte å hevne forfarenes nederlag i Šayzar. Denne posisjonen reflekterer Fayyāds svakhet overfor Vesten, og tyder på at Fayyād ikke er i stand til å skille seg fra Roger/Vesten. Dette illustrerer nok en gang hvor komplisert forholdet mellom Roger og Fayyād er. Grunnen til Fayyāds sammensatte forhold til Roger, slik romanen uttrykker det, er at han er takknemlig overfor Roger, som tok ham fra det romanen beskriver som en overgang fra uvitenhet til kunnskap. At Fayyād uttrykker disse følelsene, kan sannsynligvis ha sammenheng med at forfatteren vil påpeke at en generasjon av arabiske intellektuelle hadde et lignende komplisert forhold til Vesten som Fayyād opplever; de som forholdt seg i Vesten og ikke kunne se dens koloniale ansikt.

Temaet adopsjon, som forfatteren velger å referere til som en 'merkelig dialog', leder oss til å stille spørsmål om hva konsekvensene og utfallet av et slikt komplisert forhold kan være. Adopsjonen har uten tvil ført Fayyād fra uvitenhet til kunnskap, og gjort ham om fra en gjetergutt som bor i slottsruiner, til en student på St. Joseph i Frankrike. Hva har så dette har kostet ham? Presentasjonen av Fayyād viser at den vestlige kulturen Fayyād som en adoptivsonn har lært, har bidratt til å blokkere hans kjennskap til egen kultur, som igjen fører til at han mangler kunnskap om hjemlandet og nåtiden. Dette ser vi også i diskusjonen mellom Fayyād og 'Iyād, hvor Fayyāds mangel på innsikt om sitt hjemland får 'Iyād til å spørre: "Fayyād, er du virkelig syrisk?"

Analysen av Fayyāds personlighet tydeliggjør omfanget av fragmenteringen av hans identitet, fordi han er splittet mellom to kulturer. På én side har han sin opprinnelige østlige kultur som har slått røtter i hans sinn. På en annen side er han, i større grad, blitt eksponert for vestlig kultur gjennom Roger, som egentlig ikke er mer enn en koloniasator. Romanen viser hvordan eksponeringen for Rogers kultur har bidratt til å svekke Fayyāds følelser av tilhørighet og identitet. Dette ser vi når Fayyād, som kun kjenner Damaskus gjennom Roger, kjeder seg og føler seg fremmed når han går igjennom byen. Han synes heller ikke noe om de fysiske omgivelsene. Dette står i kontrast til 'Iyad, som uttrykker sin tilhørighet gjennom å fortelle om byens skjønnhet. Fayyāds vansker med å finne sin identitet kommer også tydelig frem på universitetsfesten. Når det blir Fayyāds tur å presentere seg selv, blir han forvirret og usikker på hvordan hans skal presentere seg. Det han vet om sitt hjemland har han lært gjennom Rogers bøker.

Fayyāds forvirring over sin identitet under presentasjonen, illustrerer ikke kun mangel på informasjon, men også en følelse av en kulturell identitetskrise. Romanen beskriver Fayyāds følelser under hans presentasjon på universitetsfesten når navnet hans leses opp, slik: "Han ble stiv av frykt og krympet der han sto" "وجمده الرعب فتضائل في مكانه". Beskrivelsen uttrykker redsel og tyder på at han er i en krise som forårsakes av presentasjonene til de franske studentene. Der har de snakket om flott høykultur, om store navn; musikere, poeter, romanforfattere og dramatikere (jf. s.59 sitater *Fayyād*, s.64). Fayyād innså den store kulturelle avstanden mellom seg og de franske studentene. Derfor følte han seg intellektuelt mindreverdige siden han ikke hadde kunnskap om nåtiden i sitt hjemland. For å opphøye seg selv er Fayyād opptatt av å finne et stort navn eller en sivilisasjon til å identifisere seg med, men han kjenner ikke noe tilsvarende i sin nåtid. Derfor velger han å overskride nåtiden til fortiden, og finner den arabiske herskeren "Ibn Munqid" som er et symbol på den arabiske sivilisasjon i dens glanstid, og dermed en tilsvarende kulturell skikkelse. Fayyāds påkallelse

av forfaren Ibn Munqid̄ kan sees på som et forsøk på å kompensere for en følelse av kulturell mangel og maktløshet i møte med de tilsynelatende kulturelt "rike" franske studentene. Mangelen på en kulturell identitet får ham til å vende tilbake til fortiden for å bekrefte sin arabiske kulturelle identitet gjennom identifisering med den store kulturelle skikkelsen Ibn Munqid̄. Ḥanafī mener at å knytte seg til fortiden for å bekrefte identitet er en metode arabiske intellektuelle har benyttet for å forsvare sin identitet mot vestliggjøring (Ḥanafī, 1991:25).

Når Fayyāḍ påkaller Ibn Munqid̄ for å skape en likeverdige arabisk "høykultur," presenterer han, ironisk nok, Ibn Munqid̄ ut ifra hva han har lært av Roger og ved å lese Guillaume Leblanes memoarer, altså gjennom et vestlig perspektiv. Han presenterer Ibn Munqid̄ som en erobrere som tar dyreflokker og kvinner i fangenskap. Her ser vi en sammenheng med Saids argument om at orientalerne ble påvirket i den grad at de selv bidro til å opprettholde det bildet av Østen som Vesten skapte. Det er også tydelig at Fayyāḍ identifiserer seg med representasjonen av Østen Roger har lært ham, ved at han velger å konstruere sin identitet (Talbot 2002) på en slik måte at den passer inn i Rogers bilde av Østen. Her ser vi at kulturimperialismen Roger har bedrevet under hans barndom, har hatt stor effekt.

Under presentasjonen på St. Joseph snakker Fayyāḍ om et konstruert bilde av Østen som fjernt, eksotisk, mystisk, sensuelt og fremmed, og reflekter den sterke innflytelsen den vestlige kolonisationskulturen har på Fayyāḍ selv. På grunn av denne innflytelsen vedvarer den ubehagelige følelsen av å mangle en kulturell identitet. Fayyāḍs presentasjon om den østlige emiren Ibn Munqid̄ blir mottatt med beundring, og han får deretter kallenavnet "den østlige emiren". Ut ifra denne diskusjonen kan vi stille spørsmål om hvordan den identifiseringen med en østlig emir videre blir spilt ut.

Romanen fremhever jentenes reaksjoner på Fayyāḍs fortellinger om østlige erobrere og deres kjærlighetsforhold. Yvonne, en overlegen og aristokratisk fransk kvinne, uttrykker et savn etter å møte en fra Østen, som hun har et romantisk bilde av (jf. s.60 sitater i *Fayyāḍ* s. 68) "O Baron fra Østen, her er din tjenerinne som venter på en befaling å oppfylle". Det samme gjør Sophie når hun uttrykker glede over kjærlighet fylt med frykt. (jf. s. 60 sitater i *Fayyāḍ*, s.69). De to eksemplene spiller på seksualitet og viser hvordan al-Ḍahabī går i en retning av å seksualisere forholdet mellom Øst og Vest. Her er Ṭarabīšīs syn på kulturell maktløshet (se over i oppgaven s. 12), som han refererer som 'kulturell kastrering'. Ifølge Ṭarabīšī vil en følelse av kulturkastrering øke ønsket om å bekrefte ens mannlighet. Dette kommer frem i beskrivelsen av Fayyāḍs oppførsel, som er parallell til Muṣṭafā Sa'īd,

hovedpersonen i romanen Mawsim al-Hiġra 'Ilā aš-Šamāl av aṭ-Ṭayb Ṣāliḥ. Fayyāḍ skaper en østlig atmosfære, som spiller på fortellingene om den østlige emiren, for å tiltrekke vakre kvinner. Romanen beskriver her Fayyāḍs stolthet og seiersfølelse overfor de vakre kvinnene som tidligere var umulig å oppnå.

"Han fulgte etter henne til hagen, men før han gikk inn snudde han seg rundt med frykt blandet med stolthet (*Fayyāḍ*, s. 67).

وانجر خلفها إلى الحديقة [...] ولكنه قبل أن يدخل ورائها تلفت من حوله في خوف مشوب بالفخر.

Den kompensierende atferden til Fayyāḍ reflekterer hans psykologiske tap til koloniseringen og dens kultur. Fayyāḍ hadde, som nevnt tidligere, siden begynnelsen av adopsjonsforholdet uklare følelser for Roger fordi han ikke helt forsto naturen av deres forhold. Fayyāḍs nære fortid da han mistet familien og ble vitne til drap av sivile, er ikke glemt, men gjemt og trenger bekreftelse. Derfor var han ikke i stand til å ta en avgjørelse om sitt forhold til Roger og hans vestlige tankegods. Romanen viser at Rogers oppførsel, når han påkaller forfaren Guillaume for å forteller at de endelig har betalt gjelden, vekker Fayyāḍs ubevissthet og henter frem minnene om Frankrikes bombing og drap på sivile. Det fikk Fayyāḍ til å stille spørsmål om "hva er vår gjeld", nemlig hvorfor vi ikke tar vår familiens hevn. Dette er et tydelig tegn på et sammenbrudd i forholdet. Denne hendelsen fikk Fayyāḍ til å våkne opp og innse at han er splittet mellom to kulturer, den ene sterkere enn den andre. Når 'Iyād dukker opp i fortellingen og stiller spørsmål om Fayyāḍs identitet, ser det ut til at forfatteren peker på viktigheten av Fayyāḍs identitet og selvforståelse der han står i skjæringspunktet mellom to kulturer. 'Iyād forsøker å hjelpe Fayyāḍ ved å gjøre ham kjent med de syriske studentene, og dermed også forsterke hans syriske tilhørighet og identitet innenfor sin gruppe.

Når Fayyāḍ oppdager realiteten i koloniseringen av Syria, får han et sjokk. Denne følelsen dytter ham mot en avgjørelse om å kutte båndene med Roger og Mathilde, men Vestens kultur har imidlertid et sterk grep om Fayyāḍ. Derfor tyr han igjen til Ibn Munqid's seire og triumfer ved å imitere ham. På denne måten klarer Fayyāḍ å kutte båndene til Roger og Mathilde, og gjenspeiler også arabernes sterke tilknytning til forfedrenes seire og herligheter i fortiden. Fayyāḍ bekrefter den arabiske identiteten ved å stille seg på den andre siden av den gamle konflikten og begynner å yte motstand. At Fayyāḍ klarer å løsrive seg fra Roger, kan derfor tolkes som et bilde på Syrias selvstendighet.

Romanen etablerer også en type vennlighet mellom begge partene. Dette kommer tydelig frem når Fayyāḍ besøker Mathilde og Roger for å ta farvel før de forlater Syria. Med en varm klem til Roger og Mathilde forlater Fayyāḍ sin adoptivfamilie, men løsrivelsen

mellom begge partene vil ikke hindre Fayyād i å kommunisere med Roger og Mathilde etter at de forlater Syria. Dessuten vil den ikke hindre Roger i å tilby økonomisk støtte til Fayyād for å hjelpe ham i livets byrder. Selv om Fayyād nekter å ta imot pengene fra Roger, blir han til slutt tvunget til å bruke beløpet som Roger insisterer på å sende med Nağdat. Dette kan tyde på at forfatteren ønsker å bekrefte at selvstendigheten var ufullstendig og at Østen fortsatt er avhengig av Vesten økonomisk.

Samtidig uttrykker Rogers insistering på å støtte Fayyād økonomisk hans følelse av å være ansvarlig for å sikre Fayyāds fremtid. Dette kan tolkes både positivt og negativt. Den positive betydningen samsvarer ikke med det bildet som ble presentert av Roger og kan dermed gjenspeile en slags ambivalent oppfatning hos forfatteren når det gjelder Roger, eller det kan være en måte å lette spenningen i framtiden mellom Øst og Vest på. Det kan også tolkes som et slags uttrykk for Vestens fortsatte formynderskap for Østen. Likevel kan sammenbruddet i forholdet mellom Fayyād og Roger sies å være en måte å vise at det å smelte østlig og vestlig kultur sammen har mislyktes.

Den mislykkede adopsjonens uttrykkes også på andre måter i romanen. Ideen om hybridisering av fugler, spesielt den unike fuglehybriden *bandūq*, er et sentralt tema som kan hevdes å være direkte knyttet til adopsjonsprosessen av Fayyād. Hybridisering av fugler er en analogi som refererer til hybridisering mellom kulturer og sivilisasjoner. Ideen om *bandūq* forklarer og belyser møtet mellom kulturene og peker på utfallene av dette møtet. *Bandūq* kan tolkes som et symbol på Fayyād. Da han ble adoptert av Roger, ble han til en hybrid bestående av østlig og vestlig kultur. Et viktig poeng her, er at *bandūq* blir beskrevet som en unik fugl i både farge og sangstemme, men den er steril. Utfallet av hybridiseringen mellom Øst og Vest er altså ufruktbarhet. Hvorfor kryssningen mellom Øst og Vest er mislykket, blir forklart av Nağdat:

" Naturen, min venn, tillater ikke banduqene å forbli, den tillater dem heller ikke å eksistere i det hele tatt, for hver fugl har sitt eget språk og verktøy til å uttrykke seg og midler for å levere begjærene til hunnen og midler for å motta hannens signaler. Derfor tillater aldri naturen en slik unaturlig blanding (Fayyād, s.15).

الطبيعة يا صديقي لا تسمح للبنادق بالبقاء، بل لا تسمح لها بالوجود أصلاً فلكل طير كما تعلم لغة وأدوات تعبير ووسائل إيصال الرغبة إلى الأنثى ووسائل تلقي الأنثى نداء الذكر، لذا فالطبيعة لا تسمح أبداً بمثل هذا الإختلاط الفاسد.

Med disse sitatene kan en hevde at forfatteren ønsker å peke på at forhold som er basert på unaturlige og skjeve relasjoner, nemlig makt og kolonialisering, ikke kan lykkes. Dette

bekreftes av Fayyād når han avslutter adopsjonsforholdet med Roger og dermed mister retten for å fullføre sin utdanning i Frankrike.

Fayyāds beslutning om å avslutte sitt forhold til Roger som en adoptivsonn er til fordel for hans arabiske identitet. Likevel gjør dette ikke slutt på splittelsen i hans personlighet, men snarere blir forvirringen og splittelsen forverret. Dette er på grunn av skuffelsen over virkeligheten i hans hjemland etter uavhengigheten, hvor han oppdager politisk og sosialt hykleri, samt fremveksten av borgerskapet og arrestasjoner for å beholde nasjonale prinsipper. Hans splittelse uttrykkes i romanen gjennom de ulike etternavn som han identifiseres med (jf. s. 63 sitater i *Fayyād*:460). Vi leser også dette gjennom Fayyāds oppførsel, når han flykter fra virkeligheten til fortiden på jakt etter sin identitet. Vi observerer at han blir mer avhengig av dagdrømmer om 'Usāma bin Munqid. Han emulerer seg med Ibn Munqid mye mer etter uavhengigheten enn tidligere, på grunn den frustrerende virkeligheten i Syria. Hans oppførsel er imidlertid overdrevet, noe som gjør at han fremstår som en urealistisk person. Dette uttrykkes i hans reaksjon på krigen i Palestina. Inspirert av Ibn Munqid og hans seire drar han til Palestina for kjempe mot israelerne, men uten nok forberedelser. Det ser ut som om forfatteren med en slik framstilling ønsket å påpeke årsakene til nederlaget i 1967 og skylder på araberne for tapet av Palestina. Det kan hende at han mener, på lik linje med andre intellektuelle og forfattere, at nederlaget skyldes arabernes umodne motstandsstrategier. Dermed kan vi tolke Fayyāds isolasjon på slutten av romanen som en slags straff mot seg selv på grunn av sin følelse av ansvarlighet for tapet i krigen i Palestina.

Et annet spørsmål i sammenheng med analyseresultatene er hva slags bilder forfatteren gir av Østen. Ut ifra stedsbeskrivelsene tyder det på at forfatteren gir to kontrasterende bilder: et strålende bilde av fortiden, mens av nåtidens Østen blir det tegnet et negativt bilde. Kontrasten kommer godt frem i beskrivelsen av Šayzarslottet. Šayzarslottet symboliserer den arabiske sivilisasjonen som sto sterkt da Vesten ble beseiret under korstogene. Nå ligger slottet i ruiner og er erobret av Frankrike. Slik er det mulig å lese forfatterens oppfatning av arabernes daværende situasjon. Han viser til Østens nåtid og hvordan den store sivilisasjonen har blitt til et fengsel, et ødeleggende sted, dog også et vennlig og vakkert sted der man kan finne sin tilhørighet. Roger, på sin side, har dannet seg et bilde av Østen og dets mennesker ut ifra hva han leste i sin forfars memoarer. Østen, i Rogers oppfatning, er fullt av overdrivelser: Østen er et vakkert og eksotisk sted, fullt av ville dyr og fortellinger om jakt, eventyrere og krigere. Samtidig er det bestående av mye sensualitet, der Damaskus for ham er en kvinne som han alltid har drømt om å møte.

Romanen beskriver Rogers følelse da han kommer seg til Damaskus og hvordan han hadde lyst til å oppnå alle kjærlighets gleder på én gang" (jf. sitat i *Fayyāḍ*:45, over s. 60). Dette bildet fra et vestlig ståsted innebærer seksuelle trekk i forholdet mellom Øst og Vest. Damaskus for Roger er et sted for krig, og menneskene der må være krigere. Når han imidlertid ser at menneskene danser i *al-'Arāḍa* (jf.s. 64 sitat i *Fayyāḍ*. s.48 over s.45), bekrefte ikke bildet han har av stedet. Denne framstillingen av Østen fra Rogers perspektiv kan kobles til en orientalist på leting etter arkeologiske spor. Et eksempel på dette er da Roger var opptatt av å finne graven til Ibn Munqid.

Denne Vesten har skapt et eget bilde om Østen for å gjennomføre sine drømmer om å kontrollere. Et annet bilde av Vesten fremheves i teksten ved at Matilde prøver å hjelpe Roger til å være realistisk. Dette kommer frem når hun uttrykker misnøye når Roger leser sine forfars memoarer. I tillegg uttrykker Mathilde seg negativt om det franske militære samfunnet i Damaskus. Hun ser på dem med avsky og respektløshet selv om hun selv var med sin familie i et fransk militært samfunn i Algerie. Dette kan tolkes som et uttrykk for en tvetydig oppfatning Vesten har av Vesten selv. Mathilde representerer det siviliserte Europa, et vennlig og høflig ansikt, derfor klarer hun å roe Fayyāḍ da de adopterte ham. Likevel er ikke bildet som tegnes av Mathilde, utelukkende positivt. Hun beskrives som arrogant og hatefull overfor det koloniserte samfunnet fordi moren hennes ble drept i en militær operasjon av opprørerne i Algerie. Vi ser her at både Østen og Vesten har ambivalente forhold til både seg selv og den andre, og at begge sidene er presentert som urealistiske.

***Hišām*- en beseiret intellektuell i sitt hjemland**

Hišām, aw al-Dawarān fī al-Makān (1997) er en historie om den tredje generasjonen som foregår i tiden etter det franske mandatet i Syria. Bindet forteller historien om en frustrert arabisk intellektuell i hans møte med Vesten. Hva slags forhold fremstiller aḍ-Ḍahabī mellom Østen og Vesten i *Hišām*? Og hva ønsker forfatteren å kommunisere med en slik framstilling? Hva er forfatterens syn på Hišāms forhold til Vesten, og hvorfor velger han å avslutte forholdet med det som kalles en kollisjon mellom sivilisasjoner? Hvilken løsning gir aḍ-Ḍahabī for å kunne oppnå et vellykket møte med Vesten? Disse spørsmålene og andre spørsmål dukker opp under diskusjonen i forbindelse med dette kapittelet.

Forholdet mellom Øst og Vest i *Hišām* og betingelsen for dets suksess er et sentralt tema i romanen. Dikotomien mellom Øst og Vest er tydelig fra begynnelsen av narrativet. Vi hører lignende uttrykk som klargjør denne dikotomien som "her" og "der" og "det gamle fastlandet" og "det nye fastlandet" (jf. s. 78/80 sitater fra *Hišām* s.27, 275-276). Disse uttrykkene som refererer til Syria/Østen og Tyskland/Vesten, brukes ikke bare for å definere to geografiske områder, men også for å definere forskjellen mellom de to stedene og deres mennesker, kulturer og tradisjoner. Disse forskjellene fremheves av begge partene i forholdet så vel som framstilling av deres bakgrunnshistorier. Så hvordan presenterer forfatteren både Øst og Vest gjennom deres representanter og hva slags syn har forfatteren på de to sidene?

Sammenlignet med de to første romanene, *Ḥasība* og *Fayyād*, møter vi i *Hišām* et mer harmonisk og forsonet forhold med Vesten. Dette kan forklares med at Vesten ikke lenger er i en koloniseringsprosess. På grunn av dette ser vi ikke en sterk tilstedeværelse av den samme typen narrativ i romanen *Hišām* som i de to tidligere bindene. I *Hišām*, derimot, ser vi et nytt paradigme som nærmer seg det legendariske og symbolske, slik som referanser til gjenferd og Ishtar, mens i *Ḥasība* og *Fayyād* var det sosiale livet til karakterene basert på historiske hendelser eller minner fra deres historie.

Alt begynner når Hišām flytter, eller flykter, fra Syria - fra det som tok fra ham alt - til Tyskland - til det som ga ham mye av det som han ble fratatt i hjemlandet - (jf. oppgaven s.80sitat i *Hišām* s. 27). Vesten presenteres som en hjelper som åpner dørene til de som trenger hjelp. Hišām, som mistet troen på sitt hjemland, er en av de som søkte etter hjelp, og derfor vendte han seg til Vesten for å benytte fordelene som Vesten kunne tilby. Han ønsket å glemme all smerte og bli født på ny uten fortid, slik romanen uttrykker det "Han sa til dem: Jeg ønsker å bli gjenfødt. Jeg vil bryte med fortiden for å bli født som et annet vesen uten fortid" (jf. s 84 i oppgave, sitat i *Hišām* s. 107). Dette er et nytt syn på Vesten og kan tolkes inn i en historisk og politisk ramme hvor Vesten ikke lenger er koloniasator, men en støttespiller i perioden etter Syrias uavhengighet.

Det harmoniske forholdet med Vesten gjenspeiles i forholdet mellom Hišām og Olga, nemlig et kjærlighetsforhold. Et positivt bilde av Vesten kommer tydelig frem i framstillingen av Olgas personlighet. Olga, som representerer Vesten, er en fri og selvstendig kvinne. Hun er en modig og tålmodig partner som omfavner Hišām og hjelper ham å helbrede seg selv og overvinne sine vanskeligheter. Videre hjelper hun ham på vei mot suksess og berømmelse. Forfatteren gir et motsatt bilde av Østen gjennom Hišāms livsfaser.

Østen vi leser om, illustreres som et stort fengsel – som et patriarkalsk samfunn og et mystisk samfunn hvor hykleri har spredd seg. Hišām opplever straff, tortur, undertrykkelse og inndragning av ytringsfriheten gjennom hele livet. Hišām har opplevd dette siden sin barndom, for i familiens hus, hvor Ḥasība bestemte, var alt forbudt og straffbart. Det negative bildet av Østen bekreftes også gjennom sjeik Bahġat i Hišāms islamske skole. Bahġat er et eksempel på de som bruker religion for å oppnå egne mål. Han representerer hykleri og dobbeltmoral, idet han kun snakker om det som er forbudt i Islam, om Guds straff, helvete og pinsel i graven. Sjeik Bahġat bryter likevel reglene og bryter alle forbudene selv. Med dette ønsket forfatteren åpenbart å kritisere de som tjener på religion og gjør dem ansvarlige for å ødelegge samfunnet. Det kan tolkes dit hen at forfatteren ønsker å si at islam er noe annet enn det Bahġat forstår og gjør. Derfor gir han et motsatt bilde av islam gjennom sjeik Šukrī som kun snakker om Guds barmhjertighet, og som ser og gjør alt som er vakkert. Jeg tolker konflikten som oppstår mellom de to sjeikene som en konflikt mellom det gode og det onde. Ved at sjeik Bahġat vinner kampen og Šukrī forlater skolen, gir forfatteren et klart signal om at feilene fortsatt ligger dypt i samfunnets struktur. (jf. innholdskonflikt av analysedelen i *Fayyād*). Dette kan tyde på at forfatteren retter sin kritikk mot de som er med på å skape et svakt og ødelagt samfunn, der medlemmene av samfunnet hverken har drømmer eller håp for framtiden. Vi hører Hišām uttrykke sin fortvilelse over å ikke kunne leve fritt da han snakker til duene og sier:

" du skal fly og sveve, du skal gjøre det som jeg ikke kan gjøre, men du skal komme tilbake og fortelle meg om alle de forbudte visjonene, fortrenge drømmene, og om gleden over å fly uten grenser.
(*Hišām*114).

قال: ستطيرين ستحلقين ستفعلين ما لا أستطيع فعله، لكنك ستعودين وستحدثينني عن كل الرؤى الممنوعة والأحلام المكبوتة و سعادة الإنطلاق بلا حدود"

Sitatene uttrykker Hišāms fortvilelse over et strengt samfunn som plasserer regler og tradisjoner før individets behov. Sitatene uttrykker også en følelse av håpløshet og bevissthet over sin svakhet. Hišāms svakhet manifesteres i en fluktstrategi som han følger gjennom hele romanen. Hišāms forhold til stedet tar, som nevnt i analysedelen, en fluktform, hvor han flykter fra familiens hus, fra skolen og deretter fra hjemlandet til Tyskland (jf. stedsbeskrivelse av *Hišām*). Hišāms svakhet reflekteres også i hans posisjon mot sin første kjærlighet med Widād, der romanen beskriver det med "det første såret av feighet" (jf. s. 88

sitater i *Hišām* s. 41). Følelsene av svakhet sårer Hišām, slik romanen uttrykker, og øker hans fortvilelse.

Forfatteren kritiserer ikke bare samfunnet og dets kultur for å produsere hjelpeløse personer som Hišām, men retter også kritikken mot kreftene som tok over makten etter uavhengigheten. Han gjør dem ansvarlig for å ødelegge samfunnet og gjøre dets intellektuelle om til frusterte og beseirede personer. Hišāms motstand mot den politiske makten og det han ble utsatt for av tortur og undertrykkelser, synliggjør dette.

Beskrivelsen av de to fangehullene reflekterer den psykiske effekten oppholdet og opplevelsene der har hatt på Hišām. Hišām ser der det andre fangehullet han satt i og som han ikke har blitt torturert i, som et vakkert sted. Måten Hišām tortureres på gjenspeiler den politiske maktens overdrevne bruk av vold, undertrykkelse og tyranni mot motstanderne. Mur'ī, som representerer den politiske makten, truer Hišām med å kutte av hans mannlige organ for å få ham til å gi informasjon om andre aktivister. Romanen viser den store effekten trusselen har på Hišām når han under torturen vedkjenner at han ønsker å være en kvinne, for at de ikke skulle kutte av ham penis. (jf. s 82 sitat s 82 i *Hišām*). Til slutt tvinger Mur'ī Hišām til å underskrive dokumentet "jeg er en kvinne".

Dokumentet "jeg er en kvinne" som Hišām ble tvunget til å underskrive, er et nøkkelord for Hišāms lidelse. Setningen avslører metodene til den politiske makten etter Syrias uavhengighet, som hadde som mål å domestisere samfunnet og kontrollere sine politiske motstandere. Å være en kvinne, eller å bli karakterisert som en kvinne, i et slikt patriarkalsk samfunn som forfatteren framstiller, innebærer et signal om svakhet, hjelpeløshet og mindreverdighet. Forfatteren tydeliggjør hvordan den politiske makten bruker kjønnsstrekk, altså mannlighet og kvinnelighet, for å bekrefte sin makt og svekke motstanderne. I denne sammenhengen karakteriserer den politiske makten og deres forhold til sine motstandere svakhet og mindreverdighet på den ene siden, og makt og overlegenhet på den andre siden. Ved å tvinge sin motstander til å anerkjenne seg selv skriftlig som en kvinne, blir de stigmatisert og karakterisert som svake og mindre verdt. Samtidig identifiserer den dominerende makten seg selv med definerte mannlige trekk, nemlig makt og overlegenhet.

En slik maktpraksis gjenspeiler den østlige forståelse av både relasjoner mennesker seg imellom så vel som relasjoner mellom mennesker og makt som en patriarkalsk forståelse, der sistnevnte er forbundet med dominans. Her ser vi at forfatteren bekrefter Ṭarabīšī sin teori som handler om seksualisering av maktrelasjoner – i denne sammenheng mellom den regjerende politiske makten og dens motstandere. Forfatteren går samtidig i retning av å

seksualisere forholdet mellom Øst og Vest gjennom Hišāms forhold til Olga, men til Vestens fordel denne gangen. I dette forholdet er det Østen/Hišām som karakteriseres som en kvinne og mangelfull, mens Vesten/Olga hjelper ham å helbrede sin kastrering. Den patriarkalske kulturen som karakteriserer forholdet mellom mann og kvinne i en ramme av svakhet og makt eller mindreverdig og overlegenhet, kan dermed sees innen samme rammeforståelse. Dette gjenspeiles også i hvilken påvirkning dokumentet har på Hišām, hvor han blir psykisk kastret og mentalt gjort om til en kvinne.

Hišām mislykkes i det første kjærlighetsmøtet med Olga og begrunner dette med at han er en kvinne (jf. oppgaven s. 77 sitat i *Hišām* s. 77). Slik illustrerer forfatteren hvordan både oppdragelsen, samfunnet og den politiske makten har bidratt til å skape en svak person uten styrke til å stå for det han tror på. Hišām er allerede en svak person og flykter fra vanskeligheter og fra spørsmålet om hvordan han skal lykkes i sin motstand mot de brutale politiske kreftene. Vi ser hvordan Mur'ī utnytter Hišāms svakhet til å knekke ham. Selv om Mur'ī allerede har arrestert alle aktivistene, ønsker han å få Hišām til å oppgi andre aktivister. Mur'ī gir Hišām masse øl å drikke. Han forlater Hišām i etterforskningsrommet uten å gi ham lov til å gå på toalettet. Etter noen minutter roper Hišām: "jeg skal si alt, jeg skal selge alle, men la meg tømme min urinblære". Hišāms svakhet fremheves av Mur'īs ord når han sier til Hišām "har du sett at hele saken som du kjemper for, kun koster litt urin" (*Hišām*:101). Den politiske makten fremstilles ikke kun ansvarlig for å svekke Hišām, men de står snarere ansvarlige for å svekke en hel generasjon. Vi hører i romanen at dette dokumentet har preget hele hans generasjon, som blir karakterisert som svak og hjelpeløs.

I begynnelsen trodde Hišām at det bare var han som ble tvunget til å skrive og signere dette dokumentet, den skammen, men han oppdaget at dette var et kjennetegn som karakteriserte en hel generasjon (Hišām 108)

كان هشام يظن في البدء أنه الوحيد الذي أُجبر على كتابة و توقيع هذه الوثيقة العار و لكنه اكتشف أنها السمة التي وسم بها جيل بأكمله.

Det ser ut som om forfatteren setter Hišāms svakhet i en historisk ramme, som i likhet med hans psykologiske tilstand er preget av tap og nederlag. Hišām starter sitt politiske engasjement etter at unionen mellom Egypt og Syria opphørte, og etter nederlaget i 1967 forlater Hišām Syria for Vesten. Nederlaget i 1967 var et stigma for Hišām og hans generasjon. Mange som opplevde seieren i 1957, har senere blitt skuffet og skammet seg over sin arabiske identitet etter nederlaget 1967. Derfor vendte de seg mot Vesten på leting etter en ny identitet som kunne gi dem stolthet og verdighet (jf. s. 84 sitat i *Hišām*

s. 107). Her kan vi anta at forfatteren også gjør den politiske makten ansvarlig for nederlaget i 1967. Dette er fordi den politiske makten, ved å undertrykke og domestisere samfunnet og dets intellektuelle, har knekt deres motstandsvilje og fratatt dem evnen til å ta tilbake sine rettigheter. Forfatteren beskylder også Hišām for å flykte fra sitt hjemland. Dette leser vi i sitatene som forfatteren låner fra diktet "The city" av den gresk-egyptiske lyrikeren Konstantinos Petrou Kavafis:

"Du som har ødelagt ditt liv i din gamle by, du kan ikke gjenopprette det i en annen ny by, fordi du bærer din gamle by og din gamle ødeleggelse på ryggen din til evighet (*Hisham*:28).

أنت يا من دمرت حياتك في مدينتك العتيقة لن تستطيع استعادتها في أي مدينة جديدة لأنك تحمل مدينتك العتيقة و دمارك العتيق على ظهرك للأبد

Det virker som om forfatteren vil si at en burde være sterk nok til å forsvare prinsippene sine og stå sterk for det en tror på. I tillegg spår disse sitatene at Hišāms mislykkethet vil fortsette videre i hans liv. Dette leder meg til å diskutere videre forholdet mellom Øst og Vest gjennom Hišāms forhold til Olga. I denne sammenheng går diskusjonen på muligheten for at en slik undertrykt person kan lykkes i Vesten, eller om det er som Kavafis forutsier i liknende tilfeller – at han aldri kommer til å lykkes.

Som nevnt tidligere var den psykiske påvirkningen på Hišām av undertrykkelsen og de gjentatte skuffelsene som rammet ham i hans hjemland, stor. Han mistet troen på sitt hjemland som fratok ham hans rettigheter i kjærlighet, ytringsfrihet, motstand, glede og til slutt stigmatiserte ham med impotens, altså ineffektivitet. Hišām ønsker å avvise sin østlige identitet som fratok ham alt, og adopterer derfor andres identitet for å ta tilbake alt som han hadde blitt fratatt. Det første han forsøkte å realisere da han kom til Tyskland, var hans rettighet til å yte motstand uten å bli straffet. Dette gjorde han ved å melde seg inn i en nynazistisk gruppe. Det som fikk Hišām til å få innpass i gruppen, var at han så ut som en nord-europeer, men hvit hud og lyst hår. Å melde seg inn i en nynazistisk gruppe kan være en reaksjon fra ham på å være blitt fratatt sine rettigheter til å utrykke seg i politiske saker, derfor forsøkte han å adoptere noen andres politiske saker, uansett hvor uvanlige og ekstreme de var.

I et forsøk på å fjerne alle forskjellene mellom seg og tyskerne integrerte Hišām seg godt i samfunnet og etterlignet tyskere i alt de gjorde. Dette ser vi også i måten Hišām forsøker å etterligne Olgas fetter Fritz på, til den grad at han ser ut som ham og oppfører seg som ham (jf. s.74 i sitat i *Hišām* s.73). Samtidig uttrykker Hišām sin fornektelse av egen identitet ved å rive sitt pass i stykker og ved å skrive et testamente hvor han sier han ikke

vil graves i sitt hjemland. Med dette grunnlegger Hišām sitt forhold med Olga. I sitatene, hvor forfatteren snakker om starten og utviklingen av forholdet mellom Hišām og Olga, leser vi om Hišāms forhold til sitt hjemland. Med dette legemliggjør Hišām et tveegget forhold, altså et adskilt og fremmedgjort forhold til hjemlandet og en tilknytning og tilhørighet til Vesten (jf. s.78 sitater i *Hišām* s. 74).

Selv om forfatteren tilbyr en positiv framstilling av Vesten, gir han samtidig et negativt signal om at det er noe som går galt i dette forholdet når han beskriver forholdet mellom Hišām/Øst og Olga/Vest som et innviklet og merkelig forhold (jf. s.76 sitater i *Hišām* s. 74). Her kan man lure på hvorfor forfatteren gir et slikt signal.

Kulturforskjeller er i utgangspunktet det mest fremtredende synspunktet forfatteren fremhever. Hišām og Olga tilhører to forskjellige kulturer, og ved å belyse Hišāms faser i livet ser vi hvordan Østens kultur settes i kontrast til Vesten. Likevel avviser Hišām, som nevnt ovenfor, sin kultur og sitt hjemland og velger å søke tilhørighet til Olgas kultur på grunn av skuffelsene han opplevde i hjemlandet. Spørsmålet er i hvor stor grad lykkes han med dette?

I romanen viser forfatteren hvordan Hišām har bygget en ny verden som er annerledes fra hans gamle verden. Han har oppnådd sin frihet og suksess ved hjelp av sin kone, Olga. I hans nye verden blir han en stor forfatter som livnærer seg på å fylle en etterspørsel i Tyskland ved å skrive om Østens taknemlighet overfor Vesten for å overføre sivilisasjons influenser (jf. s.90 sitater i *Hišām* :278).

Hišām trodde dermed at han hadde klart å overskride sin fortid, identitet og kultur og at han var en del av Vesten. Vi hører Hišām kaller sitt hjemland "den gamle verden" og "det gamle fastlandet". Mens det nye fastlandet, Tyskland, har blitt hans hjemsted, hvor han oppnådde berømmelse, glede og stabilitet i livet med sin kone Olga og datteren Nādyā. Det ser ut som om forfatteren gir Hišām et barn av kvinnelig kjønn for å bekrefte kulturforskjeller mellom Øst og Vest. Samt tolker jeg det dit hen at forfatteren argumenterer for at Hišām har mislyktes i å overskride sin fortid og sin kultur. Romanen framstiller Nādyā, eller broen mellom Øst og Vest, slik Hišām kaller henne, som revet mellom de to kulturene. Dette reflekteres i hennes personlighet, og hun blir dermed avhengig av narkotiske stoffer.

Kulturforskjeller tydeliggjøres gjennom Nādyā og hennes rolle i romanen. Hennes vestlige verdier og prinsipper kolliderer med farens østlige verdier og prinsipper. Den vestlige kulturen som hun er bærer av, gir henne rett til å oppleve sine egne erfaringer uten dominans eller kontroll. På denne måten læres vestlige individer å bli selvstendige. Ved å kaste dem inn i prøvelser får de immunitet mot problemer som møter dem i livet. Så da

Nādyā ble med i en nynazistisk gruppe, praktiserte hun en av sine rettigheter i et forsøk på å danne sin egen ideologi. Det samme gjelder angående det å ha en kjæreste, for da hun fikk seg en kjæreste, ville hun skape sin egen personlige erfaring. Olgas familie presenterer vestlige verdier når de respekterer Olgas personvern i hennes forhold med Hišām.

Da han var kommet seg til den stor stuen, ble han redd. Siden det var en gammel mann, en gammel dame og en tenåringsjente som så på tv, sa han inni seg: Å dumme meg, hun fikk meg i trøbbel, hvordan skal jeg begrunne at jeg er hos en fremmed på denne tiden? Men etter kveldshilsenen sa hun rett og slett: Hišām, min venn. De bøyde sine hoder uten å bry seg med å stå opp for å hilse (*Hišām*: 76).

وحين وصل إلى الصالة الكبيرة فزع ، فلقد كان في الصالة رجل كهل و امرأة كهلة و مرافقة يتفرجون على التلفزيون وهمس في أعماقه. لقد أوقعتك في الورطة، كيف ستبرر دخولك بيت غريب الآن، و لكنها ببساطة و بعد تحية المساء قالت: هشام صديقي و أحنوا رؤوسهم محيين، و لم يزجوا أنفسهم حتى بالقيام للتحية

Ifølge forfatteren prioriterer Vesten individet før alt annet, og kolliderer dermed med den østlige kulturen som fremstilles som en patriarkalsk kultur, der familiemakt og plassen i fellesskapet og samfunnet blir vektlagt og prioritert over individet. I stedet for å gi mennesker mulighet til å prøve å finne sine egne veier, hindres de i Østen i å prøve for å unngå å gå feil og for å ikke bringe skam over familien. Når Nādyā velger å leve i tråd med den vestlige kulturen, kolliderer hun med farens østlige, patriarkalske verdier og prinsipper som han trodde han hadde lagt igjen i sitt hjemland. Vi observerer at hans patriarkalske makt allerede er svekket når hans datter meldte faren til politiet for å hindre ham i å snakke med kjæresten, hvor han lovet å ikke blande seg. Når Hišām ser sin datter sammen med kjæresten naken i senga, føler han voldsom skam. Han slår henne hardt og hun faller ned trappen og dør. En slik reaksjon på Nādyās oppførsel bekrefter hans østlig identitet og røtter. Dessuten er dette en bekreftelse fra forfatteren der han ønsker å få frem at Hišām har mislyktes i å være en del av den vestlige kulturen når han tydelig tilhører en annen kultur. Hišām har prøvd å være en del av det vestlige samfunnet ved å etterligne deres oppførsel og praktisere deres rettigheter. Han hadde et forhold med Olga utenfor ekteskapet og var med i en nynazistisk gruppe. Hans reaksjon mot Nādyā bekrefter hans mislykkethet i å tilhøre en annen kultur enn hans egen østlige. Hišāms ambivalens mellom det som han aksepterte for seg selv og reaksjonen på datterens oppførsel illustrerer den østlige patriarkalske mentaliteten som opphøyer mannlig overlegenhet som gir mennene rettigheter, men samtidig forneker det for kvinnen. I praksis har Hišām mislyktes i å forlate fellesskapsreglene og tilhørende prinsipper. Han følte voldsom skam når hans datter brøt de østlige reglene, særlig da hans syriske venn, Ḥassān, eller Østens sendebud som Hišām kaller ham, var til stede. Her vil jeg anta at Hišāms

reaksjon ville vært mindre voldsom om Ḥassān ikke hadde vært til stede. Dette tydeliggjøres ved at Hišām er opptatt av å finne ut om Ḥassān hadde sett det som skjedde. Vi hører Ḥassān når han vitner hos politiet om det som han har sett og sier:

i Jeg har sett frekheten til den nakne jenta at hun slo til hans bryst og dyttet ham bort. Da snudde han seg og så meg stå ved siden av døra til rommet mitt. Plutselig, jeg vet ikke hva det var som endret seg i ham, men han løftet hånden sin og slo til ansiktet hennes, ett slag, ett slag som vi vanligvis bruker for å oppdra barna våre når de krysser grensene, men.. han (Ḥassān) sukket.. det er skjebnen (*Hišām*: 291)

كنت أرى وقاحة البنت العاربية تضرب أباهما على صدره، و تدفعه بعيدا حين التفت هشام إلي فرأني في موقفني لدى باب غرفتي و " لست أدري ما الذي تحول فيه؟ فلقد رفع كفه و صفعها صفعه واحدة، صفة من تلك الصفعات التي نربي عادة أبناءنا بها إذا ما تجاوزوا فجأة "حدهم، ولكن ، و تنهد إنه القدر

Sitatene illustrerer effekten av Ḥassāns tilstedeværelse på Hišāms reaksjon. Som om Hišām følte seg forpliktet til å reagere på denne måten etter at han var sikker på at Ḥassān hadde sett alt. Hans kollektive identitet ble påvirket fordi det handlet om reglene og prinsippene til fellesskapet. Hišām kunne ikke ignorere det han så og oppførte seg i samsvar med sin gruppeidentitet og slo datteren. Vi merker Ḥassāns sympati med Hišām, noe som tyder på at de deler den samme tankegangen og virkelighetsforståelsen, der de tolker hendelsen fra samme synsvinkel. Gjennom sin kollektive identitet bekrefter Hišām sin tilhørighet til Østen og sin kultur, samtidig som han bekrefter forskjellene mellom sin identitet og andres identitet. Dette kan kanskje forklare Olgas ord som hun sender til Hišām før hun tar livet av seg selv. I hennes oppfatning er det samfunnet som formet Hišāms mentalitet som er ansvarlig for drapet på hennes datter.

Jeg prøvde å hate deg, men var ikke i stand til det. Du er et offer, selv om du synes å være boddelen, du er et offer for alle de som formet deg før jeg møtte deg. Du hevdet hoverende at du hadde revet opp ditt pass, din fortid og din identitet, og at du hadde blitt hvit som et blankt ark. Jeg ble glad og sa: det er denne mannen som mitt hjerte ønsket å ha. Han er broen mellom all klassisk skjønnhet og metropolens eleganse. Det er han som mitt hjerte lengtet lenge etter, den rene kroppen som ikke var forurenset av vår narkotika, og fornuft som vi bygger sammen for å skape framtidens rike (Hišām :292) .

حاولت أن أحقد عليك، فلم استطع، فأنت الضحية رغم أنك تبدو الجالد، أنت الضحية لكل أولئك الذين شكلوك قبل أن ألقاك، و تدعي أمامي متفاخرا بأنك مزقت جواز سفرك و ماضيك و هويتك، و أنك أبيض كورقة لم يكتب عليها، ففرحت وقلت: هذا هو الرجل الذي أرادته قلبي، هذا هو الجسر بين كل جمال كلاسيكي و أناقة حاضرة، هذا من نأق إليه قلبي طويلا، الجسد البري لم تلوثه مخدراتنا و مللنا و العقل نبنيه معا لنصنع مملكة المستقبل

Olga ansvarliggjør det østlige samfunnet for å ha formet Hišāms mentalitet akkurat på samme måte som forfatteren gjorde samfunnet ansvarlig for å skape en svak person. I disse sitatene

skaper forfatteren igjen et kontrasterende bilde av Øst og Vest. Vi ser et modig og tolerant Vesten mot et skyldig Østen. El-Enany mener det samme i sin tolkning av romanen, hvor han observerer at disse sitatene uttrykker et storsinnet Vesten mot et fallent Øst (el-Enany 2005:96).

Dette positive bildet av Vesten fremheves gjennom hele romanen. Men disse sitatene uttrykker også et bilde av Vestens materialisme og Østens åndelighet. Likevel gir forfatteren sin tolkning av forholdet mellom Øst og Vest og avslutter historien med en tragedie. Ved å avslutte med at Hišām dreper Nādyā, som var broen mellom Øst og Vest, og ved å la Olga ta livet av seg selv, erklærer ad-Dahabī at et møte mellom Øst og Vest åpenbart er umulig. Men dette er ikke hele meningen bak romanen, ettersom Hišām ikke har fullført sin rolle i trilogien på dette tidspunktet, ettersom Ḥasība forutsa i den første romanen at Hišām er den som skal bære banneret, altså skal finne løsningen på konflikten mellom Østen og Vesten. Så hvilken løsning skal Hišām finne for å løse problemene sine?

Hišām sitter fengslet i mange år før han kommer tilbake til sitt hjemland. Der får han mulighet til å revurdere og finne ut hvor feilene ligger, noe som tyder på at fengselet var for Hišām en overgangsperiode fra ubevissthet til bevissthet. Forfatteren viser at løsningen ligger i å returnere til hjemlandet, der karakteren skal bruke sin erfaring til å løse problemene. Allerede tittelen på romanen, som betyr Hišāms sirkelbevegelse, illustrerer Hišāms sterke forhold til sitt hjemland og forteller oss at han til slutt kommer tilbake til utgangspunktet. Den jordanske kritikeren D. Firyāl Samāḥa mener i boken *Rasm aš-Šaḥṣyyāt fī Riwayāt Ḥannā Mīna* [Tegning av karakterene i Ḥannā Mīnas romaner] at når hovedpersonen i romanen utfører en sirkelbevegelse, så beveger han seg fra et utgangspunkt, utfører en lang reise for å øke sin bevissthet, for så å komme tilbake til det utgangspunktet. Han realiserer kanskje ikke drømmene sine, men rotasjonen har verdi i seg selv, nemlig å oppdage og erfare virkeligheten og prøve å integrere seg i den. (Samāḥa, 1999:80). Dette kan vi også si om Hišām, som tilegnet seg en lang erfaring før han reiser tilbake til sitt hjemland. Dermed kan Hišāms retur til sitt hjemland betraktes som starten på løsningsprosessen, for løsningen starter på utgangspunktet, men spørsmålet er hvordan?

Løsningen, slik moren informerer Hišām, ligger i forfedrenes skatt. Forfedrenes skatt kan være et symbol på autentisitet. For etter et voldsomt tap i Hišāms forsøk på adoptere andres identitet blir løsningen for Hišām å bevare sin arabiske tradisjonelle identitet. Hišāms retur til sitt hjemland kan tolkes som et fluktforsøk fra nåtiden til fortiden. Han tyr til forfedrenes styrke, slik at de kan redde ham fra nåtidens problemer og løse disse. Vi leser at han roper på forfedrenes styrke for å gi ham denne skatten (jf. s. 74 sitater i *Hišām* 15). Hans

sterke tro på forfedrenes overnaturlig styrke kan forklares ved at han mislyktes i å sameksistere med sin vestlige identitet. For å kunne gjenopprette sin arabiske tradisjonelle identitet, nemlig autentisitet, måtte han forkaste alle moderne tanker som han bar med seg fra Vesten. Dette ser vi i scenen hvor han ikke kunne løfte hellen og komme til forfedrenes skatt før han tok av seg alle klærne sine helt ned til undertøy og sokker (jf. innholdsanalysedelen s. 74). Men er det dette forfatteren mener er løsningen? Løsningen slik det ser ut fra tolkningen, er å ha bevissthet om Selvet først for å deretter kunne ha bevissthet om den Andre, og på denne måten kan Øst og Vest sameksistere.

Det kan forstås dit hen at forfatteren bruker ideen om en skatt for å få Hišām til å selv oppdage sannheten og på den måten være i stand til å håndtere samtidsproblemene riktig. Gjennom Hišāms fiasko bekrefter forfatteren karakterens mentalitet som opphøyer gamle tradisjoner uten å tilpasse disse med en tidskontekst. Når Hišām løftet hellen, kom forfedrenes sjeler, eller gjenferd, som forfatteren kaller dem, ut fra sin mørke hule. Skatten som Hišām har brukt sine krefter på å få tilbake for å redde seg, er egentlig gjenferd. I stedet for å redde ham har de blir en tunge byrde på hans rygg og hindrer ham i å finne ro i sitt liv. De forstyrrer ham når han leser, skriver eller elsker. Som nevnt ovenfor blir de sinte på ham når den vakre kvinnen Lina, som han elsker, kommer på besøk til ham. De samme opplevelsene rammet også Lina, idet de plager henne og hindrer henne i å puste (jf. s.75 i sitater i *Hišām*: 66).

Bruken av ordet gjenferd (اشباح) på arabisk, markerer at det er snakk om forfedrenes sjeler. Vi kan dermed si at de symboliserer de eldre tradisjonene, og illustrerer videre forfatterens visjon om de gamle tradisjonene som ikke passer med samtiden. Beskrivelsen av *bayt al-mūna*, sjelens bosted, bekrefter forfatteren syn på forfedrenes sjeler. *bayt al-mūna* er blitt skitten, muggen og lukter dårlig, og gir Hišām en kvelende fornemmelse (*Hišām*: 302-303).

Fortiden, ifølge forfatteren, har blitt en belastning for den nåværende generasjonen. Den hindrer deres framskritt og gir dem ikke muligheten til å utvikle seg til å være i stand til å kunne sameksistere med den Andre. Ifølge forfatteren vil en fruktbar forandring og utvikling av sivilisasjonens arv skje ved modernisering og fornying. Dette kommer tydelig frem ved Hišāms ankomst til familiens hus. Romanen informerer om at Hišām har ankommet familiens hus til riktig tid og at han bekrefter sitt eierskap av huset før staten river det. Han bruker deretter formuen som han tok med seg fra Tyskland, på å fornye huset (jf. s.80 sitater i *Hišām* 27). Familiens hus, som nevnt ovenfor refererer til tradisjonen, den er kanskje et symbol på den arabiske sivilisasjonen. Det bekrefter nok en gang stedets betydning

for karakterenes identitet og forklarer hvorfor forfatteren bruker mye tid på å beskrive steder i Damaskus. Når Hišām kommer og redder familiens hus, bevarer han dermed sin egen arv. Samtidig fornyer han denne arven med alle pengene som han tok med seg fra Vesten. Dette ser jeg på som en oppsummering av forfatterens budskap som han ønsker å formidle. Med all sannsynlighet ønsker forfatteren å si at vi ikke må forholde oss kun til vår arv og fornekte å ta imot modernitet og utvikling, men vi må fornye denne arven for å bevare og utvikle den. Derfor var det nødvendig at Hišām tok med seg sin erfaring og vender tilbake til sitt hjemland for å reparere det som kunne repareres. Her kan vi si at forfatteren peker på intellektuelles holdninger til Vesten som el-Enany (2005) også skriver i sin bok. Forfatteren bekrefter mislykketheten til de to motsatte holdningene, nemlig holdningen som oppfordrer til å etterligne Vesten, og den andre som avviser Vesten. Med dette tar han den tredje holdningen som oppmuntrer til å benytte seg av Vestens framskritt uten å kolliderer med arabiske moraler.

Her kan vi spørre om hvilke faktorer forfatteren påpeker som sentrale for forandringen. Det er ikke tilfeldig at forfatteren gir en sentral rolle til Lina, den vakre, moderne og intellektuelle kvinnen. Hennes rolle i romanen er å redde Hišām fra hans fortid og gi ham kjærlighet og liv. Hišām flykter fra å konfrontere gjenferdene ved å flytte hjem til Lina. Å flykte fra problemene sine er ikke en ny strategi for Hišām, og det skyldes antakelig det forfatteren definerer som hans personlige svakhet. At han flykter til en kvinne i et slikt strengt samfunn, gir en indikator på budskapet som forfatteren ønsker å formidle. Lina assosieres med den assyriske gudinnen for fruktbarhet. Selv om Lina ble rammet av Hišāms problemer, nemlig gjenferd fra sin fortid, flykter hun ikke fra konfrontasjonen, men oppmuntrer heller Hišām til å stå sterk i kampen mot forfedrenes sjeler. Slik blir kampen mot gjenferdene og tradisjonene hennes kamp. Hun blir den viktigste aktøren i denne kampen, for hun utfordrer fortiden gjennom sin kjærlighet til Hišām ved at hun omfavner ham. Dette er et tydelig brudd på tradisjonene, men til tross for dette fant de ut at på denne måten kan de vinne kampen. Dette tolker jeg som et signal fra forfatteren om at Lina er Hišāms eneste vei til friheten.

Den siste scenen i romanen gir et symbolsk bilde av hvordan hun gir Hišām livet når hun redder ham fra å falle inn i forfedrenes mørke hule. Hun drar voldsomt i ham, slik at han blir drevet ut fra deres mørke. Hun skynder seg å kutte det som blir referert som navlestrengen mellom ham og dem. Hun setter hellen tilbake, stenger raskt for deres mørke, og holder ham til sitt livgivende bryst (jf. s. 81 sitater i *Hišām* s.302-303). Lina er et symbol

på livet, og vi ser at det ikke kan skje framskritt uten å gi henne hennes rettigheter og frihet. Dette tolker jeg som forfatterens opprop mot det patriarkalske samfunnet som plasserer kvinnen under mannen. Ut ifra diskusjonen min kan det tyde på at forfatteren ser på kvinnens rettigheter som en av kjernefaktorene for å muliggjøre forandring og utvikling. Hišām har mislyktes i sitt møte med Vesten på grunn av hans ambivalens mot kvinner, derfor kan det hevdes at forfatteren gir Lina en nøkkelrolle i kampen for fremgangen. Forfatteren bekrefter igjen sin støtte til kvinnen og viser at kvinnen er en viktig faktor i forandringsprosessen, for kampen for forandring har allerede startet derfra i Syria med den første romanen gjennom kvinnen Ḥasība.

Trilogien i sin helhet

Trilogien *al-Taḥawwulāt (Metamorfosene)* handler om det moderne Syrias historie og tolker den i lys av forholdet mellom Øst og Vest og forholdet til selvet.

Forfatteren tar for seg en rekke temaer som faller innenfor rammen av forholdet mellom Øst og Vest, blant annet selvkritikk, spørsmål om identitet og forholdet til fortiden. I trilogien forsøker forfatteren å overvåke og kommentere forandringsprosessen som det syriske samfunnet har gjennomgått i løpet av tre generasjoner, satt i sammenheng med deres forhold med Vesten. Allerede tittelen på trilogien, *Metamorfosene*, peker på en slags forandring og at disse forandringene vil skje hos eller gjennom hovedpersonene, der noe (landet, personer) går over fra én tilstand til flere andre. I et intervju med forfatteren forklarte han at hensikten med tittelen var å peke på at den arabiske sivilisasjonen istedenfor å gjennomgå genuine endringer, eller "framskritt" og "utvikling", bare har reproduisert gammelt tankegods. «Jeg mener at den arabiske sivilisasjonen ikke har tilført noe på hundrevis av år. I stedet har det arabiske samfunnet nøydt seg med å kloner forfedrenes prestasjoner uten utvikling eller framskritt» (intervju med forfatteren 24.3.2014). Forfatteren velger å presentere historien sin i en trilogi, det vil si at han anser det som hensiktsmessig å inndele historien i tre faser, hvor trilogien med sin tre generasjoner tilsvarer disse tre fasene. Forfatteren ønsket å vise at disse tre generasjonene ikke har klart å bidra til noen betydelig forandring selv i sitt møte med den andre. I den første romanen, *Ḥasība*, følger vi Ḥasības metamorfoser; hun lærer seg alt om byen og utvikler seg raskt, likevel lykkes hun ikke i å bidra til noen betydelig forandring. Dette gjelder også de to neste generasjonene, Fayyād og Hišām, som ikke lykkes i å bidra til forandringer i sitt møte med Vesten.

6.1.1 Forholdet til selvet og forholdet til Vesten

Til tross for at forholdet mellom Øst og Vest ikke er hovedtemaet i romanen *Ḥasība*, kan vi si at forfatteren bruker dette temaet som et nødvendig bakteppe for å fremme sitt budskap i romanen, i tillegg til at det er nødvendig for de videre presentasjonene av Øst–Vest-forholdet i de to siste romanene.

Forholdet mellom Øst og Vest begynner allerede i romanen *Ḥasība* som et problematisk forhold i form av væpnet kamp. Den andre, «den vestlige», er i *Ḥasība* en kolonisateur, og konflikten med ham har lange røtter i historien, helt siden hellenistiske tider. Til tross for at den arabiske sivilisasjonen har holdt seg i hundrevis av år, er den nå svekket og splittet av vestlige makter.

Nederlaget i 1967 var uten tvil et stort sjokk for araberne og rystet deres identitet. Ifølge Wattār kjennetegnes den syriske romanen i perioden mellom 1973 til 1990 med bevissthet om dens syriske identitet etter å lenge ha simulert den egyptiske romanen. Forfatteren var opptatt av å overvåke alle hendelsene som rystet det syriske samfunnet, fra uavhengigheten til unionen mellom Egypt og Syria, og fra opphøret av denne unionen til oktoberkrigen i 1973 (Wattār, 2000:9). Dette fikk dem til å forsøke å se etter årsakene til nederlaget og stille spørsmål rundt selvet og om den andre. Al-'Irwī (A. Laroui) (2006) sier at spørsmålet om hvem jeg er og hvem den andre er, egentlig betyr 'hva bør vi gjøre?' (al-'Irwī (A. Laroui) 2006:141).

Spørsmålet om hvorfor vi tapte krigen og hvor problemet ligger, er et spørsmål forfatteren ad-Dahabī stiller i *Ḥasība* og forsøker å finne svar på. Derfor vender han seg til samfunnet for å belyse årsakene til nederlaget og tilbakeligheten i forhold til kolonisatoren. Samfunnet er ansvarlig for nederlaget i forfatterens øyne, på grunn av den defaitistiske mentaliteten og apatien som hindret det i å delta i frihetskampen. Dette skyldes ifølge forfatteren flere faktorer knyttet til både samfunnet i seg selv og den andre, som alltid var kolonisateur. Gjentatte okkupasjoner av området siden hellenistiske tider har bidratt til å svekke samfunnsmedlemmene og frata dem deres store ambisjoner. I stedet for å bekjempe dem flyktet de til fortiden og nøyde seg med forfedrenes seire i fortiden. I tillegg førte det til at innbyggernes identitet ble truet, derfor forsvarte de seg mot den andre ved å bekrefte sin tradisjonelle kollektividentitet som skiller dem fra den andre. For ifølge Talbot skapes identitet i kraft av forskjeller (jf. oppgaven s. 5). I moderne tid delte de vestlige

kolonimaktene området i flere småstater, noe som svekket borgernes tilhørighetsfølelse til moderlandet og fratok dem ansvaret. Dette er også på grunn av deres ståsted i utviklingen, som skyldes deres forhold til fortiden og de gamle tradisjonene, som er blitt en tung byrde for nåtidens generasjon og et hinder for deres framskritt. Kvinnen er forfatterens forslag til løsning. Han støtter kvinnens kamp for frihet og ser på den som det første steget mot framskritt. Dette uttrykker også et samtidssærpreget for den syriske romanen, for, ifølge Wattār, har kvinnesaker vært et av hovedtemaene i den syriske romanen siden andre verdenskrig og fram til i dag (Wattār, 2000:45). Så vi kan si at Vestens koloniale interesser i de arabiske landene/Østen fikk araberne til å søke dypt i sin identitet. Dette kommer tydeligere fram i de to neste generasjonene.

I *Fayyād* (1990), den andre romanen, utvikler forholdet mellom Øst og Vest seg til å bli mer problematisk og komplisert enn den væpnede konflikten mellom kolonisator og koloniserte. Det blir heller en ideologisk konflikt mellom to sivilisasjoner, nemlig Øst og Vest. Ad-Dahabī diskuterer forholdene for den andre generasjonen som levde under kontroll av vestlig kolonialisering mens han samtidig lærte deres kultur – vestlig kultur. Han overfører diskurser fra postkoloniale studier til sin roman, og diskuterer forholdet mellom Øst/Fayyād og Vest/Roger i lys av to sentrale ideer i postkolonial teori. Den ene er teorien om orientalisme, som er fremmet av Edward Said og som han ser på som en form for maktpraksis. Den andre er «hybridisering/hybrid» formulert av Bhabha 1980 som omhandler problematikken omkring kulturell identitet, der Bhabha i sin bok *The Location of Culture* krever en forandring i forståelsen av tverrkulturelle relasjoner (Bhabha, 1994).

Forfatteren gjør et forsøk på kulturell kryssbefruktning mellom kolonisator og kolonisert, men ender opp med definitivt mislykkethet i deres kulturelle møte. Ad-Dahabī uttrykker i romanen *Fayyād* i stor grad Sids perspektiv på orientalisme, og skaper en riktig atmosfære i romanen for å legge til rette for disse ideene. Ad-Dahabī mener at Vestens holdning til Østen er basert på uvitenhet. Vesten/Roger har dannet seg et eget bildet av Østen gjennom forfarenes dagbok, det vil si et bilde som ikke er basert på observasjoner. Østen i Rogers/Vestens oppfatning er et mytisk sted for eksotisme, seksuelt forfall, uvitenhet og manglende sivilisasjon. Det å overføre sivilisasjonen til Østen er et av Roges/Vestens påskudd for å kontrollere Østen/Fayyād. Ad-Dahabī diskuterer konsekvensene av imperialistisk kultur, og tar for seg kulturelle effekter av kolonialiseringen. Han mener at konsekvensene av et forhold som er basert på makt og overlegenhet, er alvorlige og ødeleggende for både kultur og mennesker i koloniene, og ikke fører noe godt med seg.

Ad-Dahabī mener at den mest ødeleggende konsekvensen av kolonimaktens praksis handler om problematikken rundt kulturell identitet. Han viser disse konsekvensene på Fayyād gjennom hans forhold til Roger. Fayyād, som har sin bakgrunn i den østlige kulturen og er blitt innført i kolonisatorens vestlige kultur, er blitt splittet og forvirret i sin kulturelle identitet. Han blir forvirret og utvikler en kulturell mangel på grunn av sitt kompliserte forhold til Roger/kolonisatoren. Ad-Dahabī bruker Bhabhas begrep «hybridisering/hybrid» sammen med *bandūq*, som er en steril fugl, for å fremme sitt perspektiv på at dette fører til et identitetsproblem. Her uttrykker ad-Dahabī en uenighet med Bhabhas perspektiv på saken. Bhabha anså hybridisering for noe positivt, et *third space*, et rom for to ambivalente kulturer, kolonisator og koloniserte. Han hevder at dette ambivalente området er et forhandlingsområde som åpner for vesener som er hybrider mellom sin egen kulturelle identitet og kolonisatorens kulturelle identitet. Bhabha mener denne ambivalensen bidrar til multikulturell identitet (Bhabha, 1994). Det største problemet for Fayyād, slik ad-Dahabī viser, er derimot en følelse av mangel på kulturell identitet. Dette førte ifølge Ad-Dahabī også til en ekstrem reaksjon mot den andre, den vestlige. Ad-Dahabī mener at maktpraksis i Østen har skapt et skille mellom de to kulturene, Øst og Vest, og fikk intellektuelle til å forholde seg til "autentisk" identitet som en forsvarsmetode mot vestliggjøring. Fayyāds forsvarsstrategi mot Vesten, når han erklærer skilsmissen med Vesten, er et forsøk på å rekonstruere sin "autentiske" identitet. Ḥanafī (1991) har uttrykt det samme i sin bok "*Muquaddima fī 'ilm al-istighrāb*". Han mener at å vende tilbake til fortidens identitet er en forsvarsstrategi mot vestliggjøring. Men Ad-Dahabī bekrefter også mislykketheten i denne strategien, for å se utelukkende mot fortiden, og å forsterke sin identitet gjennom fortiden, fører til at Fayyād blir enda mer forvirret og usikker på sin identitet, fordi han samtidig kutter båndene til den samtidige virkeligheten og avskjæres fra å kunne realisere sine drømmer. Slik understreker forfatteren nødvendigheten av samhold i den kulturelle identiteten for individet. Forfatteren bekrefter dermed overfor en viss gruppe intellektuelle som oppfordret til å etterape Vesten uten begrensninger med påskudd om å overføre influenser av sivilisasjonen, hvor uriktig deres ideologi var. I et intervju med forfatteren bekreftet han sitt budskap og at motivet er rettet mot det han kaller semi-intellektuelle, og uttalte at «*banduq*-en er i utgangspunktet hovedmotivet i romanen, den er objektivt korrelat til de rådende ideologier i vår arabiske verden som er transportert inn av semi-intellektuelle i første halvdel av det tjuende århundre. De var akkurat som barn, glade i fargerike leker, de lærte disse ideologiene utenat, repetert dem gjentatte ganger. Nå står vi i begynnelsen av det 21. århundre og observerer hvor langt vi har kommet, og hva disse ideologiene uten basis i praktisk, analytisk

og personlig erfaring har ført til av ustabilitet og borgerkriger i områder» (intervju med forfatteren, 23. juni 2014). Det samme budskapet formidler forfatteren i den tredje romanen. Her bør vi merke oss at forfatteren gjør Vesten ansvarlig for ustabiliteten i Midtøsten/Syria. Forfatteren introduserer i *Hišām* en ny kulturell kryssbefruktningsopplevelse mellom Østen og Vesten i samsvar med utviklingen av politiske og historiske omstendigheter. Han utfyller sitt budskap for trilogien i sin helhet og gir svar på spørsmålene som har hengt i luften fra den første romanen. Romanen er kompletteringen av en fase med selvbevissthet og bevissthet om den andre. Ifølge al-'Irwī (A. Laroui) måtte det arabiske selvet oppleve flere tap i løpet av gjentatte forsøk på selvbevissthet gjennom bevissthet om den andre (al-'Irwī (A. Laroui) 2006:63).

Forfatterens perspektiv i romanen er at det fortsatt er umulig med noe møte mellom Øst og Vest, for til tross for at Vesten ikke lenger er kolonialiserende og til tross for at den som tar møteopplevelsen med Vesten, bærer en ideologi med pro-vestlig heller enn anti-egen arabisk identitet, støtte de to kulturene sammen. Men problemet ligger nettopp her, i strategien, ifølge forfatteren. Han mener at grunnen til mislykketheten i møtet mellom Øst og Vest er de mislykkede ideologiene som tror at man kan fjerne sin egen identitet og adoptere andres identitet. Ad-Dahabī avslutter forholdet mellom Øst og Vest i romanen med et sammenstøt mellom kulturer for å si at dette handler om ens kulturelle identitet som man bærer med seg fra barndommen. I et intervju kommenterer ad-Dahabī dette ved å si at «et menneske, på samme måte som en fugl, lærer alle sine sanger i de første fem dagene av sitt liv, etter det kan de ikke lære noe annet» (intervju med ad-Dahabī 24.3.2014). Her opphøyer ikke ad-Dahabī Østens kultur framfor Vestens kultur, tvert imot kritiserer han Østens kultur for dens lavkonjunktur og for å være avhengig av fortiden. Han kritiserer sterkt tilstedeværelsen av gamle tradisjoner som hindrer nåtidens generasjon i å sameksistere med den andre som er annerledes. Hišām mislykkes i sitt møte med Vesten på grunn av en oppdragelse som opphøyde tradisjonen og på grunn av måten han valgte å håndtere Vesten på. Men løsningen, slik forfatteren ser det, er å vende tilbake til selvet og revurdere dets forhold til fortiden og tilpasse den nåtidens framskritt. Ad-Dahabī støtter kvinnekampen for frihet gjennom hele trilogien fra den første romanen, *Hasība*, til siste romanen, *Hišām*, og ser på den som en prioritet for å finne en løsning. Han mener at den er et tegn på framskritt og brudd på tradisjoner og regler.

konklusjon

Vi kan si at ad-Dahabī framstiller to paradoksale holdninger til arabiske intellektuelle. Den ene er Fayyāḍ's holdning, som avviser Vesten og er anti-vestlig og ivrer etter totalt adskillelse fra Vesten. Den andre er Hišāms holdning, som er for vestlige intellektuelle og oppfordrer til å etterligne Vesten i ord og gjerning, og ikke minst kutte alle bånd til Østen. Forfatteren anerkjenner ikke de to ideologiene, som er motstridende. Han velger å stå midt imellom disse ideologiene og støtte en tredje ideologi. Han aksepterer Vestens framskritt, men henviser til viktigheten av en autentisk identitet og å bygge på arven. Ad-Dahabī mener at Vesten fortsatt er et håp og et forbilde for modernitet og framskritt, og at man må ta imot og benytte seg av det. Dette er ifølge ad-Dahabī den eneste måten å kunne ha et vellykket møte med Vesten på.

Ad-Dahabī avviker ikke i sin presentasjon av temaet «forholdet mellom Øst og Vest» fra sin generasjon av forfattere, hverken når det gjelder temaene som forfatteren inkluderer i diskusjonen av dette forholdet, eller måten temaet er presentert på, og ikke minst løsningene som forfatteren tilbyr på problemene. Ad-Dahabī tar for seg aktuelle temaer som samfunnskritikk, kvinnespørsmål og identitetsspørsmål, på lik linje med forfattere som Ḥanna Mīna, Ḥamīda Na'na', Colette Ḥūrī og andre forfattere som er nevnt ovenfor i bakgrunnskapittelet. Bildet som presenteres av Vesten i trilogien, er et motstridende bilde som varierer avhengig av historisk periode, og der kolonialiseringen er mest framtrødende i de første to bindene. Et mer positivt bilde av Vesten dominerer i den siste romanen, som mer eller mindre presenterer en periode som ligger nær våre dager. El-Enany (2005) har snakket om et beundrende bilde som finnes uansett fase. Et negativt bilde av dagens Østen preger hele trilogien. Seksualiseringsforholdet mellom Øst og Vest er en metode som ad-Dahabī bruker for å fremme sin holdning overfor Vesten. Dette er i samsvar med andre arabiske forfattere som aṭ-Ṭayyib Ṣāliḥ (1967) i *Mawsim al-Hiğra ilā aš-Šimāl*, for eksempel, og Fawwāz Ḥaddād i romanen *Mūzāyik Dimašq* [Damaskus' mosaikk] (1939) (Najm, 2009). Det bør nevnes her at ad-Dahabī bruker seksualiseringstrekk ikke bare som tegn på Vestens svakhet og til fordel for Østen, slik det er i *Fayyād*, men også til Vestens fordel, slik vi har sett i *Hišām*. Heltene i alle trilogiromanene blir skuffet og beseiret, noe som gjenspeiler forfatterens skuffelse over virkeligheten, som er full av skuffelser. Når det gjelder forfatterens forslag til løsning, er forfatteren enig med andre forfattere (jf. bakgrunnskapittelet s. 20) om at løsningen er å returnere til Østen og bidra til forandringen.

Ut fra det vi har kommet fram til i tolkningen, og ut fra de nye trekkene som Nabīl Sulaymān (1985) karakteriserer fasen etter nederlaget med (jf. bakgrunnskapittelet s. 20), i tillegg til el-Enanys kategorisering, kan vi trygt si at trilogien *al-Taḥawwulāt* er et barn av sin tid, spesifikt til litteraturen som kom ut etter nederlaget i 1967.

Vi kan si at *al-Taḥawwulāt* er et eksempel på den syriske romanen som utleder sine røtter fra de historiske hendelsene som har rystet hele regionen og påvirket dens politikk. Dette gjør forfatteren for å lese dagens situasjon og håndtere samtidens problemer. Dette kan forklare forfatterens forklaring av tittelen, *al-Taḥawwulāt*, som betyr ‘metamorfosene’ dvs. en ubetydelig forandring. For den nære fortid ligner på dagen i dag, og det blødende såret fra kolonialiseringen er fortsatt åpent i Palestina, deler av Syria og Libanon. I tillegg kommer ustabiliteten i regionen på grunn av borgerkrig og de politiske maktene som har styrt området fra uavhengigheten og fram til i dag. Ba't-partiet, som styrte landet med jernhånd i førti år fram til i dag, levde ikke opp til forventningene og klarte ikke å realisere drømmen om frigjøring fra urettferdighet, korrupsjon og tyranni. Tvert imot gjorde det situasjonen verre og mørkere. Aḍ-Ḍahabī har lyktes å komme seg inn på forbudte områder både politisk og sosialt for å forstå dagens virkeligheten. Dette påvirket hans holdning til den andre, den vestlige, som ble kjent i Østen gjennom sin koloniale historie. Vi leser i romanen og gjennom forfatterens intervjuer et klart uttrykk for at forfatteren legger ansvaret på kolonialisering og dens følger for ustabiliteten i området. Dette gjelder ikke kun aḍ-Ḍahabī som nevnt i bakgrunns kapitlet, men er også typisk for forfattere av hans tid. I dag, midt i regnet av kuler og bomber i dagens Syria og verdens passivitet overfor den syriske tragedien, vender Ḍahabī seg igjen mot historien for å lese dagens utvikling i en historisk kontekst. I den siste romanen, *Al-'isba' as-Sādis* (2012), framstiller han Ibrahim Baṣā som en som tror på den franske revolusjonens prinsipper. Hvordan leser forfatteren forholdet mellom selvet og den andre (den vestlige) i skyggen av utviklingen nå? Og hvor langt går forfatteren i å beskyldre Vesten for det som skjer i Syria? Dette er spørsmål for videre forskning.

Referanselite

a) Bøker:

- 'Abū Hīf, 'Abdullāh. 2006. *Ittiġāhāt an-Naqd ar-Riwā'ī fī Sūriyā*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.
- 'Adūnis (Adonis). 1978. *At-Ṭabit wa'l-Mutaḥawwil: Baḥṭ fī l-Ittibā' wa'l-'Ibdā' 'inda al-'Arab. Ṣadmat al-Ḥadāṭa*. Beirut: Dār al-'Awda.
- 'Afāya, Muḥammad Nūr ad-Dīn. 2000. *Al-Ġarb al-Mutaḥayyal: Ṣuwar al-'Āḥar fī al-Fikr al-'Arabī al-'Islāmī al-Wasīṭ*. Beirut: Al-Markaz at-Ṭaqāfī al-'Arabī.
- Anderson, B. 1993. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso Books.
- al-'Arwī, 'A. (A. Laroui). 2006. *al-'Aydiyūlūġiyya al-'Arabiyya al-Mu'āṣira* [Moderne arabisk ideologi]. Casablanca: al-Markaz at-Ṭaqāfī al-'Arabī.
- al-'Aẓm, Ṣādiq Ġalāl. 1989. *al-Istiṣrāq wa'l-Istiṣrāq ma'kūsan* [Orientalism and Orientalism in Reverse]. Beirut: Dār al-Ḥadāṭa.
- Barhūma, 'Īsa 'Awda. 2011. *Nuḍur al-Ḥawf: 'Iškāliyyat al-'Alāqa bayna aš-Šarq wa'l-ġarb* [Fryktvasler: Det dialektiske forholdet mellom Øst og Vest]. Amman: 'Amānat 'Ammān al-Kubrā.
- Bennett, Tony. Grossberg, Lawrence. Morris, Meaghan. 2005. *New Keywords: A Revised Vocabulary of Culture and Society*. Malden, Ma USA: Blackwell Publishing.
- Bhabha, Homi. 1994. *The Location of Culture*. London and New York: Routledge.
- Carrier, James G. 1996. *Occidentalism: Images of the West*. New York: Claredon Press Oxford.
- Cuddon, J. A. 1999. *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. London: Penguin Books.
- ad-Ḍahabī, Ḥayrī. 2004. *Law Lam Yakun Ismuhā Fāṭima"*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.
- ad-Ḍahabī, Ḥayrī. 1987. *Ḥasība: at-Taḥawwulāt (1)*. Damaskus: Dār at-Takwīn.
- ad-Ḍahabī, Ḥayrī. 1990. *Fayyād: at-Taḥawwulāt (2)*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.
- ad-Ḍahabī, Ḥayrī. 1997. *Hiṣām aw ad-Dawarān fī 'l-Makān: at-Taḥawwulāt (3)*. Damaskus: al-'Ūlā li'n-naṣr wa't-Tawzī'.

- aḍ-Ḍahabī, Ḥayrī. 2006. *'Uḍabā' Mukramūn: ar-Riwā'ī Ḥayrī aḍ-Ḍahabī*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.
- Dickins, James. Hervey, Sándor. Higgins, Ian. 2002. *Thinking Arabic Translation: A Course in Translation Method: Arabic to English*. London: Routledge.
- Diyāb, 'Izz ad-Dīn. 2010. *at-Taḥlīl al-'Anṭrūbūlūḡī lil-'adab al-'arabī: ar-Riwāya as-Sūriyya 'Unmūdaḡan*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.
- El-Enany, Rasheed. 2006. *Arab Representations of the Occident: East-West Encounters in Arabic Fiction*. New York: Routledge.
- Fayṣal, Samar R. 2003. *ar-Riwāya al-'Arabiyya: al-Binā' wa'r-Ru'yā. Binā' as-Sard ar-Riwā'ī*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab. Tilgjengelig fra: <http://elibrary.medi.u.edu.my/books/MAL06809.pdf>
- Ḥaddād, Fawwāz. 1991. *Mūzā'ik Dimaṣq*. Damaskus: Dār al-'Ahlī.
- Ḥaddād, Ġassān M. R. 2001. *Min Tārīḡ Sūriyā al-Mu'āṣir: 'Awrāq ṣāmiyya*. Kairo: Dār al-Mustaqbal li'd-Dirāsāt al-Istrāṭiḡiyya.
- al-Ḥallāq, Muḥammad R. 1997. *Naḡnu wa'l-'Āḡar: Dirāsa fī Ba'd at-Tunā'iyyāt al-Mutadāwala fī 'l-Fikr al-'Arabī al-Ḥadīṭ wa'l-Mu'āṣir: aṣ-Ṣarq/al-Ġarb, at-Turāt/al-Huwiyya, al-Mumkin/al-Wāqi'* [Vi og den Andre]. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.
- Hammaren, Nils. Johansson, Thomas. 2010. *Identitet-kort og godt*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Ḥanafī, Ḥasan. 1991. *Muqaddima fī 'Ilm al-Istiḡrāb* [Introduksjon til vitenskap om oksidentalismen]. Kairo: ad-Dār al-Fanniyya li'n-naṣr wa't-Tawzī'.
- Hawley, John C. 2001. *Encyclopedia of Postcolonial Studies*. London: Greenwood Press.
- Hopwood, Derek. 1988. *Syria, 1945-1986: Politics and Society*. London: Unwin Hyman.
- Hourani, Albert. 1983. *al-Fikr al-'Arabī fī 'l-'Aṣr al-.....* [engelsk original: *Arabic Thought in the Liberal Age, 1798-1939*; redigert og oversatt av Karīm 'Azqūl]. Beirut: Dār an-Nahār.
- Ḥūrī, Kūlīt (Collete). 1985. *Wa-marra ṣayf* [Og så gikk en sommer forbi]. Damaskus: Dār Ṭlās.
- Lothe, Jakob. Refsum, Christian. Solberg, Unni. 1998. *Litteraturvitenskapelig leksjon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Mīna, Ḥannā. 1984. *Rabī' wa-ḡarīf*. Damaskus: Dār Ṭlās.
- Mūsā, Ḥalīl. 2006. *Malāmiḡ ar-Riwāya al-'Arabiyya fī Sūriyā*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.
- Na'na', Ḥamīda. 1979. *al-Waṭan fī 'l-'Aynayn*. Beirut: Dār al-'ādāb

- Ruud, Arild E. 2009. *Langtvekkistan: Grunnlagsproblemer for studiet av asiatiske og afrikanske samfunn*. Oslo: Unipub.
- as-Sa'āfīn, 'Ibrāhīm. 1987. *Taṭawwur ar-Riwāya al-'Arabiyya al-Ḥadīta fī bilād aš-Šām, 1967-1870* [Utviklingen av den moderne arabiske romanen i Levanten]. Beirut: Dār al-Manāhil.
- Said, Edward. 2001. *Orientalismen: Vestlige oppfatninger av Orienten*, [engelsk original: *Orientalism*, 1973; utgitt og overs. av Anne Thorbjørnsrud]. Oslo: De norske bokklubbene.
- Samāḥa, Firyāl. 1999. *Rasm aš-Šaḥṣiyya fī Riwāyāt Ḥannā Mīna* [Tegning av karakterene i Ḥannā Mīnas romaner]. Beirut: al-Mu'assasa al-'Arabiyya li'd-Dirāsāt.
- Sulaymān, Nabīl. 1985. *Wa 'y aḍ-Ḍāt wa'l-'ālam: Dirāsāt fī 'r-Riwāya al-'Arabiyya*. Lattakia: Dār al-Ḥiwār li'n-našr wa't-Tawzī'.
- Sulaymān, Nabīl. 1990. "Ḥayrī aḍ-Ḍahabī: Ḥasība". = Kap. 9 i: N.S., *ar-Riwāya al-'Arabiyya: Rusūm wa-qirā'āt*. Kairo: Markaz al-Ḥaḍāra al-'Arabiyya.
- Ṭarābīšī, Ğürġ. 1977. *Šarq wa-Ġarb: ruġūla wa-'unūta* [Øst og vest: maskulinitet og femininitet]: *Dirāsa fī 'Azmat al-Ġins wa'l-Ḥaḍāra fī 'r-Riwāya al-'Arabiyya*. Beirut: Dār aṭ-Ṭalī'a.
- Ṭarābīšī, Ğürġ. 2000. *Min an-Nahḍa 'ilā ar-Ridda: Tamazzuq aṭ-Ṭaqāfa fī 'Ašr al-'Awlama*. Beirut: Dār as-Sāqī.
- Thagaard, Tove. 2010. *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Grafisk produksjon, Johan Grieg AS.
- Wattār, Muḥammad R. 1999. *Šaḥṣiyyat al-Muṭaqqaf fī 'r-Riwāya al-'Arabiyya as-Sūriyya*. Damaskus: Ittiḥād al-Kuttāb al-'Arab.

B) Nettressurser

- Bārūt, Muḥammad Ğamāl. 1999. "Ḥiṣām" ġadīd Ḥayrī aḍ-Ḍahabī: Riwāyat al-Bī'a aš-Šāmiyya aḍ-Ḍā'i'a wa'l-musta'āda". *al-Ḥayāt*, nr. 13301, s. 18. Tilgjengelig fra http://daharchives.alhayat.com/issue_archive/Hayat%20INT/1999/8/8/خير-ي-جديد-هشام.html [15/11/2014]

- Boullata, Issa J. 1976. "Encounter between East and West: A Theme in Contemporary Arabic Novels". *Middle East Journal*, vol. 30, no. 1. pp. 49-62. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/4325454>>. [07/11/2013]
- Carrier, James G. 1997. "Occidentalism: Images of the West". *The Journal of Asian Studies*, vol. 56, no. 1. pp. 144-147. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/2646351>> [14/05/2014]
- Conceison, Clair. 2005. "Significant Other: Staging the American in China". *Honolulu: University of Hawai'i Press*, vol. 48, no. 3, pp. 617-619. Tilgjengelig fra: <<http://muse.jhu.edu/>>. [29 /5/2014]
- Guillemette, Lucie. Levesque, Cynthia. 2006: "Narratology". I: Louis Hébert (dir.), *Signo* [online], Rimouski (Quebec), pp. 1-9. Tilgjengelig fra: <<http://www.signosemio.com/genette/narratology.asp>>
- Guth, Stephan. 2012. "Moderne arabisk prosa: en oversikt". *Orientalia Suecana*, vol. 61, Suppl., pp. 120-137. Tilgjengelig fra: <<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:635261/FULLTEXT03.pdf>>.
- Hauge, Åshild L. 2007. "Identitet og sted: en sammenligning av tre identitetsteorier". *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, vol. 44, no. 8, pp. 980-987. Tilgjengelig fra: <http://psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=28415&a=2>
- Huntington, Samuel P. 1993. "The Clash of Civilisations". *Foreign Affairs*, vol. 72, no. 3 ABI/INFORM Global, pp. 22. Tilgjengelig fra: <http://www.svt.ntnu.no/iss/Indra.de.Soyso/POL2003H05/huntington_clash%20of%20civilizations.pdf>
- Jabra, Jabra I. 1971. "Modern Arabic Literature and the West". *Journal of Arabic Literature*, vol. 2, pp. 76-91. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/4182870>> [19/08/2013].
- Jean. Louis B. 1973: "La poétique lézardée: «Figures III» de Gérard Genette". *Littérature*, no. 12: *Codes littéraires et codes sociaux*, pp.107-113. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/41704350>> [24/02/2014].
- Kandiyoti, Deniz. 2002. "Post-Colonialism Compared: Potentials and Limitations in the Middle East and Central Asia". *International Journal of Middle East Studies*, vol. 34, no. 2, Special Issue: *Nationalism and the Colonial Legacy in the Middle East and Central Asia*, pp. 279-297. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/3879828>> [17/05/2014]

- Nağm, al-Sayyid. 1976 "ar-Riwāya fī 'Adab al-Ḥarb: Waqfa ma'a 'l-Mar'a [Romanen i krigslitteraturen: en tale for kvinnen]". ar-Rafīd, Institutt for kultur og informasjon i Sharjah. Tilgjengelig fra: <http://arrafid.ae/186_p19.html>.
- Nağm, Mufīd. 2009. "Mafhūm al-'Alāqa ma'a 'l-Ġarb fī Riwāyāt Sūriyā" [Konseptet om forholdet til Vesten i syriske romaner], *Startimes Forums*. Tilgjengelig fra: <<http://www.startimes.com/f.aspx?t=18857429> > [10.10.2015].
- Reid, Donald M. 1982. "Arabic Thought in the Liberal Age Twenty Years after". *International Journal of Middle East Studies*, vol. 14, no. 4, pp. 541-557. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/162980>> [14/05/2014].
- Sawant, Shrikant B. 2012. "Postcolonial Theory: Meaning and Significance". S.R:M: College Hudal, Dist-Sindhurg(M.S.) 416520. Nanded. Tilgjengelig fra: <<http://igcollege.org/files/pdf/3%20Post-Colonialism.pdf>>.
- al-Syyed, Ghassan. 2008. "L'image de l'occident dans la littérature arabe: le roman Fayyad de Khayri Al-Dahbi". *Damascus University Journal*, vol. 24, no. 3+4. Tilgjengelig fra: <<http://www.damascusuniversity.edu.sy/mag/human/images/stories/87-106.pdf>> .
- Talbot, Steven. 2008. "'Us' and 'Them': Terrorism, Conflict and (O)ther Discursive Formations". *Sociological Research Online*, vol. 13, no. 1. Tilgjengelig fra: <<http://www.socresonline.org.uk/13/1/17.html>> [11/05/2014].
- Wang Ning. 1997: "Orientalism versus Occidentalism?" *New Literary History*, vol. 28, no. 1, pp. 57-67. Tilgjengelig fra: <<http://www.jstor.org/stable/20057401>> [22/05/2014].
- Vogt, Kari, (2012, 22. oktober). "Sjeik". I Store norske leksikon. Hentet 19. januar 2014 fra <http://snl.no/sjeik>.
- Goplen, Ådne. (2011, 8. september): "Emir". Store norske leksikon. Hentet 21. februar 2014 fra <http://snl.no/emir>.
- Al-Kisā'i, Nurallah , (2012, 9. juni) : "al-Badirā'iyya" Hentet fra Encyclopaedia of the Wold of Islam, <http://www.islamica->

Vedlegg / Appendiks